

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI**

«KASB-HUNAR TA‘LIMI » KAFEDRASI

**SamISI o‘quv uslubiy
kengashida muhokama etilgan
O‘UK raisi _____ A.Bektemirov
Bayonnoma №1 05.08.2013 yil**

**« PEDAGOGIK MAHORAT »
fanidan
O‘QUV USLUBIY MAJMUA**

SAMARQAND - 2013

Norboyeva D.J. “Pedagogik mahorat” fanidan o‘quv uslubiy majmua SamISI, 2013- bet.

Loyiha muharriri:

“Kasb-hunar ta’limi” kafedrasining o‘qituvchisi Norboyeva D.J.

Taqrizchilar:

pedagogika fanlari nomzodi, dotsent Suyunov O.J.

iqtisod fanlari nomzodi, dotsent Qarshiyev R.Q.

Majmuada «Pedagogik mahorat » fanidan, didaktik tamoyillar, ma’ruza, amaliy va seminar mashg‘ulotlari texnologiyalarini ishlab chiqish regulyativlari va usullari, ularning asosiy jihatlarini hisobga olgan holda loyihalashtirilgan iqtisodiy ta’limda o‘qitish texnologiyalari keltirilgan.

Majmua oliy maktab va qo‘shimcha ta’lim tizimidagi ta’lim muassasalari o‘qituvchilari uchun mo‘ljallangan. O‘quv-uslubiy majmua O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011 yil 20 maydagi “Oliy ta’lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va yuqori malakali mutahassislar tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash chora tadbirlari to‘g‘risida”gi № PQ 1533-sonli qarori 2-ilovasi 7-bandida ko‘rsatib o‘tilgan vazifalar hamda oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 2011 yil 15 oktyabrdagi № 87-01/1-166 modemogrammasida belgilab berilgan o‘quv-uslubiy majmualar namunaviy tarkibi va Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti metodikasi asosida ishlab chiqilgan.

**O‘QUV-USLUBIY MAJMUA
MUNDARIJASI**

1	O‘quv dasturi	4
2	Ishchi dasturi	15
3	Ta’lim texnologiyasi	49
4	Test savollari	176
5	Nazorat uchun savollar (JN, ON, YAN)	193
6	Umumiy savollar	204
7	Tarqatma materiallar	210
8	Glossariy	216
9	Referat mavzulari	221
10	Adabiyotlar ro‘yxati	224
11	Tayanch konspekt	228
12	O‘quv materiallari (ma’ruza matnlari, o‘quv qo‘llanmalar)	255
13	Xorijiy manbalar	314
14	Annotatsiyalar	322
15	Mualliflar haqida ma’lumot	324
16	Foydali maslahatlar	331
17	Normativ hujjatlar	342
18	Baholash mezonlari	342

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI OLIY VA ЎRTA MAHSUS
TAЪLIM VAZIRLIGI

Рўйхатга олинди
№ 5А-5111000-

2012 йил "26" 12

Ўзбекистон Республикаси
Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлигининг 2012 йил "26"
даги "502" -
қарори билан тасдиқланди

Содиқов

"ПЕДАГОГИКАТОРАТ"

ЎҚУВ ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 100000 - Гуманитар соҳа
Таълим соҳаси: 110000 - Педагогика
Таълим йўналиши: 5111000 - Касб таълими (йўналишлар бўйича)

Тошкент - 2012

Fanning o'quv dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi o'quv-uslubiy birlashmalari faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2011 yil "___" _____dagi "___" -son majlis bayoni bilan ma'qullangan.

Fanning o'quv dasturi Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

G.O. Ochilova - TDIU "Iqtisodiy pedagogika" kafedrasining katta o'qituvchisi.

Taqrizchilar:

N.X. Xo'jayev - TDIU "Iqtisodiy pedagogika" kafedrasining professori, iqtisod fanlari doktori.

O.Avloyev - A.Avloniy nomidagi XTXKTMOMI "Pedagogika va psixologiya" kafedrasining dotsenti, ps.f.n.

Fanning o'quv dasturi Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti O'quv-uslubiy kengashining 2012 yil "___" _____dagi "___" -sonli majlis bayoni bilan tavsiya etilgan.

Kirish

Mazkur o'quv dastur O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimovning "2012 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko'taradigan yil bo'ladi" nomli 2011 yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2012 yilga mo'ljallangan eng muhim ustivor yo'nalishlarga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining iajlisidagi ma'ruzasi, "O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida", "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch" hamda «Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari» nomli asarlari, materiallar asosida tuzilgan. Bakalavrlarga mazkur fan xususiyatlari doirasida mamlakatimizda sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash, yoshlarning o'z ijodiy va intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishi, mamlakatimiz yigit-qizlarini XXI asr talablariga to'liq javob beradigan har tomonlama rivojlangan shaxslar yetib voyaga yetkazish uchun zarur shart-sharoitlar va imkoniyatlarni yaratish bo'yicha keng ko'lamli aniq yo'naltirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov o'z ma'ruzalarida "Yurtimiz ta'lim va tibbiyot muassasalarini zamonaviy talablar va xalkaro andozalar asosida rivojlantirish, ularning moddiy texnik bazasini mustaxkamlash borasidagi ishlarni tizimli amalga oshirish maksadida 2011 yilda byudjetdan tashkari ta'lim va tibbiyot muassasalarini rekonstruksiya qilish, kapital ta'mirlash va jixozlash jamgarmasi tashkil etildi va u 2012 yilning birinchi kunlaridan ish boshladi"¹ degan fikrlari keltirilgan materiallar, qoidalar va xulosalarni puxta o'zlashtirishlari, kelgusi faoliyatida samarali foydalanishlari hamda ijodiy yondashishlari taminlash fanni o'rganish oldida turgan asosiy vazifalardan biridir. "Fanni malakali kadrlar bilan ta'minlash, xodimlarning professional bilimdonligi darajasini oshirish, ularning qobiliyatlarini ro'yobga chiqarish uchun barcha sharoitlarni yaratish ilmiy jarayonni jadallashtirishning asosiy omilidir"² kabi fikrlari mutaxassislarning professional malakalarini oshirishga yo'naltirilgan. Dastur talabalarning bu boradagi bilim va ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Oldimizga qo'yilgan bunday maqsadlarga erishish, avvalo, o'z imkoniyat va resurslarimizni qay darajada safarbar etishimizga, hamon katta xavfi saqlanib qolayotgan inqiroz oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha 2009-2012 yillarga mo'ljallangan Inqirozga qarshi choralar dasturida ko'zda tutilgan chora-tadbirlarni so'zsiz bajarishni nechog'lik ta'minlay olishimizga bog'liq.³ Shunday ekan, respublikamiz mustaqillikka erishgach, birinchi navbatdagi e'tibor pedagoglarni maxoratlarini oshirish, ularni kasb malakalarini rivojlantirishi uchun bir kancha yangi asoslar yuzaga keldi.

O'quv fanining maqsadi va vazifalari

"Pedagogik maxorat" kursini o'qitishning asosiy maqsadi :
Bakalavrlarni pedagogik maxorat, pedagogik texnika va madaniyati nazariyasi hamda amaliyoti bo'yicha bilimli, yetuk malakaga ega bo'lishlarini ta'minlashdan iboratdir
Chunki, hozirgi zamon o'qituvchisi hayotimizda yuz berayotgan tub o'zgarishlarning asosiy ishtirokchilaridan biri bo'lib, u har tomonlama yetuk, chuqur bilimga ega bo'lgan mutaxassis, Vatani va xalqiga sodiq, pedagogik mahorat va layoqatga ega bo'lgan, jamiyatdagi hamda kasb vazifalarini yaxshi bilgan shaxs bo'lishi zarur. «Pedagogik maxorat » fanining vazifasi shundaki, oliy o'quv yurtida o'qitiladigan fanlarni to'liq egallash talaba maqsadiga aylanishi kerak. Buning uchun talaba har bir fanni to'liq o'zlashtirishi, o'z ustida doimo ishlashni bilishi lozim. Bo'lajak mutaxassis zamon bilan yashashi, kelajakni ko'rishi kerak. Jamiyatning maqsad va vazifalarni aniq bajarishida ijodiy yondashish qobiliyatiga ega bo'lishi

¹ 2011 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2012 йилга мўлжалланган энг мухим устивор йўналишларга бағишланган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг иажлисидаги маърузаси

² И.Каримов. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида. Тошкент.: Ўзбекистон. 2011. 128-бет.

³ Каримов И.А. Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. – Т.: Ўзбекистон, 2010 – 61 бет.

lozim. Ushbu fanni o'qitishdan maqsad – “Pedagogik maxorat asoslari” fanini o'qitish asosida bo'lajak iqtisodchi–pedagoglarni mutaxassislik bo'yicha bilimlarni kengaytirish, ularning kasbiga bo'lgan qiziqishlarini yanada chuqurlashtirish, barkamol shaxs qilib tarbiyalashdan iboratdir.

«Pedagogik maxorat» fanining vazifasi:

- shundaki, oliy o'quv yurtida o'qitiladigan fanlarni to'liq egallash talaba maqsadiga aylanishi kerak. Buning uchun talaba har bir fanni to'liq o'zlashtirishi, o'z ustida doimo ishlashni bilishi lozim. - Bo'lajak mutaxassis zamon bilan yashashi, kelajakni ko'rishi kerak. Jamiyatning maqsad va vazifalarni aniq bajarishida ijodiy yondashish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

Ushbu fanni o'qitishdan maqsad

– “Pedagogik maxorat” fanini o'qitish asosida bo'lajak iqtisodchi–pedagoglarni mutaxassislik bo'yicha bilimlarni kengaytirish, ularning kasbiga bo'lgan qiziqishlarini yanada chuqurlashtirish, barkamol shaxs qilib tarbiyalashdan iboratdir.

Fan bo'yicha talabalarning bilimi, o'quvi va ko'nikmasiga qo'yiladigan talablar

- pedagogik maxorat sohasida; kompyuter tizimini boshqarishda; o'z kasblarini maxoratli jixatlari, o'qitish texnikasini o'rganish va mustaxkamlash sohasida; pedagogik kobiliyat va uning yunalishlari; pedagogik muomala madaniyati, pedagogik etika; mulokot turlari va mazkur jarayonni takomillashtirish uslublarini qo'llash yuzasidan malakalarga ega bo'lishi kerak.

- pedagogik maxorat fanining nazariy va uslubiy asoslarini; pedagogik maxorat haqidagi jaxon tajribalarini; fanga tegishli bo'lgan asosiy terminlarning izoxini, yangiliklar, qonun-qoidalarini; ilmiy va amaliy pedagogikaning asosiy masalalarini; shaxsiy-kasbiy sifatlarni rivojlantirish va o'z ustida ishlashni takomillashtirishni; fanga oid pedagogik kategoriyalarning mohiyatini; guruhiy testlar va ularning qo'llanilishi mohiyatini bilishi va qo'llay olishi kerak.

- talabalar mustaqil ravishda fanning mazmunidan kelib chiqqan xolda har bir mavzuga tegishli bo'lgan zaruriy adabiyotlardan foydalanishlari, dokladlar, noan'anaviy usullarni takomillashtirilgan variantlarini ishlab chiqishda ishtirok etishlari. diagnostik metodlarni qo'llash bo'yicha; guruhlarda shaxsning xulq-atvorini harakter xususiyatlarini diagnostika qilish bo'yicha; mulokotning, muomalaning turli vositalarini diagnostika qilish bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

Fanning o'quv rejasidagi boshqa fanlar bilan bog'liqligi va uslubiy jihatdan uzviy ketma – ketligi

«Pedagogik maxorat» fani «Iqtisodiy pedagogika», «Pedagogika tarixi», «Pedagogik etika», «Umumiy psixologiya», «Zamonaviy pedagogik texnologiyalar», «O'zbek xalq pedagogikasi», «Iqtisodiy tarbiya nazariyasi», “Kasbiy ta'lim uslubiyoti”, “Kasbiy maxorat” va boshqa mutaxassislik yo'nalishidagi fanlar bilan aloqadorlikda o'rganiladi .

Fanning ishlab chiqarishdagi o'rni

«Pedagogik maxorat» fani bo'lajak iqtisodchi-pedagoglarni o'z kasbini puxta egallash va ularni tarbiyalashdek juda muhim vazifani hal qilar ekan, ulkan nazariy va amaliy tayyorgarlikni nazarda tutadi. Bitirish kursidan oldingi va bitiruvchi kurs talabalarining o'quv-tarbiyaviy amaliyoti ularning oliy ta'lim muassasasidagi kasbiy tayyorgarligining yakunlovchi bosqichi hisoblanadi. Amaliyot jarayonida talabalar o'quvchilarni tarbiyalashga har tomonlama yondashadilar, ularda axloqiy, aqliy, milliy istiqlol g'oyasini shakllantirish, ekologik, iqtisodiy, jismoniy, huquqiy, oilaviy hamda estetik jihatdan tarbiyalash birligini ta'minlaydilar. Shuning uchun ushbu fan asosiy umumkasbiy fani hisoblanib, ishlab chiqarish tizimining ajralmas bo'g'inidir.

Fanni o'qitishdagi yangi pedagogik va axborot texnologiyalari

“Pedagogik maxorat» fanini o'rganish jarayonida o'qitishning quyidagi yangi texnologiyalaridan foydalanish samaralidir: kompyuterdan foydalanish, muammoli, ochiq munozaraviy darslar o'tkazish, slaydlardan foydalanish, vaziyatli masalalarni keng ko'llash va asosida urganiladi. Shu bilan birga kursni o'qitishda “Venna” «Veer”, “Iqtisodchi”, “Klaster”, “Bumerang”, “Aqliy xujum” “Skarabey” kabi yangi pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi. Bundan tashqari mazkur fanni o'qitishda O'UM va keyslardan foydalanish lozim.

ASOSIY QISM

Fan bo'yicha ma'ruza mavzulari va ularning mazmuni

Pedagogik maxoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimovning “2012 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko'taradigan yil bo'ladi” nomli 2011 yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2012 yilga mo'ljallangan eng muxim ustivor yo'nalishlarga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining iajlisidagi ma'ruzasi, va 2010 yilning asosiy yakunlari va 2011 yilda O'zbekistonni ijtimoiy-

iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining 2012 yil yanvarda bo'lib o'tgan majlisidagi «Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir» nomli ma'ruzalarida iqtisodiy – ijtimoiy jarayonlarning tahlili.

“O'qituvchi” atamasi, uning shaxsi hamda faoliyati haqida tushuncha. O'qituvchi faoliyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati. O'qituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari. Pedagogik bilimlar. Pedagogik zakovat. Pedagogik qobiliyat. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar. O'qituvchilik kasbining ijtimoiy-tarixiy rivoji va mazkur kasbning jamiyatda tutgan o'rni. O'qituvchi faoliyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati.

“Mustaxkam oila yili”; “Pedagogik mahorat” fani; pedagogik faoliyat; pedagogik jarayonning harakat vositasi; komponent; o'qituvchining kasbiy tayyorligi; tarkibiy qismlar O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni hamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» asosida Pedagog faoliyati mazmuniga quyiladigan talablar. O'qituvchining umumiy madaniy saviyasi va qobiliyati. Pedagogik faoliyatining tizimi, kasbiy maxorati haqida tushuncha.

Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari

Pedagogik texnika xaqida tushuncha. Pedagogik texnikani shakllantirish uslublari. pedagogik texnika-o'qituvchining fe'l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnikaning tarkibiy qismlari. O'qituvchining o'z ruhiy holatini boshqara olish texnikasi. O'qituvchilarning harakter va individual xususiyatlariga ko'ra toifalarga bo'linishi. Tashabbuskor, ijodkor o'qituvchilar. Pedagogik texnika-Pedagogning fe'l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnika vositasi: verbal va noverbal kommunikatsiya. Yosh o'qituvchi faoliyatida namoyon bo'ladigan tipik xatolar va ularni tuzatish yo'llari. O'qituvchilarning harakter va individual xususiyatlariga ko'ra toifalarga bo'linishi.

Pedagogik texnika; imo-ishora; ma'noli qarash; istehzoli tabassum; tarbiyalanuvchi obekt; aktyorlik san'ati; integratsion usullar; ilg'or va novator o'qituvchilar; ma'naviy va estetik qiyofa; “Mehnat professiogrammasi”; kommunikativ malakalar; gnostik malakalar; pedagogik ijodkorlik; “Murabbiylik shartlari”; mimika; pantomimika; hissiy holat; o'qituvchining anatomik-fiziologik xususiyati; ijobiy tarbiyaviy ta'sir; nutq tempi; ovoz diapazoni; relaksatsiya usullari; integratsion bilimlar; o'qitish samaradorligi. Notiqlik san'ati; qadimgi Yunoniston; “San'atlar shohi”; suhbat metodi; ideal notiq; ovoz ritorikasi; nutq odobi; suhango'ylar; nutq texnikasi; til va nutq; nutqning ravonligi; nutqning ta'sirchanligi; grammatik norma; nutqning mantiqiyliqi; nutqning

tozaligi va ifodaliligi; dialektizm va varvarizm; jargon; tashqi nutq; ichki nutq; o'qituvchining nutq madaniyati; metonimiya; metafora; monologik nutq; dialogik nutq; kommunikativ nutq; tovush; diapazon va tembr; fonotsional nafas; diksiya; ritmika; artikulyatsiya; diafragma ishtirokida nafas olish; dialogik nafas olish.

O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat

O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat. Qobiliyatning psixologik-pedagogik tavsifi. Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari. O'qituvchi irodasi, sabr toqati, maqsadga intilishi, uning o'z-o'zini idora qilish hamda boshqalarga ta'sir o'tkaza olish qobiliyati. Muloqot orqali ta'sir etish. Muloqotga kirishish. Aloqa o'rnatish (kommunikatsiya) tushunchasi, uning mohiyati, pedagogik ta'sir etish usullari. Ishontirishning og'zaki shakllari. Qobiliyat; psixik sifatlar; xotira va harakter; individual-psixologik xususiyat; intellektlar to'plami; modifikatsiya; kinestetik qobiliyat; mantiqiy qobiliyat; ko'nikma va malakalar; mohirlik; iqtidor, iste'dod va daholik; mahsuldor; psixologik va fiziologik tuzilish; evristik; kreativ; umumiy va maxsus; talant; xususiyatlar ansambli; layoqat va zehn; kommunikativ qobiliyat; didaktik qobiliyat; tayanch xususiyatlar; yetakchi xususiyatlar; yordamchi xususiyatlar. Ongli intizom; fikr almashish; kommunikativ qobiliyat; ongli intizom; o'quvchini ishontirish; onga ta'sir taqlid qilish; psixik ta'sir; g'oyalar va mafkuralar; pedagogik ta'sir ko'rsatish; g'oya va mafkura; komil inson tarbiyasi; talab; istiqbol; rag'batlantirish va jazolash; jamoatchilik fikri; so'z bilan og'zaki ta'sir o'tkazish; intonatsiya; ekspressiv holat; kasbiy mahorat; xushmuomalalik; axborot hajmi; pedagogik qobiliyat texnikasi.

O'qituvchining kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish uslubi. Ishontirishning ogzaki shakllari. Pedagogning kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish uslubi: bulajak mulokot modulini ishlab chikish, kiska muddatli dars yoki tadbirlarni utkazish, uz ustida ishlashga doir mashklar. Pedagogning pedagogik mulokotga kirishishida uchraydigan pedagogik nizo va kamchiliklar hamda ularning oldini olish yullari. Shark mutafakkirlari mulokot haqida. Kobiliyatning psixologik-pedagogik tavsifi. Pedagogik kobiliyatning asosiy turlari. Empatiya va perseptiv kobiliyatlar. Didaktik, tashkilotchilik, konstruktiv, kommunikativ, bilish va anglash kobiliyatlar. Pedagog irodasi, sabr-tokati, maksadga intilishi, uzhatti-harakatlarining tug'riligiga nisbatan kat'iy ishonchi, uning uz-uzini idora kilish hamda boshkalarga ta'sir utkaza olish kobiliyati, his-tuyg'ulari va kayfiyatini boshkara olishi, uz zimmasiga javobgarlikni ola bilishi, ijodiy xolatni tashkil eta olishi kabi sifatleri.

Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida

Dars hamda darsdan tashqari jarayonda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot, unga qo'yiladigan talablar. O'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar. Pedagogik majburiyat, burch. Pedagogik muloqot. Kommunikativlik. O'qituvchi faoliyati turlari.. O'quv pedagogik faoliyat. O'qituvchi va talabaning pedagogik munosabatlari. Munosabatning turlari. O'qituvchining madaniyati.; muloqot; axloqiy me'yorlar; nutq dinamikasi; muloqot funksiyalari; prognostik etap; norasmiy liderlar; modellashirish; pedagogik jarayon; kommunikativ aloqa; tashkilotchi va ijrochi; interaktiv muloqot; perseptiv muloqot; jonli muloqot; muloqot odobi; tavoze; ishonchni qozonish; ta'sir etish; ma'qullash; demokratik yondashuv; avtoritar uslub; demokratik uslub; liberal uslub; muloqotni boshqarish bosqichlari; muloqotni ta'minlaydigan talablar. Pedagogik muloqot; kommunikativ xususiyatlar; jonli muloqot; kasbiy funksional javobgarlik; kasbiy pedagogik muloqot; tarbiyaviy didaktik; kommunikativ madaniyat; ruhiy psixik to'siq; pedagogik ta'sir vositasi; kasbiy – axloqiy fenomen; pedagogik ijodkorlik; kasbiy – ijodiy kategoriya; pedagogik kommunikatsiya; pedagogik ta'sir; kommunikativ vazifalar; kommunikativ muloqot funksiyalari; norasmiy muloqot; prognostik yunalish; modellashirish; texnologik shakl.

O'quv-tarbiya jarayonida pedagogik mulokot jarayonini boshqarish uslublari. Muloqot jarayonida tashabbusni boshkarish. Turli ixtilof nizo, kelishmovchilik hamda g'arazli raqobatlariga yo'l ko'ymaslik va ularning oldini olish yo'llari. «Pedagog-o'quvchi», «Pedagog-o'quvchilar

jamoasi», «Pedagog-maktab raxbariyati», «Pedagog va jamoatchilik», «Pedagog va o'quvchilarning ota-onalari» kabi tizimi doirasida tashkil etilgan muloqot madaniyati. Pedagogik faoliyatni tashkil etishda usullarni maksadga muvofik tarzda tanlash. Pedagogik mehnatni tashkil etishda turli usullarning o'rni va ahamiyati.

Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati

Dars jarayonida pedagogning tarbiyachilik maxoratini takomillashtirishda "Mustahkam oila yili" davlat dasturini urganish. Prezidentimiz I.A. Karimovning "O'zbekiston Konstitutsiyasi-biz uchun demokratik taraqqiyot yo'lida va fuqarolik jamiyatini barpo etishda mustahkam poydevoridir" nomli ma'ruzasini o'rganish asosida pedagogik maxorat fanining oldida turgan vazifalar. Pedagog o'quvchilar tomonidan uzlashtirib olinishiga yordam beruvchi jixatlar ularning kizikishi o'quvchilarning bilish (anglash) faoliyatini boshkarishdagi maxorati. Dars mazmunini va faolliklarini oshirish kunikmasini hosil qilish. Pedagog faoliyatida kutarinki rux, yaxshi kayfiyat, ishga bulgan xohishning yetakchi urin tutishi va ularni hosil qilish yullari. O'quvchilarning mustakil ishlashlarini tashkil

Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi

Pedagogik texnologik mavzu bahsi va mohiyati. Texnologik yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari. Ta'limga texnologik yondashuv. Pedagogik maxoratni oshiruvchi yangi usullar va uslublarni ishlab chiqish. Tarbiyaviy texnologiya; komil inson tarbiyasi; barkamol avlod tarbiyasi; tarbiyaning yaxlitligi; tarbiyaning davriyligi; didaktika; umuminsoniylik me'yorlari; tarbiyaning texnologiyaviyligi; dolzarb rivojlanish hududi; modellashtirish; tarbiyaviy reja; biologik omillar; norasmiy etakchi; tarbiyaviy jarayonni modellashtirish; tarbiya mazmuni; g'oyaviy – siyosiy tarbiya; tarbiya qonuniyatlari; tarbiyaning uzluksizligi; tarbiyada to'g'ri va teskari aloqa; o'z-o'zini anglash; iroda erkinligi; pedagogik talab; o'rgatish; tarbiyalanadigan holatlar. Zamonaviy axborot texnologiyalari; axborot resurslari; ilmiy – texnik taraqqiyot; modulli o'qitish; axborotlashtirish; gipermant va mu-ltimedia; ma'lumotlar bazasi; kompyuter texnologiyalari; imitatsiya; kommunikatsiya; bilimlar bazasi; ta'limda veb–saytlar; tashhis va monitoring; masofaviy o'qitish; modulli tizim; o'qituvchining axborot madaniyati; internet resurslari; partal; diagnostika; internet tarmog'i; elektron pochta; videoroliklar; animatsiya; axborot- ta'lim resurslari; innovatsiya; kompyuter vositalari. Pedagogik nizolarning asosiy sabablari. Pedagogning perseptiv (o'quvchi, talabalarni tushunish) xatolari. Pedagogning o'quvchi-talabalar bilan ish yoki shaxsiy ish yuzasidan buladigan kelishmovchiliklarni va ularni bartaraf etishning o'ziga xos xususiyatlari. Yosh pedagoglar faoliyatida odatda yul kuyiladigan xatolar va ularni yengish yullari. Uzaro uchraydigan nizolarni bartaraf etish texnologiyasi. Pedagogik texnologiyalar, "Venna" «Veer», "Iqtisodchi", "Klaster", "Bumerang", "Aklii xujum" "Skarabey" kabi yangi pedagogik texnologiyalar va ulardan foydalanish uslublari.

Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi

Pedagogik muomala, uning o'ziga xos xususiyatlari. Muloqotni tashkil etishda umuminsoniy qadriyatlarning ustivorligi. Muloqot jarayonidagi xushmuomalalik O'qituvchi faoliyatida sharqona muloqotning tutgan o'rni. Talabalar jamoasida ularning e'tiborlarini jalb etish va ijodiy kayfiyatlarini yaratishda Pedagog mulokotining ta'siri va uning ahamiyati, o'quvchi bilan bulgan mulokot jarayonida Pedagog tomonidan ishontirish va ta'sir etish usullaridan foydalanish. Mulokot jarayonini boshqarish uslublari. Pedagog obrusi. Avtoritar uslubdagi mulokot. Pedagog faoliyatida muomala uslublarning namoyon bulish xususiyatlari. Pedagogning demokratik uslubdagi mulokoti –o'quvchilar fikriga tayanish, ushbu fikrlarni ma'kullash shakli. Ilmiy pedagogik adabiyotlarda berilgan muloqot turlari. "Ta'lim to'g'risida"gi qonun; pedagogik muomala madaniyati; o'qituvchining etnopsixologik fazilatlar; kundalik muloqot; an'anaviy muloqot; "ustoz - shogird" an'analari; muloqot obekti; pedagogik ziddiyatlar; muosharat odobi; muomala madaniyati; milliy va umumbashariy qadriyatlar; so'z va nutq; badihago'y; qissaxon; voiz; fozil kishi;

shirinsuxanlik; notiqlik qobiliyati; ma'naviyat mezonlari; ma'naviy madaniyatni shakllantirish omillari; psixologik taktika.

Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari

Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqida tushuncha. Pedagogik nazokat – o'qituvchi axloqining ijodiy ko'rinishi. Odob va axloqni shakllantiruvchi asosiy omillar. Talaba yoshlarning odob-axloqni rivojlantirishda o'qituvchi yoki rahbar mahorati. Mustaqil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili. Pedagogik nazokat tamoyillari va uning vazifasi. Pedagogik nazokat me'yori: ixtisos sohasidagi burch, pedagogik adolat, ixtisosga doir vijdon izzat-nafs va pedagogik oriyat. Pedagogik nazokat –o'qituvchi axloqining ijodiy ko'rinishi. Pedagogik nazokatning zarurligi. Pedagogik nazokatning mohiyati va xususiyati. O'qituvchining dars jarayonidagi nazokati. Nazokat va taktika. O'qituvchining mulokat odobi. Yoktirish va yoktirmaslik. Do'stlik, karindoshlik, xizmatdagi moslik, hamjihat bulib ishlash, maslakdoshlik, psixologik muxit, chikisha olmaslikva uzaro munosabatdagi kiyinchiliklar, ularni bartaraf etish yullari. O'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilarning bilimi va xatti-harakatlarini baxolash, yangi mavzuni tushuntirish, o'quvchilarning mustakil ishlarini tashkil etish, darsdan tashkari va ishdan xolis vaqtlarda Pedagogning nazokati va odobi. O'qituvchi nazokati va odobini shakllantirish, rivojlantirish yullari hamda unga erishish shart-sharoitlari. xulq – atvor; barkamol inson; talabchanlik va qattiqqo'llik; etnopedagogik tuyg'ular; informatsion jarayon; qo'pol va dag'al so'zlar; ishonch tuyg'usi; nisbiylik va sub'ektivlik; dilkashlik; pedagogik takt; ekstravert shaxslar; introvert shaxslar; o'qituvchining kommunikativ madaniyati; yuksak odob namunasi; xushmuomalalik; shirinsuxanlik; pedagogik taktga zid; pedagogik dilkashlikni o'rganish dasturi; o'z-o'zini tarbiyalash; Pedagogik maxoratni, kobiliyatni, odob va axloqni shakllantirishda Prezident Islom Karimovning 2011 yilning asosiy yakunlari va 2013 yilda O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo'nalishlariga bag'ishlangan ma'ruzasi mazmunini urganish.

Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'rni

Pedagogik faoliyatni tashkil etishda, ilgari tajribalarni, innovatsiyalarni amaliyotga joriy etishda Prezident Islom Karimovning 2011 yilning asosiy yakunlari va 2013 yilda O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo'nalishlariga bag'ishlangan ma'ruzasi va "Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari" kitobi mazmuni, mohiyatini taxlil etish. O'qituvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda psixologik-pedagogik nazariyalarning ahamiyati. Ilmiy pedagogik ma'lumotlarni qo'llash. O'z-o'zini tarbiyalash va o'z ustida ishlash mahoratni shakllantirishning asosiy sharti sifatida. Pedagogik faoliyat jarayonida tarbiyaviy usullarning o'rni va ahamiyati. O'z-o'zini tarbiyalash jarayonida psixologik to'siqlarni yengib o'tish yo'llari. O'z-o'zini tarbiyalash jarayonida o'z-o'zini ishlantirish metodidan foydalanish. O'qituvchining kasbiy refleksiya; fikrlash va analitik qobiliyatlar; appersepsiya; emotsional reaksiyalar; kognitiv tasavvurlar; intellektual refleksiya; kooperativ refleksiya; kommunikativ refleksiya; pedagogik intuitsiya; ekstrapolyatsiya; individual refleksiya; pedagogik refleksiya; kasbiy refleksiya; inson psixikasi; interiorizatsiya; o'qituvchining haqiqiy "Men"i va ideal "Men"i; reflektiv xossalari; pedagogik tashhishlash; diagnostika; diagnostik funktsiya; o'qituvchining kasbiy professiogrammasi; o'qituvchining ijtimoiy – psixologik shakllanishi; indikatorlik vazifa. Pedagogik maxoratni takomillashtirish jarayonida pedagogik ijodkorlik va shaxsiy ilmiy pedagogik izlanishni tashkil etish. Ilmiy-pedagogik izlanishlar samarasini baxolash mezonlari (yangiligi, muximligi, nazariy va amaliy ahamiyati). Amaliy faoliyatida ilmiy g'oyalar va pedagogik tajribalardan samarali foydalanish. Shaxsiy faoliyat

tizimini ishlab chikish. Tizimni aniqlash. Faoliyatning izchilligi shaxsiy pedagogik faoliyatga to'g'ri baho bera olish.

Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari

Pedagogik jarayonni tahlil etishda Vazirlar Mahkamasining 2013 yil yanvarda bo'lib o'tgan majlisidagi «Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir» nomli ma'ruzada I.A.Karimov tomonidan berilgan fikrlar. Tashkilotlar faoliyatini va personalni boshqarishning ijtimoiy psixologik jihatlari. O'qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil etish. Pedagogik mahoratni shakllantirishning asosiy tamoyillari: yaxlit holda yondashuv, faol muloqot; pedagogik harakatning xilma-xilligi; pedagogik ta'sirining ko'p qirraligi. Pedagogik faoliyatni tashkil etishda usullarni maqsadga muvofiq tarzda tanlash. Pedagog mehnatni tashkil etishda turli usullarning o'рни va ahamiyati. Pedagog faoliyatni rejalashtirishning asosiy qonuniyatlari. Rejalashtirish shakllari.

Pedagogik-tashkilotchilik faoliyatining mohiyati. Pedagogning tashkilotchilik ko'nikmasi tavsifnomasi: to'g'ri ijtimoiy fikrni uygota olish; jamoaning shaxsga ta'sirini ta'minlay bilish; bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish; karorlarni hamkorlikda qabul qilish; shaxs va jamoadagi u yoki bu o'zgarishga bir paytning o'zida tez moslasha olish; muloqotning demokratik uslubidan foydalanish.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarda talabalar tomonidan kasbiy mahoratning qisqasidagi taxlil usullarini, kasbiy mahoratning tarkibiy qismlarini, shbu fanni o'qitishda pedagogik texnologiyalarni, kasbiy qobiliyatlarni, pedagogik muommilani va pedagogik tajribalar to'plashda amaliy va nazariy ma'lumotlar o'rganiladi.

Amaliy mashg'ulotlarning taxminiy tavsiya etiladigan mavzulari:

1. Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'рни
2. Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari
3. O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat
4. Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida
5. Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati
6. Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi
7. Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi
8. Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari
9. Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'рни
10. Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari

Laboratoriya ishlarini tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar

Fan bo'yicha laboratoriya ishlari o'quv rejada ko'zda tutilmagan.

Kurs ishlari (loyixalari) bo'yicha ko'rsatmalar

Ushbu fan bo'yicha kurs ishi o'quv rejasida belgilanmagan.

Mustaqil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ishlarni darsda va darsdan tashqari vaqtlarda tashkil etish nazarda tutilgan. Dars vaqtida kichik guruhlarda mustaqil ishlarni tashkil etish usullari (kop-kop, zigzag, 6X6), mustaqil fikrni rivojlantirishning qaratilgan usullar (FSMU, PMI, AVV, veer, bumerang), ijodiy fikrlar qobiliyatini shakllantiruvchi muammoli vaziyatlarni yaratish, ishni tashkil etuvchi

jadvallardan (baliq skeleti, nima uchun, qanday, venna diagrammasi T– sxema, nilyufar guli, klaster) foydalanish, jadval, grafiklar va diagrammalarni chizish, avtomatlashtirilgan o‘rgatuvchi va nazorat qiluvchi

tizimlar bilan ishlash tavsiya etiladi. Darsdan tashqari vaqtlarda o‘quv matn bilan ishlash texnikasi insertdan foydalanish, birlamchi manbaalarni va ilmiy adabiyotlarni o‘rganish, tezislar tuzish, referat, doklad tayyorlash dastur va dars ishlanmalarini ishlab chiqish kabilar ko‘zda tutilgan.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari:

1. “Mustahkam oila yili” davlat dasturidan o‘rin olgan tarbiya masalalari tahlili.
2. Prezident Islom Karimovning “2012 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko‘taradigan yil bo‘ladi” ma‘ruzasida 2012 yil uchun mamlakatimizda hal etilishi lozim bo‘lgan ustuvor yo‘nalishlar.
3. O‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi muloqot
2. Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari
3. Pedagogik odob-axloq va talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omillari
4. Pedagog maxoratini tashkil etishning shart sharoitlari
5. Dars jarayonida pedagogning mahorati
6. O‘qituvchining tarbiyachilik maxorati
7. Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to‘plash
8. O‘quv jarayonida pedagogik texnologiya
9. Pedagogik qobiliyat
10. Pedagogning kommunikativ qobiliyatlari
11. Pedagoglarning tarbiyalanuvchilar bilan muomalasi

Axborot uslubiy ta‘minot

Talabalar fan mavzularini samarali o‘zlashtirishlarini ta‘minlashda:

- o‘qitishning axborotli texnik vositalar (audiovizual), dasturlashtirilgan o‘qitish vositasi (grafoprojektor) va bilimlarni nazorat qiluvchi vositalar (axborot-nazoratli)lardan;
- og‘zaki (verbal) ta‘lim vositalari- o‘quv, o‘quv-uslubiy adabiyotlar, lug‘atlar, didaktik materiallardan;
- o‘quv-ko‘rgazmali qo‘llanmalar talabalarga namoyish uchun mo‘ljallangan va narsa va hodisalar to‘g‘risida aniq tasavvurni shakllantirishni ta‘minlovchi vositalar yig‘indisi: (tasviriy - plakat, rasm, chizma, jadval, grafik, diagrammalar va b.) foydalanish nazarda tutiladi.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Karimova V.M., Akramova F.A., Ochilova G.O. “Pedagogika.Psixologiya” -T.: 2011. -380 bet.
2. Ochilova G.O. “Pedagogika. maxorat” fanidan o‘quv uslubiy majmua -T.: 2012. -420 - bet
3. Ochilova G.O. “Pedagogik maxorat” , 2011. 420 bet.
4. Xo‘jayev L, Haqimova M., Xoshimova M. Pedagogika. Darslik. –T.: TDIU, 2007. -183 bet.
5. Sultanova G.«Pedagogik maxorat» O‘quv qo‘llanma. -T.: 2007. -210 bet.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Islom Karimov. 2012 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko‘taradigan yil bo‘ladi. – T.: “O‘zbekiston”, 2012. – 36 b.
2. I.Karimov “2012 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko‘taradigan yil bo‘ladi” nomli 2011 yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2012 yilga

- mo'ljallangan eng muxim ustivor yo'nalishlarga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining iajlisidagi ma'ruzasi, T.: O'zbekiston,20.01. 2012 y.
3. Karimov I. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida.T.: "O'zbekiston", 2011. -440 b.
4. "Mustahkam oila yili" davlat dasturi. Toshkent sh., 2012 yil 27 fevral, PQ-1717-son.
5. Yo'ldoshev J.G'. Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: O'qituvchi. 2009. -140 bet.
6. Faberman B.L,Musina R.G, Jumaboyeva F.A. Oliy o'quv yurtlarida o'qitishning zamonaviy usullari. O'quv qo'llanma. T.: 2009. -123 bet.
7. Podlasiy I.P. Pedagogika. Uchebnik dlya studentov visshix uchebnix zavedeniy. Uchebnoye posobiye. -M.: Vldos, 2009. -140 str.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

«KASB - HUNAR TA‘LIMI» KAFEDRASI

Ro‘yxatga olindi

«Tasdiqlayman»

№ _____
« _____ » _____ 2013yil

O‘quv ishlari prorektori
dos. A.B.Bektemirov

«PEDAGOGIK MAHORAT»

FANINING ISHCHI O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100000 - Gumanitar soha
110000 – Pedagogika 230000 Iqtisod

Ta‘lim sohasi:

Ta‘lim yo‘nalishi: 5111017 - Kasbiy ta‘limi: iqtisodiyot

Samarqand – 2013

Fanning ishchi o'quv dasturi oliy va o'rta maxsus kasb – hunar ta'limi o'quv - uslubiy birlashmalar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi kengashi tamonidan ishlab chiqilgan namunaviy dasturi asosida tuzilgan.

Tuzuvchi: SamISI. "Kasb hunar ta'limi" kafedrası o'qituvchisi Norboyeva D.J.

Taqrizchilar: SamDU dotstnti p.f.n. B.Doniev

SamISI. "Kasb hunar ta'limi" kafedrası mudiri dots. Suyunov O.J.

Fanning ishchi o'quv dasturi " Kasb hunar ta'limi "kafedrasining 2013 yil 13 iyuldagi 17-sonli majlis bayonnomasi bilan tasdiqlash uchun tavsiya etildi.

Kafedra mudiri

dots. Suyunov O.J.

Ushbu ishchi o'quv dasturi institut o'quv – uslubiy kengashining 2013 yil 5 avgustdagi 1 - sonli bayonnomasi bilan muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan.

Institut o'quv – uslubiy kengash raisi:

Bektemirov A.B.

Kelishildi: SamISI o'quv bo'limi boshlig'i

Shodmonov I.

© Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2013

**“ PEDAGOGIK MAHORAT ”fanidan
FAN DASTURI**

1. KIRISH. Zamonaviy kadrlar oldiga qo'yilayotgan eng muhim vazifalardan biri - malakali mutaxassislar sifatida o'zligini, o'z qobiliyatlari, individualligi, shaxsiy fazilat hamda hislatlarini bilgan tarzda atrofida qilar mehnatini oqilona tashkil etish va ijtimoiy foydali mehnatning barcha sohalarida iqtidorli kasb sohibi sifatida faoliyat ko'rsatishdir. Bu o'rinda inson ruhiyati qonuniyatlarini o'rganuvchi psixologiya fanining o'rni va roli benihoya kattadir. Yosh avlodni yangicha ta'lim standartlari asosida, jahon talablariga javob beruvchi mutaxassislar qilib tarbiyalash ishi oliy o'quv yurtlarida tahsil olayotgan yoshlar uchun yangi darsliklar, o'quv qo'llanmalari, risolalar tayyorlashning ham yangicha uslublarini talab etmoqda. Ushbu o'quv qo'llanma yoshlarga aynan psixologik bilimlar asoslarini bersa-da, umid qilamizki, ularni o'z atrofida ro'y berayotgan islohotlarga holis baho berish, o'zi va o'zgalar ruhiyati sir-asrorlarini befarq bo'lmaslik, o'z layoqatlarini o'stirishning elementar vositalaridan bohabar bo'lishga yordam beradi. Chunki shaxsgina o'z qobiliyati, iqtidori, layoqati, tafakkuri, diqqati, harakteri xususiyatlarini bilib, uni to'g'ri yo'naltira olsa, bu nafaqat shaxsning o'ziga, balki jamiyat uchun ham katta naf keltiradi

Bundan tashqari, «Pedagogik mahorat» fanining oldiga yangicha fikrlash, yangicha tafakkur, milliy mafkuraning keng qamrovli sifatlarini shakllantirish vazifalari qo'yildi. Chunki bugungi kunda ta'lim tizimida ilg'or amaliy vosita hamda uslublarning samarali natija beradigan namunalarini qo'llagan holda dars o'tish o'ta dolzarb ahamiyatga moyiligin zamonning o'zi anglatib turibdi.

Fanning maqsad va vazifalari

Bakalavr boskichi talabalariga mo'ljallangan «Pedagogik maxorat» kursining asosiy **maqsadi** – o'zbek xalqining qadimiy ma'rifiy me'rosining qimmatli manbalari hamda ularda ilgari surilgan g'oyalarni o'qib o'rganish, shaxs ma'naviyatini yuksaltirish, shuningdek, jamiyat taraqqiyotini ta'minlashga xizmat qiluvchi qarashlarni hozirgi zamon ilmiy – pedagogik tafakkur iste'moliga kiritishdan, pedagogik tushuncha va malakalarni yanada mustahkamlashdan, yoshlar ongida yangicha tafakkur va dunyokarash shakllanishining ijtimoiy-psixologik ta'sir mexanizmlariga oid bilimlar berishdan, shaxs barkamol bo'lishida ijtimoiy omillardan hisoblangan guruh, jamoa, shaxs psixologiyasining o'ziga xos ta'sir sharoitlarini o'rgatish, pedagogik maxorat, iobiliyat, pedagogik madaniyat tushunchalarini shakllantirishdan iboratdir.

«Pedagogik maxorat» kursining asosiy **vazifalariga**:

- pedagogik maxorat kursi bo'yicha talabalarning umumpedagogik bilimlari darajasini kengaytirish, bo'lg'usi iqtisodchi – pedagoglarning pedagogik tafakkurini shakllantirish negizini yaratish;
- pedagogik meros va uning g'oyalariga nisbatan to'g'ri munosabatda bo'lish, ko'nikmalarni shakllantirish;
- respublikamizda komil insonni voyaga yetkazishning bir butun xolatdagi muammolarini xal qilish;
- buyuk allomalar va o'zbek mutafakkirlarining pedagogik qarashlarini chuqur tahlil etish;
- pedagogik qarashlar va ularning mohiyati doirasida fikr yuritish va eng muhimi, iqtisodchi – pedagog faoliyatini terang anglash;

- pedagogikaning dolzarb vazifalari, muammolarini tanishtirish, ijtimoiylashuv maskanlari va ularning shaxs faoliyatiga ta'sirini o'rgatish, muloqotni tashkil etishning samarali usul-vositalariga oid psixologik bilimlarni berish, shaxs va guruh muammosining o'ziga xos jihatlarini o'rgatish, liderlik va rahbarlik tushunchalarini tabiatini ko'rsatib berish, shaxsning guruh ta'siridagi tipologiyasini ko'rsatib berish, guruh sharoitida o'qishni va o'qitishni samarali ta'sir etish usullaridan hisoblangan treninglar, breyshtorming, munozaralarni o'tkazish texnikasi bilan tanishtirishdan iborat.

“Pedagogik maxorat” kursi bo'yicha o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlarning maqsadi – mustaqil fikrlashga o'rgatish, fikrlashga oid ko'nikmalarni rivojlantirish va muomala sirlariga o'rgatishdan iborat bo'lib, pirovardda bu bilim va ko'nikmalar orqali pedagogik bilimlarni amaliyotga tadbqiq etish soha va yo'nalishlarini aniq tasavvur qilishga ko'maklashadi.

Fan bo'yicha talabaning malakasiga qo'yiladigan talablar

“Pedagogik maxorat” fani bo'yicha talabalarning bilimi, uquvi va ko'nikmasiga ko'yiladigan **talablar**:

a) tasavvurga ega bo'lishlari kerak:

- fanga tegishli bo'lgan nazariy va amaliy ma'lumotlarni o'rganish, aniq tasavvurga ega bo'lishlari;
- har bir elementga e'tibor bergan holda, fan sirlarini to'liq o'zlashtirib olishlari lozim.
- Pedagogik maxoratning bozor iqtisodiyoti sharoitidagi o'rni va ahamiyatini bilish;
- jamoa mehnatini tashkil etish va boshqarishdagi pedagogik qonuniyatlar, ijtimoiy muloqot va muomalaning sirlari; mehnatga to'g'ri motivatsiya munosabatini shakllantirish omillari to'g'risidagi tasavvurlarga ega bo'lish;
- shaxsning individual, jinsiy va yoshga bog'liq xususiyatlari, yetuklik davrida shaxs taraqqiyotining pedagogik qonuniyatlari; e'tiqod va sog'lom dunyoqarashni shakllantirish omillari, har bir ijtimoiy vaziyatda fuqarolik ongi va mas'uliyatini shakllantirish vositalarini aniqlay olish.

b) bilish kerak:

- talabalar kursni o'zlashtirish jarayonida fanning mazmuni, maqsadi va vazifalaridan kelib chiqqan holda, fanning nazariy asoslarini;
- fanga tegishli bo'lgan asosiy terminlarning izohini, yangiliklar, qonun – qoidalarni o'zlashtirishlari zarur;
- o'zgalarga ta'sir ko'rsatish va o'z-o'zini boshqarish malakalari;
- o'z iqtidori va qobiliyatlarini o'stirish texnologiyalarni o'zlashtirish;
- mehnat jamoalaridagi ijtimoiy-psixologik iqlimni o'rganish va uni muvofiqlashtirish malakalari;

v) bajarish lozim:

- talabalar fanning mazmunidan kelib chiqqan holda har bir mavzuga tegishli bo'lgan mustaqil ravishda kerakli adabiyotlardan foydalanishlari, dokladlar, referatlar tayyorlashlari;
- kunlik seminarlarda kerakli ma'lumotlarni yig'ishlari, noan'anviy usullarni takomillashtirilgan variantlarini ishlab chiqishda ishtirok etishlari.

- o‘z ustida mustaqil va ijodiy ishlash ko‘nikmalari;
- o‘z g‘alar mehnati va ijodiy faoliyatini xolis va ob‘ektiv baholash.

O‘quv rejasidagi boshqa fanlar bilan bog‘liqligi

Fanning boshqa fanlar bilan bog‘liqligi (fanning boshqa turdosh fanlar bilan o‘zaro aloqadorligi va uzviyligi haqida ma‘lumot beradi).

“Pedagogik mahorat” fani o‘quv rejasidagi deyarli barcha fanlar bilan aloqada o‘rganiladi. Ayniqsa, «Pedagogika» “Pedagogika tarixi», «Tarbiyaviy ishlar uslubiyoti», «Psixologiya», «Kasbiy ta‘lim uslubiyoti», «Kasbiy mahorat», «Pedagogik etika» kabi pedagogik fanlar bilan bog‘liq bo‘lib, bevosita va bilvosta aloqada bo‘ladi.

Mazkur «Pedagogik maxorat» fani o‘quv rejasiga asosan barcha mutaxassisliklar talabalari uchun 4-kurs, 7 semestrda o‘tilib, jami 78 soat ajratilib, shundan 32 soat ma‘ruza, 32 soat amaliy mashg‘ulot, mustaqil ta‘limga 20 soat ajratilgan.

Fanni o‘qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

O‘quv jarayoni bilan bog‘liq ta‘lim sifatini belgilovchi holatlar quyidagilar: yuqori ilmiy-pedagogik darajada dars berish, muammoli ma‘ruzalar o‘qish, darslarni savol-javob tarzida qiziqarli tashkil qilish, ilg‘or pedagogik texnologiyalardan va mul‘timedia vositalaridan foydalanish, tinglovchilarni undaydigan, o‘ylantiradigan muammolarni ular oldiga qo‘yish, talabchanlik, tinglovchilar bilan individual ishlash, erkin muloqot yuritishga, ilmiy izlanishga jalb qilish.

"Pedagogik maxorat" kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim. Bu ta‘lim o‘z mohiyatiga ko‘ra ta‘lim jarayonining barcha ishtirokchilarini to‘laqonli rivojlanishlarini ko‘zda tutadi. Bu esa ta‘limni loyihalashtirilayotganda, albatta, ma‘lum bir ta‘lim oluvchining shaxsini emas, avvalo, kelgusidagi mutaxassislik faoliyati bilan bog‘liq o‘qish maqsadlaridan kelib chiqqan holda yondoshilishni nazarda tutadi.

Tizimli yondoshuv. Ta‘lim texnologiyasi tizimning barcha belgilarini o‘zida mujassam etmog‘i lozim: jarayonning mantiqiyliigi, uning barcha bo‘g‘inlarini o‘zaro bog‘langanligi, yaxlitligi.

Faoliyatga yo‘naltirilgan yondoshuv. Shaxsning jarayonli sifatlarini shakllantirishga, ta‘lim oluvchining faoliyatni aktivlashtirish va intensivlashtirish, o‘quv jarayonida uning barcha qobiliyati va imkoniyatlari, tashabbuskorligini ochishga yo‘naltirilgan ta‘limni ifodalaydi.

Dialogik yondoshuv. Bu yondoshuv o‘quv munosabatlarini yaratish zaruriyatini bildiradi. Uning natijasida shaxsning o‘z-o‘zini faollashtirishi va o‘z-o‘zini ko‘rsata olishi kabi ijodiy faoliyati kuchayadi.

Hamkorlikdagi ta‘limni tashkil etish. Demokratik, tenglik, ta‘lim beruvchi va ta‘lim oluvchi faoliyat mazmunini shakllantirishda va erishilgan natijalarni baholashda birgalikda ishlashni joriy etishga e‘tiborni qaratish zarurligini bildiradi.

Muammoli ta‘lim. Ta‘lim mazmunini muammoli tarzda taqdim qilish orqali ta‘lim oluvchi faoliyatini aktivlashtirish usullaridan biri. Bunda ilmiy bilimni ob‘ektiv qarama-qarshiligi va uni hal etish usullarini, dialektik mushohadani shakllantirish va rivojlantirishni, amaliy faoliyatga ularni ijodiy tarzda qo‘llashni mustaqil ijodiy faoliyati ta‘minlanadi.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vositalari va usullarini qo'llash - yangi kompyuter va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga qo'llash.

O'qitishning usullari va texnikasi. Ma'ruza (kirish, mavzuga oid, vizuallash), muammoli ta'lim, keys-stadi, pinbord, paradoks va loyihalash usullari, amaliy ishlar.

O'qitishni tashkil etish shakllari: dialog, polilog, muloqot hamkorlik va o'zaro o'rganishga asoslangan frontal, kollektiv va guruh.

O'qitish vositalari: o'qitishning an'anaviy shakllari (darslik, ma'ruza matni) bilan bir qatorda - kompyuter va axborot texnologiyalari.

Kommunikatsiya usullari: tinglovchilar bilan operativ teskari aloqaga asoslangan bevosita o'zaro munosabatlar.

Teskari aloqa usullari va vositalari: kuzatish, blits-so'rov, oraliq va joriy va yakunlovchi nazorat natijalarini tahlili asosida o'qitish diagnostikasi.

Boshqarish usullari va vositalari: o'quv mashg'uloti bosqichlarini belgilab beruvchi texnologik karta ko'rinishidagi o'quv mashg'ulotlarini rejalashtirish, qo'yilgan maqsadga erishishda o'qituvchi va tinglovchining birgalikdagi harakati, nafaqat auditoriya mashg'ulotlari, balki auditoriyadan tashqari mustaqil ishlarning nazorati.

Monitoring va baholash: o'quv mashg'ulotida ham butun kurs davomida ham o'qitishning natijalarini rejali tarzda kuzatib borish. Kurs oxirida test topshiriqlari yoki yozma ish variantlari yordamida tinglovchilarning bilimlari baholanadi.

Ayrim mavzular bo'yicha talabalar bilimni baholash test asosida va kompyuter yordamida bajariladi. "Internet" tarmog'idagi rasmiy iqtisodiy ko'rsatkichlaridan foydalaniladi, tarqatma materiallar tayyorlanadi, test tizimi hamda tayanch so'z va iboralar asosida oraliq va yakuniy nazoratlar o'tkaziladi.

" Pedagogik mahorat" fanidan mashg'ulotlarning mavzular va soatlar bo'yicha taqsimlanishi:

Kasbiy ta'lim iqtisodiyot, kasbiy ta'lim (ijtimoiy-iqtisodiy soha)

№	MAVZULAR	ma'ruza	Semenar	Mustakil ta'lim	jami
1	Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni	4	4	2	10
2	Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari	4	4	1	5
3	Ukituvchi faoliyatida pedagogik kobiliyat.	2	2	1	5
4	Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida	4	4	1	5
5	Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati	2	2	1	5

6	Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi	4	4	1	5
7	Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi	2	2	1	5
8	Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari	2	2	1	5
9	Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'rni	4	4	1	9
10	Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari	4	4	2	10
	JAMI	32	32	14	78

Asosiy qism: Fanning uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi

Asosiy qismda (ma'ruza) fanni mavzulari mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi. Har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va tezislar orqali ochib beriladi. Bunda mavzu bo'yicha talabalarga DTS asosida yetkazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar to'la qamrab olinishi kerak.

Asosiy qism sifatiga qo'yiladigan talab mavzularning dolzarbligi, ularning ish beruvchilar talablari va ishlab chiqarish ehtiyojlariga mosligi, mamlakatimizda bo'layotgan ijtimoiy-siyosiy va demokratik o'zgarishlar, iqtisodiyotni erkinlashtirish, iqtisodiy-huquqiy va boshqa sohalaridagi islohatlarning ustuvor masalalarini qamrab olishi hamda fan va texnologiyalarning so'ngi yutuqlari e'tiborga olinishi tavsiya etiladi.

Ma'ruza mashg'ulotlar mavzulari mazmuni va ularga ajratilgan soat.

1-Ma'ruza (4 soat): Pedagogik maxoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimovning "2013 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko'taradigan yil bo'ladi" nomli 2011 yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2013 yilga mo'ljallangan eng muxim ustivor yo'nalishlarga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining iajlisidagi ma'ruzasi, va 2010 yilning asosiy yakunlari va 2011 yilda O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining 2013 yil yanvarda bo'lib o'tgan majlisidagi «Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir» nomli ma'ruzalarida iqtisodiy – ijtimoiy jarayonlarning tahlili.

“O'qituvchi” atamasi, uning shaxsi hamda faoliyati haqida tushuncha. O'qituvchi faoliyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati. O'qituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari. Pedagogik bilimlar. Pedagogik zakovat.

Pedagogik qobiliyat. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar. O'qituvchilik kasbining ijtimoiy-tarixiy rivoji va mazkur kasbning jamiyatda tutgan o'ri. O'qituvchi faoliyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati. "Mustaxkam oila yili"; "Pedagogik mahorat" fani; pedagogik faoliyat; pedagogik jarayonning harakat vositasi; komponent; o'qituvchining kasbiy tayyorligi; tarkibiy qismlar O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni hamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» asosida Pedagog faoliyati mazmuniga quyiladigan talablar. O'qituvchining umumiy madaniy saviyasi va qobiliyati. Pedagoglik faoliyatining tizimi, kasbiy maxorati haqida tushuncha.

2 Ma'ruza (4 soat): Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari

Pedagogik texnika xaqida tushuncha. Pedagogik texnikani shakllantirish uslublari. pedagogik texnika-o'qituvchining fe'l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnikaning tarkibiy qismlari. O'qituvchining o'z ruhiy holatini boshqara olish texnikasi. O'qituvchilarning harakter va individual xususiyatlariga ko'ra toifalarga bo'linishi. Tashabbuskor, ijodkor o'qituvchilar. Pedagogik texnika-Pedagogning fe'l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnika vositasi: verbal va noverbal kommunikatsiya. Yosh o'qituvchi faoliyatida namoyon bo'ladigan tipik xatolar va ularni tuzatish yo'llari. O'qituvchilarning harakter va individual xususiyatlariga ko'ra toifalarga bo'linishi. Pedagogik texnika; imo-ishora; ma'noli qarash; istehzoli tabassum; tarbiyalanuvchi obekt; aktyorlik san'ati; integratsion usullar; ilg'or va novator o'qituvchilar; ma'naviy va estetik qiyofa; "Mehnat professiogrammasi"; kommunikativ malakalar; gnostik malakalar; pedagogik ijodkorlik; "Murabbiylik shartlari"; mimika; pantomimika; hissiy holat; o'qituvchining anatomik-fiziologik xususiyati; ijobiy tarbiyaviy ta'sir; nutq tempi; ovoz diapazoni; relaksatsiya usullari; integratsion bilimlar; o'qitish samaradorligi. Notiqlik san'ati; qadimgi Yunoniston; "San'atlar shohi"; suhbat metodi; ideal notiq; ovoz ritorikasi;

nutq odobi; suhango'ylar; nutq texnikasi; til va nutq; nutqning ravonligi; nutqning ta'sirchanligi; grammatik norma; nutqning mantiqiyliigi; nutqning tozaligi va ifodaliligi; dialektizm va varvarizm; jargon; tashqi nutq; ichki nutq; o'qituvchining nutq madaniyati; metonimiya; metafora; monologik nutq; dialogik nutq; kommunikativ nutq; tovush; diapazon va tembr; fonotsional nafas; diksiya; ritmika; artikulyatsiya; diafragma ishtirokida nafas olish; dialogik nafas olish.

3 Ma'ruza (2 soat): O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat

O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat. Qobiliyatning psixologik pedagogik tavsifi. Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari. O'qituvchi irodasi, sabr toqati, maqsadga intilishi, uning o'z-o'zini idora qilish hamda boshqalarga ta'sir o'tkaza olish qobiliyati. Muloqot orqali ta'sir etish Muloqotga kirishish. Aloqa o'rnatish (kommunikatsiya) tushunchasi, uning mohiyati, pedagogik ta'sir etish usullari. Ishontirishning og'zaki shakllari Qobiliyat; psixik sifatlar; xotira va harakter; individual-psixologik xususiyat; intellektlar to'plami; modifikatsiya; kinestetik qobiliyat; mantiqiy qobiliyat; ko'nikma va malakalar; mohirlik; iqtidor, iste'dod va daholik mahsuldor; psixologik va fiziologik tuzilish; evristik; kreativ;

umumiy va maxsus; talant; xususiyatlar ansambli; layoqat va zehn; kommunikativ qobiliyat didaktik qobiliyat; tayanch xususiyatlar; yetakchi xususiyatlar; yordamchi xususiyatlar. Ongli intizom; fikr almashish; kommunikativ qobiliyat; ongli intizom; o'quvchini ishontirish; ongga ta'sir taqlid qilish; psixik ta'sir g'oyalar va mafkuralar; pedagogik ta'sir ko'rsatish; g'oya va mafkura; komil inson tarbiyasi; talab; istiqbol; rag'batlantirish va jazolash; jamoatchilik fikri; so'z bilan og'zaki ta'sir o'tkazish; intonatsiya; ekspressiv holat; kasbiy mahorat; xushmuomalalik; axborot hajmi; pedagogik qobiliyat texnikasi. O'qituvchining kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish uslubi Ishontirishning ogzaki shakllari. Pedagogning kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish uslubi: bulajak mulokot modulini ishlab chikish, kiska muddatli dars yoki tadbirlarni utkazish, uz ustida ishlashga doir mashklar Pedagogning pedagogik mulokotga kirishishida uchraydigan pedagogik nizo va kamchiliklar hamda ularning oldini olish yullari. Shark mutafakkirlar mulokot haqida. Kobiliyatning psixologik-pedagogik tavsifi. Pedagogik kobiliyatning asosiy turlari. Empatiya va persektiv kobiliyatlar. Didaktik, tashkilotchilik, konstruktiv, kommunikativ, bilish va anglash kobiliyatlari. Pedagog irodasi, sabr-tokati, maksadga intilishi, uz hatti-harakatlarining tug'riligiga nisbatan kat'iy ishonchi, uning uz-uzini idora qilish hamdboshkalarga ta'sir utkaza olish kobiliyati, his-tuyg'ulari va kayfiyatini boshkara olishi, uz zimmasiga javobgarlikni ola bilishi, ijodiy xolatni tashkil eta olishi kabi sifatleri.

4- Ma'ruza (4 soat): Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida

Dars hamda darsdan tashqari jarayonda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot, unga qo'yiladigan talablar. O'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar. Pedagogik majburiyat, burch. Pedagogik muloqot. Kommunikativlik. O'qituvchi faoliyati turlari.. O'quv pedagogik faoliyat. O'qituvchi va talabaning pedagogik munosabatlari. Munosabatning turlari. O'qituvchining madaniyati.; muloqot; axloqiy me'yorlar; nutq dinamikasi; muloqot funksiyalari; prognostik etap; norasmiy liderlar; modellashtirish; pedagogik jarayon; kommunikativ aloqa; tashkilotchi va ijrochi; interaktiv muloqot; persektiv muloqot; jonli muloqot; muloqot odobi; tavoze; ishonchni qozonish; ta'sir etish; ma'qullash; demokratik yondashuv; avtoritar uslub; demokratik uslub; liberal uslub; muloqotni boshqarish bosqichlari; muloqotni ta'minlaydigan talablar.

Pedagogik muloqot; kommunikativ xususiyatlar; jonli muloqot; kasbiy funksional javobgarlik; kasbiy pedagogik muloqot; tarbiyaviy didaktik; kommunikativ madaniyat; ruhiy psixik to'siq; pedagogik ta'sir vositasi; kasbiy – axloqiy fenomen; pedagogik ijodkorlik; kasbiy – ijodiy kategoriya; pedagogik kommunikatsiya; pedagogik ta'sir; kommunikativ vazifalar; kommunikativ muloqot funksiyalari; norasmiy muloqot; prognostik yunalish; modellashtirish; texnologik shakl. O'quv-tarbiya jarayonida pedagogik mulokot jarayonini boshqarish uslublari. Muloqot jarayonida tashabbusni boshkarish. Turli ixtilof nizo, kelishmovchilik hamda g'arazli raqobatlariga yo'l ko'ymaslik va ularning oldini olish yo'llari. «Pedagog-o'quvchi», «Pedagog-o'quvchilar jamoasi», «Pedagog-

maktab raxbariyati», «Pedagog va jamoatchilik», «Pedagog va o'quvchilarning ota-onalari» kabi tizimi doirasida tashkil etilgan muloqot madaniyati. Pedagogik

faoliyatni tashkil etishda usullarni maksadga muvofik tarzda tanlash. Pedagogik mehnatni tashkil etishda turli usullarning o'zni va ahamiyati.

5- Ma'ruza (2 soat): Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati

Dars jarayonida pedagogning tarbiyachilik maxoratini takomillashtirishda "Mustahkam oila yili" davlat dasturini urganish.

Prezidentimiz I.A. Karimovning "O'zbekiston Konstitutsiyasi-biz uchun demokratik taraqqiyot yo'lida va fuqarolik jamiyatini barpo etishda mustahkam poydevoridir" nomli ma'ruzasini o'rganish asosida pedagogik maxorat fanining oldida turgan vazifalar. Pedagogning o'quvchilarni bilish (anglash) faoliyatini boshkarishdagi maxorati. Dars mazmunini o'quvchilar tomonidan uzlashtirib olinishiga yordam beruvchi jixatlar ularning kizikish va faolliklarini oshirish kunikmasini hosil kilish. Pedagog faoliyatida kutarinki rux, yaxshi kayfiyat, ishga bulgan xohishning yetakchi urin tutishi va ularni hosil kilish yullari. O'quvchilarning mustakil ishlashlarini tashkiletishda Pedagogning maxorati. O'quvchilarning yakka, guruxli va jamoaviy faoliyatlarini boshkarish. Pedagogik texnologiyalarni kullay olish ma Dars hamda darsdan tashqari jarayonda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot, unga qo'yiladigan talablar. Pedagogning dars jarayonidagi mexnati va uni tashkil etishning asosiy yunalishlari. Darsning maksadi va vazifalarini belgilash. Pedagogik vazifalarning xilma-xilligi va ularni amalga oshirish yullari. Texnika vositalarini tanlash va ishlatish. Ishni rejalashtirish. Pedagogning ijodkorligi. Ijodiy xolati hakida tushuncha. Pedagogning o'z faoliyati, xatti-harakati muomala hamda xulk-odobini taxlil eta olish ko'nikmasiga ega bo'lishi. Pedagog faoliyatida ijodiy xolatini tashkil etib, gurux bilan bo'ladigan uchrashuv, dars andozasini tuzish, mulokot usullarini tanlash, pedagogik vaziyatlarni oldindan ko'ra bilish, tasavvur etish, utiladigan dars mavzusini his etish. Pedagogning ta'lim jarayonidagi odobi, uning o'zini tutishini xayolan tasavvur etishi, darsni yaxshi o'tishiga o'zini ishontirishi. Yuksak malakali kadrlar; ong mahsuli; tarbiya jarayoni; tarbiya-ning maqsadi; komil inson tarbiyasi; o'qituvchining tarbiyachilik mahorati; tarkibiy qismlar; shaxsning umummadaniyat unsurlari; texnologik tizim; ijtimoiy psixologik tizim; o'z-o'zini tarbiyalash; ixtiyoriylik; o'z-o'zini

anglash; inson kamoloti; tarbiyalash metodlari; ko'p qirrali jarayon; obektiv omillar; subektiv omillar; tarbiyaning uzluksizligi; tarbiyaviy ish rejasi; tarbiyaviy tadbirlar; tarbiyalanganlik natijalari. Pedagogning dars davomidagi ijodiy xolatini tashkil etish: dars vaktidagi pedagogik ijodkorlik, saranjomlik, sinfni faollikka undash, kiyinchiliklarni yengishga bo'lgan xohish uygotish. Dars davomida mimika, pantomimikadan moxirona foydalanish. Talabalarini ijodiy faoliyatga yo'naltirish, kiyinishda shaxsiy namuna ko'rsatish, Pedagog har qanday xolatda o'zini tuta olish maxorati.

6- Ma'ruza (4 soat): Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi

Pedagogik texnologik mavzu bahsi va mohiyati. Texnologik yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari. Ta'limga texnologik yondashuv. Pedagogik maxoratni oshiruvchi yangi usullar va uslublarni ishlab chiqish. Tarbiyaviy texnologiya; komil inson tarbiyasi; barkamol avlod tarbiyasi; tarbiyaning yaxlitligi; tarbiyaning

davriyligi; didaktika; umuminsoniylik me'yorlari; tarbiyaning texnologiyaviyligi; dolzarb rivojlanish hududi; modellash; tarbiyaviy reja; biologik omillar; norasmiy etakchi; tarbiyaviy jarayonni modellash; tarbiya mazmuni; g'oyaviy – siyosiy tarbiya; tarbiya qonuniyatlari; tarbiyaning uzluksizligi; tarbiyada to'g'ri va teskari aloqa; o'z-o'zini anglash; iroda erkinligi; pedagogik talab; o'rgatish; tarbiyalanadigan holatlar. Zamonaviy axborot texnologiyalari; axborot resurslari; ilmiy – texnik taraqqiyot; modulli o'qitish; axborotlashtirish; gipermedia va multimedia; ma'lumotlar bazasi; kompyuter texnologiyalari; imitatsiya; kommunikatsiya; bilimlar bazasi; ta'limda veb–saytlar; tashhis va monitoring; masofaviy o'qitish; modulli tizim; o'qituvchining axborot madaniyati; internet resurslari; partal; diagnostika; internet tarmog'i; elektron pochta; videoroliklar; animatsiya; axborot- ta'lim resurslari; innovatsiya; kompyuter vositalari. Pedagogik nizolarning asosiy sabablari. Pedagogning persektiv (o'quvchi, talabalarni tushunish) xatolari. Pedagogning o'quvchi-talabalar bilan ish yoki shaxsiy ish yuzasidan buladigan kelishmovchiliklarni va ularni bartaraf etishning o'ziga xos xususiyatlari. Yosh pedagoglar faoliyatida odatda yul kuyiladigan xatolar va ularni yengish yullari. Uzaro uchraydigan nizolarni bartaraf etish texnologiyasi. Pedagogik texnologiyalar, “Venna” «Veer», “Iqtisodchi”, “Klaster”, “Bumerang”, “Akliy xujum” “Skarabey” kabi yangi pedagogik texnologiyalar va ulardan foydalanish uslublari.

7- Ma'ruza (2 soat): Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi

Pedagogik muomala, uning o'ziga xos xususiyatlari. Muloqotni tashkil etishda umuminsoniy qadriyatlarning ustivorligi. Muloqot jarayonidagi xushmuomalalik O'qituvchi faoliyatida sharqona muloqotning tutgan o'ri. Talabalar jamoasida ularning e'tiborlarini jalb etish va ijodiy kayfiyatlarini yaratishda Pedagog mulokotining ta'siri va uning ahamiyati, o'quvchi bilan bulgan mulokot jarayonida Pedagog tomonidan ishontirish va ta'sir etish usullaridan foydalanish. Mulokot jarayonini boshqarish uslublari. Pedagog obrusi. Avtoritar uslubdagi mulokot. Pedagog faoliyatida muomala uslublarning namoyon bulish xususiyatlari. Pedagogning demokratik uslubdagi mulokoti –o'quvchilar fikriga tayanish, ushbu fikrlarni ma'kullash shakli. Ilmiy pedagogik adabiyotlarda berilgan muloqot turlari. “Ta'lim to'g'risida”gi qonun; pedagogik muomala madaniyati; o'qituvchining etnopsixologik fazilatlar; kundalik muloqot; an'anaviy muloqot; “ustoz - shogird” an'analari; muloqot obekti; pedagogik ziddiyatlar; muosharat odobi; muomala madaniyati; milliy va umumbashariy qadriyatlar; so'z va nutq; badihago'y; qissaxon; voiz; fozil kishi; shirinsuxanlik; notqlik qobiliyati; ma'naviyat mezoni; ma'naviy madaniyatni shakllantirish omillari; psixologik taktika.

8- Ma'ruza (2 soat): Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari

Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqida tushuncha. Pedagogik nazokat – o'qituvchi axloqining ijodiy ko'rinishi. Odob va axloqni shakllantiruvchi asosiy omillar. Talaba yoshlarning odob-axloqni rivojlantirishda o'qituvchi yoki rahbar mahorati. Mustaqil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili. Pedagogik nazokat tamoyillari va uning vazifasi. Pedagogik nazokat me'yori:

ixtisos soxasidagi burch, pedagogik adolat, ixtisosga doir vijdon izzat-nafs va pedagogik oriyat. Pedagogik nazokat –o‘qituvchi axloqining ijodiy ko‘rinishi. Pedagogik nazokatning zarurligi. Pedagogik nazokatning mohiyati va xususiyati. O‘qituvchining dars jarayonidagi nazokati. Nazokat va taktika. O‘qituvchining mulokat odobi. Yoki tashkil va yoki tashkil. Do‘stlik, karindoshlik, xizmatdagi moslik, hamjihat bulib ishlash, maslakdoshlik, psixologik muxit, chikisha olmaslikva uzaro munosabatdagi kiyinchiliklar, ularni bartaraf etish yullari. O‘quv-tarbiya jarayonida o‘quvchilarning bilimi va xatti-harakatlarini baxolash, yangi mavzuni tushuntirish, o‘quvchilarning mustakil ishlarini tashkil etish, darsdan tashkari va ishdan xolis vaqtlarda Pedagogning nazokati va odobi. O‘qituvchi nazokati va odobini shakllantirish, rivojlantirish yullari hamda unga erishish shart-sharoitlari. xulq – atvor; barkamol inson; talabchanlik va qattiqqo‘llik; etnopedagogik tuyg‘ular; informatsion jarayon; qo‘pol va dag‘al so‘zlar; ishonch tuyg‘usi; nisbiylik va sub‘ektivlik; dilkashlik; pedagogik takt; ekstravert shaxslar; introvert shaxslar; o‘qituvchining kommunikativ madaniyati; yuksak odob namunasi; xushmuomalalik; shirinsuhanlik; pedagogik taktga zid; pedagogik dilkashlikni o‘rganish dasturi; o‘z–o‘zini tarbiyalash; Pedagogik maxoratni, kobiliyatni, odob va axlokni shakllantirishda Prezident Islom Karimovning 2011 yilning asosiy yakunlari va 2013 yilda O‘zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ma‘ruzasi mazmunini urganish.

9- Ma‘ruza (4 soat): Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to‘plash, kasbiy refleksiyaning o‘rni

Pedagogik faoliyatni tashkil etishda, ilgor tajribalarni, innovatsiyalarni amaliyotga joriy etishda Prezident Islom Karimovning 2011 yilning asosiy yakunlari va 2013 yilda O‘zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ma‘ruzasi va “Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O‘zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo‘llari va choralari” kitobi mazmuni, mohiyatini taxlil etish. O‘qituvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda psixologik-pedagogik nazariyalarning ahamiyati. Ilmiy pedagogik ma‘lumotlarni qo‘llash. O‘z-o‘zini tarbiyalash va o‘z ustida ishlash mahoratni shakllantirishning asosiy sharti sifatida. Pedagogik faoliyat jarayonida tarbiyaviy usullarning o‘rni va ahamiyati. O‘z-o‘zini tarbiyalash jarayonida psixologik to‘siqlarni yengib o‘tish yo‘llari. O‘z-o‘zini tarbiyalash jarayonida o‘z-o‘zini ishonitirish metodidan foydalanish. O‘qituvchining kasbiy refleksiya; fikrlash va analitik qobiliyatlar; appersepsiya; emotsional reaksiyalar; kognitiv tasavvurlar; intellektual refleksiya; kooperativ refleksiya; kommunikativ refleksiya; pedagogik intuitsiya; ekstrapolyatsiya; individual refleksiya; pedagogik refleksiya; kasbiy refleksiya; inson psixikasi; interiorizatsiya; o‘qituvchining haqiqiy “Men”i va ideal “Men”i; reflektiv xossalari; pedagogik tashhishlash; diagnostika; diagnostik funktsiya; o‘qituvchining kasbiy professiogrammasi; o‘qituvchining ijtimoiy – psixologik shakllanishi; indikatorlik vazifa. Pedagogik maxoratni takomillashtirish jarayonida pedagogik ijodkorlik va shaxsiy ilmiy pedagogik izlanishni tashkil etish. Ilmiy-pedagogik izlanishlar samarasini baxolash mezonlari (yangiligi, muximligi, nazariy

va amaliy ahamiyati). Amaliy faoliyatida ilmiy g'oyalar va pedagogik tajribalardan samarali foydalanish. Shaxsiy faoliyat tizimini ishlab chikish. Tizimni aniqlash. Faoliyatning izchilligi shaxsiy pedagogik faoliyatga to'g'ri baho bera olish.

10- Ma'ruza (4 soat): Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari

Pedagogik jarayonni tahlil etishda Vazirlar Mahkamasining 2013 yil yanvarda bo'lib o'tgan majlisidagi «Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir» nomli ma'ruzada I.A.Karimov tomonidan berilgan fikrlar. Tashkilotlar faoliyatini va personalni boshqarishning ijtimoiy psixologik jihatlari. O'qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil etish. Pedagogik mahoratni shakllantirishning asosiy tamoyillari: yaxlit holda yondashuv, faol muloqot; pedagogik harakatning xilma-xilligi; pedagogik ta'sirining ko'p qirraligi. Pedagogik faoliyatni tashkil etishda usullarni maqsadga muvofiq tarzda tanlash. Pedagog mehnatni tashkil etishda turli usullarning o'рни va ahamiyati. Pedagog faoliyatni rejalashtirishning asosiy qonuniyatlari. Rejalashtirish shakllari.

Pedagogik-tashkilotchilik faoliyatining mohiyati. Pedagogning tashkilotchilik ko'nikmasi tavsifnomasi: to'g'ri ijtimoiy fikrni uygota olish; jamoaning shaxsga ta'sirini ta'minlay bilish; bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish; karorlarni hamkorlikda kabul qilish; shaxs va jamoadagi u yoki bu o'zgarishga bir paytning o'zida tez moslasha olish; muloqotning demokratik uslubidan foydalanish.

"Pedagogik mahorat" fani bo'yicha ma'ruza mashg'ulotining kalendar tematik rejasi

№	Ma'ruza mavzulari (barcha)	soat
1	Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'рни	2
2	Pedagogik fikr tarixi va maktab amaliyotida o'qituvchi mahorati masalalari.	2
3	Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari	2
4	Nutq texnikasi va madaniyati.	2
5	O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat.	2
6	Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida	2
7	O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot. Muloqotda D. Karnegining oltin qoidalari	2
8	Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati	2
9	Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliya	2
10	Informatsion texnika va texnologiyalar hamda ularning didaktik	2

	imkoniyatlari	
11	Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi	2
12	Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari	2
13	Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'rni	2
14	O'z-o'zini tarbiyalash va o'z ustida ishlash.	2
15	Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari	2
16	Shaxsiy pedagogik tajribani to'plash tizimi.	2
	Jami	32

Amaliy mashg'ulotlar mavzulari mazmuni va ularga ajratilgan soat.

1- Amaliy mashg'ulot (2 soat): Pedagogik maxoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.Karimovning "2013 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko'taradigan yil bo'ladi" nomli 2011 yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2013 yilga mo'ljallangan eng muxim ustivor yo'nalishlarga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining iajlisidagi ma'ruzasi, va 2010 yilning asosiy yakunlari va 2011 yilda O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining 2013 yil yanvarda bo'lib o'tgan majlisidagi «Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir» nomli ma'ruzalarida iqtisodiy – ijtimoiy jarayonlarning tahlili.

“O'qituvchi” atamasi, uning shaxsi hamda faoliyati haqida tushuncha. O'qituvchi faoliyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati. O'qituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari. Pedagogik bilimlar. Pedagogik zakovat. Pedagogik qobiliyat. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar. O'qituvchilik kasbining ijtimoiy-tarixiy rivoji va mazkur kasbning jamiyatda tutgan o'rni. O'qituvchi faoliyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati. “Mustaxkam oila yili”; “Pedagogik mahorat” fani; pedagogik faoliyat; pedagogik jarayonning harakat vositasi; komponent; o'qituvchining kasbiy tayyorligi; tarkibiy qismlar O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni hamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» asosida Pedagog faoliyati mazmuniga quyiladigan talablar. O'qituvchining umumiy madaniy saviyasi va qobiliyati. Pedagoglik faoliyatining tizimi, kasbiy maxorati haqida tushuncha.

2- Amaliy mashg'ulot (2 soat): Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari

Pedagogik texnika xaqida tushuncha. Pedagogik texnikani shakllantirish uslublari. pedagogik texnika-o'qituvchining fe'l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnikaning tarkibiy qismlari. O'qituvchining o'z ruhiy holatini boshqara olish texnikasi. O'qituvchilarning harakter va individual xususiyatlariga ko'ra toifalarga bo'linishi. Tashabbuskor, ijodkor o'qituvchilar. Pedagogik texnika-Pedagogning fe'l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnika vositasi: verbal va noverbal kommunikatsiya. Yosh o'qituvchi faoliyatida namoyon bo'ladigan tipik xatolar va ularni tuzatish yo'llari. O'qituvchilarning harakter va individual xususiyatlari

3- Amaliy mashg'ulot (2 soat): O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat

O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat. Qobiliyatning psixologik pedagogik tavsifi. Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari. O'qituvchi irodasi, sabr toqati, maqsadga intilishi, uning o'z-o'zini idora qilish hamda boshqalarga ta'sir o'tkaza olish qobiliyati. Muloqot orqali ta'sir etish Muloqotga kirishish. Aloqa o'rnatish (kommunikatsiya) tushunchasi, uning mohiyati, pedagogik ta'sir etish usullari. Ishontirishning og'zaki shakllari Qobiliyat; psixik sifatlar; xotira va harakter; individual-psixologik xususiyat; intellektlar to'plami; modifikatsiya; kinestetik qobiliyat; mantiqiy qobiliyat; ko'nikma va malakalar; mohirlik; iqtidor, iste'dod va daholik mahsuldor; psixologik va fiziologik tuzilish; evristik; kreativ; umumiy va maxsus; talant; xususiyatlar ansambli; layoqat va zehn; kommunikativ qobiliyat didaktik qobiliyat; tayanch xususiyatlar; yetakchi xususiyatlar; yordamchi xususiyatlar. Ongli intizom; fikr almashish; kommunikativ qobiliyat; ongli intizom; o'quvchini ishontirish; ongga ta'sir taqlid qilish; psixik ta'sir g'oyalar va mafkuralar; pedagogik ta'sir ko'rsatish; g'oya va mafkura; komil inson tarbiyasi; talab; istiqbol; rag'batlantirish va jazolash; jamoatchilik fikri; so'z bilan og'zaki ta'sir o'tkazish; intonatsiya; ekspressiv holat; kasbiy mahorat; xushmuomalalik; axborot hajmi; pedagogik qobiliyat texnikasi. O'qituvchining kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish uslubi Ishontirishning ogzaki shakllari. Pedagogning kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish uslubi: bulajak mulokot modulini ishlab chikish, kiska muddatli dars yoki tadbirlarni utkazish, uz ustida ishlashga doir mashklar Pedagogning pedagogik mulokotga kirishishida uchraydigan pedagogik nizo va kamchiliklar hamda ularning oldini olish yullari. Shark mutafakkirlar mulokot haqida. Kobiliyatning psixologik-pedagogik tavsifi. Pedagogik kobiliyatning asosiy turlari. Empatiya va perseptiv kobiliyatlar. Didaktik, tashkilotchilik, konstruktiv, kommunikativ, bilish va anglash kobiliyatlari. Pedagog irodasi, sabr-toqati, maksadga intilishi, uz hatti-harakatlarining tug'riligiga nisbatan kat'iy ishonchi, uning uz-uzini idora kilish hamdboshkalarga ta'sir utkaza olish kobiliyati, his-tuyg'ulari va kayfiyatini boshkara olishi, uz zimmasiga javobgarlikni ola bilishi, ijodiy xolatni tashkil eta olishi kabi sifatleri.

4- Amaliy mashg'ulot (2 soat): Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida

Dars hamda darsdan tashqari jarayonda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot, unga qo'yiladigan talablar. O'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar.

Pedagogik majburiyat, burch. Pedagogik muloqot. Kommunikativlik. O'qituvchi faoliyati turlari.. O'quv pedagogik faoliyat. O'qituvchi va talabaning pedagogik munosabatlari. Munosabatning turlari. O'qituvchining madaniyati.; muloqot; axloqiy me'yorlar; nutq dinamikasi; muloqot funksiyalari; prognostik etap; norasmiy liderlar; modellashirish; pedagogik jarayon; kommunikativ aloqa; tashkilotchi va ijrochi; interaktiv muloqot; perseptiv muloqot; jonli muloqot; muloqot odobi; tavoze; ishonchni qozonish; ta'sir etish; ma'qullash; demokratik yondashuv; avtoritar uslub; demokratik uslub; liberal uslub; muloqotni boshqarish bosqichlari; muloqotni ta'minlaydigan talablar.

Pedagogik muloqot; kommunikativ xususiyatlar; jonli muloqot; kasbiy funksional javobgarlik; kasbiy pedagogik muloqot; tarbiyaviy didaktik; kommunikativ madaniyat; ruhiy psixik to'siq; pedagogik ta'sir vositasi; kasbiy – axloqiy fenomen; pedagogik ijodkorlik; kasbiy – ijodiy kategoriya; pedagogik kommunikatsiya; pedagogik ta'sir; kommunikativ vazifalar; kommunikativ muloqot funksiyalari; norasmiy muloqot; prognostik yunalish; modellashirish; texnologik shakl. O'quv-tarbiya jarayonida pedagogik mulokot jarayonini boshqarish uslublari. Muloqot jarayonida tashabbusni boshkarish. Turli ixtilof nizo, kelishmovchilik hamda g'arazli raqobatlariga yo'l ko'ymaslik va ularning oldini olish yo'llari. «Pedagog-o'quvchi», «Pedagog-o'quvchilar jamoasi», «Pedagog-

maktab raxbariyati», «Pedagog va jamoatchilik», «Pedagog va o'quvchilarning ota-onalari» kabi tizimi doirasida tashkil etilgan muloqot madaniyati. Pedagogik faoliyatni tashkil etishda usullarni maksadga muvofik tarzda tanlash. Pedagogik mehnatni tashkil etishda turli usullarning o'rni va ahamiyati.

5- Amaliy mashg'ulot (2 soat): Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati

Dars jarayonida pedagogning tarbiyachilik maxoratini takomillashtirishda “Mustahkam oila yili” davlat dasturini urganish.

Prezidentimiz I.A. Karimovning “O'zbekiston Konstitutsiyasi-biz uchun demokratik taraqqiyot yo'lida va fuqarolik jamiyatini barpo etishda mustahkam poydevoridir” nomli ma'ruzasini o'rganish asosida pedagogik maxorat fanining oldida turgan vazifalar. Pedagogning o'quvchilarni bilish (anglash) faoliyatini boshkarishdagi maxorati. Dars mazmunini o'quvchilar tomonidan uzlashtirib olinishiga yordam beruvchi jixatlar ularning kizikish va faolliklarini oshirish kunikmasini hosil kilish. Pedagog faoliyatida kutarinki rux, yaxshi kayfiyat, ishga bulgan xohishning yetakchi urin tutishi va ularni hosil kilish yullari. O'quvchilarning mustakil ishlashlarini tashkiletishda Pedagogning maxorati. O'quvchilarning yakka, guruxli va jamoaviy faoliyatlarini boshkarish. Pedagogik texnologiyalarni kullay olish ma Dars hamda darsdan tashqari jarayonda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot, unga qo'yiladigan talablar. Pedagogning dars jarayonidagi mexnati va uni tashkil etishning asosiy yunalishlari. Darsning maksadi va vazifalarini belgilash. Pedagogik vazifalarning xilma-xilligi va ularni amalga oshirish yullari. Texnika vositalarini tanlash va ishlatish. Ishni rejalashtirish. Pedagogning ijodkorligi. Ijodiy xolati hakida tushuncha. Pedagogning o'z faoliyati, xatti-harakati muomala hamda xulk-odobini taxlil eta olish ko'nikmasiga ega bo'lishi. Pedagog faoliyatida ijodiy xolatini tashkil etib, gurux bilan bo'ladigan uchrashuv, dars

andozasini tuzish, mulokot usullarini tanlash, pedagogik vaziyatlarni oldindan ko'ra bilish, tasavvur etish, utiladigan dars mavzusini his etish. Pedagogning ta'lim jarayonidagi odobi, uning o'zini tutishini xayolan tasavvur etishi, darsni yaxshi o'tishiga o'zini ishontirishi. Yuksak malakali kadrlar; ong mahsuli; tarbiya jarayoni; tarbiya-ning maqsadi; komil inson tarbiyasi; o'qituvchining tarbiyachilik mahorati; tarkibiy qismlar; shaxsning umummadaniyat unsurlari; texnologik tizim; ijtimoiy psixologik tizim; o'z-o'zini tarbiyalash; ixtiyoriylik; o'z-o'zini

anglash; inson kamoloti; tarbiyalash metodlari; ko'p qirrali jarayon; obektiv omillar; subektiv omillar; tarbiyaning uzluksizligi; tarbiyaviy ish rejasi; tarbiyaviy tadbirlar; tarbiyalanganlik natijalari. Pedagogning dars davomidagi ijodiy xolatini tashkil etish: dars vaktidagi pedagogik ijodkorlik, saranjomlik, sinfni faollikka undash, kiyinchiliklarni yengishga bo'lgan xohish uygotish. Dars davomida mimika, pantomimikadan moxirona foydalanish. Talabalarini ijodiy faoliyatga yo'naltirish, kiyinishda shaxsiy namuna ko'rsatish, Pedagog har qanday xolatda o'zini tuta olish maxorati.

6- Amaliy mashg'ulot (4 soat): Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi

Pedagogik texnologik mavzu bahsi va mohiyati. Texnologik yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari. Ta'limga texnologik yondashuv. Pedagogik maxoratni oshiruvchi yangi usullar va uslublarni ishlab chiqish. Tarbiyaviy texnologiya; komil inson tarbiyasi; barkamol avlod tarbiyasi; tarbiyaning yaxlitligi; tarbiyaning davriyligi; didaktika; umuminsoniylik me'yorlari; tarbiyaning texnologiyaviyligi; dolzarb rivojlanish hududi; modellastirish; tarbiyaviy reja; biologik omillar; norasmiy etakchi; tarbiyaviy jarayonni modellastirish; tarbiya mazmuni; g'oyaviy – siyosiy tarbiya; tarbiya qonuniyatlari; tarbiyaning uzluksizligi; tarbiyada to'g'ri va teskari aloqa; o'z-o'zini anglash; iroda erkinligi; pedagogik talab; o'rgatish; tarbiyalanadigan holatlar. Zamonaviy axborot texnologiyalari; axborot resurslari; ilmiy – texnik taraqqiyot; modulli o'qitish; axborotlashtirish; gipermedia va multimedia; ma'lumotlar bazasi; kompyuter texnologiyalari; imitatsiya; kommunikatsiya; bilimlar bazasi; ta'limda veb–saytlar; tashhis va monitoring; masofaviy o'qitish; modulli tizim; o'qituvchining axborot madaniyati; internet resurslari; portal; diagnostika; internet tarmog'i; elektron pochta; videoroliklar; animatsiya; axborot- ta'lim resurslari; innovatsiya; kompyuter vositalari. Pedagogik nizolarning asosiy sabablari. Pedagogning perseptiv (o'quvchi, talabalarni tushunish) xatolari. Pedagogning o'quvchi-talabalar bilan ish yoki shaxsiy ish yuzasidan buladigan kelishmovchiliklarni va ularni bartaraf etishning o'ziga xos xususiyatlari. Yosh pedagoglar faoliyatida odatda yul kuyiladigan xatolar va ularni yengish yullari. Uzaro uchraydigan nizolarni bartaraf etish texnologiyasi. Pedagogik texnologiyalar, "Venna" «Veer», "Iqtisodchi", "Klaster", "Bumerang", "Akliy xujum" "Skarabey" kabi yangi pedagogik texnologiyalar va ulardan foydalanish uslublari.

7- Amaliy mashgʻulot (4 soat): Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi

Pedagogik muomala, uning oʻziga xos xususiyatlari. Muloqotni tashkil etishda umuminsoniy qadriyatlarning ustivorligi. Muloqot jarayonidagi xushmuomalalik Oʻqituvchi faoliyatida sharqona muloqotning tutgan oʻrni. Talabalar jamoasida ularning eʼtiborlarini jalb etish va ijodiy kayfiyatlarini yaratishda Pedagog mulokotining taʼsiri va uning ahamiyati, oʻquvchi bilan bulgan mulokot jarayonida Pedagog tomonidan ishontirish va taʼsir etish usullaridan foydalanish. Mulokot jarayonini boshqarish uslublari. Pedagog obrusi. Avtoritar uslubdagi mulokot. Pedagog faoliyatida muomala uslublarning namoyon bulish xususiyatlari. Pedagogning demokratik uslubdagi mulokoti –oʻquvchilar fikriga tayanish, ushbu fikrlarni maʼkullash shakli. Ilmiy pedagogik adabiyotlarda berilgan muloqot turlari. “Taʼlim toʻgʻrisida”gi qonun; pedagogik muomala madaniyati; oʻqituvchining etnopsixologik fazilatlar; kundalik muloqot; anʼanaviy muloqot; “ustoz - shogird” anʼanalari; muloqot obekti; pedagogik ziddiyatlar; muosharat odobi; muomala madaniyati; milliy va umumbashariy qadriyatlar; soʻz va nutq; badihagoʻy; qissaxon; voiz; fozil kishi; shirinsuxanlik; notiqlik qobiliyati; maʼnaviyat mezoni; maʼnaviy madaniyatni shakllantirish omillari; psixologik taktika.

8- Amaliy mashgʻulot (2 soat): Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari

Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqida tushuncha. Pedagogik nazokat – oʻqituvchi axloqining ijodiy koʻrinishi. Odob va axloqni shakllantiruvchi asosiy omillar. Talaba yoshlarning odob-axloqni rivojlantirishda oʻqituvchi yoki rahbar mahorati. Mustaqil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili. Pedagogik nazokat tamoyillari va uning vazifasi. Pedagogik nazokat meʼyori: ixtisos soxasidagi burch, pedagogik adolat, ixtisosga doir vijdon izzat-nafs va pedagogik oriyat. Pedagogik nazokat –oʻqituvchi axloqining ijodiy koʻrinishi. Pedagogik nazokatning zarurligi. Pedagogik nazokatning moxiyati va xususiyati. Oʻqituvchining dars jarayonidagi nazokati. Nazokat va taktika. Oʻqituvchining mulokot odobi. Yoktirish va yoktirmaslik. Doʻstlik, karindoshlik, xizmatdagi moslik, hamjixat bulib ishlash, maslakdoshlik, psixologik muxit, chikisha olmaslikva uzaro munosabatdagi kiyinchiliklar, ularni bartaraf etish yullari. Oʻquv-tarbiya jarayonida oʻquvchilarning bilimi va xatti-harakatlarini

baxolash, yangi mavzuni tushuntirish, oʻquvchilarning mustakil ishlarini tashkil etish, darsdan tashkari va ishdan xolis vaqtlarda Pedagogning nazokati va odobi. Oʻqituvchi nazokati va odobini shakllantirish, rivojlantirish yullari hamda unga erishish shart-sharoitlari. xulq – atvor; barkamol inson; talabchanlik va qattiqqoʻllik; etnopedagogik tuygʻular; informatsion jarayon; qoʻpol va dagʻal soʻzlar; ishonch tuygʻusi; nisbiylik va subʼektivlik; dilkashlik; pedagogik takt; ekstravert shaxslar; introvert shaxslar; oʻqituvchining kommunikativ madaniyati; yuksak odob namunasi; xushmuomalalik; shirinsuhanlik; pedagogik taktga zid; pedagogik dilkashlikni oʻrganish dasturi; oʻz–oʻzini tarbiyalash; Pedagogik maxoratni, kobiliyatni, odob va axlokni shakllantirishda Prezident Islom Karimovning 2011 yilning asosiy yakunlari va 2013 yilda Oʻzbekistonni ijtimoiy-

iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ma‘ruzasi mazmunini urganish.

9- Amaliy mashg‘ulot (4 soat): Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to‘plash, kasbiy refleksiyaning o‘rni

Pedagogik faoliyatni tashkil etishda, ilgor tajribalarni, innovatsiyalarni amaliyotga joriy etishda Prezident Islom Karimovning 2011 yilning asosiy yakunlari va 2013 yilda O‘zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim ustivor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ma‘ruzasi va “Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O‘zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo‘llari va choralari” kitobi mazmuni, mohiyatini tahlil etish. O‘qituvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda psixologik-pedagogik nazariyalarning ahamiyati. Ilmiy pedagogik ma‘lumotlarni qo‘llash. O‘z-o‘zini tarbiyalash va o‘z ustida ishlash mahoratni shakllantirishning asosiy sharti sifatida. Pedagogik faoliyat jarayonida tarbiyaviy usullarning o‘rni va ahamiyati. O‘z-o‘zini tarbiyalash jarayonida psixologik to‘siqlarni yengib

o‘tish yo‘llari. O‘z-o‘zini tarbiyalash jarayonida o‘z-o‘zini ishlantirish metodidan foydalanish. O‘qituvchining kasbiy refleksiya; fikrlash va analitik qobiliyatlar; appersepsiya; emotsional reaksiyalar; kognitiv tasavvurlar; intellektual refleksiya; kooperativ refleksiya; kommunikativ refleksiya; pedagogik intuitsiya; ekstrapolyatsiya; individual refleksiya; pedagogik refleksiya; kasbiy refleksiya; inson psixikasi; interiorizatsiya; o‘qituvchining haqiqiy “Men”i va ideal “Men”i; refleksiv xossalari; pedagogik tashhishlash; diagnostika; diagnostik funktsiya; o‘qituvchining kasbiy professiogrammasi; o‘qituvchining ijtimoiy – psixologik shakllanishi; indikatorlik vazifa. Pedagogik mahoratni takomillashtirish jarayonida

pedagogik ijodkorlik va shaxsiy ilmiy pedagogik izlanishni tashkil etish. Ilmiy-pedagogik izlanishlar samarasini baxolash mezonlari (yangiligi, muhimligi, nazariy va amaliy ahamiyati). Amaliy faoliyatida ilmiy g‘oyalar va pedagogik tajribalardan samarali foydalanish. Shaxsiy faoliyat tizimini ishlab chikish. Tizimni aniqlash. Faoliyatning izchilligi shaxsiy pedagogik faoliyatga to‘g‘ri baho bera olish.

10- Amaliy mashg‘ulot (2 soat): Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari

Pedagogik jarayonni tahlil etishda Vazirlar Mahkamasining 2013 yil yanvarda bo‘lib o‘tgan majlisidagi «Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir» nomli ma‘ruzada I.A.Karimov tomonidan berilgan fikrlar. Tashkilotlar faoliyatini va personalni boshqarishning ijtimoiy psixologik jihatlari. O‘qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil etish. Pedagogik mahoratni shakllantirishning asosiy tamoyillari: yaxlit holda yondashuv, faol muloqot; pedagogik harakatning xilma-xilligi; pedagogik ta’sirining ko‘p qirraligi. Pedagogik faoliyatni tashkil etishda usullarni maqsadga muvofiq tarzda tanlash. Pedagog mehnatni tashkil etishda turli usullarning o‘rni va ahamiyati. Pedagog faoliyatni rejalashtirishning asosiy qonuniyatlari. Rejalashtirish shakllari.

Pedagogik-tashkilotchilik faoliyatining mohiyati. Pedagogning tashkilotchilik ko‘nikmasi tavsifnomasi: to‘g‘ri ijtimoiy fikrni uygota olish; jamoaning shaxsga

ta'sirini ta'minlay bilish; bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish; karorlarni hamkorlikda kabul qilish; shaxs va jamoadagi u yoki bu o'zgarishga bir paytning o'zida tez moslasha olish; muloqotning demokratik uslubidan foydalanish.

"Pedagogik mahorat" fani bo'yicha amaliy mashg'ulotining kalendar tematik rejasi

No	Amaliy mashg'ulotlar mavzulari	soat
1	Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni	2
2	Pedagogik fikr tarixi va maktab amaliyotida o'qituvchi mahorati masalalari.	2
3	Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari	2
4	Nutq texnikasi va madaniyati.	2
5	O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat.	2
6	Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida	2
7	O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot. Muloqotda D. Karnegining oltin qoidalari	2
8	Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati	2
9	Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliya	2
10	Informatsion texnika va texnologiyalar hamda ularning didaktik imkoniyatlari	2
11	Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi	2
12	Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari	2
13	Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'rni	2
14	O'z-o'zini tarbiyalash va o'z ustida ishlash.	2
15	Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari	2
16	Shaxsiy pedagogik tajribani to'plash tizimi.	2
	Jami	32

Mustaqil ta'lim tashkil etishning shakli va mazmuni.

"Pedagogik mahorat" bo'yicha talabani mustaqil ta'limi shu fanni o'rganish jarayonining tarkibiy qismi bo'lib, uslubiy va axborot resurslari bilan to'la ta'minlangan.

Talabalar auditoriya mashg'ulotlarida professor-o'qituvchilarning ma'ruzasini tinglaydilar. Auditoriyadan tashqarida talaba darslarga tayyorlanadi, adabiyotlarni konspekt qiladi, uy vazifa sifatida berilgan mustaqil topshiriqlarni bajaradilar. Bundan tashqari ayrim mavzularni kengroq o'rganish maqsadida qo'shimcha adabiyotlarni o'qib referatlar tayyorlaydi hamda mavzu bo'yicha testlar yechadi. Mustaqil ta'lim natijalari reyting tizimi asosida baholanadi.

Uyga vazifalarni bajarish, qo'shimcha darslik va adabiyotlardan yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, internet tarmoqdaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy izlanishlar olib borish, ilmiy to'garak doirasida yoki mustaqil ravishda ilmiy manbalardan foydalanib ilmiy maqola va ma'ruzalar tayyorlash kabilar talabalarning darsda olgan bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Shuning uchun ham mustaqil ta'limsiz o'quv faoliyati samarali bo'lishi mumkin emas.

"Pedagogik mahorat" fanidan mustaqil ish majmuasi fanning barcha mavzularini qamrab olgan va quyidagi 11 ta katta mavzu ko'rinishida shakllantirilgan.

Talabalar mustaqil ta'limining mazmuni va hajmi

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Berilgan topshiriqlar	Bajar. muddat.	Xajmi soatda
1	"Mustahkam oila yili" davlat dasturidan o'rin olgan tarbiya masalalari tahlili.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	1,2 - haftalar	7
2	Prezident Islom Karimovning "2013 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko'taradigan yil bo'ladi" ma'ruzasi	Prezident ma'ruzasidan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	3,4 haftalar	7
3	O'qituvchi va talaba o'rtasidagi muloqot	Adabiyotlardan konspekt qilish. Masalalar yechish. Mustaqil topshiriqlarni bajarish.	5,6 haftalar	7
4	Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	7,8 haftalar	7
5	Pedagogik odob-axloq va talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omillari	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	9,10 haftalar	7
6	Pedagog maxoratini tashkil etishning shart sharoitlari	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	11,12 haftalar	8
7	Dars jarayonida pedagogning mahorati O'qituvchining tarbiyachilik maxorati	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	13,14 haftalar	7

8	Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash O'quv jarayonida pedagogik texnologiya	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	15, 16 haftalari	7
9	Pedagogik qobiliyat	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	16-17 - haftalari	7
10	Pedagogning kommunikativ qobiliyatlari	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	17-18 haftalari	7
11	Pedagoglarning tarbiyalanuvchilar bilan muomalasi	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	17- 18 haftalari	7
Jami				78

Dasturning informatsion uslubiy ta'minoti

Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash nazarda tutilgan:

- Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlariga bag'ishlangan mavzular zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida prezentatsiya va elektron-didaktik texnologiyalaridan foydalanilgan holda o'tkaziladi;
- Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi mavzusi amaliy mashg'ulotlarda aqliy xujum, guruhli fikrlash, "ish o'yini" va boshqa pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi;
- Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillariga bag'ishlangan amaliy mashg'ulotlarida kichik guruhlar musobaqalari, guruhli fikrlash pedagogik texnologiyalarini qo'llash nazarda tutiladi.

" Pedagogik mahorat " fanidan talabalar bilimini reyting tizimi asosida baholash mezonlari.

" Pedagogik mahorat " fani bo'yicha reyting jadvallari, nazorat turi, shakli, soni hamda har bir nazoratga ajratilgan maksimal ball, shuningdek joriy va oraliq nazoratlarining saralash ballari haqidagi ma'lumotlar fan bo'yicha birinchi mashg'ulotda talabalarga e'lon qilinadi.

Fan bo'yicha talabalarning bilim saviyasi va o'zlashtirish darajasining Davlat ta'lim standartlariga muvofiqligini ta'minlash uchun quyidagi nazorat turlari o'tkaziladi:

- **joriy nazorat (JN)** - talabaning fan mavzulari bo'yicha bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Joriy nazorat fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda amaliy mashg'ulotlarda og'zaki so'rov, test o'tkazish, suhbat, nazorat ishi, kollektivum, uy vazifalarini tekshirish va shu kabi boshqa shakllarda o'tkazilishi mumkin;

- **oraliq nazorat (ON)** - semestr davomida o'quv dasturining tegishli (fanlarning bir necha mavzularini o'z ichiga olgan) bo'limi tugallangandan keyin

talabaniy nazariy bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Oraliq nazorat bir semestrda ikki marta o'tkaziladi va shakli (yozma, og'zaki, test va hokazo) o'quv faniga ajratilgan umumiy soatlar hajmidan kelib chiqqan holda belgilanadi;

- **yakuniy nazorat (YAN)** - semestr yakunida muayyan fan bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni talabalar tomonidan o'zlashtirish darajasini baholash usuli. Yakuniy nazorat asosan tayanch tushuncha va iboralarga asoslangan "Yozma ish" shaklida o'tkaziladi.

ON o'tkazish jarayoni kafedra mudiri tomonidan tuzilgan komissiya ishtirokida muntazam ravishda o'rganib boriladi va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, **ON** natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda **ON** qayta o'tkaziladi.

Oliy ta'lim muassasasi rahbarining buyrug'i bilan ichki nazorat va monitoring bo'limi rahbarligida tuzilgan komissiya ishtirokida **YAN** ni o'tkazish jarayoni muntazam ravishda o'rganib boriladi va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, **YAN** natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda **YAN** qayta o'tkaziladi.

Talabaniy bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi asosida talabaniy fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi ballar orqali ifodalanadi.

«Pedagogik mahorat» fani bo'yicha talabalarning semestr davomidagi o'zlashtirish ko'rsatkichi 100 ballik tizimda baholanadi.

Ushbu 100 ball baholash turlari bo'yicha quyidagicha taqsimlanadi: Ya.N.-30 ball, qolgan 70 ball esa J.N.-35 ball va O.N.-35 ball qilib taqsimlanadi.

Ball	Baho	Talabalarning bilim darajasi
86-100	A'lo	Xulosa va qaror qabul qilish. Ijodiy fikrlay olish. Mustaqil mushohada yurita olish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.
71-85	Yaxshi	Mustaqil mushohada qilish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.
55-70	Qoniqarli	Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish Tasavvurga ega bo'lish.
0-54	Qoniqarsiz	Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik. Bilmaslik.

- Fan bo'yicha saralash bali 55 ballni tashkil etadi. Talabaniy saralash balidan past bo'lgan o'zlashtirishi reyting daftarchasida qayd etilmaydi.

Talabalarning o'quv fani bo'yicha mustaqil ishi joriy, oraliq va yakuniy nazoratlar jarayonida tegishli topshiriqlarni bajarishi va unga ajratilgan ballardan kelib chiqqan holda baholanadi.

$$\text{Talabaniy fan bo'yicha reytingi quyidagicha anikdanadi: } K = \frac{V \cdot O'}{100}$$

bu yerda: V- semestrda fanga ajratilgan umumiy o'quv yuklamasi (soatlarda); O' -fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi (ballarda).

Fan bo'yicha joriy va oraliq nazoratlarga ajratilgan umumiy ballning

55 foizi saralash ball hisoblanib, ushbu foizdan kam ball to‘plagan talaba yakuniy nazoratga kiritilmaydi.

- Joriy **JN** va oraliq **ON** turlari bo‘yicha 55bal va undan yuqori

balni to‘plagan talaba fanni o‘zlashtirgan deb hisoblanadi va ushbu fan bo‘yicha yakuniy nazoratga kirmasligiga yo‘l qo‘yiladi.

- Talabaning semestr davomida fan bo‘yicha to‘plagan umumiy bali har

bir nazorat turidan belgilangan qoidalarga muvofiq to‘plagan ballari yig‘indisiga teng.

- **ON** va **YAN** turlari kalendar tematik rejaga muvofiq dekanat

tomonidan tuzilgan reyting nazorat jadvallari asosida o‘tkaziladi. **YAN** semestrning oxirgi 2 haftasi mobaynida o‘tkaziladi.

- **JN** va **ON** nazoratlarda saralash balidan kam ball to‘plagan va uzrli

sabablarga ko‘ra nazoratlarda qatnasha olmagan talabaga qayta topshirish uchun, navbatdagi shu nazorat turigacha, so‘nggi joriy va oraliq nazoratlar uchun esa yakuniy nazoratgacha bo‘lgan muddat beriladi.

- Talabaning semestrda **JN** va **ON** turlari bo‘yicha to‘plagan ballari ushbu nazorat turlari umumiy balining 55 foizidan kam bo‘lsa yoki semestr yakuniy joriy, oraliq va yakuniy nazorat turlari bo‘yicha to‘plagan ballari yig‘indisi 55 balidan kam bo‘lsa, u akademik qarzidor deb hisoblanadi.

- Talaba nazorat natijalaridan norozi bo‘lsa, fan bo‘yicha nazorat turi natijalari e‘lon qilingan vaqtdan boshlab bir kun mobaynida fakultet dekaniga ariza bilan murojaat etishi mumkin. Bunday holda fakultet dekanining taqdimnomasiga ko‘ra rektor buyrug‘i bilan 3 (uch) a‘zodan kam bo‘lmagan tarkibda apellyatsiya komissiyasi tashkil etiladi.

- Apellyatsiya komissiyasi talabalarning arizalarini ko‘rib chiqib, shu kunning o‘zida xulosasini bildiradi.

- Baholashning o‘rnatilgan talablar asosida belgilangan muddatlarda o‘tkazilishi hamda rasmiylashtirilishi fakultet dekani, kafedra muduri, o‘quv-uslubiy boshqarma hamda ichki nazorat va monitoring bo‘limi tomonidan nazorat qilinadi.

Talabalar ON dan to‘playdigan ballarning namunaviy mezonlari

№	Ko‘rsatkichlar	ON ballari		
		maks	1- ON	2- ON
1	Darslarga qatnashganlik darajasi. Ma’ruza darslaridagi faolligi, konspekt daftarlarining yuritilishi va to‘liqligi.	15	0-7	0-8
2	Talabalarining mustaqil ta’lim topshiriqlarini o‘z vaqtida va sifatli bajarishi va o‘zlashtirish.	10	0-5	0-5
3	Og‘zaki savol-javoblar, kollokvium va boshqa nazorat turlari natijalari bo‘yicha	10	0-5	0-5
Jami ON ballari		35	0-17	0-18

Talabalar JN dan to'playdigan ballarning namunaviy mezonlari				
№	Ko'rsatkichlar	J.Nballari		
		maks	1- J.N	2- J.N
1	Darslarga qatnashganlik va o'zlashtirishi darajasi. Amaliy mashg'ulotlardagi faolligi, amaliy mashg'ulot daftarlarining yuritilishi va holati	15	0-7	0-8
2	Mustaqil ta'lim topshiriqlarining o'z vaqtida va sifatli bajarilishi. Mavzular bo'yicha uy vazifalarini bajarilish va o'zlashtirishi darajasi.	10	0-5	0-5
3	Yezma nazorat ishi yoki test savollariga berilgan javoblar	10	0-5	0-5
Jami JN ballari		35	0-18	0-17

Yakuniy nazorat "Yozma ish" shaklida belgilangan bo'lsa, u holda yakuniy nazorat 30 ballik "Yozma ish" variantlari asosida o'tkaziladi, va quyidagi jadvalda to'liq ko'rsatilgan

№	Ko'rsatkichlar	YA.N ballari	
		maks	O'zgarish oralig'i
1	Nazariy mashg'ulot mavzulari bo'yicha tasavvurga ega bo'lsa yozma ravishda ifodalay olsa, mohiyatini tushunsa , mustaqil mushoxada yurita olsa	10	0-10
2	Amaliy mashg'ulot mavzulari bo'yicha tasavvurga ega bo'lsa yozma ravishda ifodalay olsa, mohiyatini tushunsa ,amalda qo'llay olsa mustaqil mushoxada yurita olsa.	10	0-10
3	Fanning mavzulari bo'yicha tasavvurga ega bo'lsa, yozma ravishda ifodalay olsa, mohiyatini tushunsa , mustaqil mushoxada yurita olsa, hamda ijodiy fikrlay olsa, xulosa va qaror qabul qila olsa	10	0-10
Jami		30	0-30

Yakuniy nazoratda "Yozma ish"larni baholash mezonlari

Yakuniy nazorat "Yozma ish" shaklida amalga oshirilganda, sinov ko'p variantli usulda o'tkaziladi. Har bir variant 3 ta nazariy savol topshiriqdan iborat. Nazariy savollar fan bo'yicha tayanch so'z va iboralar asosida tuzilgan bo'lib, fanning barcha mavzularini o'z ichiga qamrab olgan.

Har bir nazariy savolga yozilgan javoblar bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichi 0-10 ball oralig'ida baholanadi. Talaba maksimal 30 ball to'plashi mumkin.

Yozma sinov bo'yicha umumiy o'zlashtirish ko'rsatkichini aniqlash uchun variantda berilgan savollarning har biri uchun yozilgan javoblarga qo'yilgan o'zlashtirish ballari qo'shiladi va yig'indi talabaning yakuniy nazorat bo'yicha o'zlashtirish bali hisoblanadi.

7. Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati:

Asosiy adabiyotlar

1. Karimova V.M., Akramova F.A., Ochilova G.O. "Pedagogika.Psixologiya" -T.: 2011. -380 bet.
2. Ochilova G.O. "Pedagogika. maxorat" fanidan o'quv uslubiy majmua -T.: 2013. -420 - bet
3. Ochilova G.O. "Pedagogik maxorat" , 2011. 420 bet.
4. Xo'jayev L, Haqimova M., Xoshimova M. Pedagogika. Darslik. -T.: TDIU, 2007. -183 bet.
5. Sultanova G.«Pedagogik maxorat» O'quv qo'llanma. -T.: 2007. -210 bet.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Islom Karimov. 2013 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko'taradigan yil bo'ladi. – T.: "O'zbekiston", 2013. – 36 b.
2. I.Karimov "2013 yil Vatanimiz taraqqiyotini yangi bosqichga ko'taradigan yil bo'ladi" nomli 2011 yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari va 2013 yilga mo'ljallangan eng muxim ustivor yo'nalishlarga bag'ishlangan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining iajlisidagi ma'ruzasi, T.: O'zbekiston, 20.01. 2013 yil.
3. Karimov I. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. T.: "O'zbekiston", 2011. -440 b.
4. "Mustahkam oila yili" davlat dasturi. Toshkent sh., 2013 yil 27 fevral, PQ-1717-son.
5. Yo'ldoshev J.G'. Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: O'qituvchi. 2009. -140 bet.
6. Faberman B.L,Musina R.G, Jumaboyeva F.A. Oliy o'quv yurtlarida o'qitishning zamonaviy usullari. O'quv qo'llanma. T.: 2009. -123 bet.
7. Podlasiy I.P. Pedagogika. Uchebnik dlya studentov visshix uchebnix zavedeniy. Uchebnoye posobiye. -M.: Vldos, 2009. -140 str.
- 8.Asqarova.O'. "Pedagogika" - Toshkent : "Fan" 2008 yil 58 bet.
9. Ziyomammedov. B."Pedagogika" Toshkent : "Turon-Iqbol" 2006 yil 88 bet.
10. Iskandarov.E.A, D.J.Norboyeva "Pedagogika.Psixologiya"Samarqand. 2009 yil.
- 11.Tolipov O'.Q. Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. T.: "Fan" 2006 yil 76 bet.
12. Hasanboyev.J. "Pedagogika" o'quv qo'llanma.Toshkent "Fan" 2006yil 96bet

Internet saytlari

- 13.www.gov.uz – O'zR VM va Prezidentining qaror va farmoyishlari.
- 14..<http://www.edu.uz> – O'zR Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining rasmiy veb s.

- 15..<http://vak.uz> – O‘zR OAKning rasmiy veb sayti.
- 16..<http://www.tseu.uz> – TDIU ning rasmiy veb sayti.
- 17..www.narxoz.biz.uz – TDIU veb sayti.

**«PEDAGOGIK MAXORAT»
KURSI BO‘YICHA
TA’LIM TEXNOLOGIYASI**

KIRISH

“Pedagogik maxorat” o‘quv kursi bo‘yicha ta’lim texnologiyasi ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlarni loyihalash texnologiyalari asosida ishlab chiqilgan.

Mazkur qo‘llanma kirish, ta’lim texnologiyasining konseptual asoslari hamda ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlarda o‘qitish texnologiyalaridan tarkib topgan.

Ta’lim texnologiyasining konseptual asoslari bo‘limida “Pedagogik maxorat” o‘quv kursini o‘qitishning dolzarbligi asoslangan, mazkur kursning tuzilmasi keltirilgan hamda kurs bo‘yicha o‘qitishning mazmuni ochib berilgan. Shu bilan birga o‘qitish, kommunikatsiya, axborot va ta’lim jarayonini boshqarish usullari va vositalarining konseptual asoslari yoritilgan.

So‘ngra kurs bo‘yicha o‘qitish texnologiyalari loyihalashtirilgan:

1) ma’ruza mashg‘ulotlarini olib borishning kirish-ma’ruza, mavzu asosida ma’ruza, muammoli ma’ruza, vizuallashtirilgan ma’ruza va yakunlovchi ma’ruzalar ko‘rinishlari qo‘llanilishi;

2) amaliy mashg‘ulotlarni olib borishning topshiriqlarni individual tarzda yoki guruhda bajarilishi, vaziyatli ishlanma – keys-stadilar usuli, nazariy bilimlar asosida bilimlar va ko‘nikmalarni chuqurlashtirishga yo‘naltirilgan amaliy topshiriqlarni bajarilishi.

Mazkur ta’lim texnologiyasi barcha oliy o‘quv yurtlarida, malaka oshirish kurslarida, o‘qitish texnologiyasida ko‘zda tutilgan sharoitlar va vaqti mavjud bo‘lgan holda “Pedagogik maxorat” o‘quv kursini olib borishda o‘qituvchi tomonidan qo‘llanilishi mumkin.

Mualliflar mazkur ta’lim texnologiyasini yaratishda o‘zining maslahatlarini ayamaganligi, kitobning yanada mazmunli bo‘lishida fikrlari bilan o‘rtoqlashganligi hamda tashkiliy ishlarga yordam berganliklari uchun TDIU rektori, professor B.Yu.Xodiyevga, professor A.Sh.Bekmurodovga, professor V.M.Karimovaga, professor B.A.Begalovga, dotsent B.U.Usmonovga, dotsent L.V.Golishga o‘z minnatdorchiligini bildiradilar.

Shu bilan birgalikda mualliflar qo‘llanmada uchraydigan ayrim kamchiliklar va me‘yoriga yetmagan o‘rinlar uchun uzr so‘rab, bildirilgan barcha tanqidiy mulohaza va takliflarni minnatdorchilik bilan qabul qiladilar.

1-MAVZU	Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o‘rni
	1.1.Ma’ruza mashg‘ulotining ta’lim texnologiyasi.
<i>O‘quv soati: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 26-31 ta</i>
<i>O‘quv mashg‘ulotining shakli:</i>	1- kirish – ko‘rgazmali ma’ruza.
<i>Ma’ruza rejasi:</i>	1. Pedagogik mahorat fanining maqsadi va vazifalari. 2. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati. 3. O‘qituvchi faoliyatining asosiy yo‘nalishlari. 4. Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashga qo‘yiladigan talablar.
<i>O‘quv mashg‘ulotining maqsadi:</i> Talabalarga o‘quv kursi xaqida to‘liq ma’lumot berish, pedagogik maxoratning tarkibiy iismlari, kategoriyalari, ilmiy tadqiqot metodlari xaqida bilim, malaka va ko‘nikmalar shakllantirish.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> • pedagogik maxorat fanini maqsadi, vazifalari xaqida umumiy tushuncha berish, fanni o‘quv jarayonida tutgan o‘rni bilan tanishtirish; • o‘quv predmeti xaqida umumiy tushuncha berish va asosiy adabiyotlar bilan tanishtirish; • pedagogik maxorat fanining asosiy tarmoqlari xaqida ma’lumot berish; • pedagogik maxoratning asosiy tarkibiy iismlarini tushuntirish. • pedagogik maxorat fanini boshqa fanlar bilan aloqalari xaqida	<i>O‘quv natijalari:</i> • pedagogik maxorat fanini maqsadi, vazifalari, fanni o‘quv jarayonida tutgan o‘rnini yoritib beradi; • o‘quv predmetining stukturasi tushuntiriladi; • pedagogik maxorat fanining asosiy tarmoqlarini ko‘rsatib, izohlab beradi; • pedagogik maxorat fanini boshqa fanlar bilan aloqalari yoritib beriladi. • pedagogikaning ilmiy tadqiqot metodlarini ko‘rsatib, mazmunini yoritadi.

ma'lumot berish;	
<i>Ta'lim metodlari:</i>	Ma'ruza, namoyish etish, savol-javob, insert texnikasi, guruhlarda ishlash, aqliy xujum metodi.
<i>Ta'lim vositalari:</i>	Ma'ruzalar matni, marker, doska, kodoskop, slaydlar, tarqatma materiallar, qog'ozlar.
<i>Ta'lim shakli:</i>	Frontal, jamoaviy.
<i>O'qitish shart-sharoitlari:</i>	Texnik vositalardan foydalanishga va guruhlarda ishlashga mo'ljallangan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash.</i>	Test, nazorat savollari.

1.1. Ma'ruzaning texnologik haritasi

<i>Faoliyat bosqichlari</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>
I. Kirish (15 minut)	1.1. O'quv predmeti nomi bilan tanishtiriladi, predmet xaqida dastlabki ma'lumotlar beriladi. Mavzu nomi bilan tanishtiradi. O'tilayotgan mavzu kirish ma'ruza tarzida tashkil etilishi e'lon qiladi. 1.2. Semestr davomida pedagogik maxorat kursi bo'yicha o'tiladigan mavzular, ularga ajratilgan soatlar (1-ilova) va talabalarni shu predmetni o'zlashtirishdagi reyting tizimi (joriy, oraliq, yakuniy nazorat ballari) bilan tanishtiriladi. (2-ilova). 1.3. Bugungi mavzu nomi, rejasi bilan tanishtiriladi va unga izox beriladi.	Eshitadilar. Yozib oladilar. Eshitadilar, yozib oladilar. Eshitadilar.
II. Asosiy bosqich (60 minut)	2.1. Talabalarni faollashtirish maqsadida «Aqliy xujum» metodini qo'llab, umumiy savol beriladi: «Pedagogik maxorat fani nimani o'rgatadi?» «Aqliy xujum» metodidan foydalanishda rioya qilish kerak bo'lgan qoidalar bilan tanishtiriladi. (3-ilova) 2.2. Pedagogik maxorat fanini boshqa fanlar bilan aloqasi xaqidagi ma'lumotlar ekranda ko'rsatiladi va pedagog tomonidan izoxlab beriladi. (4-ilova). 2.3. Pedagogik maxoratning tarkibiy iismlari pedagog tomonidan chuqur yoritib beriladi. Asosiy ma'lumotlarga talabalar diqqatini jalb qilinadi. (5-ilova) Pedagogik maxoratning mazmuni, mohiyatini belgilovchi ma'lumot-larni mustahkam o'zlashtirishlari uchun 3 ta guruhga bo'linadi	Eshitadilar. Yozib oladilar. Javoblarni doskaga yozib boradi, taxlil qiladi. Yozib oladilar, Eshitadilar

	va ekspert varaqlari tarqatiladi. (6-ilova) Guruhda ishlash qoidasi, vazifani bajarish qoidasi tushuntiriladi. (7- ilova). Guruhlar ishini kuzatadi, yo‘naltiradi, maslahatlar beradi. 2.4.Taqdimot boshlanishini e‘lon qiladi.	Fikrlarini bayon qiladilar. Guruhlarga bo‘linadilar. Guruh sardorlari ishlarini taqdim qiladi. Boshqa guruh a‘zolari savollar beradi. Sardorlar javob beradi. O‘zaro ishlarini taxlil qilib, baholaydi.
III. Yakuniy bosqich (15 minut)	3.1.Mavzuga umumiy xulosa qilinadi, eng muhim ma‘lumotlarga talabalar diqqatini jalb qiladi. 3.2.Guruh ishlarini baholarini e‘lon qiladi. Guruhni baholash mezoni tanishtiriladi. (8-ilova). 3.3.Test yechish uchun qog‘oz tarqatiladi. Tushuncha beriladi. Ekranda test savollari ko‘rsatiladi. (9-ilova). Test savollarini baholash natijasi (max 2 ball) keyingi darsda e‘lon qilinishi aytiladi. 3.4.Mustaqil ishlash uchun ma‘ruzadagi keyingi mavzuni uchta rejasini o‘qib kelish topshiriladi	Tinglashadi. Tarqatilgan qog‘ozga familiya, ism, guruh-larini, test nomer-larini va javoblari-ni yozib pedagogga topshiradilar. Yozib oladilar

1-ilova.

Fan bo‘yicha o‘quv soatlarining taqsimlanishi

№	Mavzular mazmuni	Ma‘ruza	Amaliy mashg‘ulot
1	“Pedagogik mahorat” ning nazariy asoslari hamda uning o‘qituvchi faoliyatida tutgan o‘rni va ahamiyati	2	2
2	Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari	2	2
3	Pedagogik odob-axlok va talaba xulq madaniya-tini shakllantirishning asosiy omillari	2	2
4	Pedagog mahoratini tashkil etishning shart sharoitlari	2	2
5	Dars jarayonida pedagogning tarbiyachilik maxorati	2	2
6	Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to‘plash	2	2
7	O‘quv jarayonida pedagogik texnologiya	2	2
8	Pedagogik qobiliyat. Pedagogning Kommunikativ qobiliyatlari	2	2
9	Pedagoglarning tarbiyalanuvchilar bilan muomalasi	2	2
10	Pedagog va talaba o‘rtasidagi muloqot	2	2

Baholash mezonlari:

86 – 100 ball «a'lo»

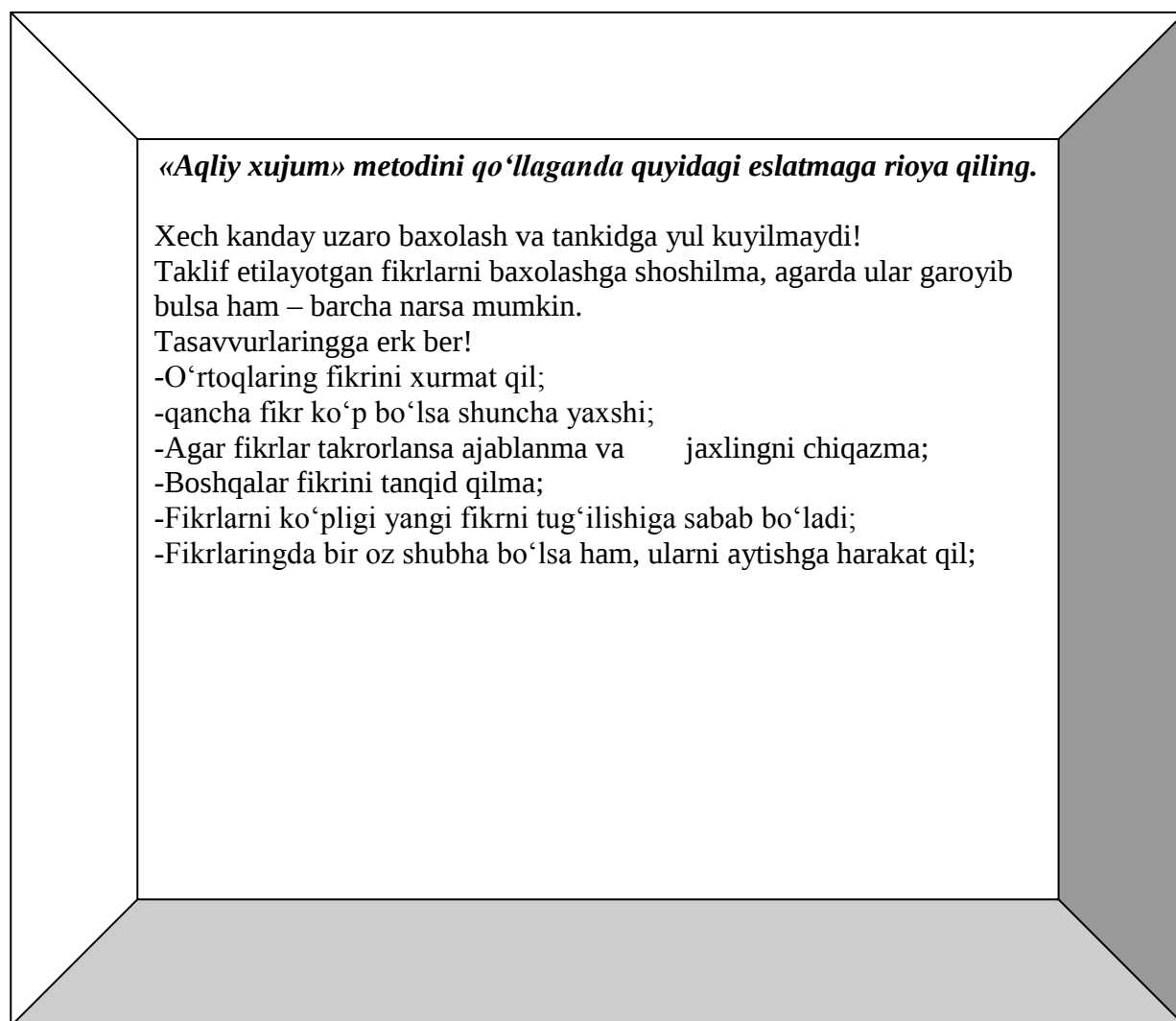
71 – 85 ball «yaxshi»

55 – 70 ball «qoniqarli»

Joriy baholash – 45 ball.

Oraliq baholash – 40 ball

Yakuniy nazorat – 15 ball.

«Pedagogik maxorat» fanini boshqa fanlar bilan alokasi

5-ilova

Pedagogik maxoratning asosiy tarkibiy kislari quyidagilardan iborat:

- *nutq malakalari*
- *mimika. Pantomimika*
- *Ma'noli qarash*
- *hissiy psixik xolat*
- *kayfiyat va istexzoli tabassum*
- *savodli gapirish*
- *Anik imo-ishora*
- *ragbatlanruruvchi munosabat*
- *Ijodiy jiddiylilik*
- *pedagogik texnika*
- *pedagogik kobiliyat*

Ekspert varag'i №1
Pedagogik maxorat nima?

1. Pedagogik maxorat-qobiliyat.
2. Pedagogik maxorat-madaniyat.
3. Pedagogik maxorat-kasbiy bilimdonlik.

Ekspert varag'i №2
Pedagogik maxoratning tarkibiy qismlari

1. Nuti madaniyati deganda nimani tushunasiz?
2. Aktyorlik maxorati deganda nimani tushunasiz?
3. Notiilik san'ati deganda nimani tushunasiz?

Ekspert varag'i №3
Pedagogik muomala nima?

1. Muomala bu madaniyat.
2. Muomala madaniyatini takomillashtirishda nimalarga e'tibor berish kerak?
3. Xushmuomalalik tushunchasiga xayotiy misollar keltiring

Guruhlarda ishlash qoidasi.

Har biringiz o'z guruh a'zolaringizni diqqat, e'tibor bilan eshitishga harakat qiling.

Guruhning har bir a'zosi faol, hamkorlikda ishlashi va topshirilgan topshiriqqa mas'uliyat bilan yondoshishi kerak.

Har kim o'ziga yordam kerak bo'lganda so'rashi mumkin.

Hamma qat'iy tushunishi kerak:

- boshqalarga yordam berib o'zimiz ham o'rganamiz.
- biz bitta qayiqdamiz: yoki barobar suzib chiqamiz, yoki barobar cho'kamiz.

7-ilova

Guruhlarda ishlashni baholash.

Guruh lar.	Javobning to'liqligi. (1,0)	Sxemalarda berilgan ligi (0,4)	Guruh ishtirokchisining faolligi 0,6)	Ballar.	Bahosi.
1					
2					
3					
4					
5					
6					

8-ilova

Talabalar faoliyatini baholash mezonlari.

86 – 100 %	2 ball	«a'lo»
71 – 85 %	1,7 ball	«yaxshi»
55 – 70 %	1,4 ball	«qoniqarli»

Baholash mezonlari

F.I.O.	Baho	Mezonlar			
		Bilim	faollik	Takliflar	Jami ball
	Balla	0,	0,	0,	2
	r	8	6	6	
	%	40	30	30	100

9-ilova

Mavzu bo'yicha test savollari.

1. «Pedagogik maxorat» tushunchasi kaysi javobda to'g'ri berilgan?

A. muayyan toifadagi vazifalarni xal kilish imkoniyatlariga ega bulgan mutaxassisning kasbiy pedagogik tayyorgarligi darajasi

B. O'quv mashg'ulotini tashkil etish shakli bulib, unda pedagog raxbarligida muammoli vaziyat yuzaga keltiriladi.

S. Pedagogik jarayonni bili shva uni tashkil eta olish, harakatga keltira olish, pedagogik jarayonning yukori samaradorligini belgilovchi shaxsning ish sifati va xususiyatlari taxlili.

2. Pedagogik muhit deganda nimani tushunasiz?

A. Pedagogik muhit - pedagogik maqsadlarga muvofiq ravishda maxsus tuzilgan shaxslararo munosabatlar tizimidir.

V. Pedagogik muhit-dars jarayonidir

S. Pedagogik muhit-shaxslararo munosabatlar tizimidir.

3. Pedagogik faoliyat tushunchasiga ta'rif bering?

A. Tarbiyachining ilmiy ishlar olib borishi

V. Tarbiya jarayonini tashkil etish

S. Pedagogik faoliyat - estetik, ahloqiy, siyosiy va iqtisodiy maqsadga muvofiq ravishda yosh avlodni hayotga tayyorlashning aqlan uylab ko'rilgan, katta yoshdagilarning ijtimoiy zarur bo'lgan mehnatining o'ziga xos turidir.

4. Ukituvchining kommunikativ iobiliyati kaysi variantda to'g'ri kursatilgan?

A. Talalaga bevosita emotsional irodaviy ta'sir kursatish kobiliyati

B. Imo-ishora vositasida uz fikrini anik va ravshan ifodalash kobiliyati

V. O'quv jarayonini to'g'ri tashkil etish

5. Munozaraga izox kaysi banda to'g'ri kursatilgan

A. Matbuotda, suxbatda biror baxsli masalani muxokama kilish, baxs.

B. Muayyan muammo buyicha fikr almashinishga asoslangan ta'lim metodi

V. Mulokotning yetakchi turi

1.2. Amaliy mashg'ulotni olib borish texnologiyasi

Vaqt: 2 soat	Talabalar soni: 20
Mashg'ulot shakli	Bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan amaliy mashg'ulot.
Ma'ruza rejasi	1. Pedagogik mahorat fanining maqsadi va vazifalari. 2. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati. 3. O'qituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari. 4. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar.
Mashg'ulotning maqsadi:	Mavzu bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlash.
Pedagogik vazifalar	O'quv faoliyati natijalari.
- mavzuni mustaqil o'rganish uchun asos yaratadi; - mavzu bo'yicha bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mustahkamlashga yordam beradi; - kichik guruhlarda ishlashni tashkil qiladi; - o'z nuqtai nazariga ega bo'lishni shakllantiradi; - mantiqiy xulosa chiqarishga ko'mak beradi;	- amaliy mashg'ulot rejalari bilan oldindan tanishib chiqib, tayyorgarlik ko'radi; - pedagogik maxorat fanini predmeti, maqsadi va vazifalariga ta'rif beradi; - pedagogik maxorat fanining asosiy tarmoqlari sanab o'tadi, o'zining erkin fikrini namoyon etadi; - pedagogik maxoratning tarkibiy iismlariga izoh beradi, yoritadi. - pedagogik maxorat va o'qituvchiga qo'yiladigan zamon talablari haqidagi tushunchalarni o'rganadi;
O'qitish usullari	Topshiriqlar, amaliy ishlash usuli, baxs-munozara, kichik guruhlarda ishlash, «Pinbord» texnikasi, «Klaster» texnikasi
O'qitish vositalari	Ma'ruzalar matni, markerlar, qog'ozlar, skotch
O'qitish shakllari	Jamoa va guruhlarda ishlash.
O'qitish shart-sharoiti	Texnik vositalar bilan ta'minlangan va guruhlarda ishlashga muljallangan auditoriya.
Monitoring va baholash	Og'zaki nazorat, savol-javob, o'z-o'zini nazorat qilish, test savollari.

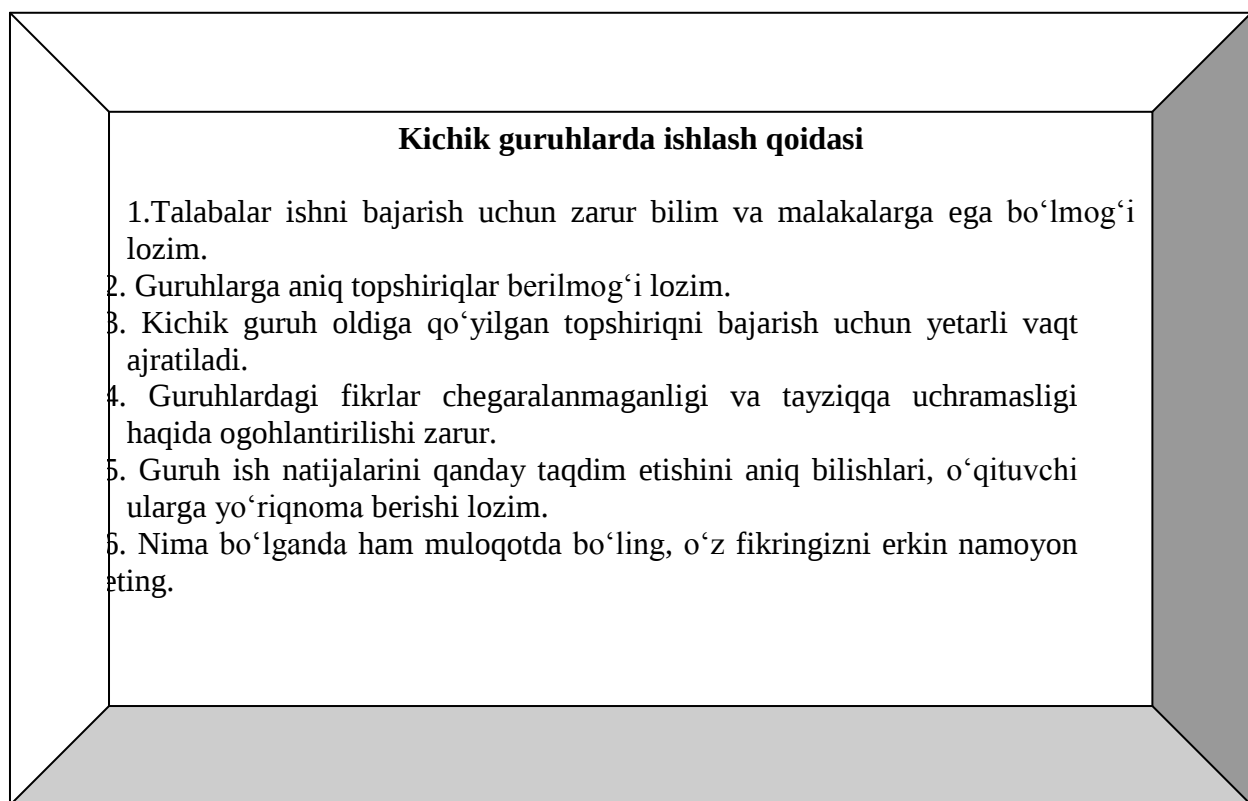
Amaliy mashg'ulotning texnologik haritasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyatning mazmuni	
	O'qituvchi	talaba
I. Kirish bosqichi.	1.1. Amaliy mashg'ulot mavzusi, maqsadi va o'quv faoliyati	Tinglaydilar. O'UM ga

(10 minut)	natijalarini aytadi.	qaraydilar.
	1.2.Ta'lim jarayoni kichik guruhlarda ishlash orqali amalga oshirilishini e'lon qiladi (1-ilova).	Eshitadilar.
	1.3. Talabalarning mashg'ulotdagi faoliyatini baholash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (2-ilova).	O'UM ga qaraydilar.
II. Asosiy bosqich (60 minut)	2.1.Talabalarni faollashtirish maqsadida savol – javob o'tkaziladi. (3-ilova).	Savollarga javob beradi.
	2.2.Talabalarning fikrini umumlashtirib, ularni 3 ta kichik guruhlariga bo'ladi. 2.3. 3 kishidan iborat ekspert guruhi tashkil qilinadi. 2.4. Mavzu bo'yicha tayyorlangan topshiriqlarni tarqatadi (4-ilova). Guruhlar faoliyatini tashkil kilishga yordam beradi, kuzatadi, yunaltiradi, maslaxatlar beradi.	Kichik guruhlariga bo'linadi. Topshiriqlarni bajaradilar.
	2.5. Har bir guruh topshiriqlarini bajarib, ekspert guruhiga topshiradi. Har bir ekspert guruhi o'zi ko'rib chiqqan topshiriqlarni to'g'ri yoki noto'g'riligini ko'rsatib beradi. 2.6. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. 2.7. Har bir guruhga pedagogik maxorat kursini mazmuni, maksadi, vazifalari yuzasidan «Klaster» texnologiyasini ishlab chiqishlari topshiriladi. (5-6-ilovalar). 2.8. Natijalar tekshiriladi, muhokama qilinadi. 2.9. Pinbord texnikasidan foydalanib, pedagogik maxoratning nazariy asoslari, fanning boshqa fanlar bilan aloqasi, ukituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar xaqidagi bilimlar mustahkamlanadi. (7-ilova) 1- guruh: pedagogik maxoratning nazariy asoslari, fanining boshqa fanlar bilan aloqasi, 2- guruh: pedagogik maxorat fanining boshqa fanlar bilan aloqasi. 3- guruh: ukituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashga qo'yiladigan talablar. 4-5-6 guruhlar (har bir guruhda 2 tadan talaba) ekspert guruhlar. Har bir guruhni bittadan ekspert guruhi nazorat qiladi, yordam beradi. Ishlar tayyor bo'lgach doskaga mustahkamlanadi. Ekspert guruhlar almashib ishlarni tahlil qiladi. Guruhlariga topshiriqlarni bajarishi uchun	Jamoa bo'lib top-shiriqni bajara-dilar, bahs-munozara yuritadilar, qo'shimchalar qila-dilar, xulosa chiqa-radilar. Baholay-dilar. Eshitadi. Vazifalarni bajaradilar. Tayyor ishlarni doskaga iladilar.

	yordam beradi. Ularni baholash mezonlari bilan tanishtiradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi.	Ekspert guruh-lardagi talabalar ishlarni tahlil qilib, izohlaydi. Bir- birini baho-laydi.
IIIYakuniy bosqich (10 minut)	3.1. Ish yakunlarini chiqaradi. Faol talabalarni baholash mezonlari orqali rag'batlantiradi.	Eshitadi. Aniqlaydi.
	3.2. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi.	Yozadilar.

1-Ilova

2- ilova

Guruhlarda ishlashni baholash.

Guruh lar.	Javobning to'liqligi. (1,0)	Sxemalarda berilganligi(0,4)	Guruh ishtirok chisining faolligi(0,6)	Ballar.	Bahosi.
1					
2					
3					

3-Ilova

«Tezkor-so‘rov» savollari.

1. Pedagogik maxorat fani nimani o‘rganadi?
2. Pedagogik maxorat fanining vazifalari nimalardan iborat?
3. Muomala nima?
4. Pedagogik maxoratning tarkibiy iismlarini tushuntiring?
5. Pedagoglik faoliyatining sharaflari jixatlari deganda nimani tushunasiz?

4-Ilova

1 – guruhga topshiriq.

Ekspert varag‘i №1

1. Pedagogik mimika va pantomimika nima va unga misol keltiring.
2. Tarbiyasi og‘ir talaba bilan pedagogning hamkorlikdagi vaziyatiga oid pedagogik vaziyat keltiring.

Ekspert varag‘i №2

O‘z kasbiga qarama - qarshi bo‘lgan mavzuda, ya’ni «bolalarni sevmaydigan pedagog» mavzusida hikoya tuzing va yozgan hikoyangizni rasmlar orqali vatman qog‘ozda ifoda eting.

2 – guruhga topshiriq.

Ekspert varag‘i №1

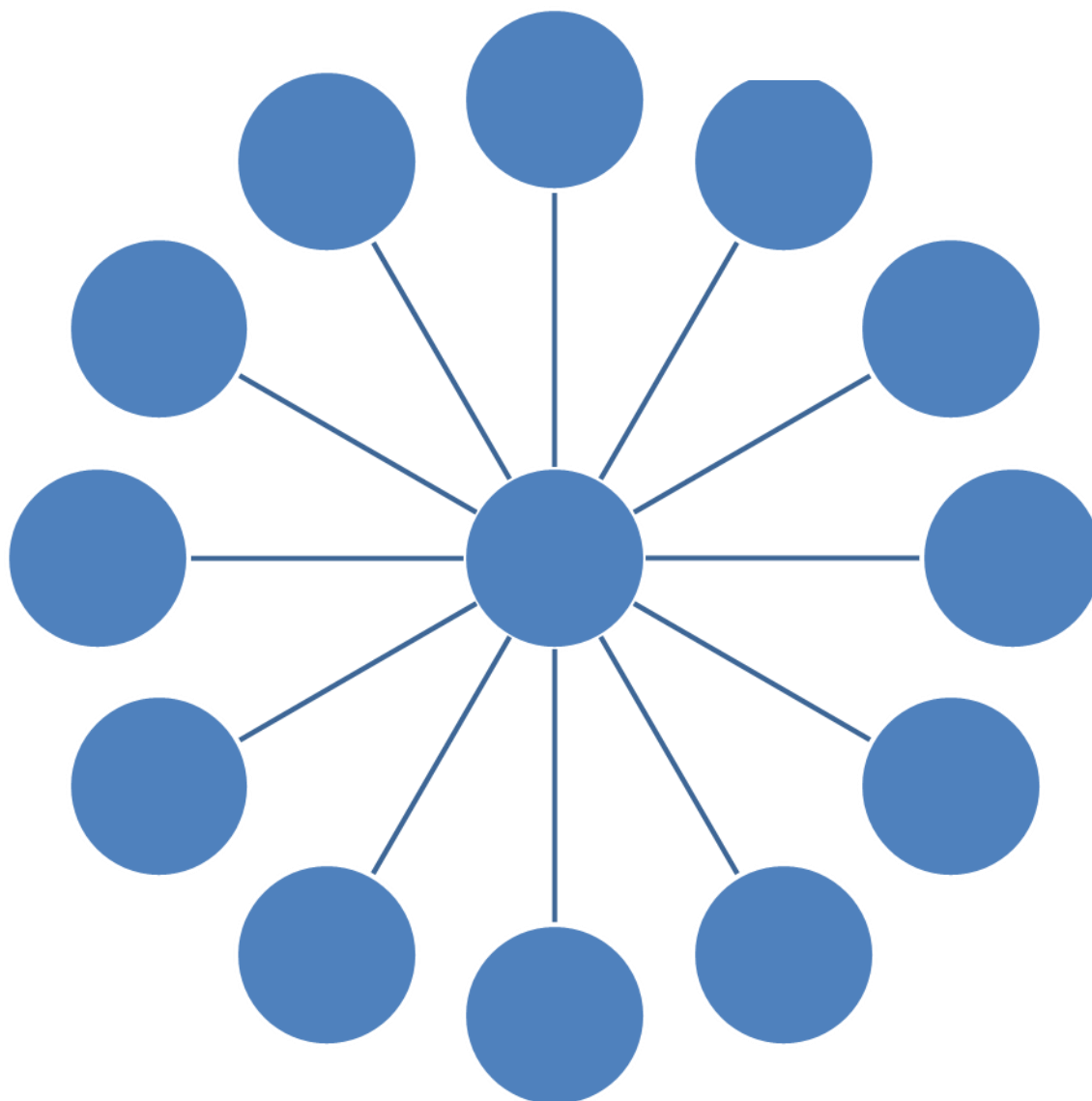
1. Pedagogning ruhiy xolati deganda nimani tushunasiz va o‘quv faoliyatiga doir misol keltiring.
2. Darsga qiziqmaydigan talabani darsga qiziqtirishga doir pedagogik vaziyat keltiring.

Ekspert varag‘i №2

O‘z kasbiga qarama - qarshi bo‘lgan mavzuda, ya’ni «O‘g‘irlikda qo‘lga tushgan prokuror» mavzusida hikoya tuzing va yozgan hikoyangizni rasmlar orqali vatman qog‘ozda ifoda eting.

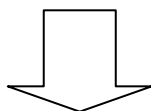
5-Ilova

KLASTER TUZING

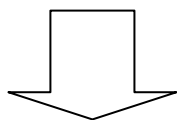

Pinbord texnikasi

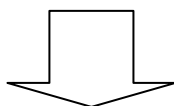
Muammoni xal qilishga oid fikrlarni tizimlashtirish va guruhlashni amalga osh(inglizchadan: pin – maxkamlash, board – doska) kollektiv tarzda yagona yoki aksincha qarama-qarshi pozitsiyani shakllantirishga imkon beradi

O'qituvchi taklif etilgan muammo bo'yicha o'z nuqtai nazarlarini bayon qilishni siraydi. To'g'ridan-to'g'ri yoki ommaviy aqliy xujumning boshlanishini tashkil qiladi (Rag'batlantiradi).

Fikrlarni taklif qiladilar, muxokama qiladilar, baxolaydilar va eng optimal (samarali) fikrni tanlaydilar. Ularni tayanch xulosaviy fikr (2 ta soʻzdan koʻp boʻlmagan) sifatida aloxida qogʻozlarga yozadilar va doskaga maxkamlaydilar.

Gurux namoyondalari doskaga chiqadilar va maslaxatlashgan xolda:

- 1.xato boʻlgan yoki takrorlanayotgan fikrlarni olib tashlaydilar;
- 2.baxsli boʻlgan fikrlarni oydinlashtiradilar;
- 3.fikrlarni tizimlashtirish mumkin bilgan belgilarini aniqlaydilar;
- 4.shu belgilar asosida doskadagi barcha fikrlarni (qogʻoz varaqlaridagi) guruxlarga ajratadilar;
- 5.ularning oʻzaro munosabatlarini chiziqlar yoki boshqa belgilar yordamida koʻrsatadilar: kollektivning yagona yoki qarama-qarshi pozitsiyalari ishlab chiqiladi.

2- MAVZU	Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari
---------------------	--

2.1.Ma'ruza mashg'ulotining ta'lim texnologiyasi.

O'quv soati: 4 soat	Talabalar soni: 26-31 ta
O'quv mashg'ulotining shakli:	Tematik ma'ruza.
Ma'ruza rejasi:	1.Pedagogik texnika haqida tushuncha. 2.Pedagogik texnikaning tarkibiy qismlari. 3.Pedagogning uz ruxiy xolatini boshkarish texnikasi. 4.Pedagog nutki.
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	Talabalarga pedagogik texnika va uning tarkibiy qismlari
Pedagogik vazifalar: • pedagogik texnika xaqida umumiy tushuncha berish; • pedagogik texnikani tarkibiy qismlari bilan tanishtirish; • pedagogning uz ruxiy xolatini boshkarish texnikasi xaqida ma'lumot berish; • pedagogik nutk madaniyati, nutk tempini talabalarga tushuntirish.	O'quv natijalari: • pedagogik texnikani og'zaki tushuntiradi; • pedagogik texnikani tarkibiy qismlari sanab o'tadi; • pedagogning uz ruxiy xolatini boshkarish texnikasi xaqida tushuntiradi; • pedagogik nutk madaniyati, nutk tempini talabalarga tushuntiradi.
Ta'lim metodlari:	Ma'ruza, namoyish etish, tezkor savol-javob, guruhlarda ishlash,
Ta'lim vositalari:	Ma'ruzalar matni, marker, doska, kodoskop, skotch slaydlar, tarqatma materiallar,qog'ozlar.
Ta'lim shakli:	Frontal, jamoaviy.
O'qitish shart-sharoitlari:	Texnik vositalardan foydalanishga va guruhlarda ishlashga mo'ljallangan auditoriya.
Monitoring va baholash.	Nazorat savollari.

Ma'ruzaning texnologik haritasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	Talaba
I. Kirish (5 minut)	1.1. Mavzu nomi, maqsadi, o'quv mashg'ulotining natijalari e'lon qilinadi. O'tilayotgan mavzu ko'rgazmali ma'ruza tarzida tashkil etilishi haqida e'lon qiladi. 1.2.Mavzu rejasi bilan tanishtiriladi (1-	Eshitadilar.

	slayd)	Yozib oladilar.
II. Asosiy bosqich (65 minut)	2.1. Tezkor – so‘rov texnikasidan foydalanib, o‘tilgan mavzu eslatiladi va talabalar faollashtiriladi: *Pedagogik texnika deganda nimani tushunasiz? *Texnika nima? *Texnologiya nima? *Nutk madaniyati deganda nimani tushunasiz? *Pedagogning uz ruxiy xolatini boshkarish texnikasi deganda nimani tushunasiz? (2-slayd) 2.2 Pedagogik texnikaga umumiy tushuncha beriladi. (3-slayd). 2.3. Pedagogik texnikani tarkibiy kislmlari bilan talabalarni tanishtiriladi. (4-slayd). 2.4. Faollashtirish maqsadida savol beriladi: 1. Pedagog qanday insoniy hislatlarga ega bo‘lishi kerak? 2. Pedagog qanday kasbiy xususiyatlarga ega bo‘lishi kerak? 3. Nutk madaniyati, pedagoglik madaniyati haqida tushuntiring? Talabalarni 2 - guruxga bulib, yukoridagilar asosida umumlash-gan esse yozish uchun topshirik beriladi. (5-slayd)	Savol javobda faol qatnashadilar. Eshitadilar. Yozib oladilar. Savollarga javob beradilar Guruxlarga bulinadilar va umumiy xulosalarni tayyorlaydilar, tushun-tirib beradilar
III. Yakuniy bosqich (10 minut)	3.1. Mavzu rejasi asosida xulosa qilib, eng muhim ma’lumotlarga talabalar diqqatini jalb qiladi. 3.2. Guruxlardagi ish jarayoni baxolanadi (6-slayd) Muhokamada faol qatnashgan talabalarni rag‘batlantiradi, baholaydi, yozib oladi.	Tinglashadi.

1-slayd

Reja

1. Pedagogik texnika haqida tushuncha.
2. Pedagogik texnikaning tarkibiy kislmlari.
3. Pedagogning uz ruxiy xolatini boshkarish texnikasi.
4. Pedagog nutki.

«Tezkor-so‘rov» savollari.

- *Pedagogik texnika deganda nimani tushunasiz?
- *Pedagogik texnika nima?
- *Texnologiya nima?
- *Pedagogning uz ruxiy xolatini boshkarish texnikasi deganda nimani tushunasiz?
- *Nutm madaniyati deganda nimani tushunasiz?
- * Nutk texnikasi nima?
- * Notiklik san’ati deganda nimani tushunasiz?

Pedagogik texnika - ukituvchiga o'quv faoliyatida ham ukishdan tashkari faoliyatda ham zarur bulgan umumiy pedagogik malakalar majmuidan tashkil topadi. Pedagogning pedagogik texnikasi – bu shunday bir malakalar yigindisidirki, u tarbiyalanuvchilar kurib eshitib turgan narsalar orkali ularga uz fikrlari va kalbini yetkazish imkonini beradi

Pedagogik texnikaning tarkibiy kislari

- *nuti texnikasi*
- *mimika, pantomimika*
- *Ma’noli iarash*
- *hissiy psixik xolat*
- *kayfiyat va istexzoli tabassum*
- *savodli gapirish*
- *Anik imo-ishora*

1– guruhga topshiriq.**Ekspert varag'i №1**

- 1.Pedagogik mimika va pantomimika nima va unga misol keltiring.
- 2.Tarbiyasi og'ir talaba bilan pedagogning hamkorlikdagi vaziyatiga oid pedagogik vaziyat keltiring.

2 – guruhga topshiriq.**Ekspert varag'i №1**

- 1.Pedagogning ruhiy xolati deganda nimani tushunasiz va o'quv faoliyatiga doir misol keltiring.
- 2.Darsga qiziqmaydigan talabani darsga qiziqtirishga doir pedagogik vaziyat keltiring.

Guruhlarda ishlashni baholash

	Javobning to'liqligi. (1,0)	Sxemalarda berilganligi (0,4)	Guruh ishtirokchisining faolligi (0,6)		

2.3. Amaliy mashg'ulotni olib borish texnologiyasi

<i>Vaqt: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 26-31</i>
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Individual topshiriqlarni bajarishga asoslangan amaliy mashg'ulot.
<i>Ma'ruza rejasi</i>	1.Pedagogik texnika haqida tushuncha. 2.Pedagogik texnikaning tarkibiy qismlari. 3.Pedagogning uz ruxiy xolatini boshqarish texnikasi. 4.Pedagog nutqi.
<i>Mashg'ulotning maqsadi:</i> Talabalarni mavzu bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirishni ta'minlash.	
<i>Pedagogik vazifalar</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari.</i>
• mavzuni mustaqil o'rganish uchun asos yaratish;	• mavzuni mustaqil o'rganadi; • pedagogik texnika tushunchasiga

• mavzu bo'yicha bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mus-tahkamlashga yordam berish; • kichik guruhlarda ishlay olish kobiliyatlarini shakllantirish; • o'z nuqtai nazariga ega bo'lishni shakllantiradi; • mantiqiy xulosa chiqarishga urgatish;	ta'rif beradi; • pedagogik texnikani tarkibiy kismlarini sanab o'tadi, o'zining erkin fikrini namoyon etadi; • Pedagogning uz ruxiy xolatini boshkarish texnikasi, pedagog nutki, nutk texnikasi haqidagi bilimlarini tushuntirib beradi. • mantiqiy xulosalarini umumlashtirib o'zining erkin fikrini namoyon etadi;
<i>O'qitish usullari va texnika</i>	FSMU texnologiyasi, T – sxema texnologiyasi, amaliy ishlash usuli, baxs-munozara.
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruzalar matni, markerlar, format qog'ozlar, skotch
<i>O'qitish shakllari</i>	Jamoa va individual ishlash.
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Texnik vositalar bilan ta'minlangan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob, o'z-o'zini nazorat qilish.

Amaliy mashg'ulotning texnologik haritasi

<i>Faoliyat bosqichlari</i>	<i>Faoliyatning mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>talaba</i>
I. Kirish bosqichi. (10 minut)	1.1. Amaliy mashg'ulot mavzusi, maqsadi va o'quv faoliyatining natijalarini aytadi.	Tinglaydilar. O'UM ga qaraydilar.
	1.2. Talabalarining mashg'ulotdagi faoliyatini baholash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (1-ilova).	Eshitadilar. O'UM ga qaraydilar.
II. Asosiy bosqich (60 minut)	2.1. Talabalarni faollashtirish maqsa-dida savol – javob o'tkaziladi. (2-ilova). 2.2. Talabalarga individual ravishda «Maxoratli pedagog deb kimni aytsa bo'ladi?» degan savolni T – sxema asosida ishlab chiqishlari topshiriladi. (3-ilova). T – sxema texnologiyasi qoidasi bilan tanishtiriladi. (4-ilova). 2.3. T – sxemani to'ldirish natijalarini tekshiradi, kamchiliklar bo'lsa to'ldiradi, tushuntiradi, aniqlik kiritadi. 2.4. «FSMU» texnikasidan foydalanilgan holda «Pedagogning uz ruxiy xolatini kandy boshkarish	Faol qatnashadilar. T – sxemani to'ldiradilar, tayyor ishlarni topshiradilar.

	lozim?» deb savol bilan murojaat qiladi.(5-ilova). 2.5. Har bir talaba topshiriqlarni format qog'ozlarga tushiradi, javoblar tekshiriladi, yagona xulosa chiqarishga ko'mak beradi va nihoyasida umumlashtiradi.	«FSMU» texni-kasi asosida o'z javoblarini for-mat qog'ozga yozadi-lar, pedagogga taqdim qiladilar.
III. Yakuniy bosqich (10 minut)	3.1. Mavzu buyicha qisqa xulosalar qiladi, yakun yasaydi. Faol talabalarni baholash mezonlari orqali rag'batlantiradi.	Eshitadi. Aniqlaydi.
	3.2. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi: Nazorat uchun savollarga javob berish topshiriladi. (6-ilova)	Yozadilar.

1- ilova (2.3)

Talabalar faoliyatini baholash mezonlari.

86 – 100 %	2 ball	«a'lo»
71 – 85 %	1,7 ball	«yaxshi»
55 – 70 %	1,4 ball	«qoniqarli»

Baholash mezonlari jadvali

F.I.O.	Baho	Mezonlar			
		Bilim	faollik	Takliflar	Jami ball
	Balla	0,8	0,6	0,6	2
	%	40	30	30	100

5- ilova

***Tarqatma materialning taxminiy nusxasi
FSMU texnologiyasi***

(F) – Fikringizni bayon eting.

(S) – Fikringiz bayoniga biron sabab ko'rsating.

(M) – Ko'rsatilgan sababni tushuntiruvchi misol keltiring.

(U) – Fikringizni umumlashtiring.

Ushbu texnologiya tinglovchilarni o‘z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o‘z fikrini boshqalarga o‘tkazishga, ochiq holda bahslashishga, egallangan bilimlarni tahlil qilishga, qay darajada egallaganliklarini baholashga hamda tinglovchilarni bahslashish madaniyatiga o‘rgatadi.

«Pedagogning uz ruxiy xolatini kanday boshkarish lozim?»

F

Fikringizni

bayon eting.

S

Fikringizni bayoniga biror sabab

ko‘rsating.

M

Ko‘rsatilgan sababni tushuntiruvchi misol

keltiring.

U

Fikringizni

umumlashtiring.

3- Mavzu	O'QITUVCHI FAOLIYATIDA PEDAGOGIK QOBILIYAT
---------------------	---

(Ma'ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)

3.1.Ma'ruza darsining texnologiyasi

Ma'ruza darsining texnologik kartasi

<i>Talabalar soni:</i> 26-31	<i>Vaqt</i> - 2 soat.	
<i>Dars shakli</i>	Axborot ma’ruzasi- hamkorlikda o‘qitish texnologiyasi asosida.	
<i>Ma’ruza rejasi</i>	1.Pedagogik qobiliyatning harakteristikasi 2.Pedagogik qobiliyatning turlari. 3. O‘qituvchining irodasi sabr-tokat ibrat namuna bula olish qobiliyati.	
<i>Dars maqsadi:</i> Qobiliyat shaxsning faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishga qaratilgan.		
<i>Pedagog vazifalari:</i> •: jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko‘rsatish. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganish.	<i>O‘quv natijalari:</i> • Pedagogik qobiliyatning harakteristikasi haqida ma’lumot beradi • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko‘rsatadi. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganadi.	
<i>Usullar va texnikalar</i>	Ma’ruza, muhokama, hamkorlikda ishlash.	
<i>O‘qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar,qog‘oz,marker, skotch,doska	
<i>O‘qitishning shakli</i>	Jamoat , kichik guruhlar.	
<i>O‘qitish shart-sharoitlari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan xona.	
<i>Monitoring va baholash</i>	Og‘zaki javob, taqdimot, topshiriq.	
Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
-bosqich. irish 10 daqiqa)	1.1 Mavzuni, maqsad va erishish lozim bo‘lgan o‘quv natijalarni e’lon qiladi. 1.2.Ma’ruzani hamkorlikda o‘qitish texnologiyasidan (zigzag) foydalangan holda tashkil etilishini e’lon qiladi. 1.3. Guruhlarda ishlash tartib –qoidalar bilan tanishtiradi (eslatadi: (1- ilova (3.1.)).	1.1.Eshitadilar, yozib oladilar, savol beradilar.
2-bosqich. sosiy 60 daqiqa)	2.1.Talabalarni to‘rtta kichik guruhlarga ajratadi. Har bir guruhga ma’ruzaning biror savoliga tegishli bo‘lgan ma’ruza matnlar tarqatiladi, va savolni yakka tartibda o‘rganishni talab etadi (Ma’ruza matnlari- 61-	2.1.Guruhlarga bo‘linadi. Matnni o‘rganib chiqadilar va muhokama

	68 betlar). So'ngra yangi guruhlar tashkil etib o'rganilgan savolni birgalikda tahlil qilishni uyushtiradi. Muhokama tugugach har bir savol bo'yicha tayinlangan ekspertlar o'zlarining birlamchi guruhlariga qaytib kelishini va o'rgangan savollarni birlamchi guruh a'zolariga yetkazishni tashkil etadi. 2.2 Guruh aro savol – javob tashkil etadi. Baho guruhga qo'yiladi. Baholash me'zonlari doskaga osib qo'yiladi (1-ilova). Barcha javoblarni umulashtirib xulosa qiladi.	qiladiilar. Tushuntiradi va tinglaydi. 2.2.Mavzu bo'yicha savollar tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
-bosqich. akuniy 10 daqiqa.)	3.1. Mavzu bo'yicha umumiy xulosalarni bayon etadi. 3.2.Dars davomida bajarilgan ishlarning natijalarini va guruhlar faoliyatini baholaydi. 3.3.Mustaqil ish uchun o'quv topshiriqlarini talabalar diqqatiga havola etadi (2-ilova).	3.1.Talaba-lar o'z fikrlarini bildiradi-lar. O'MK ga murojat etadi.

1-ilova (8.1.)

Talabalarning javoblarini baholash me'zonlari.

Savolni to'g'ri tuzish- 0.1 ball.
Savolga to'liq javob -0.2 ball.
Qo'shimchalar uchun- 0.2 ball.
Jami: 0.5 ball.

Назорат саволлари

1. Kasbiy qobiliyat nima?
2. Kasbiy qobiliyatning pedagogik
harakteristikasi
3. Pedagogik qobiliyatning turlari
qaysilar.
4. O'qituvchining irodasi sabr-tokat ibrat namuna bula olish qobiliyati.
5. O'qituvchining individual xususiyatlari.
6. «o'qituvchi bo'lib tug'iladilar» degan
iboraga qanday qaraysiz? Izohlang.
7. Sizda o'qituvchilik qobiyati bormi?
8. O'zingizni o'qituvchilarni o'rniga qo'ya
olasizmi?
9. O'qituvchining o'qituvchilik qobiliyatining
shakllantirish uslubiyoti.

3.2. Amaliy mashg'ulotning texnologiyasi

<i>Talabalar soni: 26-31</i>	<i>Vaqt- 2 soat.</i>
<i>Dars shakli</i>	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan Amaliy mashg'ulot.
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Kasbiy qobiliyatning pedagogik harakteristikasi 2. Pedagogik qobiliyatning turlari. 3. O'qituvchining irodasi sabr-toqat ibrat namuna bula olish qobiliyati .
<i>Dars maqsadi:</i> Qobiliyat shaxsning faoliyatini muvaffakiyatli amalga oshirishga qaratilgan	
<i>Pedagog vazifalar i:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganish.	<i>O'quv natijalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash haqida ma'lumot beradi. • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganadi.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Muhokama, trening, hamkorlikda ishlash.
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog'oz, marker, skotch, doska
<i>O'qitishning shakli</i>	Jamoa , kichik guruhlar.
<i>O'qitish shart-</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.

sharoilari	
Monitoring va baholash	Ogʻzaki javob, taqdimot.

Amaliy mashgʻulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim boʻlgan oʻquv natijalarini eʼlon qiladi. 1.2.Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi.	1.1.Tinglay-dilar, savol beradilar, yozadilar.
2-bosqich. Asosiy(60 daqiqa)	2.1.Uyga berilgan nazorat savollarini yodga tushiradi. «Pedagogik etika», «Pedagogik mahorat» tushunchalariga tuzilgan sinkveyn bilan tanishadi va baho beradi. 2.2.Bir necha oʻquvchidan mustaqil tuzilgan matnni oʻqib berishni soʻraydi va talabalar bilan hamkorlikda ularni tahlil qiladi. Matnning qisqa va loʻnda boʻlishiga ahamiyat beradi.Faol ishtirok etgan talabalarni ragʻbatlantiradi. 2.3.Quyidagi savollar bilan murojat etadi: 1.Pedagog nutqiga qanday talablar qoʻyiladi? 2.Pedagog nutqining taʼlim-tarbiyadagi oʻrni qanday? 3. Nutq va amaliyot bogʻliqligi deganda nimani tushunasiz? Javoblar umumlashtiriladi va xulosalanadi. 2.4.Talabalarni toʻrt guruhga boʻladi va muomala madaniyatiga bagʻishlangan maqollar ishtirokida yoshlarga nasihat maqomidagi ijodiy yozma ish yozishni taklif etadi. Baholash meʼzonlari doskaga ilib qoʻyiladi (1-ilova). Guruhlarda ish boshlanganligi eʼlon qilinadi. Taqdimot boshlanganligini eʼlon qiladi. Bajarilgan vazifa yuzasidan oʻz fikrini bildiradi.	2.1.Savollarga ogʻzaki javob beradilar. 2.2.Matnni oʻqiydi tahlil qilishda ishtirok etadi. 2.3.Javob beradi. 2.4.Guruhlarga boʻlinadi, baholash meʼzonlari bilan tanishadi va taqdimotga tayyorlanadi. Taqdimot qiladilar,oʻzaro baholash faoliyatini olib boradilar.
3-bosqich Yakuniy. (10 daqiqa)	3.1. Amaliy mashgʻulot natijalarini tahlil etadi: Guruhlar oʻzaro baholash natijalarini eʼlon qiladilar. 3.2.Darsga umumiy xulosa yasaydi 3.3.Keyingi darsning nomi va rejasi bilan tanishtiradi.	3.1.Talabalar oʻz fikrlarini bildiradilar. OʻUM ga qarang.

Baholash me'zonlari

Har bir kategoriyaning 6 ballgacha baholash imkoniyati beriladi

urush	Matnning mazmuni	Maqollarning ko'pligi	Lo'nda va qiqaligi	Jami ballar

Guruhning umumiy bahosi

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1				
2				
3				
4				
Umumiy ballarning yig'indisi				
Yig'ilgan ballarni 4 ga bo'lingan miqdori.				

- 1).4 ball – a'lo baho.
- 2).3 ball - yaxshi baho
- 3).2 ball - o'rta baho

4- Mavzu	Pedagogik muloqot - o‘qituvchining ijodiy faoliyati sifatida
-----------------	---

(ma’ruza 2 soat, seminar 2 soat)

4.1.Ma’ruza darsini tashkil etish texnologiya

<i>Talabalar soni: 26-31</i>	<i>Vaqt -2 soat</i>
<i>Dars shakli</i>	Muammoli ta’limga asoslangan ma’ruza
<i>Ma’ruza rejasi</i>	1. Ijobiy kayfiyatini tarbiyalash usullarini o‘rganish. 2.Ijobiy kayfiyatni tarbiyalashga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash
<i>Dars maqsadi</i> ^ Pedagogning ijodiy kayfiyatini boshqarishning asosiy yo‘nalishlari va vazifalari haqida ma’lumot berish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> •pedagogning ijodiy kayfiyatini boshqarishning ahamiyatini ochib berish. •pedagogning ijobiy kayfiyatining avzalliklarini ko‘rsatib berish. •ijobiy kayfiyatini tarbiyalash usullarini o‘rganish. • ijobiy kayfiyatni tarbiyalashga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash.	<i>O‘quv natijalari:</i> • pedagogning ijodiy kayfiyatini boshqarishning ahamiyatini ko‘rsatib o‘tadi. • pedagogning ijobiy kayfiyatining avzalliklarini ko‘rsatib beradi. • ijobiy kayfiyatini tarbiyalash usullarini o‘rganishni ko‘rsatib o‘tadi. • ijobiy kayfiyatni tarbiyalashga ta’sir etuvchi omillarni aniqlashni sanab o‘tadi
<i>O‘qitishning usul, texnikasi</i>	Ma’ruza,muammoli usul, baxs-munozara, juft bo‘lib o‘ylab ko‘r,
<i>O‘qitish vositalari</i>	Ma’ruza matni, tarqatma materiallar, proyektor
<i>O‘qitish shakli</i>	Frontal,jamoa, juftlikda ishlash.
<i>O‘qitish shart-sharoitlari</i>	Texnik asboblarni qo‘llash mumkin bo‘lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og‘zaki so‘roq, organayzer

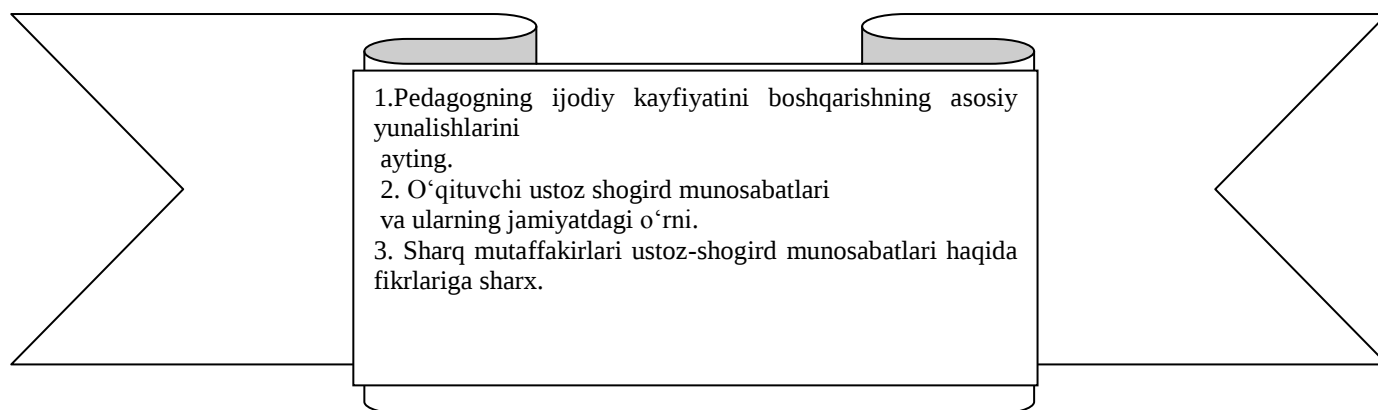
Ma'ruza darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Talaba
Tayyorgarlik bosqichi.	1.1.Muammoni shakllantiradi, yakuniy xulosa va optimal yechimini. 1.2.Muammoni kichik muammochalarga bo'lib chiqadi.Har bir kichik muammochaga oraliq xulosani va muammoli savollarni tuzadi. Ushbu savollarning mazmuni muammoni yechimini topishning usul hamda vositalariga qaratilgan bo'ladi. Muammoni yechish uchun zarur bo'lgan bilimlarni qaytaradi va talabalarni faollashtiruvchi savollar tuzadi.	
-bosqich. Kirish (5 daqiqa)	1.1.Darsining mavzusini, maqsadini, rejasini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2.Darsni tashkil etish usulini e'lon qiladi (muammoli).	1.1.Eshitadilar, yozib oladilar,savol beradilar. 1.2. Tinglaydilar, savol beradilar.
2-bosqich. Faollashtiruvchi (5 daqiqa.)	2.1. Talabalarning faollashtiruvchi savollar beradi (1-ilova).	Javob beradilar
3-bosqich. Asosiy (50 daqiqa)	3.1.O'rganilgan bilimlarni faollashtirgach ularni muammoning mohiyati bilan tanishtiradi. Muammoni shakllantiradi. 3.2.Talabalarga juftliklarda muammoni tahlil qilib ko'rishni tavsiya etvadi. Talabalar bilan birgalikda aytilgan g'oyalarni tahlil qiladi va ularning sust tomonlariga e'tibor qaratadi. 3.3.Muammoning yechimini qidirishga kirishadi. Birinchi muammochani yo'naltiruvchi savollar orqali talabalarni faoliyatini uyushtiradi va	3.1.Yozib oladilar 3.2.Muhokama qiladilar va o'z g'oyalarini beradilar. Tahlil qiladilar. Muhokama, baxs-munozara qiladilar va g'oyalarni ilgari suradilar. Muammoning optimal yechimini topadilar

	birinchi oraliq xulosani topishga yordam beradi. Keyingi muammochalarning yechimi ham shu yo'sinda qidiriladi va barcha oraliq xulosalar qilingandan keyin qo'yilgan muammoning yaxlit yechimi yuzaga keltiriladi. Dars davomida tarqatma materiallardan foydalanadi. Yo'naltiruvchi savollar va xulosalar (2-ilova), ko'rgazmali materiallar Muammoning yechimini shakllantirib daftarlarga yozib olishni so'raydi. Mavzu bo'yicha yakuniy xulosa qiladi.	Yozib oladilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa)	4.1. Mavzuning amaliy ahamiyatiga e'tibor qaratadi. 4.2. O'tkazilgan darsga umumiy baho beradi. 4.3. Konferensiyaga tayyorlanish lozim ekanligini aytadi va ma'ruza mavzularini talabalar e'tiboriga taqdim etadi (3-ilova).	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'UM ga qarang.

1-ilova (6.1.)

Faollashtiruvchi savollar

Muammoni qismlari va yo'naltiruvchi savollar

Muammoni shakllantirish

Bugungi kunda o'zbek tilida ta'lim vositalaridan qanday hollarda, qay darajada foydalanilmoqda va qanday tendensiyalar mustahkamlanib bormoqda.

Yo'naltiruvchi savollar

1. Qanday uslublarni (stil) bilasiz?
2. ta'lim vositalari deb nimaga aytiladi?
3. ta'lim vositalari va uslubiy figuralarning maqsadi nimadan iborat?

Muammoning 1- qismi

Ta'lim vositalardan : qaysi ta'lim vositalarida o'qituvchi va o'quvchi savollarini qanday va qaysi uslubda ishlatish o'rinli?

- 1.1. Ta'lim metodlariga izoh bering.
- 1.2. Ularning imkoniyatlarini solishtiring.
- 1.3. Ta'lim jarayonida qaysi uslublarda ishlatish mumkin ekanligini aniqlang.

1-oralik xulosa: Ushbu ta'lim vositalari o'qituvchi diqqatini tortadi. Ammo voqea va hodisalarni o'z ismi bilan atalmaganligi uchun uni rasmiy ish qog'ozlar va ilmiy uslubda ishlatish mumkin emas. Ulardan badiiy uslubda, va qisman publitsistikada hamda so'zlashuv nutqida foydalanish mumkin.

Muammoning 2- qismi

ta'lim vositalardan o'qituvchi va o'quvchi muomila madaniyatini qanday va qaysi uslubda ishlatish o'rinli?

- 2.1. Suhbat savol javob metodlaridan qanday foydalanish mumkin
- 2.2. Ularning imkoniyatlarini solishtiring.
- 2.3. Ta'lim vositalarni qaysi uslublarda ishlatish mumkin ekanligini aniqlang.

2-oralik xulosa: Ushbu ta'lim vositalar o'xshatish, kulgi ohangini qo'llash va fikrni turli ko'rinishda bildirish bo'lganligidan so'zlashuv nutqida katta imkoniyatlar yaratadi. Badiiy adabiyotda ham odamlar o'rtasidagi muloqatni ko'rsatish uchun qo'laylik yaratadi. Albatta rasmiy ish qog'ozlar va ilmiy uslubda bunday vositalardan foydalanish imkoniyati yo'q.

Muammoning 3- qismi

Uslubiy figuralarning imkoniyatlarini qanday va qaysi uslubda ishlatish o'rinli?

- 3.1. Uslubiy figuralarni aniqlang.
- 3.2. Uning turlarini tavsiflang.
- 3.3. Qaysi uslubda ishlatish qo'lay ekanini aniqlang.

Yakuniy xulosa:

Ta'lim jarayonini aniq hamda hissiyotga asoslangan holda yetkazish uchun tasviriyl vositalardan va uslubiy figuralardan foydalaniladi. Ushbu vosita va figuralar ko'proq badiiy adabiyotda va qisman publitsistika uslubida foydalaniladi. Rasmiy ish qog'ozlar va ilmiy uslub ko'chma ma'noda emas, balki hodisani haqiqiy ma'nosida ko'rsatishni talab etadi. Shuning uchun bu holatlarda tasviriyl vosita va figuralardan qo'llash maqsadga muvofiq emas.

O'quv topshirig'i Konferensiya mavzulari

- 1- mavzu: Taviriyl vositalardan foydalanish
- 2-mavzu: Uslubiy fiugralar.
- 3-mavzu: Kasbiyl mahorat uslublari.
- 4-mavzu: Publitsistik uslub.
- 5-mavzu: So'zlashuv nutqining o'ziga xos jihatlari.

4.2. Amaliy mashg'ulotning texnologiyasi
Amaliy mashg'ulot darsining texnologik kartasi

<i>Talabalar soni:</i> 26-31	<i>Vaqt</i> -2 soat
<i>Dars shakli</i>	Anjuman asosida tashkil etilgan amaliy mashg'uloti
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	- Eng qadimgi davrlardan VII qayergacha bo'lgan davrda o'qituvchi ustoz shogird va ularning jamiyatdagi o'rni. - Sharq mutaffakirlari ustoz-shogird munosabatlari haqida.
<i>Dars maqsadi:</i> Pedagogning ijodiy kayfiyatini boshqarishning asosiy yo'nalishlari va vazifalari haqida ma'lumot berish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • pedagogning ijodiy kayfiyatini boshqarishning ahamiyatini ochib berish. • pedagogning ijobiy kayfiyatining avzalliklarini ko'rsatib berish. • ijobiy kayfiyatini tarbiyalash usullarini o'rganish. • ijobiy kayfiyatni tarbiyalashga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash..	<i>O'quv natijalari:</i> • pedagogning ijodiy kayfiyatini boshqarishning ahamiyatini ko'rsatib o'tadi. • pedagogning ijobiy kayfiyatining avzalliklarini ko'rsatib beradi. • ijobiy kayfiyatini tarbiyalash usullarini o'rganishni ko'rsatib o'tadi. • ijobiy kayfiyatni tarbiyalashga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashni sanab o'tadi
<i>O'qitishning usul, texnikasi</i>	Bahs-munozara, anjuman.
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, proyektor
<i>O'qitish shakli</i>	Frontal, jamoa va yakka bo'lib ishlash.
<i>O'qitish shart-sharoitlari</i>	Texnik asboblarni qo'llash mumkin bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki so'roq, organayzer.

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	talaba
Tayyorgarlik bosqichi.	Tayyorlangan referatlarning mazmuni bilan tanishadi: Zarur bo'lsa savollar beradi va to'ldiradi.	Seminarga tayyorgarlik ko'radi, savollar tuzadi. Ma'ruzachilar doklidlarga qo'shimchalar kiritadi.
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Amaliyot darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi hamda boshqaruvchini taynlaydi. 1.2.Darsning tashkil etish ketma-ketligi va baholash me'zonlari, munozara qoidalarini bilan tanishtiradi (1-ilova).	1.1.Boshqaruvchi ma'ruzachilarni, resenent va opponentlarni tanishtiradi. 1.2.Baholash me'zonlari bilan tanishtiradi. 1.3. Tinglaydilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Ma'ruzachilarning chiqishlarini tashkil etadi. Ma'ruzaning mantiqan bog'liqligiga e'tibor qaratadi; Munozarali savollar tug'ilganda jamoa bo'lib savolni tahlil etishni uyushtiradi. 2.2.Har bir ma'ruzani jamoa bo'lib tahlil etishni uyushtiradi.: -savollar beradi (2-ilova). -aytilgan fikrlarga nisbatan munosabat bildiradi; -har bir ma'ruzani tahlil qilish va xulosalar chiqarish bilan tugatilishini ta'minlaydi.	2.1.Boshqaruvchi ma'ruzachilarga so'z beradi. Muhokama qiladilar va o'z g'oyalarini beradilar. Resenent va opponentlar ma'ruzani tahlil qiladilar. Muhokama, baxs-munozara qiladilar va g'oyalarni ilgari suradilar.
4-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	3.1. Amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil etadi: -ekspertlar o'z fikrlarini bildiradilar; -mavzu bo'yicha muhim fikrlarni qaytarib o'tadi; -xulosalar qiladi; -erishilgan natijalarni belgilaydi. 3.2.Keyingi mavzuni insert usulidan foydalangan holda o'rganish va B/B/B jadvalini to'ldirish lozim ekanligini aytadi (4-ilova) .	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'UM ga e'tibor qaratadi.

1-ilova (6.2.)

Konferensiyada ko'rib chiqish lozim bo'lgan mavzular.

1- mavzu: Pedagogning ijodiy faoliyatidan foydalanish.

1. Pedagog ijodi haqida tushuncha.
2. Pedagog ijodining turlari.
3. Pedagog ijodidan foydalanish.

2-mavzu: Faoliyat turlari.

1. Ijodiy faoliyatga tavsif.
2. Ijodiy faoliyat turlari.
3. Ijodiy faoliyatdan foydalanish.

3-mavzu: Pedagog ijodining uslublari.

1. Ijod turlariga tavsif.
2. Ijodiy uslubga tavsif.
3. Ijodiy turlari haqida tavsif.

2-ilova (6.2.)

Ma'ruzachi va munozara qatnashchilarini baholash me'zonlari.

Baholash me'zonlari (balda)	Qatnashuvchilar		
	Ma'ruzachilar (I.Sh.)		
1.Ma'ruzaning mazmuni -0.1	1	2	3
-ijodiy bog'langanligi va izchilligi, nutqning ravonligi-0.2			
2.Ko'rgazmalilik- 0.2			
Jami: eng yuqori ball: 0.5 ball			
	OPPONENTLAR (I.Sh)		
1. Ma'ruzani tahlil qilish -0.1			
-ma'ruzaning ijobiy tomonlarini ochib berish- 0.2			
-ma'ruzada yo'l qo'yilgan kamchiliklarni ko'rsatish- 0.2			
Jami eng yuqori ball: 0.5 ball.			
	Resenzentlar va munozara ishtirokchilari		
1.Savollar			
O'rinli savollar-0.2			
-Qo'shimchalar- 0.3			
Jami eng yuqori ball-0.5 ball.			

IJODIY USLUB

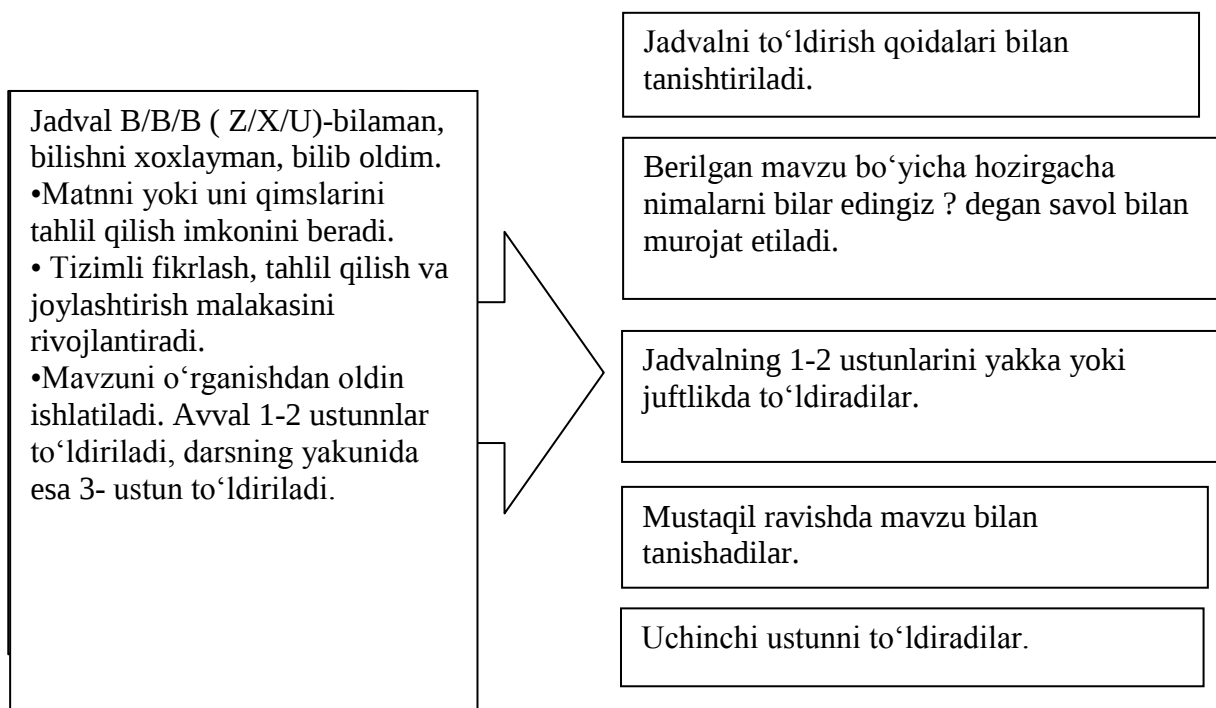
REJA

- IJOD TURLARIGA TAVSIF.
- IJODIY USLUBGA TAVSIF.
- IJODIY TURLARI HAQIDA TAVSIF
- SUZLASHUV NUTQI
- RASMIY IJODIY USLUB
- BADIY USLUB (PUBLITSISTIKA)

4-ilova(6.2.)

1. Ijodiy kayfiyat nima?
2. Ijodni o'rganish metodi kasbiy mahoratda qanday ahamiyat kasb etadi.
3. Ijodni o'rganish nimaga bog'liq hayotiy misol keltiring.

B/B/B (Z/X/U) jadvali bilan ishlash jarayonining ketma-ketligi

B/B/B (Z/X/U)- texnikasini qo'llash qoidasi

1. Insert texnikasini qo'llab matnni o'qib chiqing.
2. Olingan natijani yakka holda sistemali ravishda jadvalda belgilab chiqing.

B/B/B (Z/X/U) jadvali

	Mavzu savollari	Bilaman	Bilishni hoxlayman	Bilib oldim
		3		

5- Mavzu	Pedagogning o‘quv-tarbiya jarayonidagi mahorati
-----------------	--

(Ma’ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)

5.1.Ma’ruza darsining texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 26-31	<i>Vaqt:</i> 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	Axborot ma’ruzasi- hamkorlikda o‘qitish texnologiyasi asosida.
<i>Ma’ruza rejasi</i>	1. Ta’lim jarayoni va uning tashkil etuvchilari. 2. Ta’lim jarayonida ukitish uslublari. 3. Ta’lim jarayonini loyixalashtirish.
<i>Dars maqsadi:</i> Zamonaviy pedagogikalardan foydalanish o‘quv mashg‘ulotlarini yuqori darajada saviyali o‘tish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • Ta’lim jarayoni va uning tashkil etuvchilari usullarini aniqlash • Ta’lim jarayoni va uning tashkil etuvchilari usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko‘rsatish. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganish.	<i>O‘quv natijalari:</i> • Ta’lim jarayoni va uning tashkil etuvchi usullarini aniqlash haqida ma’lumot beradi • Ta’lim jarayoni va uning tashkil etuvchilari usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko‘rsatadi. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganadi.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Ma’ruza, muhokama, hamkorlikda ishlash.
<i>O‘qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog‘oz, marker, skotch, doska
<i>O‘qitishning shakli</i>	Jamoa , kichik guruhlar.
<i>O‘qitish shart-sharoilari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og‘zaki javob, taqdimot, topshiriq.

Ma’ruza darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Mavzuni, maqsad va erishish lozim bo‘lgan o‘quv natijalarni e’lon qiladi. 1.2.Ma’ruzani hamkorlikda o‘qitish texnologiyasidan (zigzag) foydalangan holda tashkil etilishini e’lon qiladi. 1.3. Guruhlarda ishlash tartib –qoidalar bilan tanishtiradi (eslatadi: (1- ilova (3.1.)).	1.1.Eshitadilar, yozib oladilar, savol beradilar.
2-bosqich.	2.1.Talabalarni to‘rtta kichik guruhlariga ajratadi.	2.1.Gurularga bo‘linadi.

Asosiy (60 daqiqa)	Har bir guruhga ma'ruzaning biror savoliga tegishli bo'lgan ma'ruza matnlar tarqatiladi, va savolni yakka tartibda o'rganishni talab etadi (Ma'ruza matnlari- 61-68 betlar). So'ngra yangi guruhlar tashkil etib o'rganilgan savolni birgalikda tahlil qilishni uyushtiradi. Muhokama tugugach har bir savol bo'yicha tayinlangan ekspertlar o'zlarining birlamchi guruhlariga qaytib kelishini va o'rgangan savollarni birlamchi guruh a'zolariga yetkazishni tashkil etadi. 2.2 Guruh aro savol – javob tashkil etadi. Baho guruhga qo'yiladi. Baholash me'zonlari doskaga osib qo'yiladi (1-ilova). Barcha javoblarni umulashtirib xulosa qiladi.	Matnni o'rganib chiqadilar va muhokama qiladiilar. Tushuntiradi va tinglaydi. 2.2.Mavzu bo'yicha savollar tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	3.1. Mavzu bo'yicha umumiy xulosalarni bayon etadi. 3.2.Dars davomida bajarilgan ishlarning natijalarini va guruhlar faoliyatini baholaydi. 3.3.Mustaqil ish uchun o'quv topshiriqlarini talabalar diqqatiga havola etadi (2-ilova).	3.1.Talaba-lar o'z fikrlarini bildiradi-lar. O'MK ga murojat etadi.

1-ilova (8.1.)

Talabalarning javoblarini baholash me'zonlari.

Savolni to'g'ri tuzish- 0.1 ball. Savolga to'liq javob -0.2 ball. Qo'shimchalar uchun- 0.2 ball. Jami: 0.5 ball.
--

2-ilova (8.1.)

5.2.Amaliy mashg'ulotning texnologiyasi

Talabalar soni: 25	Vaqt- 2 soat.
Dars shakli	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan Amaliy mashg'ulot.
Mashg'ulot rejasi	1. O'quv jarayoni va uning tashkil etuvchilari. 2. O'quv jarayenida ukitish uslublari. 3. O'quv jarayonini loyixalashtirish. 4. O'quv jarayoni
Dars maqsadi: Zamonaviy pedagogikalardan foydalanish uquv	

mashg'ulotlarini yuqori darajada saviali o'tish	
Pedagog vazifalari: • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib berish. - Jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganish.	O'quv natijalari: • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash haqida ma'lumot beradi. • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib beradi. - jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganadi.
Usullar va texnikalar	Muhokama, trening, hamkorlikda ishlash.
O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, qog'oz, marker, skotch, doska
O'qitishning shakli	Jamoa, kichik guruhlar.
O'qitish shartsharoilari	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.
Monitoring va baholash	Og'zaki javob, taqdimot.

Amaliy mashg'ulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat mazmuni	
pedagog	Talaba
1.1 Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2. Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi.	1.1. Tinglaydilar, savol beradilar, yozadilar.
2.1. Uyga berilgan nazorat savollarini yodga tushiradi. «Pedagogik etika», «Pedagogik mahorat» tushunchalariga tuzilgan sinkveyn bilan tanishadi va baho beradi. 2.2. Bir necha o'quvchidan mustaqil tuzilgan matnni o'qib berishni so'raydi va talabalar bilan hamkorlikda ularni tahlil qiladi. Matnning qisqa va lo'nda bo'lishiga ahamiyat beradi. Faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi. 2.3. Quyidagi savollar bilan murojat etadi: 1. Pedagog nutqiga qanday talablar qo'yiladi? 2. Pedagog nutqining ta'lim-tarbiyadagi o'rni	1. Savollarga og'zaki javob beradi 2. Matnni o'qiydi tahlil ilishda ishtirok tadi. 2.3. Javob beradi 4. Guruhlarga bo'linadi, baholash me'zonlari bilan

qanday? 3. Nutq va amaliyot bog‘liqligi deganda nimani tushunasiz? Javoblar umumlashtiriladi va xulosalanadi. 2.4. Talabalarni to‘rt guruhga bo‘ladi va muomala madaniyatiga bag‘ishlangan maqollar ishtirokida yoshlarga nasihat maqomidagi ijodiy yozma ish yozishni taklif etadi. Baholash me‘zonlari doskaga ilib qo‘yiladi (1-ilova). Guruhlarda ish boshlanganligi e‘lon qilinadi. Taqdimot boshlanganligini e‘lon qiladi. Bajarilgan vazifa yuzasidan o‘z fikrini bildiradi.	tanishadi va taqdimotga tayyoranadi. aqdimot qiladilar, o‘zaro baholash faoliyatini olib boradilar.
3.1. Amaliy mashg‘ulot natijalarini tahlil etadi: Guruhlar o‘zaro baholash natijalarini e‘lon qiladilar. 3.2. Darsga umumiy xulosa yasaydi 3.3. Keyingi darsning nomi va rejasi bilan tanishtiradi.	.1. Talabalar o‘z fikrlarini bildiradilar. O‘UM ga qarang.

1- ilova (8.2.)

Baholash me‘zonlari

Har bir kategoriya 6 ballgacha baholash imkoni beriladi

guruh	Matnning mazmuni	Maqollarning ko‘pligi	Lo‘nda va qiqaligi	Jami ballar

Guruhning umumiy bahosi

guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-			
2		-		
3				
4				
Umumiy ballarning yig‘indisi				
Yig‘ilgan ballarni 4 ga bo‘lingan miqdori.				

- 1).4 ball – a‘lo baho.
- 2).3 ball - yaxshi baho
- 3).2 ball - o‘rta baho

6- Ma'ruza (4 soat): Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi

6.1.Ma'ruza mashg'ulotining ta'lim texnologiyasi

<i>O‘quv soati: 4 soat</i>	<i>Talabalar soni: 26-31 ta</i>
<i>O‘quv mashg‘ulotining shakli:</i>	1- Tematik ma’ruza 2-Ma’ruza-konferensiya
<i>Ma’ruza rejasi:</i>	1. Pedagogik texnologiya haqida tushuncha. 2. Pedagogik texnologiya turlari. 3.Ta’limda texnologik yondashish variantlari 4.Pedagogik texnologiyaning o‘ziga xos xususiyati. 5.Pedagog kadrlarga qo‘yiladigan zamon talablari.
<i>O‘quv mashg‘ulotining maqsadi:</i> Talabalarni pedagogik texnologiyalar haqida tasavvurlarini shakllantirish.	
<i>Pedagogik vazifalar:</i> • pedagogik texnologiya haqida tushuncha berish; • ta’limda texnologik yondashish variantlarini yoritish; • pedagogik texnologiyaning o‘ziga xos xususiyatlarini tushuntirish. • pedagog kadrlarga qo‘yiladigan zamon talablarini taxlil qilish.	<i>O‘quv natijalari:</i> • pedagogik texnologiya tushunchasiga ta’rif beradi; • ta’limda texnologik yondashish variantlarini tushuntiradi; • pedagogik texnologiyaning o‘ziga xos xususiyatlarini mazmunini yoritadi. • pedagog kadrlarga qo‘yiladigan zamon talablarini sanab, izohlaydi.
<i>Ta’lim metodlari:</i>	Ma’ruza, namoyish etish, savol-javob, munozara metodi.
<i>Ta’lim vositalari:</i>	Ma’ruzalar matni, dokladlar, kodoskop, slayd, qog‘ozlar
<i>Ta’lim shakli:</i>	Frontal, jamoaviy.
<i>O‘qitish shart-sharoitlari:</i>	Texnik vositalardan foydalanishga va guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash.</i>	Nazorat savollari.

Ma'ruza mashg'ulotining texnologik haritasi. (1– mashg'ulot)

<i>Faoliyat bosqichlari</i>	<i>Faoliyat mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>Talaba</i>

Pedagogik texnologiya aspektlari.

Pedagogik texnologiya tushunchasi 3 aspektda namoyon bilishi mumkin:

1. Ilmiy aspekt-pedagogik texnologiya pedagogik fanning qismi sifatida ta'lim uslublari, tarkibi va maqsadlarini ishlab chiqadi va irganadi, shunda shu bilan birga pedagogik jarayonlarini loyishalashtiradi.

2. Protsessual-tavsifiy aspekt - ta'limda rejalashtirilgan natijalarga erishish uchun jarayonni tasvirlash, maqsad, tarkib, uslub va vositalar majmuidir.

3. Protsessual-amaliy aspekt - pedagogik (texnologik) jarayonning amalga oshishi, barcha pedagogik metodologik (uslubiy), instrumental vositalarning amal qilish.

Pedagogik texnologiya turlari va ularning tavsifi

Zamonaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. qisqa vaqt orasida muayyan nazariy bilimlarni o'quvchilarga yetkazib berish, ularda ma'lum faoliyat yuzasidan ko'nikma va malakalarni hosil qilish, shuningdek, o'quvchilar faoliyatini nazorat qilish, ular tomonidan egallangan bilim, ko'nikma hamda malakalar darajasini baholash o'qituvchidan yuksak pedagogik mahorat hamda ta'lim jarayoniga nisbatan yangicha yondoshuvni talab etadi.

Bugungi kunda bir qator rivojlangan mamlakatlarda bu borada katta tajriba to'plangan bo'lib, ushbu tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar interfaol metodlar nomi bilan yuritilmoqda.

«Fikrlar hujumi» texnologiyasi

Mazkur metod o'quvchilarning mashg'ulotlar jarayonidagi faolliklarini ta'minlash, ularni erkin fikr yuritishga rag'batlantirish hamda bir xil fikrlash inersiyasidan ozod etish, muayyan mavzu yuzasidan rang — barang g'oyalarni tuo'plash, shuningdek, ijodiy vazifalarni xal etish, yechish jarayonining dastlabki bosqichida paydo bo'lgan fikrlarni yengishga o'rgatish uchun xizmat qiladi. «Fikriy xujum» metodi A.F.Osborn tomonidan tavsiya etilgan bo'lib, uning asosiy tamoyili va sharti mashg'ulot (baxs)ning har bir ishtirokchisi tomonidan o'rta tashlanayotgan fikrga nisbatan tanqidni mutlaqo ta'qiqlash, har qanday luqma va xazil — mutoyibalarni rag'batlantirishdan iboratdir. Bundan ko'zlangan maqsad o'quvchilarning mashg'ulot (baxs) jarayonidagi erkin ishtirokini ta'minlashdir. Ta'lim jarayonida ushbu metoddan samarali va muvaffaqiyatli foydalanish o'qituvchining pedagogik mahorati va tafakkur ko'lamining kengligiga bog'liq bo'ladi. «Fikriy xujum» texnologiyasidan foydalanish chog'ida o'quvchilarning soni 15 nafardan oshmasligi maqsadga muvofiqdir. Ushbu metodga asoslangan mashg'ulot bir soatga qadar tashkil etilishi mumkin.

«Iqtisodchi-rahbar» texnologiyasi

Bu usul talabalarni ijodiy, mustaqil, obrazli fikrlashga o'rgatadi. Ish rejasini tuzish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, «O'zini-o'zi boshqarish», «Rahbarning tashkiliy qobiliyatlari», «Zamonaviy tadbirkor shaxsi», «Zamonaviy iqtisodchining shaxsi» deb nomlanuvchi mavzularning yakunida «Iqtisodchi-rahbar» degan yangi usuldan foydalaniladi. Har bir talabaga varaqlar tarqatiladi, ularda «Men firma direktori», «Men fermer», «Men bankir», «Men tadbirkor», «Men oddiy ishchi» kabi savollar yozilgan. Har bir guruh talabasi o'ziga tushgan faoliyatni ta'riflab, mazmunini ochib beradi.

«Yalpi fikrlar hujumi» metodi

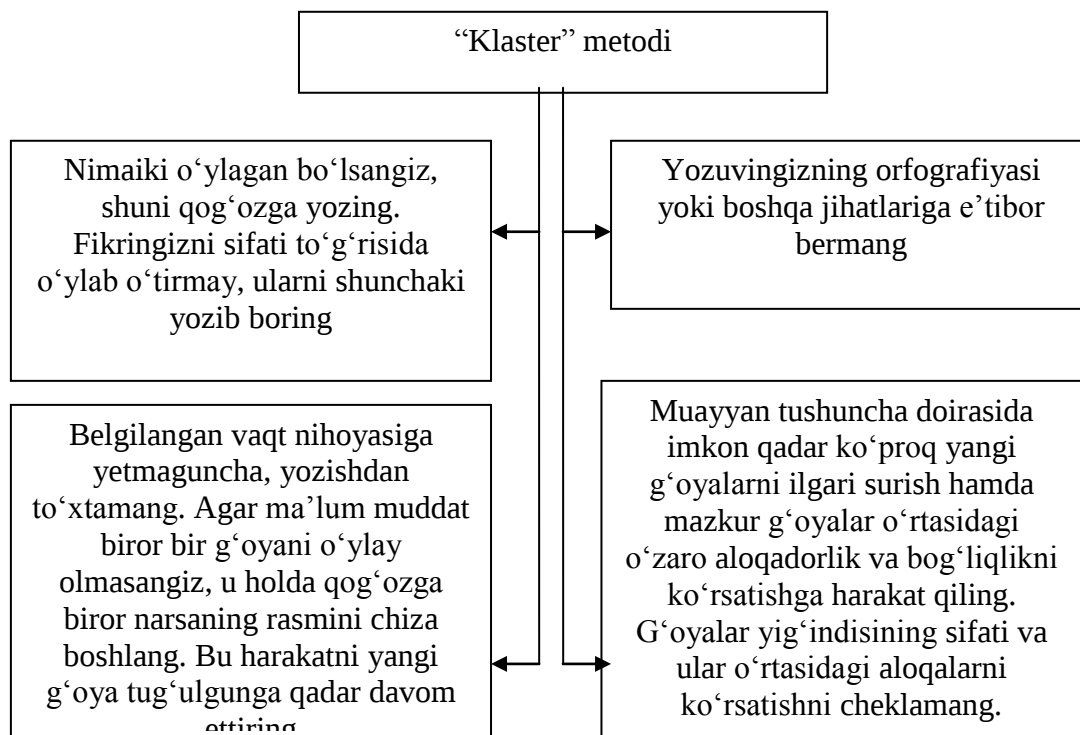
Ushbu metod J.Donald Filips tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, uni bir necha o'n (20-60) nafar o'quvchilar dan iborat sinflarda qo'llash mumkin.

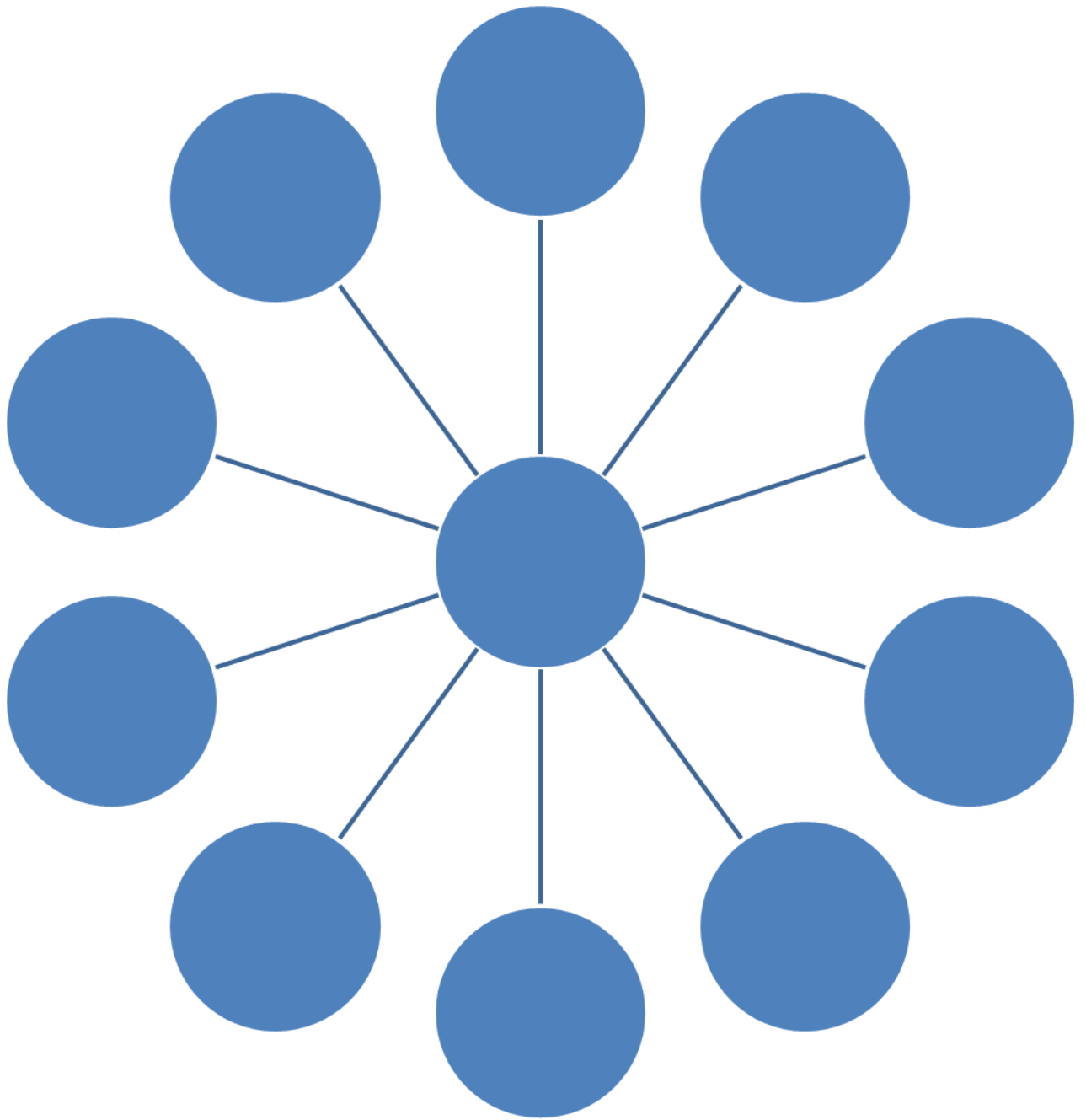
Metod o'quvchilar tomonidan yangi o'oyalarning o'rta tashlanishi uchun sharoit yaratib berishga xizmat qiladi. Har biri 5 yoki 6 nafar o'quvchilarni o'z ichiga olgan guruhlariga 15 daqiqa ichida ijobiy xal etilishi lozim bo'lgan turli xil topshiriq yoki ijodiy vazifalar beriladi. Topshiriq va ijodiy vazifalar belgilangan vaqt ichida ijobiy xal etilgach, bu xaqida guruh a'zolaridan biri axborot beradi.

Gurux tomonidan berilgan axborot (topshiriq yoki ijodiy vazifaning yechimi) o'qituvchi va boshqa guruhlar a'zolari tomonidan muhokama qilinadi va unga baho beriladi. Mashg'ulot yakunida o'qituvchi berilgan topshiriq yoki ijodiy vazifalarning yechimlari orasida eng yaxshi va o'ziga xos deb topilgan javoblarni e'lon qiladi. Mashg'ulot jarayonida guruh a'zolarining faoliyatlari ularning ishtiroklari darajasiga ko'ra baholab boriladi

Aqliy hujum metodi

«Aqliy hujum» - muammolarni hal qilishda keng qo'llanadigan anchagina mashhur metoddur. Bu usul katta miqdordagi g'oyalarni yig'ish, talabalarni ayni bir xil fikrlash inersiyasidan holi qilish, ijodiy vazifalarni yechish jarayonida dastlab paydo bo'lgan fikrlarni yengishdir. U qatnashchilarni o'z tasavvurlari va ijodlaridan foydalanishga undaydi va berilgan har qanday muammoga ko'p sonli yechimlar topishda yordam beradi (bu vaziyatda men nima qilishim kerak? Bu to'siqni qanday bartaraf qilishimiz kerak?). Aqliy hujum qadriyatlarni tanlash va muqobillarini aniqlashda yordam beradi.

Venna diagrammasi

2 va 3 jixatlarini solishtirish, takkoshlash, karama- karshi kuyish hamda ularni umumiy tarzda kursatish uchun kullaniladi. Tizimli mushoxada kilish, takkoshlash, solishtirish, taxlil va sintezni amalga oshirish kunikmalarini rivojlantiradi

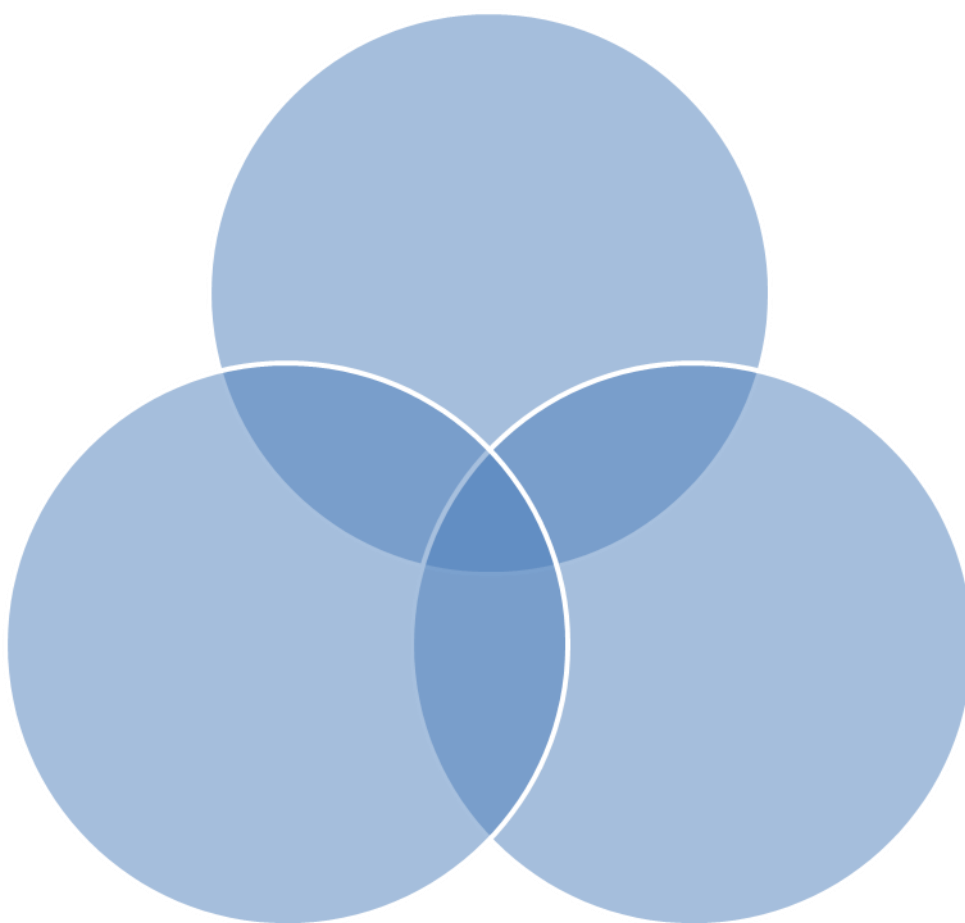
Venna diagrammasini tuzish koidalari bilan tanishtiriladi. Yakka (juftlikda) Venna diagrammasi kuruladi va kesishmaydigan aylana kislari (X) tuldiriladi

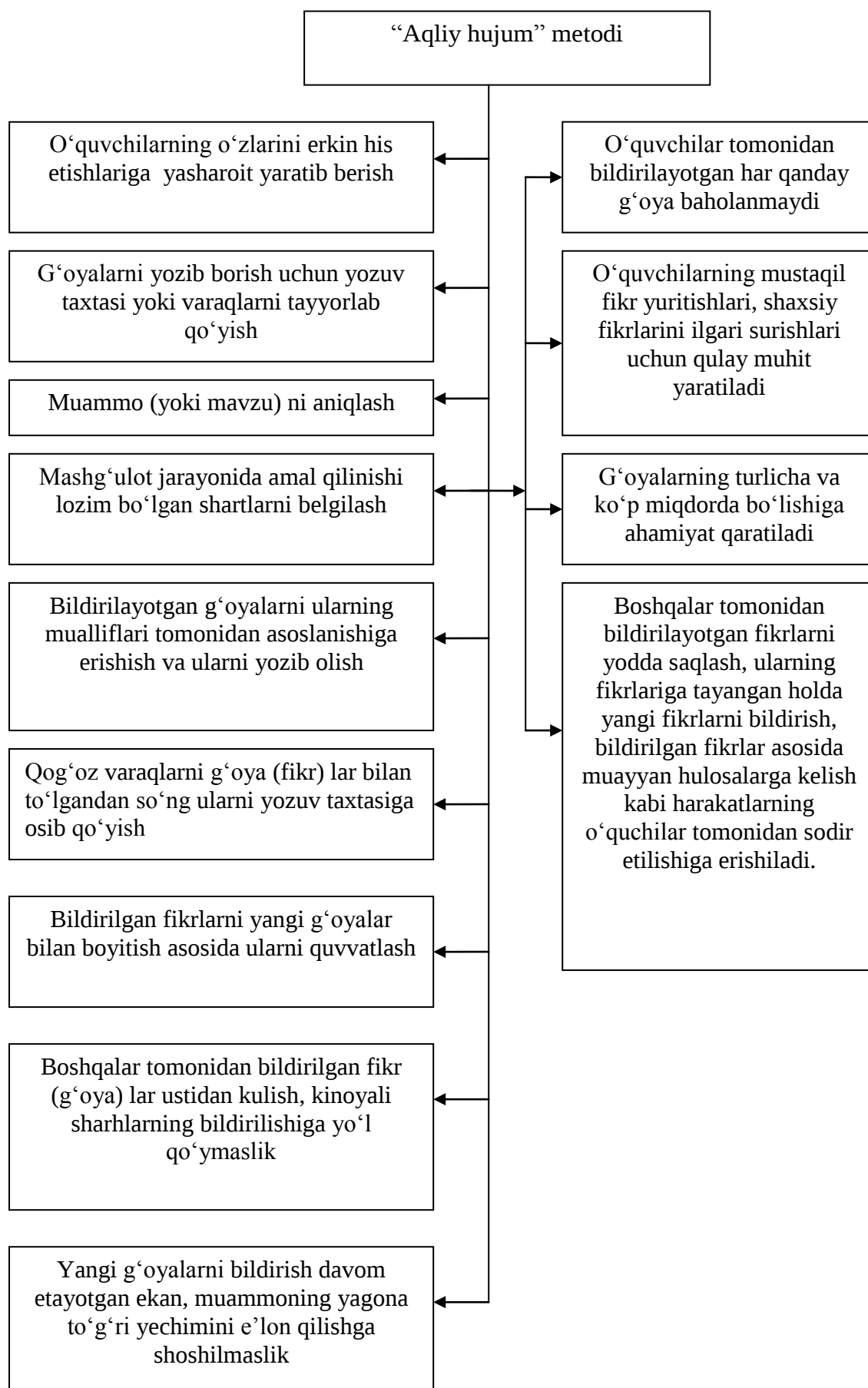
Juftliklarga birlashtiriladi, uzining diagrammasi takkoslanadi va tuldiriladi.

Aylanalar kesishgan joyda ular nuktai nazaridan ikki-uch aylana (XX-XXX) uchun umumiy bulgan ma'lumotlar jixatlari ruyxati tuziladi

«Aqliy hujum» metodining asosiy qoidalari.

Test savollari.

1. «Texnologiya» soʻzining lugʻaviy maʼnosi.

- A. «Texne»-texnika, «logos»-taʼlimot
- V. Texnologiya - ishlab chiqarish usuli.
- S. «Texne»-mahorat, sanʼat, «logos»-tushuncha, taʼlimot.
- D. Buyumni tayyorlash jarayoni.

2. «Texnologiya» tushunchasining taʼrifi.

- A. Texnologiya - ishlab chiqarish jarayoni.
- V. Texnologiya - tayyor mahsulot olish usuli.
- S. Texnologiya - buyumni tayyorlash metodlari majmui.
- D. Texnologiya - tayyor mahsulot olish uchun ishlab chiqarish jarayonlarida qoʻllaniladigan usul va metodlar majmui.

3. «Pedagogik texnologiya» tushunchasiga YUNESKO ning taʼrifini koʻrsating.

- A. Pedagogik texnologiya - amaliyotga joriy etish mumkin boʻlgan maʼlum pedagogik tizimning loyihasidir.

V. Pedagogik texnologiya - taʼlim tarbiyadan koʻzlangan maqsadga erishish uchun qoʻllaniladigan vositalar, usullar majmui.

S. Pedagogik texnologiya - oldindan belgilangan, loyihalashtirilgan oʻquv-tarbiya jarayonini izchil amalga oshirishdir.

D. Pedagogik texnologiya - bu, taʼlim shakllarini qulaylashtirish maqsadida texnik vositalar, inson salohiyati, hamda ularni oʻzaro taʼsirini inobatga olib, oʻqitish va bilim oʻzlashtirishning barcha jarayonlarini belgilash, yaratish va qoʻllashning tizimli metodidir.

4. «Fikrlar xujumi» usuli qanday usul?

- A. Fikrlarni toʻgʻri ifodalash.
- V. Katta miqdordagi gʻoyalarni yigʻish, talabalarni bir xil fikrlash inersiyasidan holi qilish, ijodiy vazifalarini yechish jarayonida dastlab paydo boʻlgan fikrlarni yechish
- S. Yangi pedagogik texnologiyalarni oʻqitish jarayonida fikrlar majmuasini yetkazib berish.
- D. Barcha javoblar toʻgʻri.

5. Taʼlim - tarbiyaga anʼanaviy yondashuv bu--

A. Kadrlar tayyorlash va taʼlim tizimidagi oʻquv-tarbiya ishlari sohasidagi muammolarni yechish.

V. Oʻquv-uslubiy adabiyotlar majmualarini, yangi pedagogik texnologiyalarni yaratish va amaliyotga joriy etish.

S. Pedagog maʼlum axborotni talabaga gapirib berishi, talaba esa bu bilimni xotirada saqlashi va bu bilimni uning xotirasidaligini imtihonda savol berib bilish.

D. A va V javoblar toʻgʻri.

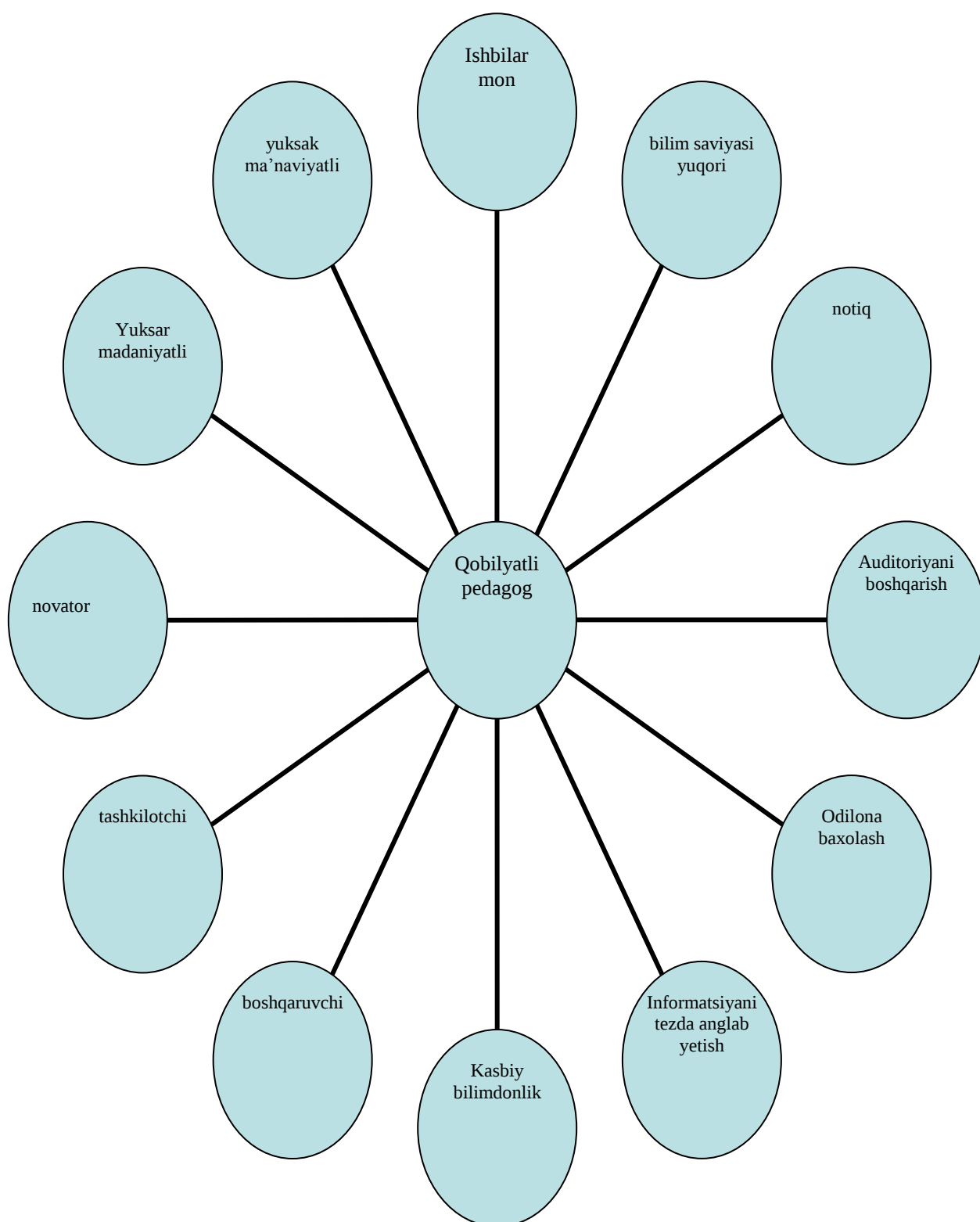
6. Pedagogik texnologiya usulining ilmiy metodik asoslari.

- A. Taʼlim-tarbiya qonuniyatlari.
- V. Bixevioristik taʼlimot.
- S. Ishlab chiqarish texnologiyasi.
- D. Pedagogik tizim nazariyasi, tizimli, texnologik yondashuv.

7. «Texnologiya» tushunchasi fanga qaysi yilda kirib kelgan.

- A. 1999 yilda.
- V. 1872 yilda.
- S. 2001 yilda.
- D. 1890 yilda.

Boshlovchiga – 3-4 minut;
Dokladchilarga -8 minutdan;
Ta=rizchilarga – 3-minutdan
Apponentlarga – 3 minutdan;
Savol – javob, muxokamaga -10 minut

Mustakil ishlar mavzulari

1. Pedagogning bilish kobiliyati deganda nimani tushunasiz?
2. Pedagogning tushuntira olish kobiliyati nima?
3. Pedagogning kuzatuvchanlik kobiliyatini tushuntiring
4. Pedagogning auditoriyani boshkarish kobiliyatini tushuntiring?
5. Pedagogning nutk kobiliyatini tushuntiring?
6. Pedagogning informatsiyani tezda anglab yetish kobiliyatini tushuntiring?
7. Pedagogning tashkilotchilik kobiliyatini tushuntiring?
8. Pedagogning boshkaruvchilik, tashkilotchilik, novatorlik, obru orttira olish kobiliyati, kommunikativ kobiliyati, kelajakni kura bilish kobiliyati, diqqatni taksimlash kobiliyatini tushutirib bering?

7 -Mavzu	Pedagog kasbiy faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi
----------	---

(ma'ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)
7.1.Ma'ruza darsiga texnologiya.

<i>Talabalar soni:</i> 25	<i>Vaqt:</i> 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	«Kop-kop» texnikasi asosidagi ma'ruza.
<i>Ma'ruza rejasi</i>	1. Odob va axloqni shakllantiruvchi asosiy omillar 2. Talaba yoshlarda odob-axloqni rivojlantirishda o'qituvchi yoki rahbar mahorati. 3. Mustaqil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili.
<i>Dars maqsadi:</i> PEDAGOGLARNING TARBIYALANUVCHILAR BILAN MUOMILA MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI HAQIDA MA'LUMOT BERISH .	
<i>Pedagog vazifalari:</i> •Pedagoglarning tarbiyachilar bilan muomala madaniyati va uning maqsadi. - Pedagogning muomala madaniyati va uning tarbiyaviy ahamiyati. •Pedagoglarning tarbiyalanuvchilar bilan muomalasi.	<i>O'quv natijalari:</i> • PEDAGOGIKLARNING TARBIYALANUVCHILAR BILAN MUOMILA MADANIYATINING MAQSADI VA VAZIFASINI OCHIB BERADI. • MUOMALA MADANIYATIGA TAVSIF BERADI • PEDAGOGIKLARNING TARBIYALANUVCHILAR BILAN MUOMILA MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH QOIDASINI OCHIB BERADI.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Ma'ruza,suhbat, muhokama, kop-kop, taqdimot
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar,qog'oz,marker, skotch, doska. Eslatma va qoidalar.
<i>O'qitishning shakli</i>	Jamoa, kichik guruhlar.
<i>O'qitish shart-sharoitlari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki javob, taqdimot.

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1.Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi . 1.2.Mavzu bo'yicha tayyorlab kelingan ishlanmalarni ko'zdan kechiradi. 1.3.Darsning tashkil etish ketma-ketligi va baholash me'zonlari, guruhda ishlash qoidalari bilan tanishtiradi (1-ilova).	1.1.Eshitadilar, yozib oladilar,savol beradilar. 1.2. Tinglaydilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Talabalarni hamkorlikda ishlash texnologiyalaridan biri «kop-kop» usulida ishlash ketma-ketligi bilan tanishtiradi. (2-ilova). Talabalarni to'rtta kichik guruhlariga ajratadi. Bir guruhni ekspert guruhi qilib tayyorlaydi va vazifalarini tushuntiradi. 2.2. Qolgan uch guruhga ma'ruza biror savoliga tegishli bo'lgan ma'ruza matnlari,o'quv qo'llanmalar tarqatiladi. Savolni avval yakka tartibda o'rganilishini so'ngra guruh ichida savol muhokama qilinib, guruh o'ziga berilgan savol yuzasidan taqdimot tayyorlanilashi lozim ekanligini e'lon qiladi. Taqdimot e'lon qilinadi. Yo'naltiruvchi savollar berib boradi. Baholash me'zonlari doskaga osib qo'yiladi (3-ilova). Barcha savollar muhokama qilib bo'lingandan keyin mavzu bo'yicha umumiy xulosa qiladi.	2.1.Tinglaydilar Guruhlariga bo'linadi. Ekspert guruhi vazifani yozib oladi. 2.2.savolni o'rganadi va munozara asosida savolni tahlil etadilar. Taqdimotga tayyorgarlik ko'radilar. Taqdimot qiladilar, savollarga javob beradilar. Ekspert guruhi baholaydi. Tinglaydilar.
3-bosqich Yakuni y. (10 daqiqa)	3.1. Mavzuning amaliy ahamiyatiga e'tibor qaratadi. 3.2. O'tkazilgan darsga umumiy baho beradi. 3.3.Mustaqil ta'limga tegishli topshiriqlarni aytadi (4-ilova).	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'MK ga murojat etadi

1-ilova (4.1.)

Guruh bo'lib ishlash qoidasi:

1. Guruhning har bir a'zosini bayon etayotgan fikrini sabr-toqat bilan eshitish.
2. Guruhning har bir a'zosi masuliyatni his etgan holda faoliyat qo'rsatishi shart.
3. O'zaro fikr almashishi va ko'maklashishi zarur.
4. Guruh faoliyatini baholashda ishtirok etishi talab etiladi.
5. Jamoa bo'lib ishlashga o'rganishi talab etiladi.

2-ilova (4.1.)

Hamkorlikda o'qitishning «Kop-kop» usuli

Ta'rif

Hamkorlikda o'qitish o'sullaridan biri bo'lib, talabalarning mustaqil bilimlarni egallashi, fikr yuritishi va muhokama qilishiga asos bo'ladi. Har bir guruh biror savol yuzasidan ekspert bo'lib maydonga chiqadi va o'zi egallagan bilimlarni o'rtoqlariga yetkazib berishdek vazifani bajaradi.

Jarayonning borishi

Kop-kop usuli bilan tanishtirish

Guruhlarni ajratish

Har bir guruhga vazifa berish

Taqdimot o'tkazish va baholash

3-ilova (4.1.)

Muhokama uchun savollar

Rejaning birinchi punkti bo'yicha

1. Odob va axloq tushunchasiga umumiy tavsif bering.
2. Uning vazifalari nimadan iborat.
3. Tadqiqot ob'ektiga misollar keltiring.

Rejaning ikkinchi punkti bo'yicha

1. Talaba yoshlarda odob-axloqni rivojlantirishda o'qituvchi yoki rahbar mahoratiga izoh bering.
2. Odob va ahloqni rivojlantirishda o'qituvchining o'rni.
3. Misollar keltiring.

Rejaning uchinchi punkti bo'yicha

1. Mustaqil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili ekanligini izohlang.
2. Mustaqil ishlarining mazmuni va vazifalari.
3. Misollar keltiring.

Baholash me'zonlari

Guruhlar	Mavzuni to'liq bayon etish (0.2 ball)	Aniq ,lo'nda va to'g'ri talaffuz qilish (0.1.ball)	Ko'rgazmalilik (0.2 ball)	Jami ball
1				
2				
3				

O'rtacha umumiy ballar

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-		
2		-	
3			-
Umumiy ballarning yig'indisi			
Yig'ilgan ballarni 3 ga bo'lingan miqdori.			

1-o'ring 4 ball- a'lo.

2-o'ring 3 ball – yaxshi.

3- o'ring 2 ball –o'rta.

Mustaqil ta'lim uchun topshiriqlar

- 1.Bugungi kunda O'zbekistonda kasb va hunarga bo'lgan yoshlar qiziqishini rivojlanish sabablarini aniqlang.
- 2.O'zbekistonda yangi shakllanib kelayotgan kasb va hunarlar bo'yicha ma'lumot bering.
- 3.Tanlagan kasbingizga munosabatingiz.

7.2. Amaliy mashg'ulot texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 25	<i>Vaqt:</i> 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasiga asoslangan amaliy mashg'ulot.
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Odob va axloqni shakllantiruvchi asosiy omillar 2. Talaba yoshlarda odob-axloqni rivojlantirishda o'qituvchi yoki rahbar mahorati. 3. Mustaqil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili.
<i>Dars maqsadi:</i> PEDAGOGIKLARNING TARBIYALANUVCHILAR BILAN MUOMILA MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI HAQIDA MA'LUMOT BERISH.	
<i>Pedagog vazifalari:</i>	<i>O'quv natijalari:</i>

• mavzuga nisbatan qiziqish uygʻotish va oʻrganilgan axborotni mustahkamlash; • malaka va koʻnikmalarni shakllantiruvchi faoliyatni tashkil etadi; Tahliliy faoliyatni tashkil etadi.	• PEDAGOGIKLARNING TARBIYALANUVCHILAR BILAN MUOMILA MADANIYATINING MAQSADI VA VAZIFASINI OCHIB BERADI. • MUOMALA MADANIYATIGA TAVSIF BERADI • PEDAGOGIKLARNING TARBIYALANUVCHILAR BILAN MUOMILA MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH QOIDASINI OCHIB BERADI .
<i>Usullar va texnikalar</i>	Suhbat, muhokama, kichik guruhlarda faoliyat bajarish, taqdimot
<i>Oʻqitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qogʻoz, marker, skotch, Doska
<i>Oʻqitishning shakli</i>	Jamoa, kichik guruhlar.
<i>Oʻqitish shart-sharoitlari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga moʻljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Ogʻzaki javob, taqdimot, mustaqil ish

Amaliy mashgʻulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daq.)	1.1.Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim boʻlgan oʻquv natijalarini eʼlon qiladi . 1.2.Darsni tashkil etish ketma-ketligi va baholash meʼzonlari, guruhda ishlash qoidalarini eslatadi.	1.1.Eshitadilar, yozib oladilar,savol beradilar. 1.2. Tinglaydilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daq.)	2.1.Diqqatni jamlovchi savollar bilan murojat etadi: 1.Tilshunoslikning fonetika boʻlimi qanday vazifalarni bajaradi? 2.Mahorat va faoliyatning mazmunini tushintirish. 3.Pedagogik mahoratning komponentlari necha turga boʻlinadi? • Javoblar tahlil qiladi va umumlashtiradi. 2.2.Talabalarni toʻrt guruhlariga	2.1.Tinglaydilar Javob beradilar. Tinglaydilar. 2.2.Guruhlar tashkil etadilar.

	ajralishini so‘raydi. Guruhlarning har biriga alohida vazifalar tarqatib bajarish lozim bo‘lgan faoliyat haqida tushuncha beradi. Ekspert guruhini tayinlaydi va taqdimotni baholash me‘zonlari haqidagi ma‘lumotni beradi (1-ilova). Qolgan uch guruhga alohida vazifa beriladi va ishlanishi lozim bo‘lgan matnlar tarqatiladi.(2-ilova). Taqdimotni e‘lon qiladi. Baholashni ishlab chiqilgan me‘zon asosida tashkil etadi. 2.3. Har bir guruhga yarim varog‘lik hikoya tuzishni taklif etadi. Hikoyada tarihiy yo‘qolib ketgan so‘zlarning ishtirok etishi lozim degan shart qo‘yadi. Taqdimot e‘lon qilinadi. Yo‘qolib ketgan so‘zlarni eng ko‘p ishlatgan guruh g‘olib deb topiladi. Barcha savollar muhokama qilib bo‘lingandan keyin mavzu bo‘yicha umumiy xulosa qiladi.	Taqdimotga tayyor- garlik ko‘radilar. Baholash me‘zonlari bilan tanishadilar. Topshiriqni bajaradi Taqdimot qiladilar, savollarga javob beradilar. Ekspert guruhi baholaydi. 2.3.Qisqa hikoya tuzadilar. Taqdimot qiladilar.
3- bosqich. Yaku niy (10 daq.)	3.1. Mavzuning amaliy ahamiyatiga e‘tibor qaratadi. 3.2. O‘tkazilgan darsga umumiy baho beradi. 3.3.Mustaqil ta‘lim vazifasi (3-ilova) 3.4. Keying ma‘ruza darsiga insert usulida tayyorlanib kelishni so‘raydi (4-ilova).	3.1.Talabalar o‘z fikrlarini bildiradilar. O‘UM ga qarang

1-ilova (4.2.)

Baholash me‘zonlari

1. Topshiriq to‘liq bajarilganligi -0,5 dan -1. ballgacha.
2. Aniq va lo‘nda nutqni bayon etish-0,1dan -0,2 ballgacha.
3. Misollar keltirish-0,3 baldan – 0,5 ballgacha.
Jami maksimal ball : 1,7

2-ilova(4.2.)

1-ekspert varog‘i (pedagogik mahorat)

1. pedagogik mahoratning maqsadi va mohiyatini tushuntiring.
2. mahorat nima asosida shakillanishiga izoh bering..
3. Ana shu gaplardan kichik hikoya tuzing.

2- ekspert varog‘i (pedagogik madaniyat va texnika)

1. pedagogik texnika komponentlarini ochib bering.
2. pedagogik bilim va madaniyatni rivojlantirish omillarini sanab o‘ting.
3. maxoratli pedagog shaxsiga misol keltiring.

3-ekspert varog‘i

(kasbiy pedagogika)

1. kasbiy pedagogika tushunchasiga izoh bering.
2. kasbiy pedagogika fanining maqsadi va vazifasiga izoh bering.
3. kasbiy pedagogikaning o'ziga xos xususiyatlarini sanab o'ting.

3-ilova(4.2.)

Mustaqil ta'lim uchun vazifa

Musiqqa fani bo'yicha.

Musiqiy ohangni tinglay olish va kuylash ta'lim mazmunining asosini tashkil etadi. Shuningdek cholg'uchilik musiqaviy harakatlar ijodkorlik faoliyatlarini keng ko'lamda tashkil etish musiqiy tavsiflarini ifodalash imkoniyatini yaratadi. O'zbek xalq musiqasi, o'zbek hamda jahon musiqiy asarlaridan na'munalar, Shashmaqom sho'balari, mahalliy musiqqa uslublaridan na'munalar tinglash orqali o'quvchi talabalarda musiqiy savodxonlik shakllanadi.

Jamoa bo'lib kuylash faoliyati o'quvchi, talabalarda musiqiy o'quv qobiliyati hamda ijrochilik malakalarini rivojlantirish uchun zarurdir. Auditoriyada jamoa bo'lib kuylash jarayonida talabalar o'zining ovoz ijrosini boshqarish, ustozlarini ijrosini tinglash, ularni kuzatish, birgalikda kuylashga intiladi.

O'zbek xalq qo'shiqlari, o'zbek bastakorlari, jahon qardosh xalqlarining mahalliy musiqqa uslublariga oid folklor qo'shiqlari, maqom aytish yo'llaridan namunalar ijro etish orqali ularda ijrochilik mahorati shakllana boradi.

Musiqiy savodxonlik barcha bilimlarni nazariy jihatdan birlashtiruvchi faoliyat sifatida muhim ahamiyatga ega.

Musiqqa tinglash yakkanavoz va jo'r ovozlikni ajrata bilish, ansambl va orkestr ijrosini farqlay olish, sozlar va sozlar tembrini ajrata olish, musiqiy did va idrokni rivojlantirishni ta'minlaydi.

4-ilova (4.2..)

O'quv topshirig'i

Keyingi mavzu bilan insert usulidan foydalangan holda tanishish va jadvalni to'ldirish.

1. Pedagogning kasbga oid mahoratini shakllantirishda ta'sir kursatish.

8-mavzu: Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari

8.1.Ma'ruza mashg'ulotining ta'lim texnologiyasi

<i>O'quv soati: 4 soat</i>	<i>Talabalar soni: 26-31 ta</i>
<i>O'quv mashg'ulotining shakli:</i>	Tematik ma'ruza
<i>Ma'ruza rejasi:</i>	1.Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqida tushuncha. Pedagogik nazokat-pedagog axlokining ijodiy kurinishi. 2.Odob va axloqni shakllantiruvchi asosiy omillar. 3.Talaba yoshlarning odob-axloqini rivojlan-tirishda pedagog yoki raxbar maxorati 4.Mustakil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili
<i>O'quv mashg'ulotining maqsadi</i>	Pedagogik odob-axloq va talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omillari xaqidagi bilimlarni shakllantirish.
<i>Pedagogik vazifalar:</i> • pedagogik odob-axloq va pedagogik nazokat talaba xulq – madaniyatini shakllantirishning asosiy omil-larini tushuntirish; • talaba - yoshlarning odob-axloqini rivojlantirishda pedagog yoki raxbar maxoratini tushuntirish; • mavzu bo'yicha bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mustahkamlashga yordam berish; • kichik guruhlarda ishlay olish kobiliyatlarini shakllantirish; • Mustakil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili ekanligini tushuntirib, o'z nuqtai nazariga ega bo'lishni shakllantiradi; • mantiqiy xulosa chiqarishga urgatish;	<i>O'quv natijalari:</i> • pedagogik odob-axloq va talaba xulq – madaniyatining asosiy omillarini urganadi; • pedagogik mahoratni shakllanishi, rivojlantirishga ta'sir etuvchi muammolarni hamda uning ta'lim jarayonidagi o'rnini o'rganadi; • pedagogik odob-axloq va talaba xulq madaniyatini shakllantirish, pedagogik nazokat tushunchalarini og'zaki tushuntiradi; • pedagogik adolat, ixtisosga doir vijdon izzat-nafs va pedagogik oriyat tushunchalarini mazmuni moxiyatini urganadi
<i>Ta'lim metodlari:</i>	<i>Ma'ruza, suhbat, munozara, tezkor so'rov, Delfi texnikasi</i>
<i>Ta'lim vositalari:</i>	<i>Ma'ruzalar matni, kompyuter texnologiyalari, marker, kodoskop, skotch, format qog'ozlar</i>
<i>Ta'lim shakli:</i>	<i>Frontal, guruhlarda ishlash.</i>

	-O'qitish jarayonining samarador-ligi kimga bog'liq? nima uchun? -Sizningcha mahoratli pedagog qanday xususiyatlarga ega bo'lishi kerak? 2.4..Yakuniy xulosa qilishga talabalarni yo'naltiradi. Javoblarni sharhlaydi, aniqlik kiritadi, to'g'rilaydi. 2.5.Yakuniy xulosa keltiradi.	muloxazalarini ximoya kilish uchun prezentatsiya kiladilar Eshitadalar Yakuniy xulosa bo'yicha o'z fikrlarini bildi-radilar.
III. Yakuniy bosqich (10 minut)	3.1.Mavzuni umumlashtirib xulosa qiladi, faol qatnashgan talabalar faoliyatini tahlil qiladi. 3.2. Kelajakdagi kasbiy faoliyat-larida bu bajargan ishlarini muhimligini tushuntiradi. 3.3. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi: o'tilgan mavzu buyicha BBB jadvalini to'ldirib kelish (8-slayd).	Eshitadilar. Yozib oladilar.

1-slayd

Reja 1.Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqida tushuncha. Pedagogik nazokat-pedagog axlokining ijodiy kurinishi. 2.Odob va axlokni shakllantiruvchi asosiy omillar. 3.Talaba yoshlarning odob-axlokini rivojlan-tirishda pedagog yoki raxbar maxorati 4.Mustakil ishlar-talaba xulk madaniyatini shakllantirishning asosiy omili

2-slayd

Talabalar faoliyatini baholash mezonlari

86 – 100 %	2 ball	«a'lo»
71 – 85 %	1,7 ball	«yaxshi»
55 – 70 %	1,4 ball	«qoniqarli»

Baholash mezonlari

F.I.O.	Baho	Mezonlar			
		Bilim	faollik	Takliflar	Jami ball
	Ballar	0,8	0,6	0,6	2
	%	40	30	30	100

3-slayd

Tezkor – so‘rov

- * Pedagogik odob nima?
- *Pedagogik nazokat deganda nimani tushunasiz?
- *Pedagogik axlok nima?
- *Odob va axlokni shakllantiruvchi asosiy omillar kaysilar?
- *Talaba – yoshlarning odob-axlokini rivojlantirishda raxbar maxorati kanday bulishi lozim?
- *Mustakil ishlar deganda nimani tushunasiz?

4-slayd

Odob - bu har bir insonning jamoa bilan bulgan mulokotiga hamda yurish-turishida uzini tuta bilishini kursatadi.

Axlok – jamiyatda kabul kilingan jamoatchilik fikri bilan ma’kullangan xulk-odob normalari.

Madaniyat – jamiyatda yashovchi fukarolarning faoliyat jarayonida tuplangan barcha ijobiy, akliy yutuklar majmuasi.

Ma’naviyat – inson ongini aks ettiruvchi barcha ijobiy intellektual fazilatlar majmuasidir.

Mustakil fikrlash – bu faxmlash, anglash, fikr yuritishdan boshlanadi.

Tafakkur – inson ongidagi mavjud ilmiy-xayotiy bilimlar majmualarining keragini saralab olish va amaliyotga kullash.

5-slayd

**Pedagogik odob-axlok va talaba xulk-madaniyatini
shakllantirishning asosiy omillari:**

- bilim saviyasi.
- kasbiy mahorat
- nutk madaniyati
- auditoriyani boshkarish
- odilona baholash.
- informatsiyani tezda anglab yetish.
- kasbiy bilimdonlik;
- boshkaruvchilik;
- tashkilotchilik;
- novatorlik;
- yuksak madaniyat;
- yuksak ma'naviyat;
- pedagogik—odob-axlok;
- pedagogik nazokat

6-slayd

1 – guruhga topshiriq.

Ekspert varag'i №1

1. Xaqiqiy pedagog deb, qanday pedagoglarni aytishimiz mumkin?
2. Sizningcha mahoratli pedagog qanday fazilatlarga ega bo'lishi kerak?

2 – guruhga topshiriq.

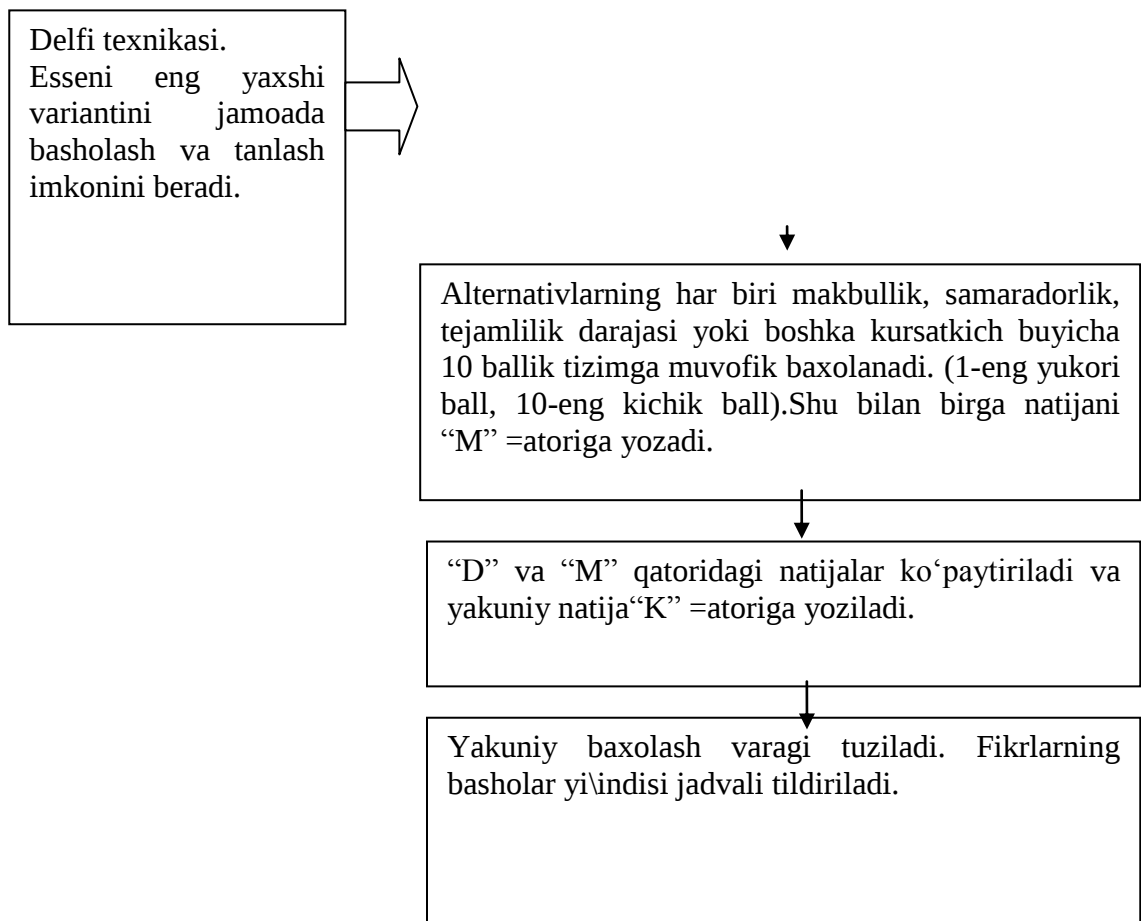
Ekspert varag'i №1

1. O'qitish jarayonining samaradorligi kimga bog'liq? nima uchun?
2. Sizningcha haqiqiy pedagog qanday xususiyatlarga ega bo'lishi kerak?

7-slayd

Delfi texnikasi.

Guruxning har bir ishtirokchisi muximlik darajasi
buyicha taklif etilgan alternativlarni taksimlaydi
(1- juda muxim, N-irtacha muxim)
Shu bilan birga natijani "D" =atoriga yozadi.

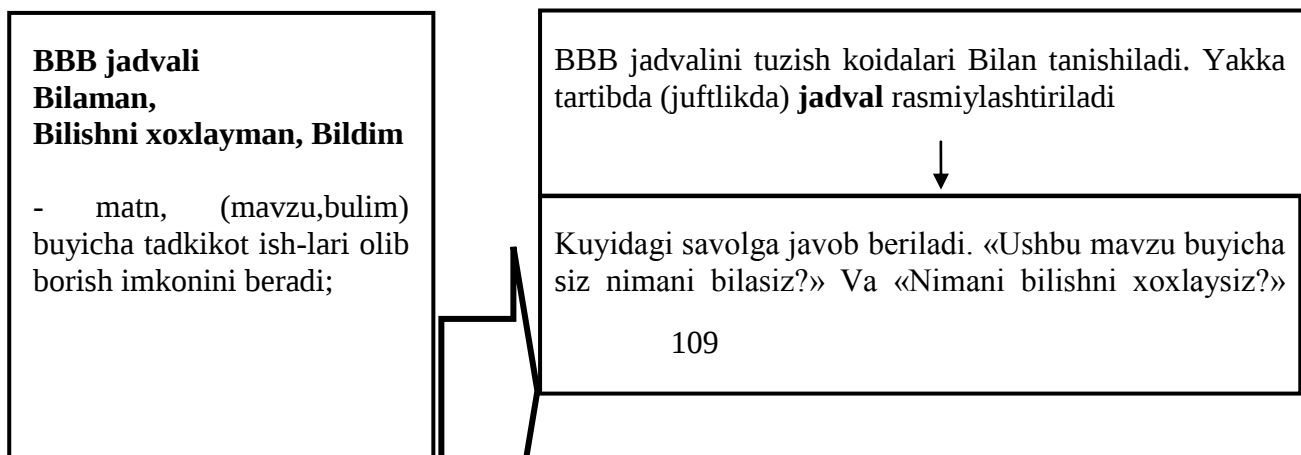
«Delfi» texnikasi
fikrlarning baholar yig‘indisi jadvali

Guruh	Muqobil g‘oyalar.								
	1 –guruh.			2-guruh.			3-guruh.		
	D	M	K	D	M	K	D	M	K
Ko‘paytma yig‘indisi									

D – darajali baho.
M – muqobil baho.
K – ko‘paytma.

1-eng yuqori ball.
10-eng past ball.

8-slayd

- tizimli muloxaza kilish,
tarkibga ajra-tish
kunikmalarini rivojlantiradi

(Kelgusi ish uchun taxminiy asos yaratiladi)

↓

Yakka tartibda (juftlikda) jadvalning 1-chi va 2-chi ustuni tuldiriladi

↓

Mustakil ravishda ma'ruza matnini ukiydi (ma'ruzani eshitadi)
Jadvalning 3 – ustunini mustakil (juftlikda) tuldiradi

BBB jadvalini to'ldirish uchun tavsiyalar

1. Tayanch ibora va tushunchalar bilan tanishib chiqing.
2. BBB jadvalini to'ldirish uchun tayanch ibora va tushunchalarning tartib Raqamidan foydalaning.

Bilaman	Bilishni xoxlayman	Bildim
1	2	3

Tayanch ibora va tushunchalar

1.	Pedagog.	11.	Suxbat
2.	Talaba.	12.	Novatorlik
3.	Tashqi ko'rinish	13.	Kasbiy mahorat
4.	Bilish	14.	Pedagogik nazokat
5.	Tarbiya	15.	Pedagogik odob
6.	Muloqot	16.	Kasbiy bilimdonlik
7.	Nutq madaniyati	17.	Aktyorlik mahorati
8.	Qobiliyat	18.	Talaba xulk-madaniyati
9.	Pedagogik texnika	19.	Xaqgo'ylik
10.	Mimika va pantomimika	20.	Vaziyatlardan chiqa olish qobiliyati.

8.2. Amaliy mashg'ulotni olib borish texnologiyasi

<i>Vaqt: 2 soat</i>	<i>Talabalar soni: 26-31</i>
<i>Mashg'ulot shakli</i>	Bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan amaliy mashg'ulot.
<i>Ma'ruza rejasi</i>	1. Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqida tushuncha. Pedagogik nazokat-pedagog axloking ijodiy kurinishi. 2. Odob va axlokni shakllantiruvchi asosiy omillar. 3. Talaba yoshlarning odob-axlokini rivojlan-tirishda pedagog yoki raxbar maxorati 4. Mustakil ishlar-talaba xulq madaniyatini shakllantirishning asosiy omili
<i>Mashg'ulotning maqsadi:</i> Mavzu bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirishni ta'minlash.	
<i>Pedagogik vazifalar</i>	<i>O'quv faoliyati natijalari.</i>
• mavzuni mustaqil o'rganish malakalarini shakllanti-rish; • mavzu bo'yicha bilimlarni chuqur o'zlashtirish va mus-tahkamlashga yordam berish; • kichik guruhlarda hamkor-likda ishlash ko'nikmalari-ni shakllantirish; • o'z nuqtai nazariga ega bo'lish, mustakil ishlash qobiliyatlarini o'stirish; • mantiqiy xulosa chiqarish-ga ko'mak berish;	• mavzu buyicha amaliy bilimlarga ega bo'ladi; • pedagogik odob va pedagogik nazokat haqidagi tushunchaga ega buladi; • odob-axloqni shakllantiruvchi asosiy omillarni uzlashtiradi; • pedagog va talaba xulq – madaniyatining asosiy omillarini mustaqil ravishda o'rganib, ko'rsatib beradi; • pedagogik mahoratni shakllanishi, rivojlantirishga ta'sir etuvchi muammolarni hamda uning ta'lim jarayonidagi o'rnini mustaqil ravishda o'rganib, taxlil qiladi va izoxlaydi.
<i>O'qitish usullari va texnika</i>	Amaliy ishlash usuli, baxs-munozara, kichik guruhlarda ishlash, «Nima uchun» texnikasi, Klaster
<i>O'qitish vositalari</i>	Ma'ruzalar matni, markerlar, qog'ozlar, skotch
<i>O'qitish shakllari</i>	Jamoa va guruhlarda ishlash.
<i>O'qitish shart-sharoiti</i>	Texnik vositalar bilan ta'minlangan va guruxlarda ishlashga muljallangan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki nazorat, savol-javob, o'z-o'zini nazorat qilish, reyting tizimi asosida baholash.

Amaliy mashg'ulotning texnologik haritasi

<i>Faoliyat boskichlari</i>	<i>Faoliyatning mazmuni</i>	
	<i>O'qituvchi</i>	<i>talaba</i>
I. Kirish bosqichi. (10 minut)	1.1. Amaliy mashg'ulot mavzusi, maqsadi va o'quv faoliyati natijalarini aytadi. Ta'lim jarayoni kichik guruhlarda ishlash orqali amalga oshirilishini e'lon qiladi (1-ilova).	Tinglaydilar. O'UM ga qaraydilar.
	1.2.. Talabalarning mashg'ulotdagi faoliyatini baholash ko'rsatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi (2-ilova).	
II. Asosiy bosqich (60 minut)	2.1. «Nima uchun» texnikasidan foydalanilgan holda talabalarga, «Nima uchun pedagogik mahorat, pedagogik odob-axlok, madaniyat, ma'naviyat talaba xulq-madaniyatini	o'z fikrlarini erkin bildiradilar. Organayzerni to'ldiradilar.

	shakllantirishdagi ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda?» degan savol bilan murojaat qiladi. «Nima uchun» texnikasini tuzish koidalari va tuzilishi bilan tanishtiradi. (3-4-5-ilova) 2.2. Talabalarning fikrini umumlashtirib, ularni 3-4 ta kichik guruhlariga bo'ladi. 2.3. Mavzu bo'yicha tayyorlangan topshiriqlarni tarqatadi (6-ilova) 2.4. Guruhlarga topshiriqlarni bajari-shi uchun yordam beradi. Qo'shimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon yaratadi. Diqqatlarini kutiladigan natijaga jalb qiladi.	Ixtiyoriy ravish-da guruxlarga bulinadi. Topshiriqlar us-tida ishlaydi-lar.
	2.5. Har bir guruh topshiriqlarini vatman-qog'ozlarga tushirib, taqdimoti-ni o'tkazishga yordam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga alohida e'tibor beradi. Topshiriqlarning bajarilishini qay darajada to'g'ri ekanligini diqqat bilan tinglaydi. 2.6. Mavzuni mustaxkamlash va xulosalarni umumlashtirish maksadida mavzuga xos tushunchalar asosida Klaster tuzishni taklif etadi. (7-ilova)	Gurux a'zolari takdimotga tayyorlanadalar. Tushuntirib beradilar Klaster texnologiyasi asosida xulosalarni keltiradilar
III. Yakuniy bosqich (10 minut)	3.1. Ish yakunlarini chiqaradi. Faol talabalarni baholash mezoni orqali rag'batlantiradi.	Eshitadi. Aniqlaydi.
	3.2. Talabalar xulk-madaniyatini, erkin, mustakil fikr doirasini kengaytirish va takomillashtirish uchun mustakil ishlar mavzulari bilan tanishtiradi. (8-ilova) 3.3. Mustaqil ishlash uchun topshiriq beradi: «Mening tasavvurimdagi mahoratli pedagog» mavzusida esse yozib keling.	O'UM ga qaraydilar.

1-Ilova

Kichik guruhlarda ishlash qoidasi

1. Talabalar ishni bajarish uchun zarur bilim va malakalarga ega bo'lmog'i lozim.
2. Guruhlarga aniq topshiriqlar berilmog'i lozim.
3. Kichik guruh oldiga qo'yilgan topshiriqni bajarish uchun yetarli vaqt ajratiladi.
4. Guruhlardagi fikrlar chegaralanmaganligi va tayziqqa uchramasligi haqida ogohlantirilishi zarur.
5. Guruh ish natijalarini qanday taqdim etishini aniq bilishlari, o'qituvchi ularga yo'riqnoma berishi lozim.
6. Nima bo'lganda ham muloqotda bo'ling, o'z fikringizni erkin namoyon eting.

Talabalar faoliyatini baholash mezonlari.

86 – 100 %	2 ball	«a'lo»
71 – 85 %	1,7 ball	«yaxshi»
55 – 70 %	1,4 ball	«qoniqarli»

Baholash mezonlari

F.I.O.	Baho	Mezonlar			
		Bilim	faollik	Takliflar	Jami ball
	Ballar	0,8	0,6	0,6	2
	%	40	30	30	100

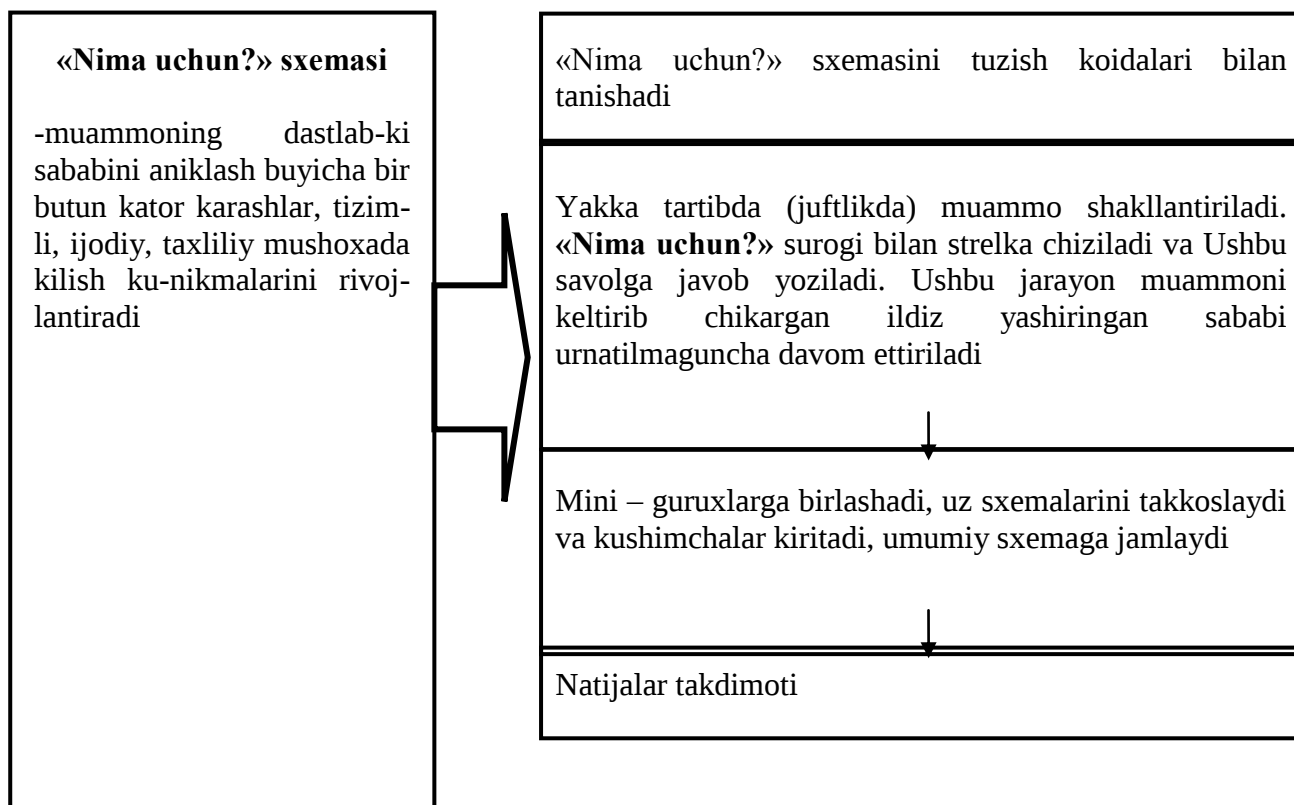
3-ilova

«Nima uchun?» sxemasini tuzish koidalari

1. Kanday piktogrammadan: aylana yoki to'g'ri turtburchakdan foydalanishingizni uzingiz xal etasiz.
2. Muloxazalar sxema – zanjiri turini: chizikli, nochizikli, spiralsimon 9 dastlabki xolatni markazga yoki chetga joylashtirib) bulishligini uzingiz tanlaysiz.
3. Strelka sizning kidiruv yunalishingizni belgilaydi: dastlabki xolatdan okibatgacha.

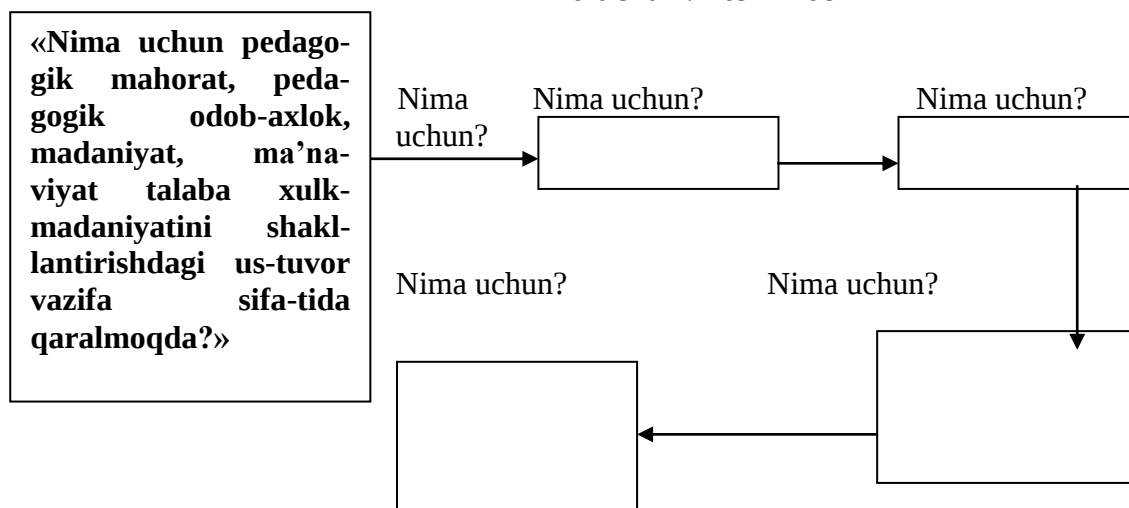
4-ilova

«Nima uchun» texnikasini sxemasi

5-ilova

«Nima uchun?» texnikasi

6-Ilova

1 – guruhga topshiriq.

Ekspert varag'i №1

1. Pedagogik odob va axlok nima va unga misol keltiring.
2. Tarbiyasi og'ir talaba bilan pedagogning hamkorlikdagi vaziyatiga oid pedagogik vaziyat keltiring.

2 – guruhga topshiriq

1. Pedagogning ruhiy xolati deganda nimani tushunasiz va o'quv faoliyatiga doir misol keltiring.
2. Darsga qiziqmaydigan talabani darsga qiziqtirishga doir pedagogik vaziyat keltiring.

7-ilova

Klaster tuzing Pedagogik odob-axlok va talaba xulk-madaniyatini shakllantirishning asosiy omillari:

- bilim saviyasi.
- kasbiy mahorat
- nutk madaniyati
- auditoriyani boshkarish
- odilona baholash.
- informatsiyani tezda anglab yetish.
- kasbiy bilimdonlik;
- boshkaruvchilik;
- tashkilotchilik;
- novatorlik;
- yuksak madaniyat;
- yuksak ma'naviyat;
- pedagogik—odob-axlok;
- pedagogik nazokat

Mustakil ishlar mavzulari

1. Pedagogik nazokat-ukituvchi axloking ijodiy kurinishi
2. Pedagog maxoratini shakllantirishning asosiy tamoyillari
3. Pedagogning ijodkorligi
4. Ukituvchining tarbiyachilik maxorati
5. Pedagogik maxorat-pedagogik ijodkorlikdir
6. Mulokot jarayonida xushmuomalalik
7. Ukituvchi shaxsiga kuyiladigan talablar
8. Pedagogik majburiyat, burch.
9. Ukituvchining madaniyati, ma'naviyati.
10. Novator ukituvchilar faoliyatini urganish

9- Mavzu	Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'rni
-----------------	--

(Ma'ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)

9.1.Ma'ruza darsining texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 25	<i>Vaqt:</i> 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	Axborot ma'ruzasi- hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida.
<i>Ma'ruza rejasi</i>	1. Pedagogik ma'lumotlarni ajratish ko'nikmasi va ularni to'g'ri tanlay bilish 2. Jamoani shakllantirish bosqichlari. 3. Jamoani tashkil etish metodikasi. 4. Ilg'or pedagogik tajribalardan foydalangan holda ilmiy izlanish bosqichlari.
<i>Dars maqsadi:</i> Jamoani shakllantirish usullarini aniqlash va amaliyotga tadbiq etish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> Pedagog nazokat va odob-ahloq usullarini aniqlash • jamoani shakllantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib berish. • Jamoani	<i>O'quv natijalari:</i> • Pedagogik nizolar va ularni bartaraf etish texnologiyasi • jamoani shakllantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo'llarini

shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganish.	o'rganadi.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Ma'ruza, muhokama, hamkorlikda ishlash.
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog'oz, marker, skotch, doska
<i>O'qitishning shakli</i>	Jamoa, kichik guruhlar.
<i>O'qitish shart-sharoitlari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki javob, taqdimot, topshiriq.

Ma'ruza darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Mavzuni, maqsad va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarni e'lon qiladi. 1.2. Ma'ruzani hamkorlikda o'qitish texnologiyasidan (zigzag) foydalangan holda tashkil etilishini e'lon qiladi. 1.3. Guruhlarda ishlash tartib –qoidalar bilan tanishtiradi (eslatadi: (1- ilova (3.1.)).	1.1. Eshitadilar, yozib oladilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1. Talabalarni to'rtta kichik guruhlariga ajratadi. Har bir guruhga ma'ruzaning biror savoliga tegishli bo'lgan ma'ruza matnlar tarqatiladi, va savolni yakka tartibda o'rganishni talab etadi (Ma'ruza matnlari- 61-68 betlar). So'ngra yangi guruhlar tashkil etib o'rganilgan savolni birgalikda tahlil qilishni uyushtiradi. Muhokama tugugach har bir savol bo'yicha tayinlangan ekspertlar o'zlarining birlamchi guruhlariga qaytib kelishini va o'rgangan savollarni birlamchi guruh a'zolariga yetkazishni tashkil etadi. 2.2 Guruh aro savol – javob tashkil etadi. Baho guruhga qo'yiladi. Baholash me'zonlari doskaga osib qo'yiladi (1-ilova). Barcha javoblarni umulashtirib xulosa qiladi.	2.1. Guruhlarga bo'linadi. Matnni o'rganib chiqadilar va muhokama qiladilar. Tushuntiradi va tinglaydi. 2.2. Mavzu bo'yicha savollar tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
3-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	3.1. Mavzu bo'yicha umumiy xulosalarni bayon etadi. 3.2. Dars davomida bajarilgan ishlarning natijalarini va guruhlar faoliyatini baholaydi. 3.3. Mustaqil ish uchun o'quv topshiriqlarini talabalar diqqatiga havola etadi (2-ilova).	3.1. Talabalar o'z fikrlarini bildiradi-lar. O'MK ga murojat etadi.

1-ilova (8.1.)

Talabalarning javoblarini baholash me'zonlari.

Savolni to'g'ri tuzish- 0.1 ball.

Savolga to'liq javob -0.2 ball.

Qo'shimchalar uchun- 0.2 ball.

O'quv topshiriqlari

- 1.«Pedagogik etika» va «Kasbiy mahorat» tushunchasiga sinkveyn tuzing.
- 2.Pedagog nutqiga qo'yiladigan talablarga izox bering.
- 3.Biror mavzuga qisqa va lo'nda matn tuzing.
(Matn hajmi yarim varoqdan oshmagan holda o'zida iloji boricha ko'p axborotni jamlashi lozim.)

Talabalar soni: 25	Vaqt- 2 soat.
Dars shakli	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan Amaliy mashg'ulot.
Mashg'ulot rejasi	1. Pedagogik ma'lumotlarni ajratish ko'nikmasi va ularni to'g'ri tanlay bilish 2. Jamoani shakllantirish bosqichlari. 3. Jamoani tashkil etish metodikasi. 4.Ilg'or pedagogik tajribalardan foydalangan holda ilmiy izlanish bosqichlari.
Dars maqsadi: Jamoani shakllantirish usullarini aniqlash va amaliyotga tadbiiq etish..	
Pedagog vazifalari: • jamoani shakllantirish usullarini aniqlash • jamoani shakllantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani	O'quv natijalari: • jamoani shakllantirish usullarini aniqlash haqida ma'lumot beradi. • jamoani shakllantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib beradi.

shakillantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganish.	jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganadi.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Muhokama, trening, hamkorlikda ishlash.
<i>O‘qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog‘oz, marker, skotch, doska
<i>O‘qitishning shakli</i>	Jamoa, kichik guruhlar.
<i>O‘qitish shart-sharoilari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og‘zaki javob, taqdimot.

Amaliy mashg‘ulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo‘lgan o‘quv natijalarini e‘lon qiladi. 1.2. Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi.	1.1. Tinglaydilar, savol beradilar, yozadilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1. Uyga berilgan nazorat savollarini yodga tushiradi. «Pedagogik etika», «Pedagogik mahorat» tushunchalariga tuzilgan sinkveyn bilan tanishadi va baho beradi. 2.2. Bir necha o‘quvchidan mustaqil tuzilgan matnni o‘qib berishni so‘raydi va talabalar bilan hamkorlikda ularni tahlil qiladi. Matnning qisqa va lo‘nda bo‘lishiga ahamiyat beradi. Faol ishtirok etgan talabalarni rag‘batlantiradi. 2.3. Quyidagi savollar bilan murojat etadi: 1. Pedagog nutqiga qanday talablar qo‘yiladi? 2. Pedagog nutqining ta‘lim-tarbiyadagi o‘rni qanday? 3. Nutq va amaliyot bog‘liqligi deganda nimani tushunasiz? Javoblar umumlashtiriladi va xulosalanadi. 2.4. Talabalarni to‘rt guruhga bo‘ladi va muomala madaniyatiga bag‘ishlangan maqollar ishtirokida yoshlarga nasihat maqomidagi ijodiy	2.1. Savollarga og‘zaki javob beradilar. 2.2. Matnni o‘qiydi tahlil qilishda ishtirok etadi. 2.3. Javob beradi. 2.4. Guruhlarga bo‘linadi, baholash me‘zonlari bilan

	yozma ish yozishni taklif etadi. Baholash me'zonlari doskaga ilib qo'yiladi (1-ilova). Guruhlarda ish boshlanganligi e'lon qilinadi. Taqdimot boshlanganligini e'lon qiladi. Bajarilgan vazifa yuzasidan o'z fikrini bildiradi.	tanishadi va taqdimotga tayyorlanadi. Taqdimot qiladilar, o'zaro baholash faoliyatini olib boradilar.
3-bosqich. Yakuniy. (10 daqiqa)	3.1. Amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil etadi: Guruhlar o'zaro baholash natijalarini e'lon qiladilar. 3.2.Darsga umumiy xulosa yasaydi 3.3.Keyingi darsning nomi va rejasi bilan tanishtiradi.	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'UM ga qarang.

1- ilova (8.2.)

Baholash me'zonlari

Har bir kategoriyani 6 ballgacha baholash imkoni beriladi

Guruh	Matnning mazmuni	Maqollarning ko'pligi	Lo'nda va qiqaligi	Jami ballar
1				
2				
3				
4				

Guruhning umumiy bahosi

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-			
2		-		
3			-	
4				-
Umumiy ballarning yig'indisi				
Yig'ilgan ballarni 4 ga bo'lingan miqdori.				

10- Mavzu	Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari
------------------	---

(Ma'ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)

10.1.Ma'ruza darsining texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 26-31	<i>Vaqt</i> - 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	Axborot ma'ruzasi- hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida.
<i>Ma'ruza rejasi</i>	1. Ilmiy tadqiqot usullari 2. Ilmiy tadqiqot metodining tarkibiy qismlari 3. Tadqiqot uslubining afzalliklari va kamchiliklari.
<i>Dars maqsadi:</i> Bilimli qilish va o'qitishning real jarayonlarga hos bo'lgan munosabatlarni tekshirish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • jamoani shakllantirish usullarini aniqlash • jamoani shakllantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganish.	<i>O'quv natijalari:</i> • Ilmiy tadqiqot usullari haqida gapirib bering. • Ilmiy tadqiqot metodining tarkibiy qismlari nimalardan iborat. • Tadqiqot uslubining afzalliklari va kamchiliklarini sanab bering.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Ma'ruza, muhokama, hamkorlikda ishlash.
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog'oz, marker, skotch, doska
<i>O'qitishning shakli</i>	Jamoa , kichik guruhlar.
<i>O'qitish shart-sharoitlari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki javob, taqdimot, topshiriq.

Ma'ruza darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Mavzuni, maqsad va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarni e'lon qiladi. 1.2.Ma'ruzani hamkorlikda o'qitish texnologiyasidan (zigzag) foydalangan holda tashkil etilishini e'lon qiladi. 1.3. Guruhlarda ishlash tartib –qoidalari bilan tanishtiradi (eslatadi: (1- ilova (3.1.)).	1.1.Eshitadilar, yozib oladilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Talabalarni to'rtta kichik guruhlariga ajratadi. Har bir guruhga ma'ruzaning biror savoliga tegishli bo'lgan ma'ruza matnlar tarqatiladi, va savolni yakka tartibda o'rganishni talab etadi (Ma'ruza matnlari- 61-68 betlar).	2.1.Guruhlarga bo'linadi. Matnni o'rganib chiqadilar va muhokama qiladiilar.

	So‘ngra yangi guruhlar tashkil etib o‘rganilgan savolni birgalikda tahlil qilishni uyushtiradi. Muhokama tugugach har bir savol bo‘yicha tayinlangan ekspertlar o‘zlarining birlamchi guruhlariga qaytib kelishini va o‘rgangan savollarni birlamchi guruh a‘zolariga yetkazishni tashkil etadi. 2.2 Guruh aro savol – javob tashkil etadi. Baho guruhga qo‘yiladi. Baholash me‘zonlari doskaga osib qo‘yiladi (1-ilova). Barcha javoblarni umulashtirib xulosa qiladi.	Tushuntiradi va tinglaydi. 2.2.Mavzu bo‘yicha savollar tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
3-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	3.1. Mavzu bo‘yicha umumiy xulosalarni bayon etadi. 3.2.Dars davomida bajarilgan ishlarning natijalarini va guruhlar faoliyatini baholaydi. 3.3.Mustaqil ish uchun o‘quv topshiriqlarini talabalar diqqatiga havola etadi (2-ilova).	3.1.Talaba-lar o‘z fikrlarini bildiradi-lar. O‘MK ga murojat etadi.

1-ilova (8.1.)

Talabalarning javoblarini baholash me‘zonlari.

Savolni to‘g‘ri tuzish- 0.1 ball.

Savolga to‘liq javob -0.2 ball.

Qo‘shimchalar uchun- 0.2 ball.

Jami: 0.5 ball.

Nazorat savollari

1. Ilmiy tadqiqotning kandy usullarini bilasiz?
2. Tadqiqot metodining tarkiy kislari nimalardan iborat?
3. Tadqiqot metodining afzallik tomonlarini kursating. Kamchiliklari nimalardan iborat?

10.2. Amaliy mashg'ulotning texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 26-31	<i>Vaqti:</i> 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan Amaliy mashg'ulot.
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Ilmiy tadqiqot usullari 2. Ilmiy tadqiqot metodining tarkibiy qismlari 3. Tadqiqot uslubining afzalliklari va kamchiliklari
<i>Dars maqsadi:</i> Bilimli qilish va o'qitishning real jarayonlarga hos bo'lgan munosabatlarni tekshirish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib berish. - Jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganish.	<i>O'quv natijalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash haqida ma'lumot beradi. • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakillantirishning samarali usullari

	va yo'llarini o'rganadi.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Muhokama, trening, hamkorlikda ishlash.
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog'oz, marker, skotch, doska
<i>O'qitishning shakli</i>	Jamoa, kichik guruhlar.
<i>O'qitish shart-sharoilari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki javob, taqdimot.

Amaliy mashg'ulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2. Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi.	1.1. Tinglay-dilar, savol beradilar, yozadilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1. Uyga berilgan nazorat savollarini yodga tushiradi. «Pedagogik etika», «Pedagogik mahorat» tushunchalariga tuzilgan sinkveyn bilan tanishadi va baho beradi. 2.2. Bir necha o'quvchidan mustaqil tuzilgan matnni o'qib berishni so'raydi va talabalar bilan hamkorlikda ularni tahlil qiladi. Matnning qisqa va lo'nda bo'lishiga ahamiyat beradi. Faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi. 2.3. Quyidagi savollar bilan murojat etadi: 1. Pedagog nutqiga qanday talablar qo'yiladi? 2. Pedagog nutqining ta'lim-tarbiyadagi o'rni qanday? 3. Nutq va amaliyot bog'liqligi deganda nimani tushunasiz? Javoblar umumlashtiriladi va xulosalanadi. 2.4. Talabalarni to'rt guruhga bo'ladi va muomala madaniyatiga bag'ishlangan maqollar ishtirokida yoshlarga nasihat maqomidagi ijodiy yozma ish yozishni taklif etadi. Baholash me'zonlari doskaga ilib qo'yiladi (1-ilova). Gruhlarda ish boshlanganligi e'lon qilinadi. Taqdimot boshlanganligini e'lon qiladi. Bajarilgan vazifa yuzasidan o'z fikrini bildiradi.	2.1. Savollarga og'zaki javob beradilar. 2.2. Matnni o'qiydi tahlil qilishda ishtirok etadi. 2.3. Javob beradi. 2.4. Gruhlarga bo'linadi, baholash me'zonlari bilan tanishadi va taqdimotga tayyorlanadi. Taqdimot qiladilar, o'zaro baholash faoliyatini olib boradilar.
3-bosqich. Yakuniy. (10 daqiqa)	3.1. Amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil etadi: Guruhlar o'zaro baholash natijalarini e'lon qiladilar. 3.2. Darsga umumiy xulosa yasaydi 3.3. Keyingi darsning nomi va rejasi bilan	3.1. Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'UM ga qarang.

	tanishtiradi.	
--	---------------	--

1- ilova (8.2.)

Baholash me'zonlari

Har bir kategoriyaning 6 ballgacha baholash imkoniyati beriladi

Guruh	Matnning mazmuni	Maqollarning ko'pligi	Lo'nda va qiqaligi	Jami ballar
1				
2				
3				
4				

Guruhning umumiy bahosi

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-			
2		-		
3			-	
4				-
Umumiy ballarning yig'indisi				
Yig'ilgan ballarni 4 ga bo'lingan miqdori.				

- 1).4 ball – a'lo baho.
- 2).3 ball - yaxshi baho
- 3).2 ball - o'rta baho

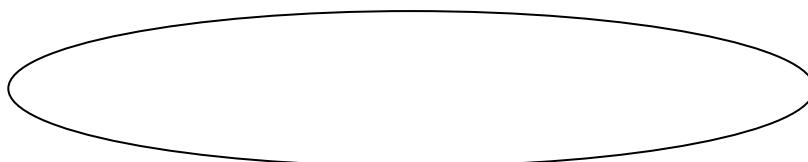
11- mavzu	Nutq texnikasi va madaniyati
------------------	-------------------------------------

Ma'ruza mashg'uloti texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 25	<i>Vaqt</i> -2 soat
<i>Dars shakli</i>	Nazariy bilimlarini mustahkamlashga qaratilgan trening darsi.
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Adabiy til normasiida so'zlashishga o'rganish. 2. To'g'ri talaffuz. 3. Muloqatga kirish.
<i>Dars maqsadi:</i> Nutq softligi va to'g'ri talaffuz qilish yuzasidan ko'nikma hosil qilish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • adabiy til normasiga amal qilgan holda o'z fikrini bayon etish ko'nikmasini shakllantirish; • muloqatga kirish odobini tarbiyalash.	<i>O'quv natijalari:</i> • adabiy til normalalariga amal qilgan holda fikrni bayon etadi; • Muloqatga kirishish odobiga amal qilish malakasiga ega bo'ladi.
<i>O'qitishning usul, texnikasi</i>	Hamkorlikda o'qitish, taqdimot.
<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, proyektor, doska, qog'oz A32, marker, skotch.
<i>O'qitish shakli</i>	Jamoa, yakka holda, guruhda ishlash.
<i>O'qitish shart-sharoitlari</i>	Kichik guruhlarda ishlash mumkin bo'lgan auditoriya.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki so'roq, topshiriqlar

Amaliy mashg'ulotning texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1.Uyga berilgan vazifani tekshiradi. Ilmiy tadqiqot ishining maqsadi, vazifalarini,ob'ekti va predmetini belgilash bo'yicha qanday kamchiliklar yo'l qo'yilgan ekanini aniqlaydi va tuzatishlar kiritadi. 1.2.O'tiladigan darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.3.Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi (trening).	1.1.Ma'ruza matnlarini o'qib beradilar. 1.2.Tinglaydilar, savol beradilar, yozadilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Adabiy til normasiga oid bilimlarni faollashtirish uchun blits –so'rov o'tkazadi: 1. Adabiy til normasi nima? 2.U qanday xususiy normalardan tashkil topadi? 3.Siz adabiy til normalariga amal qilasizmi? Javoblarni umumlashtiradi va xulosalaydi. 2.2.Talabalarni 4 guruhga ajratadi. Har bir guruh dialogga asoslangan hikoya tuzishi va uni ijro etib berishi talab etiladi (1-ilova).O'zaro baholash me'zonlari doskaga ilib qo'yiladi (2- ilova) . Taqdimotni e'lon qiladi. Bajarilgan vazifalarni natijalarini tahlil qiladi, umumlashtiradi va xulosalaydi. 2.3.Talaba bilan o'qituvchining muloqati yuzasidan trening o'tkazilishini e'lon qiladi. Topshiriqni mazmunini bayon etadi (3-ilova). Natijalarni talabalar bilan hamkorlikda tahlil qiladi va umumiy xulosalar chiqaradi.	2.1.Javob beradilar. 2.2.Guruhda faoliyat olib boradilar va taqdimotga tayyorlanadilar. Taqdimot qiladilar va baholaydilar. 2.3.Juftlikda faoliyat ko'rsatadilar va muloqatning diologini tayyorlaydilar. Tinglaydilar va tahlil qiladilar.
3-bosqich. Yakuniy. (10 daqiqa)	3.1. Amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil etadi. 3.2.Mavzu yuzasidan nazorat savollari (4-ilova).	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'UM sha qarang.

Hikoyaga qo'yiladigan talablar

- 1.Hikoya xajmi bir bet.
- 2.Hikoyada dialog so'zalshuv namoyon bo'lishi kerak.
- 3.Adabiy til normalariga amal qilish lozim.
- 4.Hikoyani rollarga bo'linib ijro etib berish zarur.

2-ilova (3.1.)

Baholash me'zonlari

Har bitr kategoriyaga 5 balgacha berish mumkin

№	Trop va figuralardan foydalanish	Adabiy til normalariga amal qilish	Dialogning mazmunder bo'lishi	Ssenariyning jozibadorligi
1				
2				
3				
4				

Umumiy bahoni aniqlash jadvali

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-			
2		-		
3			-	
4				-
Umumiy ballarning yig'indisi				
Yig'ilgan ballarni 4 ga bo'lingan miqdori.				

- 1).5 – 4.3 ball - «5» baho.
- 2).4,2- 3,8 ball - «4» baho.
- 3). 3,7- 3,5 ball - «3» baho.

3-ilova (3.1.)

Pedagogik vaziyat yuzasidan topshiriq

Talaba darsga doimiy ravishda keikib keladi, o'quv topshiriqlarini vaqtida bajarmaydi. Talabalar jamoasida obro'ga ega va boshqa talabalarga ta'sir o'tkazish imkoniga ega. Rahbar sifatida siz u bilan qanday suhbat o'tkazasiz?
Suhbatni diolog shaklida tuzib ko'ring.

4-ilova (3.1.)

Mavzu yuzasidan nazorat savollari

1. Pedagogik muloqatning ahamiyati qanday?
2. Pedagogik munosabatlarning qanday turlarini bilasiz?
3. Muloqatga kirish uchun qanday malakalarga ega bo'lish kerak?
4. Nutq madaniyatini o'stirishning qanday usullarini bilasiz?
5. Qusurli so'zlardan qanday qutilish mumkin?

12-mavzu: Tarbiyaviy ish jarayonda tarbiyachining o'z ruhiy holatini

12.1 Ma'ruza mashg'ulotining ta'lim texnologiyasi

O'quv soati: 2soat	Talabalar soni: 50 ta
O'quv mashg'ulotining shakli:	Tematik ma'ruza
Ma'ruza rejasi:	1. Pedagogning tarbiyachilik maxorati-ning mohiyati. 2.O'qituvchining ijodkorligi 3.Pedagogning madaniyati.
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	Dars jarayonida pedagogning tarbiyachilik maxorati haqidagi bilimlarni shakllantirish.
Pedagogik vazifalar	O'quv natijalari:
- Dars jarayenida pedagogning tarbiyachilik maxorati haqida urganadilar; - pedagogning ijodkorligi. Ijodiy xolati haqida tushuntirish; - pedagogning madaniyati haqida ma'lumot beriladi;	- Dars jarayenida pedagogning tarbiyachilik maxorati haqida urganadilar; - Pedagogning ijodkorligi haqida tushuncha beriladi va uning ijodiy xolatini taxlil kilinadi; - Pedagogning madaniyatining omillarini tushuntirish; - Dars jarayenida pedagogning tarbiyachilik maxorati haqida urganadilar;
Ta'lim metodlari:	Ma'ruza, suxbat, munozara, tezkor surov, Delfi texnikasi.
Ta'lim vositalari:	Ma'ruza matni, kompyuter texnologiyalari, marker,kedoskop, skotch, format kogoslar.
Ta'lim shakli:	Frontal, guruxlarda ishlash.
O'qitish shart sharoitlari:	Texnik vositalardan foydalaniladigan va kichik guruxlarda ishlashga muljallangan auditoriya.
Monitoring va baxolash:	Test, nazorat savollari.

Ma'ruza mashg'ulotining texnologik haritasi.

Faoliyat boskichlari	Faoliyat mazmuni	
	O'qituvchi	talaba
I.Kirish boskichi (15 minut)	1.1 Mavzu nomi, maksadi. O'quv mashg'ulotining natijalari e'lon kilinadi.Utilayetgan mavzu kurgazmali ma'ruza tarzida tashkil etilishi haqida e'lon	Ma'ruza mashg'ulotining mavzusini urganib chikadilar.

	kiladi. 1.2 mavzu rejasi bilan tanishtiradi(1-slayd) Talabalar faoliyatini baxolash me'zonlari Bilan tanishtiradi (2-slayd)	
II Asosiy boskich (55 minut)	2.1. Tezkor-surov texnikasidan foydalanib, utilgan mavzu eslatiladi va talabalar faollashtiriladi: - pedagogning darsdagi maxorati haqida nima bilib oldingiz? - pedagogik ijodkorlik nima? - pedagogik madaniyat nima? - pedagogik madaniyat kanday turlari bor? -Talabalarga mustakil ishlash uchun tezkor surov utkaziladi(3-slayd) 2.2. Mavzuning mazmunini , moxiyatini shakllatirish va takomillashtirish uchun umumiy tushunchalar beradi.(4-slayd) Pedagogik madaniyat haqida tushuncha berish(5-slayd) 2.3. Faollashtirish maksadida talabalarni 2-guruxga bulib, yukoridagilar asosida topshiriklar beriladi vash u asosida esse yezish topshiriladi.(6-slayd) « Delfi »texnikasi asosida amalga oshiriladi (7-slayd) -pedagogning jamiyat xayetidagi urni kanday? -pedagog kanday tarbiyachilik maxoratga ega bulishi kerak deb uylaysiz? - buyuk allomalar tarbiya va tarbiyachi haqida kanday fikrlar bildirishgan? -tarbiyachi kanday xususiyatlarga ega bulishi kerak? 2.4. Yakuniy xulosa kilishga talabalarni yunaltiradi. Javoblarni sharxlaydi, aniklik kiritadi, to'g'rilaydi 2.5. Yakuniy xulosa keltiradi.	Savol –javobga faol katnashadilar. Yezib oladilar. Yezib oladilar. «Delfi» texnikasi asosida uz javoblarini format kogoza yezadilar, guruxda muxokama kiladilar va uz muloxazalarini ximoya kilish uchun prezentatsiya kiladilar. Eshitadilar Yakuniy xulosa bo'yicha uz fikrlarini bildiradilar.
III Yakuniy boskich (10 minut)	3.1. Mavzuni umumlashtirib xulosa kiladi, faol katnashgan talabalar faoliyatini taxlil kiladi. 3.2. Kelajakdagi kasbiy faoliyat-larida bu bajargan ishlarini muximligini tushuntiradi. 3.3. Mustakil ishlash uchun topshirik beradi: utilgan mavzu buyicha BBB jadvalini tuldirib kelish.(8-slayd)	Eshitadilar

REJA

1. Pedagogning darsdagi maxorati.
2. Ukituvchining ijodkorligi.
3. Pedagogning madaniyati.
4. Pedagogning tarbiyachilik maxoratining mohiyati.

2- slayd

Talabalar faoliyatini baxolash mezonlari

86 – 100 %	2 ball	«a'lo»
71 – 85 %	1,7 ball	«yaxshi»
55 – 70 %	1,4 ball	«konikarli»

3- slayd

TEZKOR - SUROV

- pedagogik maxorat nima ?
- pedagogning tarbiyachilik maxorati deganda nimani tushunasiz ?
- pedagogning ijodkorligi deganda nimani tushunasiz ?
- pedagogik madaniyat nima ? va uning kanday turlarini bilasiz?

4-slayd

UMUMIY TUSHUNCHALAR

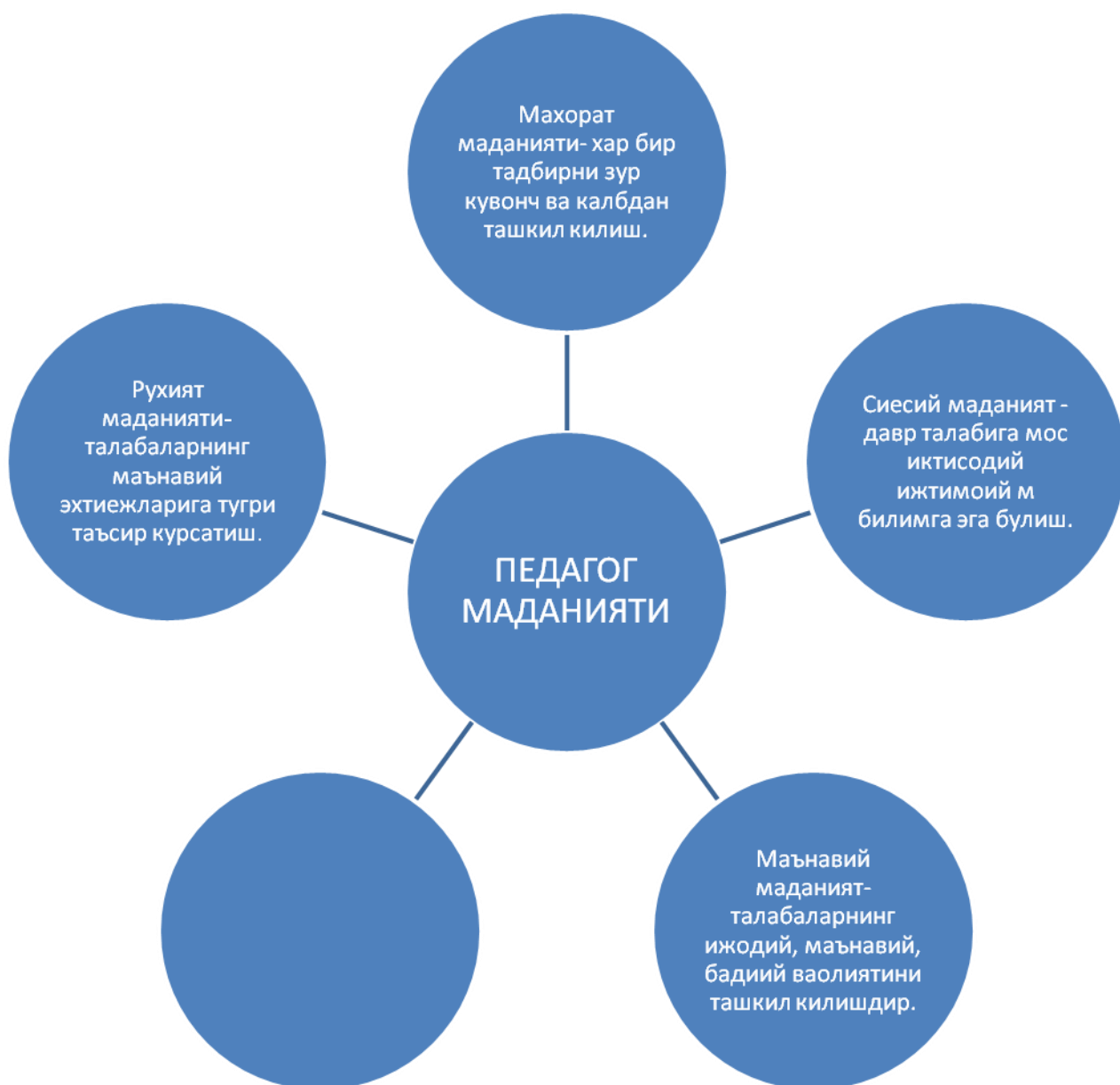
Tarbiya- ijtimoiy xodisa bulib, insoniyat tarakkiyetining turli boskichlarida uziga xos mazmun va amalga oshirish shakliga ega.U insonlarning faoliyati jarayenida ularning ongi va irodasini ustirishga xizmat kiladi.

Tarbiyaviy jarayen- ongli ma'suliyatli jarayen bulib , unda tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarni komil inson kilib yetishtirishda tomonlama ta'sir kursatadi.

Madaniyat- jamiyatda yashovchi fukarolarning faoliyat jarayenida tuplpngan barcha ijobiy, akliy yutuklar majmuasi.

Pedagog madaniyati- pedagogning shaxsiy xususiyati, ilmiy saviyasi, suzlash madaniyati, yuksak odob-axloki tushuniladi.pedagog kuyidagi madaniyat kirralariga ega bulmogi kerak: Ruxiyat madaniyati, Maxorat madaniyati, Siyesiy madaniyat, Ma'naviy madaniyat.

4- slayd

1- guruxga topshirik.

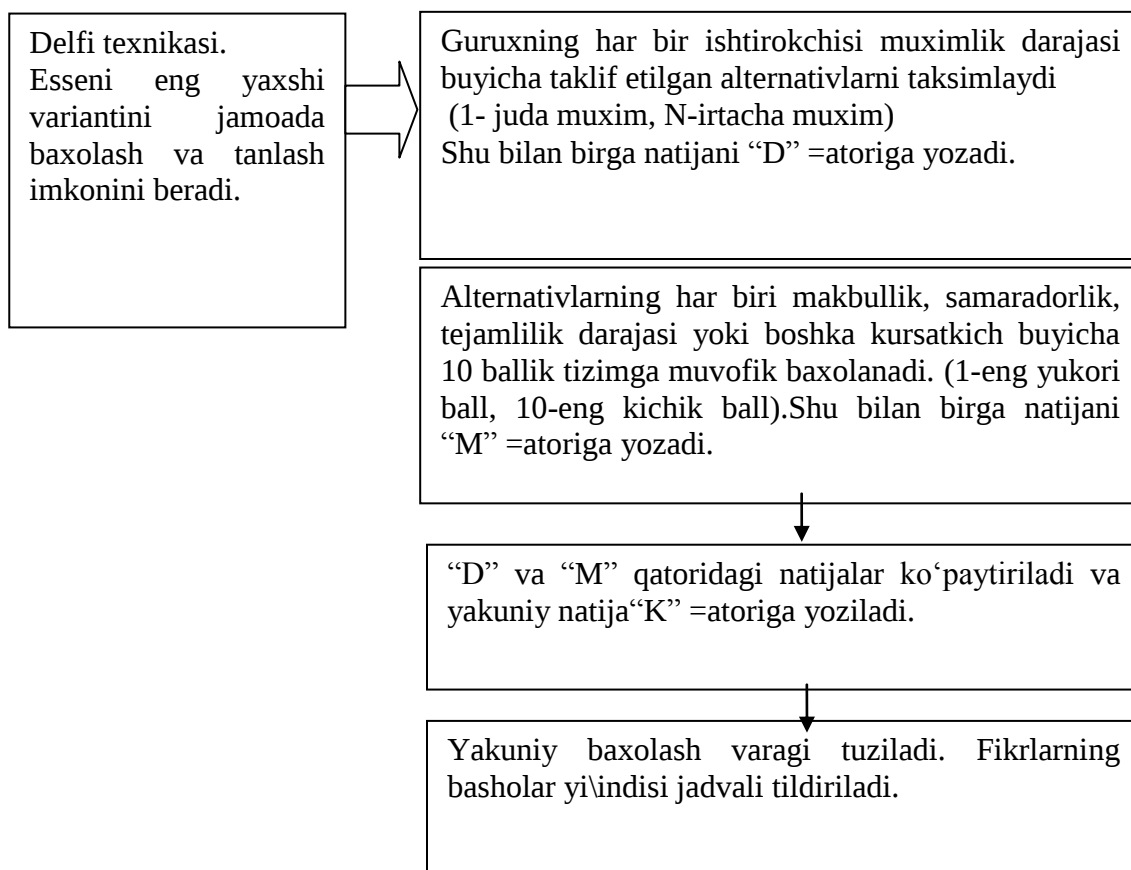
1. Pedagog tarbiya jarayenini samarali utishi uchun kanday vositalardan foydalanishi kerak?
2. Tarbiyaviy ishlarni tashkil kilishning milliy va nazariy asoslari haqida nimalar bilasiz?

2-guruxga topshirik.

1. Pedagogning tarbiyachilik faoliyatiningmoxiyati nimada deb uylaysiz?
2. Tarbiyaviy ishlarni tashkil etish yunalishlarini tushuntirib bering.

7-slayd

Delfi texnikasi.

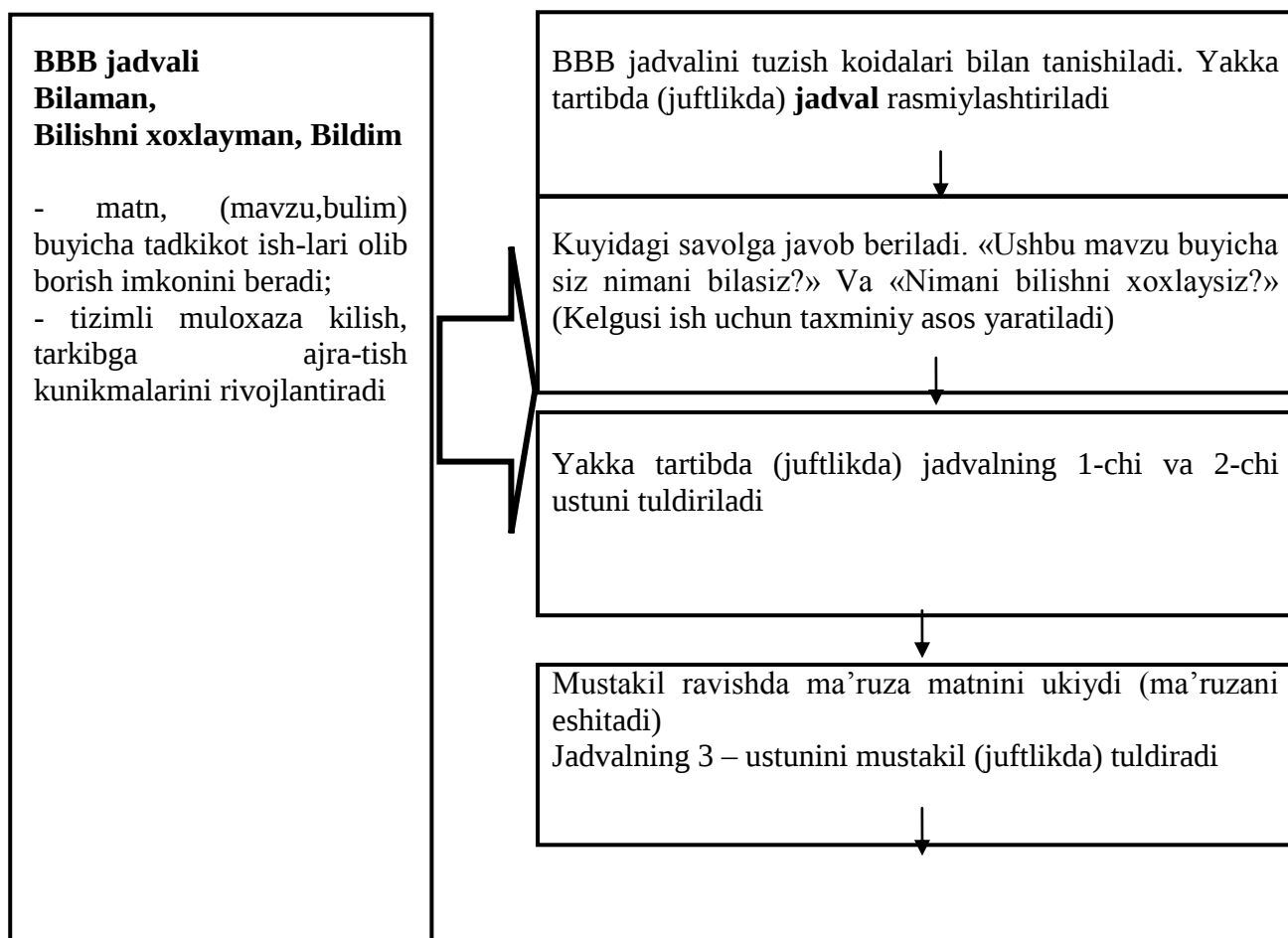
«Delfi» texnikasi
fikrlarning baholar yig'indisi jadvali

Guruh	Muqobil g'oyalar.								
	1 –guruh.			2-guruh.			3-guruh.		
	D	M	K	D	M	K	D	M	K
Ko'paytma yig'indisi									

D – darajali baho.
M – muqobil baho.
K – ko'paytma.

1-eng yuqori ball.
10-eng past ball.

8-slayd

BBB jadvalini to'ldirish uchun tavsiyalar

1. Tayanch ibora va tushunchalar bilan tanishib chiqing.
2. BBB jadvalini to'ldirish uchun tayanch ibora va tushunchalarning tartib Raqamidan foydalaning.

Bilaman	Bilishni xoxlayman	Bildim
1	2	3

Tayanch ibora va tushunchalar

1.	Pedagog	11.	Tarbiyachilik maxorati
2.	Pedagogik jarayen	12.	Kasbiy maxorat
3.	Pedagogik maxorat	13.	Kasbiy bilimdonlik
4.	Tarbiya	14.	Pedagogik malaka
5.	Tarbiyachi	15.	Pedagogik mulokot
6.	Pedagogik texnika	16.	Pedagogik faoliyat
7.	Madaniyat		
8.	Pedagog madaniyati		
9.	Siyosiy madaniyat		
10.	Ma'naviy madaniyat		

AMALIY MASHGULOTNI OLIB BORISH TEXNOLOGIYASI

Vakti: 2 soat	Talabalar soni: 21
Mashgulot shakli	Bilimlarni chukurlashtirish va mustaxkamlashga karatilgan amaliy mashgulot
Ma'ruza rejasi:	1 Pedagogning tarbiyachilik maxoratining mohiyati... 2. Ukituvchining ijodkorligi. 3. pedagogning madaniyati.
Mashgulotning maksadi: Mavzu buyicha bilimlarni chukurlashtirishni ta'minlash.	
Pedagogik vazifalar	O'quv faoliyati natijalari
- mavzuni mustakil urganish malakalarini shakllantirish; - mavzu buyicha bilimlarni chukurlashtirish va mustaxkamlashga yerdam berish; -kichik guruxlarda hamkorlikda ishlash kunikmalarini shakllantirish; - uz nuktai nazariga ega bulish , mustakil ishlash kobiliyatlarini ustirish; - mantiqiy xulosa chikarishga kumak berish;	- mavzu buyicha amaliy bilimlarga ega buladi -pedagogning darsdagi maxorati haqida tushunchaga ega buladi; - Ukituvchining ijodkorligi haqida umumiy ma'lumotni oladi; - Madaniyat,pedagogning madaniyati va turlari haqida tushunchaga ega buladi; - Pedagogning tarbiyachilik maxoratining mohiyatini tushunib oladi va uning ta'lim jarayenidagi urnini mustakil ravishda urganib izoxlaydi.
Ukitish usullari va texnika	Amaliy ishlash usuli, baxs munozara , «Nima uchun »texnikasi, klaster.
Ukitish vositalari	Ma'ruzalar matni, markerlar, kogoslar, skotch.
Ukitish shakllari	Jamoa va guruxlarda ishlash.
Ukitish shart-sharoiti	Texnik vositalar Bilan ta'minlangan va guruxlarda ishlashga muljallangan auditoriya.
Monitoring va baxolash	Ogzaki nazorat, savol javob, uz-uzini nazorat kilish, reyting tizimi asosida baxolash.

AMALIY MASHGULOTNING TEXNOLOGIK HARITASI

Faoliyat boskichlari	Faoliyatning mazmuni	
	Ukituvchi	Talaba
Kirish Boskichi (10 minut)	1.1 Amaliy mashg'ulot mavzusi, maksadi va o'quv faoliyati natijalarini aytadi. Ta'lim jarayeni kichik guruxlarda ishlash orkali amalga oshirilishni e'lon qiladi. (1-ilova)	Tinglaydilar. UUMga Karaydilar.
	1.2. Talabalarning mashg'ulot-dagi faoliyatini baxolash kursatkichlari va mezonlari bilan tanishtiradi. (2-ilova)	
Asosiy boskich (60 minut)	2.1. «Nima uchun » texnikasidan foydalanilgan xolda talabalarga, «nima uchun pedagogdan ijodkorlik talab etiladi?» degan savol bilan murojaat qiladi. Bajirilgan ishlarni kuzdan kechirib xulosalaydi. (3-ilova)	Uz fikrlarini erkin bildiradilar. Organayzerni tuldiradilar. Ixtiyeriy ravishda guruxlarga bulinadi. Topshiriklar ustida ishlaydilar.
	2.2. Talabalarning fikrini umumlashtirib, ularni 3-4 ta kichik guruxlarga buladi. 2.3 Mavzu buyicha tayerlangan topshiriklarni tarkatali. (4-ilova) 2.4. Guruxlarga topshiriklarni bajarishi uchun yerdam beradi. Kushimcha ma'lumotlardan foydalanishga imkon beradi. Dikkatlarini kutiladigan natijalarga jalb qiladi. 2.5. Har bir gurux topshirik-larini vatman kogozlarga tushurib, takdimotni utkazishga yerdam beradi, bilimlarini umumlashtiradi, xulosalarga aloxida e'tibor beradi. Topshiriklarning bajarili-shini kay darajada to'g'ri ekanligini diqqat Bilan tinglaydi. 2.6. Mavzuni mustaxkamlash va xulosalarni umumlashtirish maksadida mavzuga xos tushunchalar asosida Klaster tuzishni taklif etadi. (5-ilova)	
Yakuniy Boskich (10 minut)	3.1. Ish yakunlarini chikaradi. Faol talaba-larni baxolash mezoni orkali ragbatlantiradi.	Eshitadi. Aniklaydi. UUM ga Karaydilar.
	3.2. Talabalarni musta-kil ishlar mavzusi bilan tanishtiradi. (6-ilova) 3.3. Mustakil ishlash uchun topshirik beradi: «Mening tasavvurim-dagi	

	maxoratli pedagog tarbiyachi» mavzusida esse yezib keling.	
--	--	--

1-ilova

Kichik guruxlarda ishlash koidasi

1. Talabalar ishni bajarish uchun zarur bilim va malakalarga ega bulmogi lozim. 2. guruxlarga anik topshiriklar berilmogi lozim. 3.Kichik gurux oldiga kuyilgan topshirikni bajarish uchun yetarli vakt ajratiladi. 4. Guruxlardagi fikrlar chegaralanmaganligi va yeayzikka uchramasligi haqida ogoxlantirilishi zarur. 5. Gurux ish natijalarini kanday takdim etishini anik bilishlari, ukituvchi ularga yuriknoma berishi lozim. 6. Nima bulganda ham mulokotda buling, uz fikringizni erkin namoyen eting.
--

2- ilova

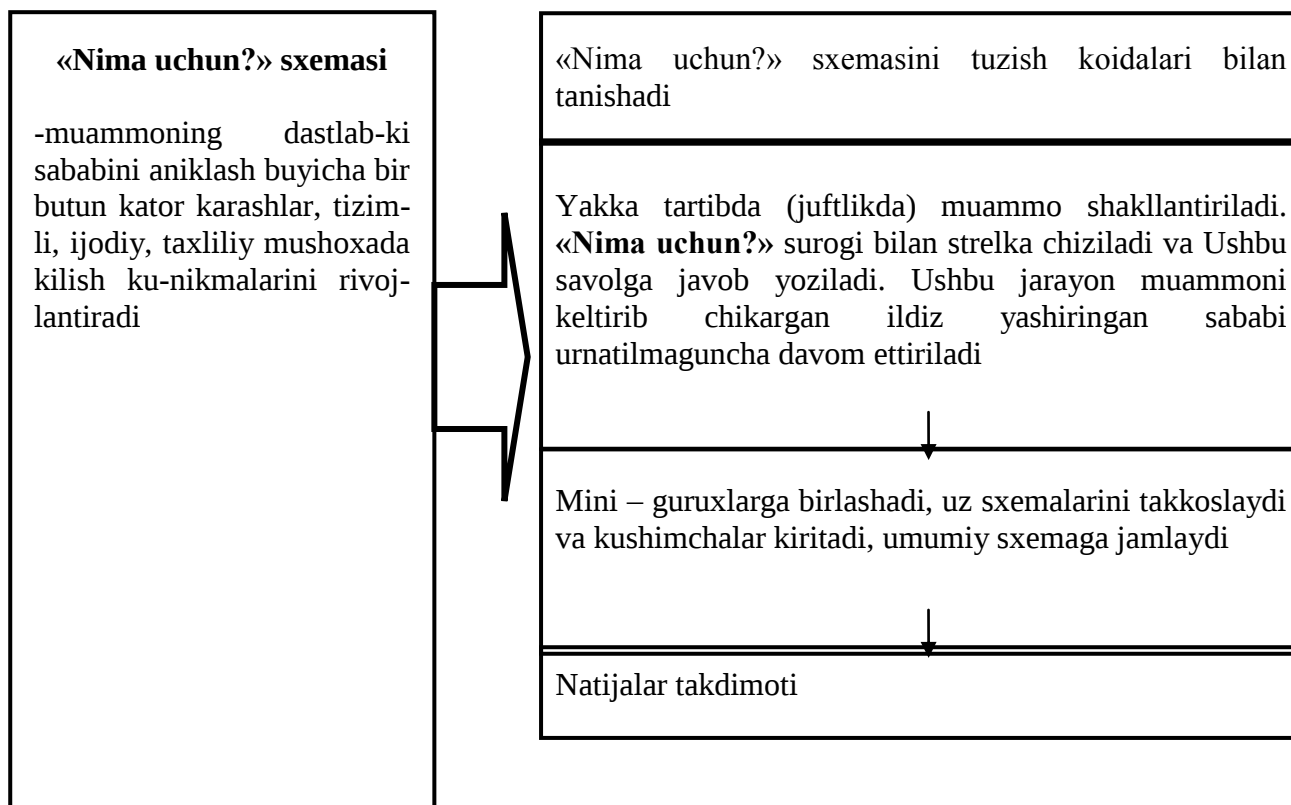
Talabalar faoliyatini baxolash mezonlari

86-100 %	2 ball	«a'lo»
71-85 %	1,7 ball	«yaxshi»
55-70 %	1,4 ball	«konikarli»

Baxolash mezonlari

F.I.O.	Baxo	Mezonlar			
		Bilim	Faollik	Takliflar	Jami ball
	Ballar	0,8	0,6	0,6	2
	%	40	30	30	100

«Nima uchun» texnikasini sxemasi

1- guruxga topshiriq

Ekspert varagi №2

Uz kasbiga karama qarshi bulgan mavzuda, ya'ni «bolalar bilan ishlashni bilmaydigan tarbiyachi pedagog» mavzusida xikoya tuzing va yezgan xikoyangizni rasmlar orkali vatman kogozda ifoda eting.

2- guruxga topshiriq.

Ekspert varagi №1

1. Tarbiyaviy ishlarni tashkil kilishning milliy va nazariy asoslari haqida nimalar bilasiz?
2. Darsga ishtiyeki bulmagan talabani darsga kiziktirishga oid pedagogik vaziyat keltiring.

Ekspert varagi №2

Uz kasbiga karama – Karshi bulgan mavzuda, ya'ni «Yulduzlik kasaliga uchragan artist» mavzusida xikoya tuzing va yezgan xikoyangizni rasmlar orkali vatman kogozda ifoda eting.

3- guruxga topshiriq

Ekspert varagi №1

1. Pedagogning madaniyati haqida nimalar bilasiz?
2. Guruxdagi yaxshi ukimaydigan talaba bilan pedagogning hamkorlikdagi vaziyatiga oid pedagogik vaziyat keltiring.

Ekspert varagi №2

Uz kasbiga karama qarshi bulgan mavzuda, ya'ni «Poraxurlikda kulga tushgan davlat solik inspektori» mavzusida xikoya tuzing va yezgan xikoyangizni rasmlar orkali vatman kogoza ifoda eting.

6- ilova.

MUSTAKIL ISHLAR MAVZUSI

1. Tarbiyaviy ishlarni tashkil etish yunalishlari.
2. Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning milliy va nazariy asoslari haqida tushuncha.
3. Pedagogning ijodkorligi.
4. Tarbiyachi pedagog shaxsiga kuyiladigan talablar.
5. Pedagogning tashkilotchiligi.
6. Buyuk allomalarning tarbiya haqidagi fikrlari.

5- ilova

KLASTER TEXNIKASI

Pedagogik
muloqot

Kasbiy bilimdonlik

Pedagogik madaniyat
va ma'naviyat

Tarbiyachilik
san'ati

**PEDAGOGNING
TARBIYACHILIK MAXORATI**

Pedagogik
odob - axlok

Kasbiy
ijodkorlik

Boshkaruvchilik va
tashkilotchilik¹⁴³

Kasbiy maxorat

13-mavzu: O‘quv-tarbiya jarayonini boshqarishda pedagogik mahorat.

13.1.Ma’ruza mashg‘ulotining ta’lim texnologiyasi

<i>O‘quv soati: 4 soat</i>	<i>Talabalar soni: 25 ta</i>
<i>O‘quv mashg‘ulotining</i>	Muammoli ma’ruza.
<i>Ma’ruza rejasi:</i>	1.O‘qituvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda psixologik-pedagogik nazariyalarning ahamiyati. 2. Ilmiy pedagogik ma’lumotlarni qo‘llash. 3.Pedagogik faoliyat jarayonida tarbiyaviy usullarning o‘rni va ahamiyati. 4.O‘z-o‘zini tarbiyalash jarayonida o‘z-o‘zini ishonitirish metodidan foydalanish.
<i>O‘quv mashg‘ulotining maqsadi:</i>	<i>Muammoga kirish va uni yechimini topish orkali pedagogik tajribaning zarurligi haqidagi bilimlarini takomillashtirish</i>
<i>Pedagogik vazifalar:</i> • pedagoglik kasbi, pedagogik tajri-ba xaqida umumiy tushuncha berish; • pedagogik – psixologik nazariyalar va ularning ahamiyatini tushuntirish; • pedagogik mahoratni shakllanishi, rivojlantirishga ta’sir etuvchi muammoni shakllantirish; • Pedagogik faoliyat jarayonida tar-biyaviy usullarning o‘rni va ahamiyatini yoritib berish. • O‘z-o‘zini tarbiyalash, o‘z-o‘zini ishonitirish metodining afzalliklarini tushuntirish. •kichik muammochalarni ajratish: •kichik muammochalarni va umuman muammoni yechimini topish jarayonini ketma – ketligini tushuntirish;	<i>O‘quv natijalari:</i> • pedagoglik kasbi, tajribasi tu-shunchaga ta’rif beriladi; •pedagogik-psixologik nazariyalar va ularning dars jarayonidagi ahamiyatini urganadi; - pedagogik mahoratni shakllanishi, rivojlantirishga ta’sir etuvchi muammolarni hamda uning ta’lim jarayonidagi o‘rnini o‘rganadi; •kichik muammochalarni ajratadi; • kichik muammochalarni va umumiy muammoni yechish yo‘llarini aniqlaydi; •taklif qilingan muammo yechimining bir qancha variantlarini taxlil qiladilar va baholaydilar; •muammo bo‘yicha yakuniy xulosalar qiladilar.
<i>Ta’lim metodlari:</i>	Ma’ruza, suhbat, munozara, tezkor so‘rov,6-6 texnikasi.
<i>Ta’lim vositalari:</i>	Ma’ruzalar matni, kompyuter texnologiyalari, markerkodoskop, skotch, format qog‘ozlar.
<i>Ta’lim shakli:</i>	Frontal, guruhlarda ishlash.
<i>O‘qitish shart-sharoitlari:</i>	Texnik vositalardan foydalanishga va kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan auditoriya.

	qiladi: birinchi kichik muammoni ishlab chiqadi. Muammoli savollarni talabalar oldiga qo'yadi (2-ilova) va oldindagi faoliyatning o'ziga hos xususiyatlarini tushuntiradi 2.5. Talabalarni kichik guruxlarga bo'ladi. Guruxlarda ishlashni tashkil qiladi. (3-ilova) 2.6. Taqdimot boshlanishini e'lon qiladi. Gurux ishlarini natijalarini muxokama qiladi-lar. Javoblarga qoniqmassa qo'yilgan muammoli savolga o'zi javob beradi. 2.7. Birinchi kichik muammoni yechish bo'yicha yo'naltiruvchi takliflar berishni tashkillashtiradi. 2.8. Birinchi kichik muammoni yechish bo'yicha oraliq xulosalar keltirishni shakllantiradi.	bo'yicha o'z fikrlarini bildiradilar. Guruhlarda ishlaydilar. Muammoli savollar bo'yicha aniq javoblarni shakllantiradilar. (6 daqiqa ichida). Guruhlarda ishlashni tasavvur etadilar, boshqa guruhlarni javoblarini eshitib, o'z fikrlarini bildiradilar, munozara, tahlil qiladilar. Kichik muammoni opti-mal yechimini topish bo'yicha xulosa qiladi-lar.
III. Yakuniy bosqich (10 minut)	3.1. Kichik muammoni yechish vaqtidagi talabalar faoliyatini taxlil qiladi. Ularning guruhdagi ishlashlarini, faol-ligini, tayyorgarligini baho-laydi. (4-ilova). 3.2. Natijalarni sharxlaydi.	Eshitadilar. Yozib oladilar.

1-ilova

Tezkor savol-javob

1. Bugungi kunda pedagogik tajriba ukituvchi faoliyati uchun kanday rol uynaydi?
2. Pedagogik tajriba tuplash uchun nimalrga e'tibor berish lozim?
3. O'qitish jarayoning samaradorligi kimga bog'liq? nima uchun?
4. Sizningcha mahoratli pedagog qanday fazilatlariga ega bo'lishi kerak?
5. Uz-uzini tarbiyalash deganda nimani tushunasiz?;

Kichik guruhlarda ishlash qoidasi

1. Talabalar ishni bajarish uchun zarur bilim va malakalarga ega bo'lmog'i lozim.
2. Guruhlarga aniq topshiriqlar berilmog'i lozim.
3. Kichik guruh oldiga qo'yilgan topshiriqni bajarish uchun yetarli vaqt ajratiladi.
4. Guruhlardagi fikrlar chegaralanmaganligi va tayziqqa uchramasligi haqida ogohlantirilishi zarur.
5. Guruh ish natijalarini qanday taqdim etishini aniq bilishlari, o'qituvchi ularga yo'riqnoma berishi lozim.
6. Nima bo'lganda ham muloqotda bo'ling, o'z fikringizni erkin namoyon eting.

2-Ilova

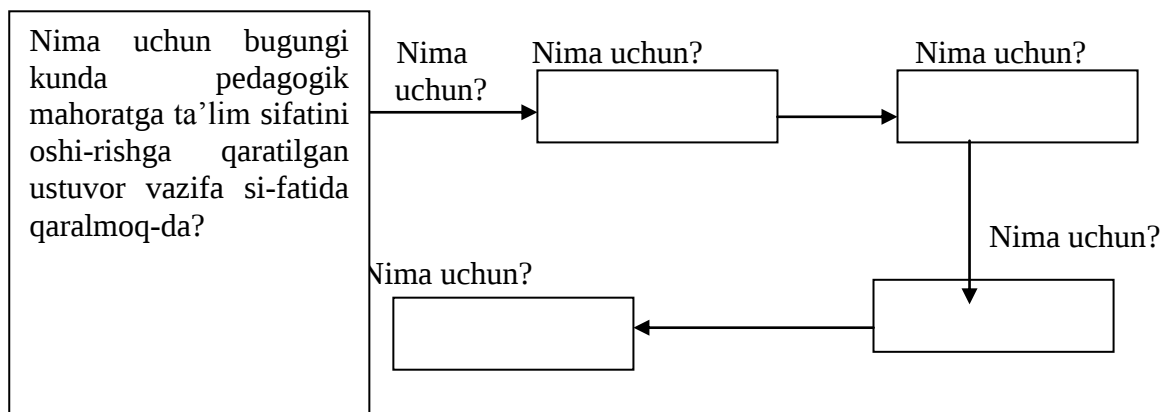
Talabalar faoliyatini baholash mezonlari.

86 – 100 %	2 ball	«a'lo»
71 – 85 %	1,7 ball	«yaxshi»
55 – 70 %	1,4 ball	«qoniqarli»

Baholash mezonlari

F.I.O.	Baho	Mezonlar			
		Bilim	faollik	Takliflar	Jami ball
	Ballar	0,8	0,6	0,6	2
	%	40	30	30	100

«Nima uchun?» texnikasi

1 – guruhga topshiriq.

Ekspert varag'i №1

1. Pedagogning tarbiyachilik maxoratini siz kanday baxolaysiz?
2. Tarbiyasi og'ir talaba bilan pedagogning hamkorlikdagi vaziyatiga oid pedagogik vaziyat keltiring.

Эксперт варағи №2

Ўз касбига содик бўлган хакикий педагог мавзусида, яъни «Талабаларни сеvimли педагоги» мавзусида ҳикоя тузинг ва ёзган ҳикоянғизни расмлар орқали ватман қоғозда ифода этинг.

2 – guruhga topshiriq

Ekspert varag'i №1

1. Pedagogning ichki psixologik, ruhiy xolati deganda nimani tushunasiz va o'quv faoliyatiga doir misol keltiring.
2. Darsga qiziqmaydigan talabani darsga qiziqtirishga doir pedagogik vaziyat keltiring.

Ekspert varag'i №2

O'z kasbiga qarama - qarshi bo'lgan mavzuda, ya'ni «Talabalarni adolatsiz jazolagan pedagog» mavzusida hikoya tuzing va yozgan hikoyangizni rasmlar orqali vatman qog'ozda ifoda eting.

3 – guruhga topshiriq

Ekspert varag'i №1

1. Pedagogning darsga tayyorgarligini qanday usullar orqali bilish mumkin?
2. Guruhdagi nokulay xolatlarda talaba bilan pedagogning hamkorlikdagi vaziyatiga oid pedagogik vaziyat keltiring.

Ekspert varag'i №2

O'z kasbiga munosib ravishda «Tashabbuskor pedagog» mavzusida hikoya tuzing va yozgan hikoyangizni rasmlar orqali vatman qog'ozda ifoda eting.

14 Mavzu	Tarbiyachi mahorat – ijodiy jarayon sifatida
----------	--

--	--

(Ma’ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)

Ma’ruza darsining texnologik kartasi

Talabalar soni: 25		Vaqti- 2 soat.	
Dars shakli		Axborot ma’ruzasi- hamkorlikda o‘qitish texnologiyasi asosida.	
Ma’ruza rejasi		1. O‘quv-tarbiya jarayonini boshqarishda pedagogik mahorat 2. Pedagogning darsni tayyorlashdagi mahorat. 3. Mehnat orqali dars o‘tish va sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar. 4. Mehnat orqali tarbiyalash.	
Dars maqsadi Pedagogning darsni tayyorlashdagi mahorat.			
Pedagog vazifalari: • jamoani shakllantirish usullarini aniqlash • jamoani shakllantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko‘rsatish. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganish.		O‘quv natijalari: Pedagogning darsni tayyorlashdagi mahorat. • Mehnat va yosh avlodni tarbiyalash vazifalari nimalarga bog‘liq. • Mehnat orqali tarbiyalashni tahlili eting va uning turlarini sanab bering.	
Usullar va texnikalar		Ma’ruza, muhokama, hamkorlikda ishlash.	
O‘qitish vositalari		Tarqatma materiallar,qog‘oz,marker, skotch,doska	
O‘qitishning shakli		Jamoat , kichik guruhlar.	
O‘qitish shart-sharoitlari		Kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan xona.	
Monitoring va baholash		Og‘zaki javob, taqdimot, topshiriq.	
Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni		
	pedagog		talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Mavzuni, maqsad va erishish lozim bo‘lgan o‘quv natijalarni e’lon qiladi. 1.2.Ma’ruzani hamkorlikda o‘qitish texnologiyasidan (zigzag) foydalangan holda tashkil etilishini e’lon qiladi. 1.3. Guruhlarda ishlash tartib –qoidalari bilan tanishtiradi (eslatadi: (1- ilova (3.1.)).		1.1.Eshitadilar, yozib oladilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Talabalarni to‘rtta kichik guruhlariga ajratadi. Har bir guruhga ma’ruzaning biror savoliga tegishli bo‘lgan ma’ruza matnlar tarqatiladi, va savolni yakka tartibda o‘rganishni talab etadi (Ma’ruza matnlari- 61-68 betlar).		2.1.Guruhlarga bo‘linadi. Matnni o‘rganib chiqadilar va muhokama qiladiilar.

	So'ngra yangi guruhlar tashkil etib o'rganilgan savolni birgalikda tahlil qilishni uyushtiradi. Muhokama tugugach har bir savol bo'yicha tayinlangan ekspertlar o'zlarining birlamchi guruhlariga qaytib kelishini va o'rgangan savollarni birlamchi guruh a'zolariga yetkazishni tashkil etadi. 2.2 Guruh aro savol – javob tashkil etadi. Baho guruhga qo'yiladi. Baholash me'zonlari doskaga osib qo'yiladi (1-ilova). Barcha javoblarni umulashtirib xulosa qiladi.	Tushuntiradi va tinglaydi. 2.2.Mavzu bo'yicha savollar tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
3-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	3.1. Mavzu bo'yicha umumiy xulosalarni bayon etadi. 3.2.Dars davomida bajarilgan ishlarning natijalarini va guruhlar faoliyatini baholaydi. 3.3.Mustaqil ish uchun o'quv topshiriqlarini talabalar diqqatiga havola etadi (2-ilova).	3.1.Talaba-lar o'z fikrlarini bildiradi-lar. O'MK ga murojat etadi.

Талабаларнинг жавобларини баҳолаш меъзонлари.
Саволни тўғри тузиш- 0.1 балл.
Саволга тўлиқ жавоб -0.2 балл.
Қўшимчалар учун- 0.2 балл.
Жами: 0.5 балл.

14.2. Amaliy mashg'ulotning texnologiyasi

<i>Talabalar soni: 25</i>	<i>Vaqt- 2 soat.</i>
<i>Dars shakli</i>	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan Amaliy mashg'ulot.
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Meqnat va kasb ta'limi uslubiyotining bog'liqligi. 2. Meqnat va yosh avlodni tarbiyalash vazifasi. 3. Meqnat orqali dars o'tish va sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlar. 4. Meqnat orqali tarbiyalash.
<i>Dars maqsadi: Meqnatda ishtirok etish va unumli meqnat qilish.</i>	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakillantirishning samarali usullari va	<i>O'quv natijalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash haqida ma'lumot beradi. • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib beradi.

yo‘llarini o‘rganish.	jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganadi.
Usullar va texnikalar	Muhokama, trening, hamkorlikda ishlash.
O‘qitish vositalar	Tarqatma materiallar, qog‘oz, marker, skotch, doska
O‘qitishning shakli	Jamoa, kichik guruhlar.
O‘qitish shart-sharoitlari	Kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan xona.
Monitoring va baholash	Og‘zaki javob, taqdimot.

Amaliy mashg‘ulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo‘lgan o‘quv natijalarini e‘lon qiladi. 1.2. Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi.	1.1. Tinglay-dilar, savol beradilar, yozadilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1. Uyga berilgan nazorat savollarini yodga tushiradi. «Pedagogik etika», «Pedagogik mahorat» tushunchalariga tuzilgan sinkveyn bilan tanishadi va baho beradi. 2.2. Bir necha o‘quvchidan mustaqil tuzilgan matnni o‘qib berishni so‘raydi va talabalar bilan hamkorlikda ularni tahlil qiladi. Matnning qisqa va lo‘nda bo‘lishiga ahamiyat beradi. Faol ishtirok etgan talabalarni rag‘batlantiradi. 2.3. Quyidagi savollar bilan murojat etadi: 1. Pedagog nutqiga qanday talablar qo‘yiladi? 2. Pedagog nutqining ta’lim-tarbiyadagi o‘rni qanday? 3. Nutq va amaliyot bog‘liqligi deganda nimani tushunasiz? Javoblar umumlashtiriladi va xulosalanadi. 2.4. Talabalarni to‘rt guruhga bo‘ladi va muomala madaniyatiga bag‘ishlangan maqollar ishtirokida yoshlarga nasihat maqomidagi ijodiy yozma ish yozishni taklif etadi. Baholash me‘zonlari doskaga ilib qo‘yiladi (1-ilova). Gruhlarda ish boshlanganligi e‘lon qilinadi. Taqdimot boshlanganligini e‘lon qiladi. Bajarilgan vazifa yuzasidan o‘z fikrini bildiradi.	2.1. Savollarga og‘zaki javob beradilar. 2.2. Matnni o‘qiydi tahlil qilishda ishtirok etadi. 2.3. Javob beradi. 2.4. Gruhlarga bo‘linadi, baholash me‘zonlari bilan tanishadi va taqdimotga tayyorlanadi. Taqdimot qiladilar, o‘zaro baholash faoliyatini olib boradilar.

3-bosqich. Yakuniy. (10 daqiqa)	3.1. Amaliy mashg‘ulot natijalarini tahlil etadi: Guruhlar o‘zaro baholash natijalarini e‘lon qiladilar. 3.2.Darsga umumiy xulosa yasaydi 3.3.Keyingi darsning nomi va rejasi bilan tanishtiradi.	3.1.Talabalar o‘z fikrlarini bildiradilar. O‘UM ga qarang.
--	--	---

1- ilova (8.2.)

Baholash me‘zonlari

Har bir kategoriyani 6 ballgacha baholash imkoni beriladi

Guruh	Matnning mazmuni	Maqollarning ko‘pligi	Lo‘nda va qiqaligi	Jami ballar
1				
2				
3				
4				

Guruhning umumiy bahosi

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-			
2		-		
3			-	
4				-
Umumiy ballarning yig‘indisi				
Yig‘ilgan ballarni 4 ga bo‘lingan miqdori.				

- 1).4 ball – a‘lo baho.
- 2).3 ball - yaxshi baho
- 3).2 ball - o‘rta baho

15- Mavzu	DARS JARAYONINI TASHKIL ETISHDA KASBIY MAHORAT
------------------	---

(Ma'ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)

19.1.Ma'ruza darsining texnologiyasi

Ma'ruza darsining texnologik kartasi

Talabalar soni: 25		Vaqti- 2 soat.	
Dars shakli		Axborot ma’ruzasi- hamkorlikda o‘qitish texnologiyasi asosida.	
Ma’ruza rejasi		1. Pedagogning dars jarayonida kasbiy mahorati. 2. Dars jarayonini tashkil etishda pedagogning kasbiy mahorati. 3. Pedagogik fikr tarixida o‘qituvchi o‘rni va mahorati. 4. Xulosa.	
Dars maqsadi: O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori bo‘lgan barkamol avlodni ma’naviy-axloqiy jihatdan voyaga yetkazish			
Pedagog vazifalari: • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko‘rsatish. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganish.		O‘quv natijalari: • Pedagogning dars jarayonida kasbiy mahoratini oshirish. • Dars jarayonini tashkil etishda pedagogning kasbiy mahoratini oshirishni tashkil etish. • Pedagogik fikr tarixida o‘qituvchining o‘rni haqida gapirish.	
Usullar va texnikalar		Ma’ruza, muhokama, hamkorlikda ishlash.	
O‘qitish vositalari		Tarqatma materiallar,qog‘oz,marker, skotch,doska	
O‘qitishning shakli		Jamoa , kichik guruhlar.	
O‘qitish shart-sharoitlari		Kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan xona.	
Monitoring va baholash		Og‘zaki javob, taqdimot, topshiriq.	
Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni		
	pedagog		talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Mavzuni, maqsad va erishish lozim bo‘lgan o‘quv natijalarni e‘lon qiladi. 1.2.Ma’ruzani hamkorlikda o‘qitish texnologiyasidan (zigzag) foydalangan holda tashkil etilishini e‘lon qiladi. 1.3. Guruhlarda ishlash tartib –qoidalari bilan tanishtiradi (eslatadi: (1- ilova (3.1.)).		1.1.Eshitadilar, yozib oladilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Talabalarni to‘rtta kichik guruhlariga ajratadi. Har bir guruhga ma’ruzaning biror savoliga tegishli bo‘lgan ma’ruza matnlar tarqatiladi, va savolni yakka		2.1.Guruh- larga bo‘linadi. Matnni o‘rganib

	tartibda o'rganishni talab etadi (Ma'ruza matnlari- 61-68 betlar). So'ngra yangi guruhlar tashkil etib o'rganilgan savolni birgalikda tahlil qilishni uyushtiradi. Muhokama tugugach har bir savol bo'yicha tayinlangan ekspertlar o'zlarining birlamchi guruhlariga qaytib kelishini va o'rgangan savollarni birlamchi guruh a'zolariga yetkazishni tashkil etadi. 2.2 Guruh aro savol – javob tashkil etadi. Baho guruhga qo'yiladi. Baholash me'zonlari doskaga osib qo'yiladi (1-ilova). Barcha javoblarni umulashtirib xulosa qiladi.	chiqadilar va muhokama qiladiilar. Tushuntiradi va tinglaydi. 2.2.Mavzu bo'yicha savollar tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
3-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	3.1. Mavzu bo'yicha umumiy xulosalarni bayon etadi. 3.2.Dars davomida bajarilgan ishlarning natijalarini va guruhlar faoliyatini baholaydi. 3.3.Mustaqil ish uchun o'quv topshiriqlarini talabalar diqqatiga havola etadi (2-ilova).	3.1.Talaba-lar o'z fikrlarini bildiradi-lar. O'MK ga murojat etadi.

Talabalarning javoblarini baholash me'zonlari.

Savolni to'g'ri tuzish- 0.1 ball.

Savolga to'liq javob -0.2 ball.

Qo'shimchalar uchun- 0.2 ball.

Jami: 0.5 ball.

Nazorat savollari

1. **Pedagogik muloqat va pedagogik texnika nima?**
2. **Pedagogik mahoratga erishish yo'llari qanday?**
3. **Pedagog nutqining tarbiyaviy ahamiyati qanday?**
4. **Nutq va amaliy faoliyat bog'liqligi deganda nimani tushunasiz?**
5. **Pedagog o'z nutqida qanday qo'surlarni yo'qotishi shart?**

15.2. Amaliy mashg'ulotning texnologiyasi

<i>Talabalar soni: 25</i>	<i>Vaqt- 2 soat.</i>
<i>Dars shakli</i>	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan Amaliy mashg'ulot.
<i>Mashg'ulot rejas</i>	1. Pedagogning dars jarayonida kasbiy mahorati. 2. Dars jarayonini tashkil etishda pedagogning kasbiy mahorati. 3. Pedagogik fikr tarixida o'qituvchi o'rni va mahorati. 4. Xulosa..
<i>Dars maqsadi: O'zbekiston taraqqiyotining poydevori bo'lgan barkamol avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan voyaga yetkazish</i>	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakillantirishning	<i>O'quv natijalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash haqida ma'lumot beradi. • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi.

avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganish.	jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo‘llarini o‘rganadi.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Muhokama, trening, hamkorlikda ishlash.
<i>O‘qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog‘oz, marker, skotch, doska
<i>O‘qitishning shakli</i>	Jamoa , kichik guruhlar.
<i>O‘qitish shart-sharoilari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo‘ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og‘zaki javob, taqdimot.

Amaliy mashg'ulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2.Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi.	1.1.Tinglaydilar, savol beradilar, yozadilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Uyga berilgan nazorat savollarini yodga tushiradi. «Pedagogik etika», «Pedagogik mahorat» tushunchalariga tuzilgan sinkveyn bilan tanishadi va baho beradi. 2.2.Bir necha o'quvchidan mustaqil tuzilgan matnni o'qib berishni so'raydi va talabalar bilan hamkorlikda ularni tahlil qiladi. Matnning qisqa va lo'nda bo'lishiga ahamiyat beradi.Faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi. 2.3.Quyidagi savollar bilan murojat etadi: 1.Pedagog nutqiga qanday talablar qo'yiladi? 2.Pedagog nutqining ta'lim-tarbiyadagi o'rni qanday? 3. Nutq va amaliyot bog'liqligi deganda nimani tushunasiz? Javoblar umumlashtiriladi va xulosalanadi. 2.4.Talabalarni to'rt guruhga bo'ladi va muomala madaniyatiga bag'ishlangan maqollar ishtirokida yoshlarga nasihat maqomidagi ijodiy yozma ish yozishni taklif etadi. Baholash me'zonlari doskaga ilib qo'yiladi (1-ilova). Guruhlarda ish boshlanganligi e'lon qilinadi. Taqdimot boshlanganligini e'lon qiladi. Bajarilgan vazifa yuzasidan o'z fikrini bildiradi.	2.1.Savollarga og'zaki javob beradilar. 2.2.Matnni o'qiydi tahlil qilishda ishtirok etadi. 2.3.Javob beradi. 2.4.Guruhlarga bo'linadi, baholash me'zonlari bilan tanishadi va taqdimotga tayyorlanadi. Taqdimot qiladilar,o'zaro baholash faoliyatini olib boradilar.
3-bosqich. Yakuniy. (10 daqiqa)	3.1. Amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil etadi: Guruhlar o'zaro baholash natijalarini e'lon qiladilar. 3.2.Darsga umumiy xulosa yasaydi 3.3.Keyingi darsning nomi va rejasi bilan tanishtiradi.	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'UM ga qarang.

1- ilova (8.2.)

Baholash me'zonlari

Har bir kategoriyani 6 ballgacha baholash imkoni beriladi

G	Matnning	Maqollarning	Lo'nda va	Jami
---	----------	--------------	-----------	------

uruh	mazmuni	ko‘pligi	qiqaligi	ballar
1				
2				
3				
4				

Guruhning umumiy bahosi

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-			
2		-		
3			-	
4				-
Umumiy ballarning yig‘indisi				
Yig‘ilgan ballarni 4 ga bo‘lingan miqdori.				

- 1).4 ball – a’lo baho.
2).3 ball - yaxshi baho
3).2 ball - o‘rta baho

16- Mavzu	O‘QITUVCHINING TARBIYAVIY MAHORATI
------------------	---

(Ma’ruza 2 soat, amaliyot 2 soat)

16.1.Ma’ruza darsining texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 25	<i>Vaqt:</i> 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	Axborot ma’ruzasi- hamkorlikda o‘qitish texnologiyasi asosida.
<i>Ma’ruza rejasi</i>	1. Tarbiyaviy mahoratining mohiyati. 2. Tarbiyaviy ishlarni tashkil kilishning millii va nazariy asoslari. 3. Tarbiyaviy mahoratining tizimi: ijtimoiy, estetik, axlokiy, texnologik. 4. Pedagogik tashkilotchilik faoliyatining mohiyati
<i>Dars maqsadi:</i> Yoshlarni falsafiy dunyokarashga tayyorlash, xayot mazmunini tushunib olishga kumaklashish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> •: jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish	<i>O‘quv natijalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash haqida ma’lumot beradi • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini

usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganish.	ko'rsatadi. • jamoani shakllantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakllantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganadi.
Usullar va texnikalar	Ma'ruza, muhokama, hamkorlikda ishlash.
O'qitish vositalari	Tarqatma materiallar, qog'oz, marker, skotch, doska
O'qitishning shakli	Jamoa, kichik guruhlar.
O'qitish shart-sharoitlari	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.
Monitoring va baholash	Og'zaki javob, taqdimot, topshiriq.

Ma'ruza darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Mavzuni, maqsad va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarni e'lon qiladi. 1.2.Ma'ruzani hamkorlikda o'qitish texnologiyasidan (zigzag) foydalangan holda tashkil etilishini e'lon qiladi. 1.3. Guruhlarda ishlash tartib –qoidalar bilan tanishtiradi (eslatadi: (1- ilova (3.1.)).	1.1.Eshitadilar, yozib oladilar, savol beradilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Talabalarni to'rtta kichik guruhlariga ajratadi. Har bir guruhga ma'ruzaning biror savoliga tegishli bo'lgan ma'ruza matnlar tarqatiladi, va savolni yakka tartibda o'rganishni talab etadi (Ma'ruza matnlari- 61-68 betlar). So'ngra yangi guruhlar tashkil etib o'rganilgan savolni birgalikda tahlil qilishni uyushtiradi. Muhokama tugugach har bir savol bo'yicha tayinlangan ekspertlar o'zlarining birlamchi guruhlariga qaytib kelishini va o'rgangan savollarni birlamchi guruh a'zolariga yetkazishni tashkil etadi. 2.2 Guruh aro savol – javob tashkil etadi. Baho guruhga qo'yiladi. Baholash me'zonlari doskaga osib qo'yiladi (1-ilova). Barcha javoblarni umulashtirib xulosa qiladi.	2.1.Guruhlarga bo'linadi. Matnni o'rganib chiqadilar va muhokama qiladiilar. Tushuntiradi va tinglaydi. 2.2.Mavzu bo'yicha savollar tayyorlaydi, savollarga javob beradi.
3-bosqich. Yakuniy (10 daqiqa.)	3.1. Mavzu bo'yicha umumiy xulosalarni bayon etadi. 3.2.Dars davomida bajarilgan ishlarning natijalarini va guruhlar faoliyatini baholaydi. 3.3.Mustaqil ish uchun o'quv topshiriqlarini talabalar diqqatiga havola etadi (2-ilova).	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradi-lar. O'MK ga murojat etadi.

Talabalarning javoblarini baholash me'zonlari.

Savolni to'g'ri tuzish- 0.1 ball.
Savolga to'liq javob -0.2 ball.
Qo'shimchalar uchun- 0.2 ball.
Jami: 0.5 ball.

20.2.Amaliy mashg'ulotning texnologiyasi

<i>Talabalar soni:</i> 25	<i>Vaqt:</i> 2 soat.
<i>Dars shakli</i>	Hamkorlikda o'qitish texnologiyasi asosida tashkil etilgan Amaliy mashg'ulot.
<i>Mashg'ulot rejasi</i>	1. Tarbiyaviy mahoratining mohiyati. 2. Tarbiyaviy ishlarni tashkil kilishning millii va nazariy asoslari. 3. Tarbiyaviy mahoratining tizimi: ijtimoiy, estetik, axlokiy, texnologik. 4. Pedagogik tashkilotchilik faoliyatining mohiyati
<i>Dars maqsadi:</i> Yoshlarni falsafiy dunyoqarashga tayyorlash, hayot mazmunini tushunib olishga kumaklashish.	
<i>Pedagog vazifalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatish. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib berish. Jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganish.	<i>O'quv natijalari:</i> • jamoani shakillantirish usullarini aniqlash haqida ma'lumot beradi. • jamoani shakillantirish usullarini tarbiyaviy ahamiyatini ko'rsatadi. • jamoani shakillantirishning avzalliklarini ochib beradi. jamoani shakillantirishning samarali usullari va yo'llarini o'rganadi.
<i>Usullar va texnikalar</i>	Muhokama, trening, hamkorlikda ishlash.

<i>O'qitish vositalari</i>	Tarqatma materiallar, qog'oz, marker, skotch, doska
<i>O'qitishning shakli</i>	Jamoa , kichik guruhlar.
<i>O'qitish shart-sharoilari</i>	Kichik guruhlarda ishlashga mo'ljallangan xona.
<i>Monitoring va baholash</i>	Og'zaki javob, taqdimot.

Amaliy mashg'ulot darsining texnologik kartasi

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	pedagog	talaba
1-bosqich. Kirish (10 daqiqa)	1.1 Darsining mavzusini, maqsadini va erishish lozim bo'lgan o'quv natijalarini e'lon qiladi. 1.2.Darsning tashkil etish ketma-ketligini bayon etadi.	1.1.Tinglay-dilar, savol beradilar, yozadilar.
2-bosqich. Asosiy (60 daqiqa)	2.1.Uyga berilgan nazorat savollarini yodga tushiradi. «Pedagogik etika», «Pedagogik mahorat» tushunchalariga tuzilgan sinkveyn bilan tanishadi va baho beradi. 2.2.Bir necha o'quvchidan mustaqil tuzilgan matnni o'qib berishni so'raydi va talabalar bilan hamkorlikda ularni tahlil qiladi. Matnning qisqa va lo'nda bo'lishiga ahamiyat beradi.Faol ishtirok etgan talabalarni rag'batlantiradi. 2.3.Quyidagi savollar bilan murojat etadi: 1.Pedagog nutqiga qanday talablar qo'yiladi? 2.Pedagog nutqining ta'lim-tarbiyadagi o'rni qanday? 3. Nutq va amaliyot bog'liqligi deganda nimani tushunasiz? Javoblar umumlashtiriladi va xulosalanadi. 2.4.Talabalarni to'rt guruhga bo'ladi va muomala madaniyatiga bag'ishlangan maqollar ishtirokida yoshlarga nasihat maqomidagi ijodiy yozma ish yozishni taklif etadi. Baholash me'zonlari doskaga ilib qo'yiladi (1-ilova). Gruhlarda ish boshlanganligi e'lon qilinadi. Taqdimot boshlanganligini e'lon qiladi.	2.1.Savollarga og'zaki javob beradilar. 2.2.Matnni o'qiydi tahlil qilishda ishtirok etadi. 2.3.Javob beradi. 2.4.Gruhlarga bo'linadi, baholash me'zonlari bilan tanishadi va taqdimotga tayyorlanadi. Taqdimot qiladilar,o'zaro baholash faoliyatini olib boradilar.

	Bajarilgan vazifa yuzasidan o'z fikrini bildiradi.	
3-bosqich. Yakuniy. (10 daqiqa)	3.1. Amaliy mashg'ulot natijalarini tahlil etadi: Guruhlar o'zaro baholash natijalarini e'lon qiladilar. 3.2.Darsga umumiy xulosa yasaydi 3.3.Keyingi darsning nomi va rejasi bilan tanishtiradi.	3.1.Talabalar o'z fikrlarini bildiradilar. O'UM ga qarang.

1- ilova (8.2.)

2-

Baholash me'zonlari

Har bir kategoriyani 6 ballgacha baholash imkoni beriladi

Guruh	Matnning mazmuni	Maqollarning ko'pligi	Lo'nda va qiqaligi	Jami ballar
1				
2				
3				
4				

Guruhning umumiy bahosi

Guruhlar	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball	Umumiy ball
1	-			
2		-		
3			-	
4				-
Umumiy ballarning yig'indisi				
Yig'ilgan ballarni 4 ga bo'lingan miqdori.				

- 1).4 ball – a'lo baho.
- 2).3 ball - yaxshi baho
- 3).2 ball - o'rta baho

**«PEDAGOGIK MAXORAT»
KURSI BO‘YICHA
TEST SAVOLLARI**

«PEDAGOGIK MAHORAT» FANIDAN TEST SAVOLLARI

1. Pedagogik texnologiya nima?
 - *A) ta'lim texnologiyasi
 - V) ta'limot texnologiyasi
 - S) ish texnologiyasi
 - D) bilim texnologiyasi
2. Axborotli texnologiya nima?
 - A) nazorat turlari (joriy, oraliq, yakuniy)
 - *V) pedagogik texnologiyaning tarkibiy qismi
 - S) o'zaro ta'sirlar
 - D) pedagogikada monitoring
3. Pedagog modeli nimalardan iborat?
 - A) ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona baholay olish, talabchanlik va adolatlilik
 - V) ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish, u bilim va mahoratini doimiy ravishda oshirib borish
 - *S) ta'lim berish mahorati, ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona baholay olish, ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish, o'z bilim va mahoratini doimiy ravishda oshirib borish
 - D) o'z bilim va mahoratini doimiy ravishda oshirib borish, ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona baholay olish
4. Pedagogik texnologiyani asosiy maqsadi nimalardan iborat?
 - A) o'quvchiga qo'yib borilgan baholarni predmet bo'yicha umumiy bahoga birlashtirish qoidalaridan
 - V) o'quv jarayonini uzluksiz, uzoq vaqt muttassil kuzatish va uni boshqarishdan
 - *S) takomillashtirish yoki o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishdan
 - D) o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishdan
5. Pedagogik texnologiyaning asosiy vazifasi nima?
 - A) o'quv jarayonini mazmunli amalga oshirish
 - V) o'quv jarayonini mazmunli rivojlantirish
 - S) o'quv jarayonini vaqt doirasida olib borish
 - *D) A va V
6. Yangi pedagogik texnologiyani bugungi kundagi ahamiyati qanday?
 - A) pedagogikada monitoringda

- V) ta'limning baholash shkalasida
- S) o'quv jarayonini uzluksizligida
- *D) sohadagi nazariy va amaliy izlanishlarni birlashtirish doirasidagi faoliyatni aks ettiradi

7. Yangi pedagogik texnologiyada axborot texnologiyalarni o'rni qanday?
 - A) ijodiy yondashuvda
 - V) o'zaro ta'sirlarda
 - S) pedagogikada monitoringda
 - * D) boshqarish imkoniyati tug'iladi va u o'qituvchining yaqin ko'makdoshiga aylandi hamda uning funksiyalarini qisman o'z zimmasiga oladi
8. An'anaviy yondashuvning asosiy xususiyati nimada?
 - A) ijodiy yondashuv
 - V) nazorat turlari (joriy, oraliq, yakuniy)
 - *S) gapirib berish, tushuntirish, talaba esa bu axborotni xotirada saqlaydi
 - D) o'zaro ta'sirlar
9. «Tizim» so'zi haqida tushuncha?
 - A) gaplarni yozib, saqlab olish
 - V) ijodiy yondashuv
 - *S) qismlardan tuzilgan, birikkan yaxlit narsa yoki hodisa
 - D) o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirish
10. Pedagogik tizim nimalardan iborat?
 - A) o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirish
 - *V) pedagogik jarayonning obektlari va sub'ektlari, shakl - usullari, ular o'rtasidagi munosabatlar, o'zaro ta'sirlar hamda ularni boshqarishdan
 - S) gaplarni yozib, saqlab olish, ijodiy yondashuv, bilim berishdan
 - D) tankidiy-ijodiy yondashuv, o'zaro ta'sirlar
11. «Texnologiya» so'zi haqida tushuncha?
 - *A) «texne» - mahorat, san'at, «logos» - tushuncha ta'limot
 - V) «texne» - mehnat, san'at, «logos» - tushuncha bilim
 - S) «texne» - qobiliyat, san'at, «logos» - tushuncha ta'lim
 - D) «texne» - san'at, «logos» – tushuncha o'qitish
12. Reproduktiv darajasi uchun pedagogik texnologiya usulida ta'lim - qanaqa jarayon sifatida tashkil etiladi?
 - *A) takror ishlab chiqiladigan konveyerli jarayon
 - V) harakatning yangi usullarini topish jarayoni
 - S) mustaqil o'zlashtirish jarayoni
 - D) ijodiy yondashuv jarayoni
13. Tankidiy – ijodiy yondashuv nima degani?

- *A) mustakil o'zlashtirish, harakatning yangi usullarini topish, shaxsan tashabbus ko'rsatishni ko'zda tutadi
- V) harakatlar, ovozlar va gaplarni yozib, saqlab olish
- S) shakllar va chizuvlar, matnli belgi, ovozli belgi
- D) harakatning yangi usullarini topish, gaplarni yozib, saqlab olish

14. qanaqa pedagogik texnologiya variantlari ishlab chiqilgan?

- A) mahsuldor, maqsadli, baholash
- V) yordamchi vositalar paneli, mahsuldor
- *S) reproduktiv, mahsuldor, tanqidiy ijodiy
- D) ovozlarni, gaplarni yozib, saqlab olish.

15. Didaktik jarayonni (DJ) qanday formula tarzida ifodalash mumkin?

- A) $DJ = M - UF + B$
- V) $DJ = M - UF - B$
- *S) $DJ = M + UF + B$
- D) $DJ = B + UF - M$

16. qaysi tushuncha ehtiyoj, intilish, qiziqish kabi ma'nolarni anglatadi?

- A) maqsad
- V) baholash
- S) mazmun
- *D) Motiv

17. Ta'lim jarayoni nimalardan iborat?

- *A) maqsad, nazorat, baholash, natija, ta'lim metodlari
- V) harakatlarni tekshirish
- S) xatoni tuzatish, baholash
- D) maqsad, xatoni tuzatish

18. Takrorlanadigan ta'lim sikliniig asosiy qismlari nimalardan iborat?

- A) baho shkalasi o'quvchiga qo'yib borilgan baholarni predmet bo'yicha umumiy bahoga birlashtirish qoidalari
- *V) umumiy maqsadni oydinlashtirib, o'quv maqsadlariga aylantirish talim natijasini baholash
- S) pedagogikada monitoring, o'quv jarayonini uzluksiz, uzoq vaqt muttassil kuzatish va uni boshqarish tushuniladi
- D) pedagogikada monitoring, o'quv jarayonini uzluksiz, uzok vaqt muttassil kuzatish va uni boshqarish tushuniladi

19. O'quv jarayoni nimalardan iborat?
- A) matnli belgi, ovozli belgi
 - V) harakatlarni, shakllar va chizuvlar
 - *S) ta'limning maqsadi va mazmuni, baholash, o'qish-o'qitish
 - D) ishchi fazo, yordamchi vositalar paneli
20. Pedagogik texnologiya usulining umumiy tuzilmasi nimalardan iborat?
- A) o'quvchiga qo'yib borilgan baholarni predmet bo'yicha umumiy bahoga birlashtirish koidalari
 - V) o'zaro ta'sirlar, pedagogikada monitoring
 - S) baho shkalasi o'quvchiga qo'yib borilgan baholarni predmet bo'yicha umumiy bahoga birlashtirish qoidalari
 - * D) predmet bo'yicha maqsad hamda vazifalar tizimini ishlab chiqish, ta'lim maqsadlarini nazorat (test) topshiriqlariga aylantirish
21. qayta ishlab chiqmoq, yozib qo'ymoq, ma'lumot bermoq deb aytmoq, yozmoq, tasvirlamoq, ajratmoq, tanimoq, gapirib bermoq, takrorlamoq qaysi tushunchaga kiradi?
- A) sintez
 - V) analiz
 - S) baholash
 - *D) bilish
- 22 Dalil keltirmoq, almashtirmoq, oydinlashtirmoq, belgilamoq, tushuntirmoq, o'tkazmoq, aylantirmoq, ko'rsatmoq, sharxlamoq, ochmoq qaysi tushunchaga kiradi?
- *A) tushunish
 - V) sintez
 - S) analiz
 - D) bilish

23. Joriy etmoq, hisoblab chiqmoq, namoyish etmoq, foydalanmoq, o'rgatmok, belgilash, joriy etish, aniqlamoq, ruyobga chiqarish, yechmoq qaysi tushunchaga kiradi?
- A) baholash
 - *V) qo'llash
 - S) tushunish
 - D) bilish
- 24 Chiqarmoq, ajratish, tabaqalashtirish, tasniflash, oldindan aytish, bo'lib chiqmoq, taqsimlash tekshirmoq
- A) bilish
 - *V) analiz
 - S) sintez
 - D) baholash
25. Ixtiro qilmoq, umumlashtirish, birlashtirish, rejalashtirish, ishlab chiqmoq, tizimlashtirmok, birlashtirmoq, tuzmoq, yaratmoq, loyihalashtirmoq qaysi tushunchaga kiradi?
- A) qo'llash
 - V) baholash
 - *S) sintez
 - D) tushunish
26. Isbotlamoq, o'lchamoq, asoslash, ma'qullash, baho berish, tekshirmoq, nazorat etmoq, solishtirmoq, taqqoslash qaysi tushunchaga kiradi?
- A) bilish
 - V) analiz
 - S) sintez
 - * D) baholash
27. Ta'lim jarayoni tizim sifatida nechta jarayonlardan iborat?
- *A) 10 ta
 - V) 9 ta
 - S) 8 ta
 - D) 7 ta

28. Blum taksonomiyasida ta'lim maqsadlarining asosiy tushunchalari nechta?
- A) 5 ta
 - *V) 6 ta
 - S) 7 ta
 - D) 8 ta
29. qaysi amerikalik olim oliy o'quv yurtlari uchun pedagogik texnologiya usulining individuallashtirilgan tizimini ishlab chiqdi?
- A) V.Guzeev
 - V) A.Romishevskiy
 - *S) F.S.Keller
 - D) R.Gane
- 30 «LEKTOR» qanday tizim?
- A) o'quv jarayonini uzluksiz, uzoq vaqt muttassil kuzatish va uni boshqarish tushuniladi
 - V) o'quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirish
 - *S) bu dasturlar yig'indisi, u auditoriyali o'qitishda zamonaviy kompyuter texnologiyasidan foydalanishga imkoniyat beradi
 - D) baho shkalasi o'quvchiga qo'yib borilgan baholarni predmet bo'yicha umumiy bahoga birlashtirish qoidalari
- 31 «Lektor» tizimi nimalardan iborat?
- A) harakatlar, ovozlar va gaplarni yozib, saqlab olish, shakllar va chizuvlar, matnli belgi, ovozli belgi
 - V) ovozlar va gaplarni yozib, saqlab olish, yordamchi vositalar paneli, shakllar va chizuvlar
 - S) yordamchi vositalar paneli, shakllar va chizuvlar, matnli belgi, ovozli belgi
 - * D) ishchi fazo, yordamchi vositalar paneli, asosiy panelida, risovaniye (chizish) panelida, upravleniye (boshqarish) panelida, monitor, elektron ruchka
- 32 Internet, yoki biror bir kommunikativ moslama (masalan lakal) tarmoq orqali sizga qulay bo'lgan vaqtda o'qitishga nima deb ataladi?
- *A) masofadan o'qitish
 - V) internet tarmoqlararo
 - S) lektor o'qitish
 - D) innovatsion o'qitish

- 33 Masofadan o'qitishning tarkibiy belgilari?
 A) o'quvchi-o'qituvchi-kommunikatsiya
 *V) o'qituvchi-kommunikatsiya-o'quvchi
 S) kommunikatsiya- o'qituvchi-o'quvchi
 D) o'qituvchi-o'quvchi-kommunikatsiya
- 34 Masofadan o'qitish uslubiy materiallari?
 A) masofadan o'qitish, lektor o'qitish, innovatsion o'qitish
 V) multimediya o'qitish, innovatsion o'qitish, testlar
 *S) darslik, audio va video darsliklar, on-layn darslar (Internet saxifa), elektron kutubxona, testlar, multimedia- elektron darslik va albatta axborot texnologiya vositalari
 D) innovatsion o'qitish, lektor o'qitish, elektron kutubxona
- 35 Masofadan o'qitishning afzallik tomonlari?
 A) masofadan o'qitish, multimediya o'qitish
 V) testlar, elektron kutubxona, lektor o'qitish
 S) elektron kutubxona, innovatsion o'qitish
 *D) o'qitish muddatini o'quvchi o'zi belgilaydi, qisqa muddat ichida ko'p hajmdagi axborotni uzatish va qabul qilish sharoiti mavjud.
36. Informatsiyalar almashuvini ta'minlovchi magistraldir uning yordamida dunyo bilimlar manbaiga kirish, qisqa vaqt ichida ma'lumotlar yig'ish, ishlab chiqish va uning texnik vositalarini masofadan turib nima orqali boshqarish mumkin?
 A) innovatsion o'qitish
 V) lektor o'qitish
 S) masofadan o'qitish
 *D) internet tarmoqlararo
37. Masofadan o'qitishning tashkiliy-iqtisodiy afzalligi nimadan iborat?
 *A) talabalar uchun auditoriyalar, yotoqxonalar zarur emas
 V) moliyaviy harajatlarni asosan o'quv-uslubiy materiallar tayyorlash uchun maxsus auditoriyalar uchun sarflanadi
 S) elektron kutubxona, testlar, multimediya o'qitish
 D) innovatsion o'qitish, lektor o'qitish, testlar
38. Pedagogning umumiy madaniyati nimalardan iborat?
 A) Ijtimoiy madaniyat
 V) Kasbiy ahamiyatli madaniyat
 S) Kasbiy faoliyatda yetukligi
 *D) Bilimi, ishonchi, qobiliyati va xulqi
39. Pedagog uchun eng zarur nutq madaniyatini belgilang?

- *A) Nutqning grammatik to'g'riligi, uning leksik boyligi, aniq va ravshan ifodalanganligi
- V) Keng fikrlilik, tinglovchini zeriktirmaydigan muloqot o'rnatish
- S) Tinglay olish, qo'llab-quvvatlash
- D) Tanqidiy nuqtai nazar, o'z fikrini himoya qilish

40. Oliy ta'lim nechta bosqichdan iborat?

- A) 4
- *V) 2
- S) 3
- D) 5

41. Ta'lim mazmunining asosiy nazariyalari nechanchi asrlarda paydo bo'lgan?

- A) XIX-XXI
- V) XX-XXII
- *S) XVIII-XIX
- D) VIII-XII

42. Ta'lim mazmunini tanlash tamoyillari nechta?

- A) 5
- V) 3
- *S) 6
- D) 2

43. Shaxs shakllanishining asosini nima tashkil etadi?

- A) Ko'nikma
- *V) Bilim
- S) Malaka
- D) Ҳamma

44. Pedagogikaga oid adabiyotlarda mustaqil ishlarning qaysi turlari qayd qilingan?

- *A) Namunalar bo'yicha mustaqil ishlar: rekonstruktiv-variantiv, evristik, ijodiy tadqiqot
- V) җoyaviy, nazariy saviyasini oshirish, kasbiy mahorati va madaniyatini shakllantirish
- S) Shaxsiy va kasbiy
- D) Ilmiylik va ijodiy tadqiqot

45. O'qitish metodiga ta'rif bering?

- *A) Murakkab, ko'p qirrali, ko'p sifatlarga ega bo'lgan taxmindir
- V) Sodda, ravon, o'z tamoyillari va shakllariga ega bo'lgan ta'limdir
- S) Didaktik tadqiqotlar o'qitishni didaktik jarayon sifatida o'rganadi.
- D) Ta'lim mazmunida yuz berayotgan barcha o'zgarishlarni hisobga oladi.

46. o'quv-bilish faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish metodlarini ko'rsating?

- *A) Ifodali, ko'rgazmali, amaliy

- V) Induktiv va Deduktiv
- S) Reproduktiv va muammoli-ijodiy
- D) (o'qituvchi rahbarligida mustaqil ish metodlari) hammasi

47. Didaktikaga oid adabiyotlarda o'qitish metodlarining qaysi bog'liqliklari qayd qilinadi?

- A) o'quv mashg'ulotlarining didaktik maqsadlari va vazifalariga bog'liq
- V) Bayon kilinadigan materialning harakteriga bog'liq
- *S) Ta'lim oluvchilarning bilimi va rivojlanish darajasiga bog'liq
- D) o'quv jarayonida o'rganilayotgan fan asoslarining muayyan davrdagi metodlariga bog'liq

48. Rejaga qo'yiladigan asosiy talablarni ko'rsating?

- A) Rejalashtirilayotgan ishlarning hajmi va ketma-ketligi
- V) Ularning bajarilish muddatlari
- S) Mustaqil faoliyatining har bir turiga maqsadli ko'rsatmalar berish
- *D) Hammasi

49. o'qituvchi rahbarligida mustaqil ish metodini ko'rsating?

- A) Tafakkur
- V) Mantiq
- S) Manbalari
- *D) Boshqaruv

50. Monologik metodni ko'rsating?

- *A) Leksiya, hikoya, namoyish qilish
- V) Individual, guruh, frontal, kollektiv
- S) Suhbat
- D) Munozara

51. Bilish jarayoniga alohida ahamiyat berib, insonlarning bilishga bo'lgan intilishlarini keng yoritgan alloma asari bilan ko'rsating?

- A) Abdurahmon Jomiyning "Musiqqa" risolasi
- V) Alisher Navoiyning "Maxbub-ul qulub"
- *S) Forobiyning "Baxt saodatga erishuv" to'g'risida
- D) Abu Rayxon Beruniy "Mas'ud qonuniy"

52. X.X.Platev qaysi sharq allomasining ilmiy g'oyalarini umumlashtirib bilish to'g'risidagi nazariyani asoslab bergan?

- *A) Forobiy
- V) Beruniy
- S) Ibn Sino
- D) Al-Kindiy

53. Bilish faoliyati masalalari qaysi psixolog va pedagog olimning ijodida yoritib berilgan?

- A) B.P.Yesipov
- V) L.P.Aristova
- S) M.N.Skatkin
- *D) P.P.Blonskiy

54. Bilish faoliyatining faol qo'zg'atuvchilari qaysi biri?

- *A) Konkret faoliyatga bevosita faol qiziqish, axloqiy-estetik va ruhiy qoniqish
- V) Bilishga tayyorlik, bilish faoliyatining malaka va ko'nikmalari
- S) Bilish faoliyatiga ehhtiyoj, axloqiy-estetik va ruhiy qoniqish
- D) Konkret faoliyatga bevosita va bilvosita qiziqish

55. Shaxs rivojlanishiga yaxlit holda qaraydigan personologik yo'nalish vakillarini ko'rsating?

- *A) E.Shpanger, A.Maslou
- V) A.N.Leontev, A.V.Petrovskiy
- S) D.I.Feldshteyn, D.N.Uznadze
- D) B.G.Ananev, K.K Platonov

56. o'spirinlik davri xususiyatlari tahlilida qaysi sifat alohida ahamiyat kasb etadi?

- *A) Faoliyat
- V) Yoshi
- S) Yarakat
- D) Tashqi qiyofa

57. Talabani aqliy faoliyati xususiyatlari qanday belgilanadi?

- *A) Shaxsni hayotga va mehnatga tayyorlashning muhim jihati sifatida
- V) Intellektual faoliyatga qiziqish uyg'otish sifatida
- S) Bilimlar bilan qurollanish maqsadida
- D) Muloqot doirasining kengayishida

58. Rivojlangan aqlning eng oliy shakli nima?

- *A) Ijodiy tafakkur
- V) Mustaqil fikr
- S) Ijodiy yondashish
- D) Intizomlilik

59. Shaxs rivojlanishining qanday umumiy qonuniyatlari bor?

- *A) Muayyan ijtimoiy guruhning vakili bo'lgan, biror faoliyat turi bilan shug'ullanadigan, atrof-muhitga ongli munosabatda bo'la oladigan konkret inson
- V) Atrof-muhit, insonlar bilan faol munosabatda bo'la oladigan inson
- S) Ma'lum darajada harakatchan, o'zgaruvchanligini saqlab qoladigan inson
- D) Individuallik xususiyatiga ega bo'lgan inson

61. Oliy maktab pedagogikasining bosh muammosi nima?

- *A) Oliy maktab o'qituvchisining innovatsion faoliyati
- V) Muloqot madaniyati
- S) Idrok qilish qobiliyati
- D) Yangilikka bo'lgan munosabati

62. Innovatsiya jarayoni qaysi bosqichlarni qamrab oladi?

- A) Ixtiro qilish, ya'ni yangilik yaratish jarayoni
- V) Yangilikni yoyish, uni keng tadbiq etish bosqichi
- S) Yaratilgan yangilikni amalda qo'llay bilish bosqichi
- *D) Yammasi

63. Innovatsiya faoliyatidagi «kreativlik» deganda siz nimani tushunasiz?

- *A) Individdning yangi tushuncha yaratish va yangi ko'nikmalar hosil qilish qobiliyatini bildiradi
- V) o'qituvchining kasbiy mahorati cho'qqilariga erishuvi
- S) Ijtimoiy vaziyatlarda o'zining o'rnini anglab olish
- D) Shaxs o'zini namoyon qila olish va o'zining muayyan ishlarini amalga oshirish.

64. Yangilik kiritishning ijtimoiy-psixologik aspekti kaysi olim tomonidan ishlab chiqilgan?

- A) R.Karlson
- *V) E.Rodjers
- S) A.Xeyvloks
- D) M.Mayrs

65. Yangilik kiritishning muxim sharti nima?

- *A) Muloqotning yangi vaziyatini to'g'rilash
- V) o'qituvchining madaniyat va muloqotini shakllantirish
- S) o'qituvchining o'z bilim va ilmiy faoliyatini namoyon qilish
- D) o'z bilimlarini kengaytirish va chuqurlashtirish

66. Innovatsion faoliyatining samaradorligi nima bilan belgilanadi?

- *A) Pedagog shaxsiyati
- V) Pedagog faoliyati
- S) Pedagogning ish faoliyati
- D) Pedagogning muomalasi bilan

67. Texnologiyalashtirish nima?

- A) Ta'lim evolyutsiyasini amalga oshirish
- V) Ta'lim evolyutsiyasining vazifalar davri
- S) Ob'ektiv jarayonida
- *D) Ob'ektiv jarayon bo'lib, ta'lim evolyutsiyasining yangi vazifalarini sifatli hal qilish uchun tayyorgarlik davri

68. Innovatsion faoliyat nechta asosiy funksiyalarni o'z ichiga oladi?
A) 3 ta
V) 4 ta
S) 8 ta
*D) 5 ta
69. Texnologiya so'zi qaysi suzdan tolingan?
*A) Grekcha
V) Lotincha
S) Fransuzcha
D) Arabcha
70. Texnologiya tushunchasi nechanchi yillarda kirib kelgan?
A) 30 yillarda
V) 40 yillarda
*S) 60 yillarda
D) 70 yillarda
71. Texnologik sub'ekt nima?
*A) Sub'ektiv munosabatlarni o'rnatish darajasida ishlaydi.
V) Nazariya va amaliyot o'rtasida oraliq holatni egallaydi.
S) Ob'ektiv munosabatlarni o'rnatish darajasida ishlaydi
D) Ob'ektiv va subektiv munosabatlar o'rnatish darajasida ishlaydi.
72. Muammoli o'qitish texnologiyasi nima?
*A) Takomillashgan o'qitish texnologiyasi
V) Reproduktiv shakllariga nisbatan texnologiyasi
S) Muammoli vaziyatlarni vujudga keltirish
D) Bilimlarni o'zlashtirish texnologiyasi
73. Ma'ruza turlari nechta?
A) 5 ta
V) 3 ta
S) 2 ta
*D) 7 ta
74. Loyihalash - ...
A) Metodik funksiya bajaradi
V) Tizimli funksiya bajaradi
S) Umumiy funksiya bajaradi
*D) Metodologik funksiya bajaradi
75. o'quv faoliyatini boshqarish haqidagi sohalar quyidagi javoblarning qaysi birida to'g'ri ko'rsatilgan?
A) o'qitish nazariyasi
V) o'qitish texnologiyasi

- S) o'qitish texnikasi
- *D) Barcha javoblar to'g'ri

76. Kasbiy faoliyatni baholash bu - ...

- A) Ijodiy faoliyat metodologiyasini egallash qobiliyati
- V) Mualliflik konsepsiyasi faoliyat texnologiyasini yaratish kobiliyati
- S) Ziddiyatli ijodiy bartaraf qilish qobiliyati
- *D) A, V, S.

77. Muammoli o'qitish yetarli darajada bo'lishi uchun qanday bo'lishi kerak?

- *A) Yaxlit o'quv-tarbiya jarayoning uzviy qismi bo'lishi kerak
- V) o'quv fanlari va bilishga bo'lgan qiziqish bilan boglangan bo'lishi kerak
- S) Didaktik qimmatini belgilovchi o'quv materialiga urg'u berilib o'tishi kerak
- D) Talaba bilan individual suhbat qila bilishi kerak

78. Seminar mashg'ulotining eng muhim bosqichi nima?

- *A) Uning o'zagi muammoli savolga javob qidirishni tashkil etish
- V) Muammolarning yechimi usulini izlashni tashkil qilish
- S) Muammoni yechish usulini izlash
- D) Savollarga javob berish

79. Tadbirkorlik o'yini ijtimoiy-pedagogik tizim sifatida nechta bosqichlardan tarkib topgan?

- A) 2
- V) 5
- S) 10
- *D) 13

80. Ijodiy faoliyatni rivojlantirish metodlari kimlar tomonidan ishlab chiqilgan?

- *A) S.Altshuller, O.G.Bogdanova
- V) S.Yu.Stepanov, I.N.Semyonova
- S) V.V.Davidov, I.S.Ladenko
- D) M.V Klarin, V.A.Petrovskiy

81. o'qituvchining innovatsion faoliyati qaysi masalalarni yechishga qaratilgan?

- *A) Voqelikni o'zgartirishga, uning muammolari va usullarini yechishni aniqlashga qaratilgan
- V) Shaxsiy ijodiy-motivatsion yo'nalganligini aniqlashga qaratilgan
- S) Kasbiy faoliyatni baholashga qaratilgan
- D) Innovatsion faoliyatga bo'lgan zaruriyatni anglashga qaratilgan

82. Texnologiyalashtirish bu - ...

- *A) Bu ob'ektiv jarayon bo'lib, ta'lim evolyutsiyasining yangi vazifalarini sifatli hal qilish uchun tayyorgarlik davri
- V) Ishlab chikarish jarayonida ashyolar, materiallar va yarim tayyor ashyolarga muvofiq ishlab chiqarish qurollari

- S) Pedagogning talablarga ta'sir qilishni tashkil etish bo'yicha kasbiy ahamiyatga molik masalalar
- D) Innovatsion jarayonlari, ularning funksiyalari, rivojlanish qonuniyatlari, mexanizmlari va uni amalga oshirish texnologiyalari

83. Fikrlash jarayonini tashkil etishda modellarni ko'rsating?

- A) o'ziga ishonch hosil qilish
- V) Ishda faol ishtirok etish
- S) o'rtoqlar va o'qituvchi bilan fikr olishishi
- *D) Ҳamma

84. Pedagogik tizim komponentlari

- A) Ta'lim mazmuni, shakllari, metodlari
- V) o'qitish metodlari va o'qitishning texnik vositalari
- *S) o'quvchi, maqsad, mazmun, didaktik jarayon, tashkiliy shakllar, pedagog
- D) Ma'ruza va dastur

85. PT mamalakatimiz ta'lim tizimida yoki pedagogik nashrlarda qachon paydo bo'lgan?

- A) 1993 y «Xalk ta'limi» jurnalida
- *V) 1997 y «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da
- S) 1993 y «Ta'lim to'g'risida» gi konunda
- D) 2004 y. «Uzluksiz ta'lim» dasturida

86. «Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim» texnologiyasi muallifi...

- A) Nazarova T.S
- *V) Lerner I.YA
- S) Bespalko V.P
- D) Saidaxmedov N.S.

87. PT ta'lim maqsadini aniqlang.

- A) Mikro maqsadlarga aylantirish
- V) Mavzu bo'yicha tashhislanuvchan tarzda o'rnatishni
- S) Mavzu bo'yicha umumiy belgilashda taqozo etadi
- *D) Rivojlantiruvchi va shakllantiruvchi

88. Ta'lim mazmunini saralashda PT qonuniyatlari nimalardan iborat?

- A) Ta'lim maqsadiga mos holda saralash
- *V) o'quvchilarni o'zlashtirish qobiliyatini hisobga olgan holda saralash
- S) Fan rivojining abstraksiya pogonalari va o'quvchining o'zlashtirish faoliyati darajalari, ta'lim maqsad
- D) Kognitiv nazariyasi asoslangan qonuniyat

89. Didaktik jarayon strukturasi ...

- *A) Motiv bosqich, o'quv-bilim faoliyati va boshqaruvdan iborat
- V) o'quvchi va o'qituvchining, birgalikdagi faoliyatidan iborat

- S) o'quvchining xususiy-o'rganuvchanlik faoliyatidan iborat
- D) Ta'lim va tarbiya berish

90. o'quvchining o'quv-bilim faoliyati tuzilmasi

- A) To'g'ri va teskari aloqadan iborat
- *V) Mo'ljalli, boshqaruvchi, tekshiruvchi, kuzatuvchi harakatlar bosqichidan iborat
- S) Boshqarishning ob'ekt va sub'ektlaridan tashkil topgan.
- D) Muloqotmandlik va tashkilotchilik

91. Test-bu

- A) Topshiriq
- V) Sinov
- S) Topshiriq va etalon
- *D) Nazorat

92. Pedagogikada qabul qilingan o'quv-biluv faoliyatining darajalari...

- A) 5 ta balli baholash mezonlari
- *V) Tanishuv, algoritmik, evristik, ijodiy
- S) Produktiv va reproduktiv
- D) Reyting va yakuniy baholash

93. o'qitishning jarayonini tashkil etishda birmuncha keng tarqalgan yondashuvlarni belgilang.

- *A) Individual, guruhli, frontal
- V) Izohli-tasvirli, texnologik, ijodiy
- S) Stapionar, erkin-eksternat
- D) Nazariy va amaliy

94. Pedagogik texnologiyaning didaktik maqsadlari bu - ...

- A) Talaba, ta'lim, tarbiya, maqsadi, ta'lim, tarbiya mazmuni.
- V) Talaba, o'qituvchi, o'quv materiallari
- S) Kommunikativ vositalar
- *D) Rivojlantiruvchi maqsad

95. o'quv faoliyatini boshqarish haqidagi sohalar quyidagi javoblarning qaysi birida to'g'ri ko'rsatilgan?

- A) o'qitish nazariyasi
- V) o'qitish texnologiyasi
- S) o'qitish texnikasi
- *D) Barcha javoblar to'g'ri

96. Talabalarning bilimlari va ko'nikmalarini nazorat qilish metodlari umumiy holda bo'lishi mumkin

- A) Imtixon, sinov
- *V) Ob'ektik va sub'ektiv
- S) Test

D) Og‘zaki so‘rov

97. Interfaol metodlar keltirilgan qatorni aniqlang

A) Aqliy hujum, tushuntirish, ma‘ruza, seminar

*V) Tanqidiy fikrlash, debat, munozara, aqliy hujum va b.

S) Amaliy, og‘zaki, ko‘rsatmali

D) FSMU, Muammoli vaziyatlar

98. Yangi pedagogik texnologiyaning prinsiplari - bu ...

A) Onglilik, faollik, tizimlilik

V) Integratsiya va differentsiatsiya

*S) Maqsadlilik, oldindan loyihalash, kafolatlilik, tugallanganlik

D) Bilim, ko‘nikma, malaka

99. Kadrlar tayyorlash milliy modelining kaysi komponentlari o‘quvchi faoliyatining ilmiy-metodik ta‘minotini ta‘minlaydi

A) Shaxs, ishlab chiqarish

V) Fan

S) Davlat va jamiyat, fan

*D) Barchasi

100. O‘qituvchining pedagogik faoliyati turlari - bu ...

A) Ta‘lim beruvchi, tarbiyalovchi, rivojlantiruvchi

*V) Konstruktiv, tadqiqotchilik, kommunikativ, tashkilotchilik, gnostik

S) o‘quvchi faoliyatini tashkil etish va boshqarish

D) Shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi

,

**«PEDAGOGIK MAXORAT»
KURSI BO‘YICHA
NAZORAT UCHUN SAVOLLAR**

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
"Pedagogik mahorat" fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 1

1. Pedagogik mahorat nima?
2. Darsda va darsdan tashqari vaqtda o'qituvchining muloqotini so'zlang?
3. O'qituvchining psixologik himoya qilish mexanizmi deganda nima tushunasiz?

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat" fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 2

1. Pedagogik mahorat fanining predmet, maqsad va vazifalari nimalardan iborat?
2. O'qituvchining boshqarish uslublarini sanab o'ting?
3. Shaxsiy-ijodiy faoliyati qanday rejalashtiriladi.

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 3

1. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari haqida so'zlang.
2. Munosabat turlari?
3. O'qituvchining ekspessiv hususiyatiga ta'rif bering .

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 4

1. Bo'lajak o'qituvchilarga qanday talablar qo'yiladi?
2. Mutaxassis mahorat nimadan iborat?
3. O'qituvchi mexnatini ilmiy tashkil etish.

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 5

1. Sharq mutafakkirlaridan kimlarni bilasiz va ularning asarlari haqida so'zlang.
2. Mutaxassis mahoratining mazmuni haqida gapirib bering?
3. O'qituvchida ishontirish va ta'sir qilish mahoratlariga tushuncha bering.

Kafedraning	2013- yilgi №	majlis bayonnomasi bilan	tasdiqlangan
Kafedra mudiri:		dots. O.J.Suyunov	

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 6

1. Sharq donishmandlarining o'qituvchi haqidagi fikrlari.
2. O'z-o'zini boshqarishda mutaxassis nimalarga e'tibor berishi lozim?
3. Ilg'or pedagogik tajriba nima?

Kafedraning	2013- yilgi №	majlis bayonnomasi bilan	tasdiqlangan
-------------	---------------	--------------------------	--------------

Kafedra mudiri:	dots. O.J.Suyunov
-----------------	-------------------

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 7

1. G'arb mutafakkirlarining o'qituvchi mahorati haqidagi fikrlari.
2. Mutaxassisning pedagogik odobi, nazokati deganda nima tushuniladi?
3. Pedagogik qobiliyatlarning turlari.

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
Pedagogik mahorat " " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 8

1. Kasb-mahoratini shakllantirishda amaliyotning asosiy maqsad va vazifalar qanday?
2. Refleksiya va indentifikasiya ?
3. Ta'lim turlariga izoh bering

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI

“Pedagogik mahorat ” fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 9

1. Pedagogik qobiliyat qachon paydo bo'lgan?
 2. Darsni tashkil etishga qo'yiladigan talablar haqida so'zlang.
 3. O'qituvchining kasbga oid mahorati qanday shakllangan bo'lishi lozim?
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI

“Pedagogik mahorat ” fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 10

1. Pedagogik texnika nima?
 2. O'qituvchi talabalarga qanday pedagogik ta'sir ko'rsatish lozim?
 3. Ilg'or pedagogik tajriba nima?
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI

" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 11

1. Qobiliyat turlari haqida so'zlang.
 2. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish lozimligi haqida...
 3. Pedagogik taktga tushuncha bering.
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI

" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 12

1. Tashkilotchilik hususiyatga ta'rif bering.
 2. Pedagogik muomala deganda nimani tushunasiz?
 3. Nutq texnikasining tarkibiy qismlari .
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 13

1. Milliy madaniyatning muloqatga ta'siri nimada?
 2. O'qituvchining boshqarish uslublarini sanab o'ting?
 3. Shaxsiy-ijodiy faoliyati qanday rejalashtiriladi.
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 14

1. Pedagogik mahorat fanining predmet, maqsad va vazifalari nimalardan iborat?
 2. Darsni tashkil etishga qo'yiladigan talablar haqida so'zlang.
 3. O'qituvchining kasbga oid mahorati qanday shakllangan bo'lishi lozim?
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 15

1. Pedagogik texnika nima?
2. O'qituvchi talabalarga qanday pedagogik ta'sir ko'rsatish lozim?
3. Ilg'or pedagogik tajriba nima?

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 16

1. Pedagogik mahorat fanining predmet, maqsad va vazifalari nimalardan iborat?
2. Darsni tashkil etishga qo'yiladigan talablar haqida so'zlang.
3. O'qituvchining kasbga oid mahorati qanday shakllangan bo'lishi lozim?

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 17

1. Milliy madaniyatning muloqatga ta'siri nimada?
 2. O'qituvchining boshqarish uslublarini sanab o'ting?
 3. Shaxsiy-ijodiy faoliyati qanday rejalashtiriladi
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 18

1. Tashkilotchilik hususiyatga ta'rif bering.
 2. Pedagogik muomala deganda nimani tushunasiz?
 3. Nutq texnikasining tarkibiy qismlari .
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 19

1. Qobiliyat turlari haqida so'zlang.
 2. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish lozimligi haqida...
 3. Pedagogik taktga tushuncha bering.
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI
KASB-HUNAR TA'LIMI KAFEDRASI
" Pedagogik mahorat " fanidan
yakuniy nazorat savollari

VARIANT № 20

1. Pedagogik texnika nima?
 2. O'qituvchi talabalarga qanday pedagogik ta'sir ko'rsatish lozim?
 3. Ilg'or pedagogik tajriba nima?
-

Kafedraning 2013- yilgi № majlis bayonnomasi bilan tasdiqlangan

Kafedra mudiri: dots. O.J.Suyunov

« PEDAGOGIK MAHORAT » FANIDAN

UMUMIY SAVOLLARI

1. Pedagogik mahorat nima?
2. Pedagogik mahoratni oshirishda bilim va ma'lumotlarning mazmuni nimalardan iborat?
3. Fanning maqsad va vazifalari nimadan iborat ?
4. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari nimalardan iborat?
5. Pedagogik mahorat va pedagogik faoliyat.
6. Pedagogik mahoratda o'qituvchining kasbiy sifatlari:
7. g'oyaviy-siyosiy bilimdonligi;
8. ijtimoiy ehtiyoj;
9. ijtimoiy- siyosiy faollik;
10. ma'naviy-ahloqiy tayyorgarlik;
11. ruhiy – pedagogik ziyraklik;
12. mustaqil bilim olish.
13. Pedagogik texnika, pedagogik muloqot, pedagogik qobiliyat, pedagogik nazorat-pedagogik mahoratning muhim tarkibiy qismi sifatida.
14. Pedagogik faoliyatni takomillashtirish yo'llari.
15. Pedagogik mahoratni takomillashtirish prinsiplari.
16. Estetik hissiyot, avtotahlil, pedagogik monitoring, diagnostikaning pedagogik mahorat tizimidagi o'rni.
17. Pedagogik mahorat va talaba tajribasi.
18. Pedagogik mahorat va qobiliyat.
19. Pedagogik mahorat va pedagogik faoliyatning mazmuni nimalardan iborat?.
20. Pedagogik mahoratni takomillashtirish prinsiplariga izoh bering.
21. Ijtimoiy pedagogik mahorat deganda nimani tushunasiz?
22. Pedagogik mahoratning o'ziga xos xususiyatlari nimadan iborat?
23. Pedagogik texnika haqida tushuncha.
24. O'qituvchi pedagogik texnikasining malakalari:
25. O'qituvchining nutq texnikasi:
26. pedagogik texnika tizimida o'z hissiyotini boshqara olish.
27. pedagogik texnika tizimida mimika, pantomimika.
28. pedagogik texnikada aktyorlik va rejissyorlik.
29. Pedagogik texnikani egallash yo'llari.
30. Pedagogik texnika qanday malakalarni uz ichiga oladi?
31. Pedagogik texnika uqivchi faoliyatida qanday rol uynaydi?
32. Agar tarbiya-san'at bulsa, uni urganish va urgatish mumkinmi?
33. Pedagogik mahorat – tajribami? malakami? yoki boshqa narsami?
34. Pedagogik texnika bilan pedagogik mahorat qanday nisbatda bo'ladi?
35. Mohir uqituvchilarning tarbiyaviy ish tajribasi nimalarda yordam berishi mumkin?
36. Har qanday holda ham yaroqli bulgan hammabop tarbiyaviy vositalar bormi? Agar yuq bulsa, nima uchun?
37. O'qituvchi nima sababdan tadqiqot ishi bilan shug'ullanishi kerak?
38. Pedagogik texnikani egallashda guruhda ish olib borishning roli nima uchun ayniqsa katta?
39. Pedagogik muomala va uning vazifalari.
40. Pedagogik muloqot va uning funksiyalari .

41. O'qituvchining muomala uslubi.
42. O'qituvchining pedagogik takti.
43. O'qituvchining kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish.
44. Bajarish, tinglash va hamkorlik qilish mahorat.
45. Pedagogik jarayonda ishonitirish va tarbiyaviy ta'sir kursatish.
46. Ishontirish, kommunikativ ta'sirning asosiy vositasi sifatida.
47. Ishontirishga quyiladigan talablar.
48. Pedagogik mahoratni shakllantirishda ta'sir va ishonitirishning urni.
49. Pedagogik uzaro ta'sir usullari.
50. Shaxsning uzaro fikr almashish xususiyatlariga ta'rif bering. Bu xususiyatlar bizda bormi?
51. Pedagogik muomalada bir qolipdagi usullar hamisha ham ijobiy rol uynaydimi? Pedagogik tajriba sizni qanday xulosalarga kelishga undadi?
52. O'qituvchining rahbarlikda individual uslubni tanlashi nimalarga bog'liq?
53. O'qivchilar bilan muomala qilish metodikasini egallash nimani bildiradi?
54. O'qivchi shaxsining shakllanishida muomala qanday rol uynaydi?
55. Jamoa faoliyati maqsadini belgilashda uqivchilarni qanday qilib jalb etish kerak? Pedagogik amaliyot vaqtida olingan uz tajribangizni dalil qilib keltiring.
56. Jamoaning uz-uzini tashkil etishda kursatiladigan pedagogik yordam qanday bulishi mumkin?
57. Turli yoshdagi uqivchilar muomalasini tashkil etish xususiyatlari nimalardan iborat? Yoshlar urtasidagi muomalani tashkil etish metodikasi qanday bulishi mumkin?
58. Individual muomala uslubiga quyiladigan metodik talablar nimalardan iborat?
59. Individual muomala uslubini mashq qildirish bilan hosil qilish mumkinmi?
60. Kommunikativ ilhom va uni shakllantirish yullari.
61. Suhbat va ijodiy kayfiyat.
62. Ijodiy kayfiyatda muomala ta'sirining uziga xosligi.
63. Refleksiya- uz-uzini tushunishni rivojlantirish.
64. Ijodiy kayfiyatni yuzaga keltirishning asosiy shart-sharoiti.
65. Ijodiy kayfiyatni boshqarish.
66. Pedagogik mahorat tizimida psixologik ta'sir metodlari.
67. K.S.Stanislavskiyning «Jismoniy harakatlar» metodi.
68. Pedagogning uz-uzini qiziqtirish, ishonitirish, tarbiyalash, uz-uziga buyruq berish, uz-uzini majbur qilish, rag'batlantirish, jazolash, mashq qildirish, uz-uziga ta'siri kabi metodlari.
69. Kasbiy–pedagogik muomala jarayonida ijodiy kayfiyatni boshqarish muammolari nimadan iborat?
70. Ijodiy kayfiyatda muomala ta'siri haqida nima deya olasiz?
71. Pedagogik mahorat tizimida psixologik ta'sir metodlariga izoh bering?
72. «Jismoniy harakatlar» metodi deganda nimani tushunasiz?
73. Ijodiy kayfiyatni shakllantirish degani nima?

74. Pedagogni talabalar bilan muomalasining mohiyati.
75. Muomala uslubining pedagogik faoliyat uslubi bilan bog'liqligi.
76. Pedagog-muomala sub'ekti sifatida.
77. Pedagogik faoliyat va muomalaning avtoritar, demokratik uslublari.
78. Liberal uslublari
79. Talaba muomalasini tashkil etish.
80. Talabalar faoliyatini tashkil etishda muomalaning roli.
81. Pedagog va talaba muomalasining pedagogik usullari.
82. Pedagogni talabalar bilan muomalasining mohiyati nimadan iborat?
83. Muomala uslubining pedagogik faoliyat uslubi bilan boqliqligi nimada?
84. Avtoritar, demokratik va liberal uslublarga izoh bering.
85. Talabalar faoliyatini tashkil etishda muomala qanday rol uynaydi?
86. Talaba muomalasini yaxshilashda nimaga e'tibor berish lozim?
87. Ishontirish – kommunikativ ta'sirning muhim omili.
88. Pedagogik ta'sir – pedagogik muloqot va nazokatning natijasi va vositasi.
89. O'qituvchining ishontiruvchi va ta'sir qiluvchi usullarida pedagogik mahorat.
90. Kommunikativ qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirishda uqituvchi mahorat.
91. O'qituvchi tarbiyaviy ta'sirning usullarini tiklashda pedagogik mahorat.
92. O'qituvchi tarbiyaviy ta'sirning usullari rivojlantirishda pedagogik mahorat.
93. Tarbiyada ishontirishning psixologik – pedagogik ahamiyati.
94. Tarbiyada pedagogik ta'sir kursatishning psixologik –pedagogik ahamiyati.
95. O'qivchilar ta'sir kursatish vositalarining hammasini ham tarbiyaviy vositalar deb hisoblash mumkinmi?
96. Pedagogik ta'sir kO'rsatish metodikasidan samarali foydalanish shartlari qanday?
97. Pedagogik tajriba qanday xulosalar chiqarishga imkon beradi?
98. O'qivchilarga metodik jihatdan qanday qilib tug'ri talab quyish kerak?
99. Nima uchun talabalarning kup turlari va shakllari bor?
100. Pedagogik mahorat tizimida ishontirish usuli nimadan iborat?
101. Qanday sharoitda ishontirish tarbiyaviy vosita bo'lib qolishi mumkin?
102. Nima uchun uqituvchi uz ishida psixik holatning anglab bulmaydigan tarkibiy qismlarini hisobga olishi kerak?
103. Darsga tayyorlanish haqida tushuncha.
104. Darsga tayyorlanishning nazariy – metodik asoslari.
105. Darsda uqituvchilar ishini tashkil qilish

106. Darsda teskari aloqani maqsadga muvofiq amalga oshirishni rejalashtirish.
107. Darsga tayyorlanishning istiqboli va kunlik rejalari.
108. Rejalashtirishda darsning tuzilishi va mazmunini ishlab chiqish.
109. Darsga quyiladigan muammolar va ularning yechimi, natijasini loyihalash.
110. Darsni loyihalash va natijasini kafolatlashning psixologik-pedagogik xususiyatldari.
111. Dars natijasini kafolatlashning metodik xususiyatlari.
112. Darsga tayyorlanishda nimalarga e'tibor berish lozim?
113. Rejalashtirishda darsning tuzilishi va mazmuni nimadan iborat?
114. Darsga qO'yiladigan muammolarni yechishda nimalarga e'tibor berish lozim?
115. Darsni loyihalash va natijasini kafolatlashning psixologik–pedagogik xususiyatlari deganda nimani tushunasiz?
116. O'qitish jarayonida umumlashgan texnologiyalar.
117. O'qivchilar uquv biluv faoliyatini aktivlashtirishning muhim sharti va uni tashkil qilishda pedagogik mahorat.
118. Muammoli ta'limni tashkil qilishda pedagogik mahorat.
119. Rivojlashtiruvchi, faol, ijodiy tashkiliy ta'limni amalga oshirishda uqituvchi mahorat.
120. Modulli ta'lim texnologiyasini amalga oshirishda uqituvchi mahorat.
121. Asosiy qushimcha adabiyotlarni tanlash, qullash mahorat.
122. Izla, top, qulla mexanizmlarini amalga oshirish mahorat.
123. Umumlashgan texnologiya deganda nimani tushunasiz?
124. O'quv jarayonini aktivlashtiruvchi shartlariga nimalar kiradi?
125. Muammoli ta'limni tashkil qilishda pedagogning urni haqida gapirib bering?
126. Modulli ta'lim texnologiyasi deganda nimani tushunasiz?
127. Rivojlantiruvchi moddiy ta'limni amalga oshirishda uqituvchi urni haqida gapirib bering?
128. Tarbiyachi mahorat tug'risida tushuncha
129. Tarbiyachi mahoratining mohiyati va tizimi
130. Texnologik muomala etika
131. Tarbiyachi mahorat – ijodiy jarayon sifatida
132. Guruhda tarbiyaviy ishlar tizimini rejalashtirish
133. Mehnatni ilmiy tashkil qilish mahorat
134. Talabalar bilan yakka tartibda suhbat.
135. Onalar bilan yakka tartibda suhbat.
136. Tarbiyachi mahorat qaysi komponentlardan iborat?
137. Tarbiyachi mahoratining mohiyati nimalardan iborat?
138. Guruhda tarbiyaviy ishlar rejasini tuzishda nimalarga etibor berish lozim?
139. Mehnatni ilmiy tashkil etishda tarbiya- ilmiy O'rni haqida gapirib bering?
140. Talabalar bilan ishlash shakllari nimalardan iborat?
141. Tarbiyaviy ish jarayonida tarbiyachi ruhiy holatini tartibga solishning mohiyati.
142. Tarbiyachi ruhiy holatini tartibga solishning maqsad va vazifalari.
143. Tarbiyachi psixik holatini boshqarish.

144. O‘z-uzini boshqarish mahorat.
145. Tarbiyachi ijodkorligi-bu mahorat.
146. Tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish.
147. Tadbirlarni utkazishda tarbiyachi mahorat.
148. Tarbiyachilar mahorat buyicha tanlov.
149. Tarbiyachi mahoratining uquv tarbiya vazifalarini amalga oshirishdagi ahamiyati.
150. Tarbiyachi mahoratining ma’naviy – ma’rifiy vazifalarini amalga oshirishdagi ahamiyati.
151. Tarbiyaviy ish jarayonida uqituvchining uz psixik holatini boshqarish vazifalari nimalardan iborat?
152. O‘zining psixik holatini qanday usullar bilan boshqarish mumkin?
153. O‘z-o‘zini hissiyot jihatdan tarbiyalashni qanday qilib yaxshiroq tashkil etish mumkin?
154. Tarbiyaviy ish jarayonida uzining ijodiy kayfiyatini qanday qilib yaxshiroq boshqarish mumkin:
155. O‘qituvchining ta’lim-tarbiya ishiga psixik rag‘batini qanday qilib amalga oshirish mumkin?
156. Mutaxassis mahorat haqida tushuncha.
157. Mutaxassislik mahoratining mazmuni va amalga oshirish yullari.
158. Mahoratning san’at va madaniyat bilan aloqadorligi.
159. Mutaxassisning uz-uzini boshqarishdagi mahorat, tashqi qiyofasi, nutq madaniyati, mimikasi va tili.
160. Mutaxassisning pedagogik odobi, taktikasi.
161. Odobiylkning asosiy sifatlari.
162. Mutaxassis mahorat nimadan iborat?
163. Mutaxassis mahoratining mazmuni haqida gapirib bering?
164. O‘z-uzini boshqarishda mutaxassis nimalarga e’tibor berishi lozim?

**«PEDAGOGIK MAHORAT»
KURSI BO‘YICHA
TARQATMA MATERIALLARI**

Pedagogik qobiliyat

Kobiliyat – insonning shunday psixologik xususiyatlaridirki, bilim, malaka, kunikma orttirish shu xususiyatlarga boglik buladi, lekin bu xususiyatlarning uzi bu bilim, malaka va kunikmalarga taallukli bulmaydi.

Axlok – jamiyatda kabul kilingan jamoatchilik fikri bilan ma’kullangan xulk-odob normalari.

Bilish kobiliyati – fanning tegishli soxalariga oid kobiliyatdir. Bunday kobiliyatga ega bulgan ukituvchi fanni o'quv kursi xajmidagina emas, balki ancha keng chukurrok biladi, uz Fani soxasidagi kashfiyotlarni hamisha kuzatib boradi.

Tushuntira olish kobiliyati – ukituvchining o'quv materialini talabalarga tushunarli kilib bayon etishi, material yoki muammoni ularga anik va tushunarli kilib aytib berish, talabalarda mustakil ravishda faol kizikish uygotish kobiliyatidir.

Tafakkur – inson ongidagi mavjud ilmiy-xayotiy bilimlar majmualarining keragini saralab olish va amaliyotga kullash.

Pedagogik kobiliyat turlari

- bilish kobiliyati
- tushuntira olish kobiliyati
- kuzatuvchanlik kobiliyati
- auditoriyani boshkarish kobiliyati
- nutk kobiliyati
- informatsiyani tezda anglab yetish kobiliyati
- tashkilotchilik kobiliyati
- boshkaruvchilik;
- tashkilotchilik;
- novatorlik;
- obru orttira olish kobiliyati
- kommunikativ kobiliyati
- kelajakni kura bilish kobiliyati
- diqqatni taksimlash kobiliyati

Bilish kobiliyati – bilimni egallash va uni uzlashtirishni ta'minlash.

- Anglash (tushunish,hissiy barkarorlik) – tushunib ongli harakat qilish, uzini boshqara olish.
- Kommukativlik – insonlarga yuz tutishi, xayrhoqlik, muomalalik;(boshka odamlar bilan buladigan mulokotni yaxshilaydigan va birgalikdagi faoliyatda psixologik kovushganlikni ta'minlaydigan kobiliyat.
- Perseptiv qobiliyatlar – idrok jarayonining asosiy tuzilishi birinchi bulib,idrok obektlarini bilib olish va uni xotira obrazlari bilan solishtirishdan iborat.M-n: ya'ni idrok etish jarayonida bogchadagi bolani oldiga kubiklar kuyilgan rasmlari bilan kuyib chikiladi. Bola uni solishtiradi.
- Didaktik kobiliyat- o'quvchilar bilan mulokot qilishda pedagogikaning ta'lim konuniyatlarini hamda metodlarini urgangan xolda ta'lim jarayonini amalga oshirish.
- Yempatia kobiliyat- boshka odamlarning psixik xolatlarini tushunish va ularga hamdardlik qilishdir. (birgalikda dardlashmok).
- Konstruktiv – ukituvchining uz ishini rejalashtira olishidir.

	Pedagogik qobiliyat turlarining ko'rinishlari	Pedagogik qobiliyat turlari:			
		Perseptiv qobiliyat	Didaktik qobiliyat	Kommukativlik –	Yempatia qobiliyat
1	Insonlarga yuz tutishi				
2	Boshqa odamlarning psixik xolatlarini				
3	tushunish va ularga hamdardlik qilishdir				
4	Idrok obektlarini bilib olish				
5	Xotira obrazlari bilan solishtirish				
6	Metodlarini urgangan xolda ta'lim				
7	jarayonini amalga oshirish.				
8	O'qituvchining o'z ishini rejalashtira				
9	olishidir				
10	Xayrhoqlik,				
11	Muomalalik				
12	Tushunish				
	Hissiy barkarorlik				
	Birgalikda dardlashmok				
	Tushunib ongli harakat qilish				
	O'zini boshqara olish.				

Pedagogik maxoratning asosiy tarkibiy kislari quyidagilardan iborat:

- nutq malakalari
- mimika. Pantomimika

- Ma'noli qarash
- hissiy psixik xolat
- kayfiyat va istexzoli tabassum
- savodli gapirish
- Anik imo-ishora
- ragbatlanruruvchi munosabat
- Ijodiy jiddiylik
- pedagogik texnika
- pedagogik kobiliyat

Pedagogik texnika - ukituvchiga o'quv faoliyatida ham ukishdan tashkari faoliyatda ham zarur bulgan umumiy pedagogik malakalar majmuidan tashkil topadi. Pedagogning pedagogik texnikasi – bu shunday bir malakalar yigindisidirki, u tarbiyalanuvchilar kurib eshitib turgan narsalar orkali ularga uz fikrlari va kalbini yetkazish imkonini beradi

Pedagogik texnikaning tarkibiy kislmlari

- nutq texnikasi
- mimika, pantomimika
- Ma'noli qarash
- hissiy psixik xolat
- kayfiyat va istexzoli tabassum
- savodli gapirish
- Anik imo-ishora

Odob - bu har bir insonning jamoa bilan bulgan mulokotiga hamda yurish-turishida uzini tuta bilishini kursatadi.

Axlok – jamiyatda kabul kilingan jamoatchilik fikri bilan ma'kullangan xulk-odob normalari.

Madaniyat – jamiyatda yashovchi fukarolarning faoliyat jarayonida tuplangan barcha ijobiy, akliy yutuklar majmuasi.

Ma’naviyat – inson ongini aks ettiruvchi barcha ijobiy intellektual fazilatlar majmuasidir.

Mustakil fikrlash – bu faxmlash, anglash, fikr yuritishdan boshlanadi.

Tafakkur – inson ongidagi mavjud ilmiy-xayotiy bilimlar majmualarining keragini saralab olish va amaliyotga kullash.

**Pedagogik odob-axlok va talaba xulk-madaniyatini
shakllantirishning asosiy omillari:**

- bilim saviyasi.
- kasbiy mahorat
- nutk madaniyati
- auditoriyani boshkarish
- odilona baholash.
- informatsiyani tezda anglab yetish.
- kasbiy bilimdonlik;
- boshkaruvchilik;
- tashkilotchilik;
- novatorlik;
- yuksak madaniyat;
- yuksak ma’naviyat;
- pedagogik—odob-axlok;
- pedagogik nazokat

**Ta’lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar pedagogik
maxorat, kobiliyat bilan birga, quyidagi xususiyatlarga ega bulishlari lozim:**

- pedagogik faoliyatga kobiliyatli ijodkor, ishbilarmon;
- milliy madaniyat va umuinsoniy, dunyoviy , diniy bilimlarni mukammal egallagan, ma'naviy barkamol;
- vatanparvarlik burchini to'g'ri anglagan, e'tikodli fukaro;
- ixtisosga oid bilimlarni mukammal egallagan;
- tadbirkor, novator, tashkilotchi;

Pedagogik maxoratni takomillashtirishning asosiy omillari va tamoyillari:

- novatorlik;
- kasbiy mahorat
- nutk madaniyati
- auditoriyani boshkarish
- odilona baholash.
- informatsiyani tezda anglab yetish.
- kasbiy bilimdonlik;
- boshkaruvchilik;
- tashkilotchilik;
- bilim saviyasi;
- yuksak madaniyat;
- yuksak ma'naviyat;
- ijodkorlik;
- akterlik kobiliyati;

« PEDAGOGIK MAHORAT » FANIDAN IZOHLI LUG‘AT

Pedagogik mahorat - pedagogik jarayonni bilish, uni tashkil eta olish, harakatga keltira olish (A.S. Makarenko), pedagogik jarayonning yuqori samaradorligini

belgilovchi shaxsning ish sifati va xususiyatlari sintezi.

Pedagogik muloqot - ta'lim oluvchilarning maqsadlari hamda ularning birgalikdagi faoliyatlari mazmunidan kelib chiqadigan o'zaro aloqalarni o'rnatish va rivojlantirishni, bir-birini anglash va qo'llab-quvvatlashni tashkil etishning ko'p qirrali jarayoni.

Pedagogik takt - shaxslar faoliyatini turli doiralarida ular bilan muloqotda bo'lishning pedagogik tamoyili, o'lchovi, talabalar bilan ularning shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan xolda to'g'ri muloqotda bo'la olish malakasi.

Pedagogik texnika – 1) har bir ta'lim oluvchiga va jamoaga pedagogik ta'sir o'tkazishning samarali qo'llash uchun zarur bo'lgan malaka va ko'nikmalar majmuasi; 2) har bir ta'lim oluvchi va jamoaning faolligini pedagogik jixatdan ta'minlash uchun zarur bo'lgan malaka va ko'nikmalar.

Pedagogik tizim - shaxsni rivojlantirish va yaxlit pedagogik jarayonni birlashtirgan ta'limning o'zaro bog'langan tashkiliy tuzilmasi.

Pedagogik faoliyat - ta'lim maqsadlarini amalga oshirishga qaratilgan ijtimoiy faoliyatning aloxida turi.

Pedagogik uyin - bilim olishga qaratilgan va ma'lum bir pedagogik natijani ko'zlagan hamda ta'lim jarayonida muayyan maqsadni amalga oshiruvchi faoliyat turi.

Pedagog nuqtai nazari (pozitsiyasi) - pedagogning dunyoga, pedagogik voqelikka va pedagogik jarayonga bo'lgan intellektual va hissiy munosabati.

Pedagogik xaqqoniylik – o'qituvchining obektivlik mezoni, uning ma'naviy tayyorgarlik darajasi.

Proyektiv malaka - malakaning maxsus turi bo'lib, kutilgan pedagogik natijalarni aniq ta'lim va tarbiya rejalarida aks ettiradi.

Psixologiya - 1) shaxsning ob'ektiv borlikni faol aks ettirish jarayonini o'rganuvchi fan; 2) ma'lum bir faoliyat turining o'zaro shartlangan psixik jarayonlar to'plami; 3) psixika, harakter xususiyati, ko'ngil xazinasi.

Ratsionalizatsiya - metodlarni yoki biror ish - harakatni takomillashtirish.

Releksatsiya - kuchli xayajon va jismoniy zo'riqishdan so'ng yengil yurish, tinchlanishning umumiy xolati.

Retrospektiv - o'tmishga murojaat etish.

Ruxiy pedagogik tayyorgarlik - pedagogikaning metodologik acoclari va kategoriyalarini, shaxsni ijtimoiylashuvi va taraqqiyoti qonuniyatlari, ta'lim va tarbiyaning mohiyati, maqsadi va texnologik hoyalarini bilish.

Suxbat - kuzatuv juda yetarli darajada aniq bo'lmagan zarur axborotni olish uchun qo'llanadigan tadqiqot metodi.

Tadqiqot ob'ekti - ziddiyat va muammoli vaziyat tug'diruvchi, bilishga qaratilgan ilmiy taxlilga muxtoj ob'ekt.

Tadqiqot predmeti - bevosita o'rganilishi lozim bo'lgan va amaliy yoki nazariy jixatdan muhim ahamiyat kasb etadigan ob'ektning mohiyati, ma'lum bir tomoni, xususiyati.

Tayziq o'tkazish - uyatga qo'yish, aybdorlik hissi yoki ko'ngli cho'kkanlarning fikri, hissiyoti, intilishi va moyiligi ularning ongidan xalos qilish.

Takabbur - o'z manfaatlarini yuqori qo'yuvchi, manman shaxs.

Takt - misli ko'rilmagan tarzda o'zini tuta bilish.

Ta'lim - I) shaxsning jismoniy va ma'naviy shakllanishining yagona jarayoni,

ijtimoiy etalonlarning ijtimoiy ong sifatida u yoki bu darajada qayd qilingan, tarixan shartlangan ideal timsollarga ongli yo'naltirilgan ijtimoiylashish jarayoni; 2) muayyan bilimlarni egallash g'oyaviy-axloqiy kadr, malaka, ko'nikma, axloq me'rlariga qaratilgan jamiyat a'zolarining ta'lim va tarbiyasi vazifasini bajaradigan nisbiy mustaqil tizim.

Tarbiya - 1) shaxsning ma'naviy va jismoniy xolatiga muntazam va maqsadga muvofiq, tasir etish; 2) pedagogik jarayonda ta'lim maqsadlarini amalga oshirish uchun pedagog va tarbiyalanuvchilarning maxsus tashkil etilgan faoliyati.

Pedagogik faoliyat - ta'lim maqsadlarini amalga oshirishga qaratilgan ijtimoiy faoliyatning aloxida turi.

Pedagogik uyin - bilim olishga qaratilgan va ma'lum bir pedagogik natijani ko'zlagan hamda ta'lim jarayonida muayyan maqsadni amalga oshiruvchi faoliyat turi.

Pedagogik xaqqoniylik – o'qituvchinig obektivlik mezoni, uning ma'naviy tayyorgarlik darajasi.

Tafakkur inson aqliy faolnyatnning oliy shakli, insonlarni o'rab olgan duyodagi o'zaro bog'langan narsa va xodisalarni bilish jarayoni, muhim xayotiy jarayonlarni his qilish va muammolarni xal qilish, ma'lum bo'lmagan voqea xodisalarni qidirish, kelajakni ko'ra olish. Tafakkur, tushuncha, xukm, xulosa shakllarida namoyon bo'ladi.

Temperament - 1) shaxsning psixik faoliyati dinamikasining turli jixatlarinn bildiradigan turg'un individual xususiyatlarining qonuniy munosabatlari; 2) shaxsning dinamik xususnyatlari: intensivlik, tezlik, temp, psixik jarayonlar va xolatlar ritmi.

Pedagogik jarayon - ta'lim masalalari, uning taraqqiyotini xal qilishga qaratilgan, maxsus tashkil etilgan pedagog va tarbiyalanuvchilarning maqsadli o'zaro munosabatlari.

Pedagogik jarayon tamoyillari - pedagogik faoliyatni tashkil etishning asosiy talablari bo'lib, u pedagogik jarayonning yo'nalishini ko'rsatadi va uning qonuniyatlarini ochib beradi.

Pedagogik ixtisoslik - ta'lim natijasi o'laroq bilim, malaka va ko'nikmalar majmuidan iborat bir kasbiy guruh doirasidagi faoliyat turi.

Pedagogik ixtisoslashish - pedagogik ixtisoslik doirasidagi faoliyatning bir turi.

Pedagogik malaka - muayyan toifadagi vazifalarni xal qilish imkoniyatiga ega bo'lgan mutaxassisning kasbiy pedagogik tayyorgarligi darajasi va turi.

Pedagogik masala - pedagogik jarayonning asosiy birligi, o'ziga xos tizimidir. U voqelikni bilish va qayta yaratish zaruriyati bilan bog'lik tafakkur qilinadigan pedagogik vaziyatdir. Ta'lim qatnashchilarining ma'lum bir maqsadini ko'zlagan ta'lim va tarbiyadagi moddiylashtirilgan vaziyatdir.

«**Axloq**», «xulq» va «atvor» so'zlari arabcha so'z bo'lib, ular o'zbek tilida ham o'z ma'nosida qo'llaniladi. Axloq kishilarning har bir jamiyatga xos xulq me'yorlari majmuidir. Axloq ijtimoiy ong shakllaridan biri bo'lib, hamma sohalarda kishilarning xatti-harakatlarini tartibga solish funksiyalarini bajaradi.

Bakalavriat - o'rta maxsus, kasb-xunar ta'limi negizida oliy ta'lim yo'nalishlaridan biri bo'yicha fundamental bilimlar beradigan, o'qish muddati to'rt yildan kam bo'lmagan tayanch oliy ta'limidir.

Bilish, anglash-dunyo xaqidagi yangi bilimlar hisoblanadigan sub'ekt va ob'ektning o'zaro ta'sirini, voqelikning ruxiyatda qayta ta'sir etilishi va aks ettirish jarayonidir.

Dars - ma'lum maqsad asosida , belgilangan vaqtda aloxida, bir xil yoshdagi

o'quvchilar, yoshlar bilan o'qituvchi raxbarligida olib boriladigan ta'lim jarayoni.

Darslik - maxsus ravishda o'quvchilar uchun yozilgan kitob darslik deb ataladi.

Jamoa-insonparvarlik va javobgarlik ma'suliyatlariga bohlikligi bilan harakterlanadigan munosabatlar hamda hamkorlikdagi ijtimoiy ijobiy faoliyatiga asoslangan, kishilarning tashkil etilgan umumiyligi, jamoasidir.

Idrok - mazkur muddatda sezgi organlarida ularning bevosita ta'sir etishi davomidagi bir butun xodisalar yoki narsalarning inson ongida aks etishidir.

Maqsad-bo'lhusi natijalar xaqida har doim aqlan o'ylab qurilgan, rivojlantirilgan xayoliy tasavvurlar, kelgusidagi rejalar.

Shaxs dinamikasi - kishiipng ontogenetik rivojlanishini o'z ichiga olgan xolda sub'ektning xususiyatlari va sifatining vaqtga nisbatan o'zga-rish jarayoni.

Shaxsiy fazilat - shaxs tomonidan o'zining axloqiy, ruxiy va ishchan-lik qobiliyatining ijtimoiy ahamiyatini, jamiyatdagi o'rnini anglay olish xususiyati.

E'tikod - shaxs amal qiladigan bilim, tamoyil va xodisallarning qalban va asosli ishonch bilan bohlangan, uning atrof-muxitga hamda o'zining xatti-harakatlariga bo'lgan sub'ektiv munosabati.

Evrastika ilmiy tadqiqotning mantiqiy usullari va metodik ko'rsatmalari.

Empirik - tajribaga asoslangan.

Empirik bosqich - tadqiqot ob'ekti to'hrisida har tomonlama tasavvur hosil qilish, ta'lim amaliyoti, ilmiy bilimlar saviyasi va xodisalar mohiyatiga erishishga bo'lgan talab o'rtasidagi ziddiyat, ilmiy muammoni nomlash.

Estetik tarbiya - go'zallikni his qilish, atrof-muhitdan go'zallikni payqay olish va tushunishga bo'lgan qobiliyatni tarbiyalash.

Ehtiyoj - individning biror narsa-xodisaga muxtojligi va kishining ruxiy quvvati hamda faolligi manbai hisoblanadigan asosiy xususiyati.

Ehtimollik - tasodifiylik, pedagogik xayotdagi o'zgarishlarni aniq aytib berish mumkin bo'lmagan, ehtimol kutilgan jarayon.

O'yin -faoliyatnini bir turi bo'lib, ijtimoiy tajribalarni o'zlashtirish va bunyod etishga, o'z xatti-harakatlarini takomillashtirishga qaratilgan bo'ladi.

O'z-o'zini baholash -shaxsning o'z psixologik sifatleri, xulqi, yutuqlari va muvaffaqiyatsizliklari, qadr-qimmatlari, kamchiliklarini baholay olishi.

O'z-o'zini tarbiyalash 1) shaxsga xos bo'lgan madaniyatning shakllanishi va rivojlanishiga qaratilgan izchil va ongli faoliyati; 2) shaxsning o'z jismoniy, ruxiy va axloqiy sifatlarini tinmay amalga oshirish.

O'qitish - ta'lim oluvchining bilish faoliyatini boshqarishga qaratilgan o'qituvchining faoliyati.

O'qitish - 1) ta'limning o'ziga xos usuli bo'lib, shaxsga nazariy va amaliy bilimlar berish jarayonida uning rivojlanishi ta'minlanadi; 2) talaba va o'qituvchi, talabaning boshqa talabalar bilan aloqasi natijasi o'laroq atrof-muxit, uning qonuniyatlari, taraqqiyot tarixi va ularning o'rganilish usullarini bilishning muntazam boshqarilish jarayoni.

O'qituvchining innovatsion faoliyati - ijtimoiy pedagogik fenomen bo'lib, ijobiy imkoniyatni aks ettirish, kundalik faoliyatdan chetga chiqishdir.

O'qitish vazifasi - ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlanish vazifalari.

O'qitish turlari - sokratcha suxbat metodi, qoloq ta'lim, izoxlash-namoyish etish asosida o'qitish, bilimlarni mustaqil egallash, dasturlashtirilgan ta'lim, o'quv

jarayonini algoritmash, differentsiatsiyali hamda individual ta'lim va boshqalar.

O'QISH – o'quvchinnng o'z qobiliyati, bilimi, malaka va ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan harakat.

Talabalarni kasbga yo'naltirish - talaba-yoshlarga kelajakda o'z kasblarini aniqlab olish uchun yordam ko'rsatishga qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy, psixologik, pedagogik, tibbiy-biologik va ishlab chiqarish texnik tadbirlarnnng asoslangan tizimi.

O'quv-bilish faoliyati - insoniyat tomonidan to'plangan madaniy boylikni egallash bilan bog'lik faoliyat.

O'quv faoliyati shaxsning yangi bilim, malaka va ko'nikmalarni egallash jarayoni.

Qiziqish - shaxs harakatiga sabab bo'ladigan faoliyat yo'nalishining ongli shakli.

Xalollik - shaxsiy va ijtimoiy majburiyatlarni, axloqiy me'yorlarni rostgo'ylik bilan saqlash.

Xasad - o'zgalarning muvaffaqiyatlarini ko'ra olmaslikdan kelib chiqadigan tyyg'u.

Pedagogikaning nazariy vazifasi - ilg'or va yangi pedagogik tajribalarni o'rganish.

**« ПЕДАГОГИК МАҲОРАТ» ФАНИДАН
РЕФЕРАТ МАВЗУЛАРИ**

- 2.Darsda va darsdan tashqari vaqtlarda o‘qituvchi nazokatiga qo‘yilgan talablar.
- 3.Turli xildagi muloqotlarni tashkil etishda milliy madaniy asoslar va umuminsoniy qadriyatlar ustuvorligi.
- 4.Sharqona muloqotga kirishishda mimika, pantomimikaga xoslik.
- 5.Pedagogika mahorat fanining o‘ziga xosligi va amaliy ahamiyati
- 6.O‘qituvchi va o‘quvchining muloqot madaniyati
- 7.Dars va darsdan tashqari vaqtlarda o‘qituvchining muloqoti va unga qo‘yilgan talablar.
- 8.Muloqot jarayonida ishonitirish va ta’sir etish usullaridan foydalanish.
- 9.Ilmiy-pedagogik adabiyotlarda beriladigan muloqot turlari (do‘stona, qo‘rquv aralash, hazil-mutoyiba orqali muloqot).
- 10.Pedagogik nazokatda qo‘llaniladigan ilmiy-tadqiqot usullari.
- 11.Xizmatdagi muloqot odobi. Yoqtirish va yoqtirmaslik, psixologik muhit. Chiqisha olmaslik. Munosabatdagi qiyinchiliklar.
- 12.O‘quv-tarbiya jarayonida o‘quvchilarning bilimi va harakatlarini baholashda o‘qituvchining nazokati va odobi.
- 13.Pedagogik faoliyatda boshqaruv uslublari.
- 14.Til va nutq. Nutqning inson hayoti va faoliyatidagi o‘rni.
- 15.Nutq texnikasi, nafas olish, talaffuz, texnika va nutq. O‘qituvchi nutqining mantiqiyliigi, grammatik jihatdan to‘liri bo‘lishi.
- 16.O‘qituvchi nutqining mahoratini takomillashtirish yo‘llari.
- 17.O‘qituvchining darsdagi mahorati. O‘quvchilar bilimini egallash va bilim faoliyatini boshqarishda o‘qituvchining faoliyati.
18. O‘qituvchi faoliyatida ko‘tarinki ruh, yaxshi kayfiyat, ishga bo‘lgan hohish va ularni amalga oshirish yo‘llari.
- 19.Darsga taalluqli bo‘lgan texnika vositalarini tanlash va ularga qo‘yilgan talablar.
- 20.O‘qituvchi faoliyati haqida Sharq mutafakkirlarining bildirgan fikrlari.
- 21.O‘qituvchining ijodkorligi, ijodiy holati haqida tushuncha.
- 22.O‘qituvchining darsgacha bo‘lgan faoliyatidagi ijodiy holatini tashkil etish, dars andozasini tuzish, darsni yaxshi o‘tishga o‘zida ishonch hosil qilish.

- 23.**O'qituvchining dars davomida qiyinchiliklarni yengishga bo'lgan xohishini uyilotish, dars davomida mimika, fantomimikadan mohirona foydalanish.
- 24.**O'qituvchining kiyin madaniyati va unga qo'yilgan talablar.
- 25.**Tarbiyachilik mahorati, uning pedagogik mohiyati
- 26.**O'quvchilarni o'rganish diagnostikasi.
- 27.**Tarbiyachi mahoratining tizimi: ijtimoiy-estetik, axloqiy-texnologik.
- 28.**Tarbiyachining asosiy ko'nikmalari
- 29.**O'qituvchi mahoratini va mehnatini nazariy va amaliy jihatdan tashkil etish.
- 30.**Reja ishlab chiqish bosqichlari
- 31.**Pedagogik faoliyatda boshqaruv uslublari
- 32.**Pedagogik faoliyatni rejalashtirishning asosiy qonunlari.

« PEDAGOGIK MAHORAT» FANIDAN

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

TAVSIYA ETILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. T., 1997 y. 21 bet.
- 2.Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. T.,1997y. 17 bet.
- 3.I.A.Karimov.«Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori». Toshkent.: 1998. -64 b.
- 4.Malakali pedagog kadrlar tayyorlash hamda o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarini shunday kadrlar bilan ta'minlash tizimini yanada takomillashtirishga oid chora-tadbirlar to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013 yil 28 maydagi Qarori // Zarafshon gazetasi. – 31.05.2013. – №66.
- I.A.Karimov «O'zbekiston XXI asr busag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari» Toshket.O'zbekiston, 2000y 124b.
5. I.A. Karimov “Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch” T.: Ma'naviyat 2008y 63 – b.
6. I.A.Karimov “O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida” Toshkent. 2011y. 112b.
7. I.A. Karimov “Yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash – mamlakatni barqaror taraqqiy ettirish va modernizatsiya qilishning eng muhim sharti” mavzusidagi xalqaro konferensiyaning ochilish marosimidagi nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 18.02.2013. № 35.
- 8.Asqarova.O'. “Pedagogika” - Toshkent : “Fan” 2008 yil 58 bet.
- 9.Azizzodjayeva N.N. Osnovnie tendensii razvitiya visshego pedagogicheskogo obrazovaniya v O'zbekistane /Pod red. V.A.Slastenina. - T.: Fan. 2000. –143 s.
- 10.Bukantov V.M. Pedagogicheskiye tainstve didakticheskix igr. Uchebno-metodicheskoye posobiye. –M.: Moskovskiy psixologo-sotsialniy institut. Flinta. 2003. –152 s.
- 11.T.N.Ballo. Nestandartnoye obucheniye.- M.: Pedagogika, 2005y. 94-b
- 12.Vulfson B.L. Sravnitel'naya pedagogike istoriya i sovremennye problemi. –M.: Izd-vo URAO, 2003. –232 s.
13. Gramkova M.T. “Psixologiya i pedagogika professionalnoy deyatel'nosti ” M.2003 124b.
14. V.I. Davidova.Upravleniye protsessom usvoyeniya znaniy.-Moskva.:Izd-vo MGU, 2004.-s.13.
- 15.Jalilova.S.X. “Amaliy psixologiya” T: 2008yil. 104 bet.
- 16.Jo'rayev R.H., Tolipov O'.Q. Pedagogik faoliyat, texnologiyalar va mahorat. // Uzluksiz ta'lim j. 2003. № 2. 3-10 b.
17. Ziyomammedov. B.”Pedagogik texnologiya” Toshkent :”Turon-Iqbol” 2006 yil 88 bet.
18. Iskandarov.E.A, D.J.Norboyeva “Pedagogika.Psixologiya”Samarqand. 2008yil.
19. Iskandarov. E.A, B.Godfri, P.Nazarov “Uzluksiz ta'lim bo'yicha xorij tajribasi” Samarqand. 2004 yil.69 bet.
20. Yo'ldoshev J.”Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish”-T., 2008, 130b.
- 21.Karimova V.M. «Psixologiya” O'quv qullanma. T. 2002y. 28-33 bet.

22. Kukushin V.S. Sovremennie pedagogicheskiye texnologii: Nachalnaya shkola. Posobiye dlya uchitelya. – Rostov na Donu: Reniks. 2003. – 448 s.
23. Karimova V.M. «Amaliy psixologiya» O‘quv qullanma. T. 2003y 118- bet.
24. Karnegi D. “Muomala sirlari” T:”Tijorat” 2009 yil.25 bet.
25. Qurbonov.J.M.”Hayot faoliyati xavfsizligi” uslubiy ko‘rsatma. Samarqand. 2010 yil.
26. Norov.Sh. Ta’lim sifatini boshqarishda zamonaviy axborot texnologiyalarining o‘rni.”Kasb-hunar ta’limi” jurnali №1 2007 yil 10 bet.
- 27.Ovcharova R.V. Texnologii prakticheskogo psixologa obrazovaniya: Ucheb posobiye dlya stud. vuzov i prak. rabotnikov. –M.: Sfera. 2000. - 448 s.
- 28.Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Qarshi. Nasaf. 2000. -118 b.
- 29.Polyanov S.D. Texnologii vospitaniya: Uchebno-metod. posobiye. -M.: Gumanit. Izd. Sentr VLADOS. 2002. -144 s.
- 30.Slastenin. V.A, V.P.Kashirin “Psixologiya i pedagogika”. M. 2007.104b.
31. Sirojiddinov X. “Barkamol avlod tarbiyasini tashkil etish: dunyo tajribasi va muammolar” TDPU. 2010y 157bet
32. Sayidahmedov N. S.“Yangi pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat” T.: “Moliya”, 2010. 63b.
- 33.Sayidahmedov N.S. Pedagogika amaliyotida yangi texnologiyalarni qo‘llash namunalari. T.: Yangi asr avlodi. 2003. – 40 b.
- 34.Skok G.B., Ligina N.I. Kak proyektirovat uchebniy protsess po kursu: Uchebnoye posobiye. Izd. 2-ye pererab. i dopoln. – M.: Pedagogicheskoye obshestvo Rossii. 2003. - 96 s.
35. Tolipov.O‘.Q.Tajriba-sinov ishlarini o‘tkazishda yangi pedagogik texnologiyalar.T: “Xalq ta’limi” jurnali 2000yil. 63-67b.
- 36.Tolipov O‘.Q. Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. T.:”Fan” 2006 yil 76 bet.
- 37.Farberman B. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. -T.: Fan. 2000. -125 b.
- 38.Xodjaboyev A.R., Baratov D.A. Uzluksiz ta’lim tizimida fanlararo aloqadorlikni ta’minlash mexanizmlari.// DTS ishlab chiqish va tadbiq etish hamda kasbiy ta’limda uzviylikni ta’minlash muammolari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasining materiallari. -T.: O‘MKHTRI. 2000. 84-87 b.
- 39.Xodiyev B.Yu., Golish L.V. Sposobi i sredstva organizatsii samostoyatelnoy uchebnoy deyatelnosti: Uchebno-metodicheskoye posobiye v pomosh pervokursniku. - T.: TGEU, 2006. 48 bet
40. Xalikova.L.N., Sadinov.Q.P.”Iqtisodiy pedagogika” Ma’ruzalar matni. Samarqand.89bet.
41. Hasanboyev.J. “Pedagogika” o‘quv qo‘llanma.Toshkent “Fan” 2006yil 96bet
- 42.Xo‘jayev N., Hasanboyev J. Iqtisodiy pedagogika. T.: TDIU, 2002. -127 b.
- 43.Shakurova M.V. Metodika i texnologiya raboti sotsialnogo pedagoga. Ucheb. posobiye dlya stud. vissh. ped. ucheb. zavedeniy. –M.: Izd. sentr. Akademiya. 2002. - 272 s.
44. Shodmonov Sh.Sh., Baubekova G.D. Pedagogicheskoye masterstvo i innovatsii v prepodavanii ekonomicheskoy teorii. - T.: Yangi asr avlodi. 2004.
45. Shodmonov Sh.Sh., G‘afurov U.V. Iqtisodiyot nazariyasi. Ma’ruzalar matni. – T.: «Fan va texnologiya» nashr, 2008. – 314 b.

46. Gʻoziyev E. Umumiy psixologiyasi. –T.: Oʻqituvchi. 2006. -185 b.
47. [http \ ped.piter.kom/](http://ped.piter.kom/) - novosti pedagogiki, pedagogicheskiye testi, professionalnaya pomosh pedagogov specialistov.
48. [http \ ped . piter.kom.](http://ped.piter.kom/)- elektronnie knigi i stati po pedagogike, svejaya informatsiya iz mira psixologii
49. <http://inluenkeatvork.kom/>
50. ye-mail: seales2piter.msk.ru

« ПЕДАГОГИК МАҲОРАТ» ФАНИДАН

ТАЯНЧ КОНСПЕКТЛАРИ

1-Ma'ruza: Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni

1. Pedagogik mahorat fanining maqsad va vazifalari.

Pedagogik mahorat - o'qituvchi shaxsidan tabiiy imkoniyatlar, pedagogik-psixologik iqtidor, ishga o'ta mas'uliyat bilan qarash, boladagi o'zgarishlarni o'z vaqtida sezish va har bir sharoitni hisobga olib bola shaxsiga va ular jamoasiga to'g'ri ta'sir eta olishning amaliy namoyon bo'lishidir. Pedagogik mahorat murakkab bo'lib quyidagi pedagogik-psixologik talablarni bajarishni taqozo etadi.

1. ped mahorat asoslari kursi pedagogika o'quv yurtlarida o'rganilayotgan pedagogik va psixologik fanlarni dasturlariga doir materialni takrorlanmasligi va shuningdek, ularning mantiqiy va tuzilishiga zarar yetkazmagan holda uning tarkibiy qismi bo'lib qolsin;
2. nazariy va amaliy mashg'ulotlarning pedagogik amaliyot bilan aloqasini to'la ta'minlashga erisha olsin;

bo'lajak o'qituvchining bola shaxsiga va o'quvchilar jamoasiga ta'sir o'tkaza olish ko'nikmasini takomillashish mohiyatini bilish va uni shakllanishiga olib keluvchi fan sohalarni aniqlash, bilimlar mazmunini tanlash;

O'quv-tarbiya ishlari jarayonida eng ulkan natijalarga erishib, faoliyatning yuksak darajada baholanishini va hamma tomondan tan olishini istaydigan o'qituvchi topilmasa kerak. Bunga erishishni ana shu xil orzuning ushalishini pedagogik mahorat deymiz.

PEDAGOGIK MAHORATNING MAZMUNIDA quyidagi o'zaro bog'liq bo'lgan asosiy qismlarini ajratish mumkin:

1. Pedagogik insonparvarlik yo'nalishi;
2. Ixtisos-mutaxassislikka doir bilimlar;
3. Pedagogik qobiliyat;
4. Pedagogik texnika (qo'shimcha-iqtidor).

Hozirgi davrda, biz mustaqil O'zbekistonda qurayotgan demokratik huquqiy davlatda faoliyat ko'rsatadigan o'qituvchi qanday bo'lishi kerak? Hozirgi zamon o'qituvchisining eng muhim asosi – bu insonparvarlik yo'nalishidir. O'qituvchi-juda yuksak darajada umumiy madaniyatga ega odamdir.

Demak, o'qituvchi pedagogik mahoratining asosi o'z ustida ishlab borishi, mustaqil o'qishidir.

2. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari:

Pedagogik texnika

1). Nutq masalalari	- savodli gapirish
2). Tushunarli ta'sirchan fikr va his-tuyg'ularni	- so'zda aniq ifodalash
3). Mimika va pantomimika	- imo-ishora
4). Ma'noli qarash	- rag'batlantiruvchi munosabat
5). hissiy psixik holat	- ijodiy jiddiylik
6). Kayfiyat yoki istehzoli tabassum.	

O'qituvchining odobi (takt) pedagogik kasbining tarkibiy qismi; o'qituvchining tarixiy ildizlari; o'zbek xalq pedagogikasi-o'qituvchi odobining bebaho manbai; IX-XX asr jahon pedagoglarining o'qituvchi odobi haqidagi ta'limotlari; o'qituvchining axloqiy fazilatlarini; o'qituvchilik burchi va mas'uliyati; o'qituvchining sha'ni va qadr-qimmatini; pedagogik faoliyatining axloqiy jihatlari; o'qituvchining muomala odobi; o'quvchilar bilan muomala odobi; maktab rahbarlarining o'qituvchilar bilan muomala odobi.

1. O'qituvchilik kasbini sevish pedagogik odobning zarur talablaridan bir hisoblanadi. O'zi dars beradigan fanni, uni o'qitish metodikasini, pedagogika va psixologiyaga doir bilimlarni chuqur egallash, yuksak ma'naviy madaniyatli bo'lish o'qituvchi odobining qonuniy talablaridandir. Muallimning bilimdon bo'lishi, ma'naviy barkamolligi o'quvchi shaxsining shakllanishiga ijobiy axloqiy ta'sir o'tkazadi. «Qadimgi ajdodlarimiz, degan edi I.A.Karimov O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining birinchi sessiyasidagi ma'ruzasida», komil inson haqida butun bir axloqiy talablar majmuasini, zamonaviy tilda aytsak sharqona axloq Kodeksini ishlab chiqqanlar. Kishi qalbida haromdan xazar, nopoklikka, adolatsizlikka nisbatan murosasiz isyon bo'lishi kerak». O'qituvchi halollik, rostgo'ylik, axloqiy poklik, odamiylik, kamtarlik odobining muhim talab qoidasidir. Bu sifatlar o'zaro bog'liq bo'lib, biri ikkinchisini toza qiladi. Masalan, halollik muallimning ichki va tashqi dunyosi birligini. So'zi bilan ishi bir-biriga to'g'ri kelishini, o'quvchilariga, otionalarga, kasbdoshlariga samimiy munosabatini ko'rsatadi. Halollik to'g'rilikni, rostgo'ylikni, o'quvchilarga bo'lgan ishonchni, samimiylikni taqazo qiladi. Halol va rostgo'y odam oddiy va kamtar bo'ladi. Bu fazilatlar axloqiy kishi sifatida o'qituvchining obro'sini oshiradi. Axloqiy e'tiqod o'qituvchining dars berish jarayonida, tarbiyaviy ishlarda, o'quvchilar va boshqa kishilar bilan munosabatida, muomalasida, kundalik turmushida o'zining shaxsiy namunasi bilan axloqiy ta'sir o'tkazishda namoyon bo'ladi. O'qituvchi odobining talab-qoidalaridan yana biri o'z kuchiga, o'zi bajarayotgan ishining to'g'ri, foydali ekanligiga tarbiyalanuvchilarning qobiliyati va kelajagiga ishonch bilan qarashdir.

3. O'qituvchi faoliyatining asosiy yo'nalishlari. O'qituvchining malakasi: Pedagogik malaka – egallagan bilim va ko'nikmalari asosida faoliyatining ma'lum turni uddalay olish, yaxshi bajara olishi qobiliyatidir. O'qituvchi faoliyatiga oid bunday malakalarga quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

1. Tarkibiy ishlarni rejalashtira bilish, faoliyatning eng maqsadga muvofiq turlarini tanlay bilish.
2. Har bir o'quvchiga nisbatan uni jamoa sharoiti tarbiyalashning individual programmasini amalga oshira bilish.
3. O'quvchilarning yoshlik va shaxsiy xususiyatini hisobga olgan holda ularga nisbatan individual munosabatni amalga oshira olish.

b) Tashkilotchilik malakalari:

1. O'quvchilar orasida faol bolalarni aniklay bilish.
2. O'quvchilarga berilgan jamoat topshiriqlarning bajarilishi yuzasidan nazorat o'rnatish va ularga zarur vaqtda amaliy yordam bera olish.
3. Ota-onalar va keng jamoatchilik o'rtasidagi ishlarni tashkil eta bilish.

v) O'zaro aloqalarga oid malakalari:

1. O'quvchilar, ota-onalar, o'qituvchilar, jamoatchilik vakillari bilan pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq keladigan aloqalar o'rnatish.
2. O'quvchilarni o'ziga moyil qilib olish va ular bilan aloqaning eng maqbul formasini topa bilish.

Faoliyat turli maqsad va ob'ektdan tashqari kasbiy-pedagogik vazifalar turkimi bilan tavsiflanadi. Pedagogik vazifalarning ketma-ketlikda yechilishi quyidagicha:

1. pedagogik vaziyatni tahlil qilish, diagnoz natijalarini loyihalash va pedagogik ta'sirchanligini rejalashtirish;
2. o'quv-tarbiyaviy jarayonni konstruksiyalash va amalga oshirish;
3. pedagogik jarayonga o'zgartirishlar kiritish;
4. yakuniy hisobot, olingan natijalarni baholash va yangi pedagogik vazifalarni aniqlash.

Bu vazifalar pedagogik faoliyatning umumlashgan ikkinchi darajasini hosil qilib, kasbiy-pedagogik malaka tarkibini aniqlash uchun asos bo'ladi. Psixolog, pedagog va sotsiologlarning ilmiy-tadqiqotlari natijalariga asoslanib malakaning shakllanish jarayonini quyidagi sxemada qabul qilish mumkin:

BILIM —————> KO'NIKMA —————> MALAKA.

Bundan keyin esa kasbiy ta'limning oxirgi maqsadi, ya'ni **mahorat** shakllanadi.

Ko'nikma- malakaning tarkibiy qismi bo'lib, harakatning ayrim qismlarini nihoyatda tez, aniq va maqsadga muvofiq tarzda o'z-o'zidan bajarilish qobiliyatini ifodalaydi va o'quvchilar ko'p marta takrorlash mashqlari natijasida yuzaga keladi.

Malaka- o'quvchilarning mehnat jarayonidagi harakatini (yoki harakatlar majmuasini) muayyan sharoitda maqsadga muvofiq bo'lgan harakat usullaridan foydalanib va shu tufayli mehnatda ijobiy natijalarga erishib, ongli va to'g'ri bajarishga tayyor (qobiliyatli) bo'lishidir.

Mahorat- turli malakalardan ishonchli, ijodiy ravishda foydalanish hamda kasbiy malakalar rivojlanishining yuqori darajasi va kasbiy ta'limning yuqori darajasi va kasbiy ta'limning mutloq maqsadidir. Mahorat-murakkab ishni tez va aniq bajarishning yakdilligi, bu mehnatning yuqori sifati va barqaror ritmi uchun kafolat beruvchi ishdagi ishonchlilikdir.

2-mavzu: Pedagogik texnika va uning komponentlari, tarkibiy qismlari

1. Pedagogik texnika haqida tushuncha.

Pedagogik texnika o'qituvchiga o'quv faoliyatida ham, o'qishdan tashqari faoliyatda ham zarur bo'lgan umumiy pedagogik majmuidan tashkil topadi. O'qituvchining pedagogik texnikasi qanday malakalarni o'z ichiga oladi?

Avvalo, pedagogik texnikaning tarkibiy qismi sifatida o'qituvchining nutq malakalarinin, ya'ni savodli gapirish, o'z nutqini chiroyli va tushunarli, ta'sirchan qilib bayon etish, o'z fikr va his-tuyg'ularini so'zda aniq ifodalash malakalarini aytib o'tish mumkin.

Pedagogik texnikaning boshqa tarkibiy qismi pedagogning mimik va pantomimik ifodaliligidir. Aniq imo-ishora, ma'noli qarash, rag'batlantiruvchi yoki istehzoli tabassum pedagogik ta'sir ko'rsatishda ko'p so'zli tushuntirish yoki e'tiroz bildirishga qaraganda ancha samarali muomala vositalari bo'ladi.

Shunday qilib, o'qituvchining pedagogik texnikasi – bu shunday bir malakalar yig'indisidirki, u pedagogga tarbiyalanuvchilar ko'rib va eshitib turgan narsalar orqali ularga o'z fikrlari va yetkazish imkonini beradi. Bolalar bilan bevosita muomala qilishda pedagogning xuddi ana shu malakalari uning xulq-atvorida namoyon bo'ladi. A.S.Makarenko ularni nazarda tutib, «Tarbiyachi tashkil etishni, yurishni, hazillashishini, quvnoq, jahldor bo'lishini bilishi lozim, u o'zini shunday tutishi kerakki, uning har bir harakati tarbiyalansin», deb yozgan edi.

2. Pedagogik texnikaning tuzilishi. Rivojlangan pedagogik texnika o'qituvchiga o'zini pedagogik faoliyatda chuqurroq va yaqqolroq ko'rsatish, bolalar bilan muomala qilganda o'z shaxsiyatiga kasbiy jihatdan barcha yaxshi, ahamiyatli narsalarni ochib berishga yordamlashadi. Mukammal pedagogik texnika pedagogning vaqti va kuchlarini ijodiy ish uchun ko'rsatish jarayonida bolalar bilan muomala qilishda zarur so'zni topish yoki muvaffaqiyatli chiqmagan gap ohangini tushuntirishga o'z fikrini chalg'itmaslik imkonini beradi. Pedagogik texnikani egallab olgan o'qituvchi ovoz bo'g'ilganidan yoki o'zining ish bilan bog'liq bo'lmagan qandaydir kechinmalarini unutishni bilmasligidan azoblanib yurmaydi. Demak, pedagogik texnikani egallash o'qituvchining o'z kasb faoliyatidan qanoatlanish darajasining o'sishiga olib kelishi mumkin va lozim.

Avvalo, pedagogik texnikaning hamma uchun umumiy bo'lgan malakalarini tadbiq etish sohasini pedagogning bolalar bilan bevosita muomalasini qayd qilish darkor.

Rivojlangan pedagogik texnika o'qituvchiga o'quvchilar bilan muomala qilganda zarur so'z, gap, ohang, qarash, imo-ishorani tez va aniq topish, eng o'tkir va kutilgan pedagogik vaziyatlarda osoyishtalikni va aniq fikr yuritish, tahlil qilish qobiliyatini saqlab qolish imkonini beradi. Bundan tashqari, haqiqiy pedagogik ta'sir ko'rsatishda o'qituvchining malakalari bir vaqtda namoyon bo'ladi. Nutq imo-ishora, mimika, harakat bilan birga sodir bo'ladi. Uzluksiz o'zini tuta bilish ta'sirchan vositalarni tanlagan, muvoffaqiyatli ravishda tuzatish kiritib borish imkonini beradi va hokazo.

3. Pedagogik mahorat va pedagogik madaniyat

Pedagogik mahoratning shakllanish bosqichlariga: reproduktivlik, ijodiylik, ijodiy-navatorlik kiradi.

Pedagogik mahorat darajalari o'qituvchi ish darajasining davomi hisoblanadi:

- reproduktiv (o'rta past)
- moslashuvchan (past)
- lokal (chegaralangan) – modellashtirish (o'rtacha qoniqarli).

Bu darajada talabalar bilan bo'ladigan o'quv-tarbiya ishlarining ayrim yo'nalishlarida yuqori sifati bilan harakterlanadi:

- izchil modellashtirish (yuqori). Bu bosqichda, pedagog faoliyatining barcha turlarida yuqori sifatga erishiladi;
- izchil modellashtirish (oliy). Bunda, faoliyatning barcha turlarida ijodiy munosabat namoyon bo'ladi, o'kuv-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish yo'llari izlanadi.

Pedagogik mahorat komponentlari kasbiy faoliyatga kasbiy vazifalarini bajarish uchun zarur bo'lgan malaka nuqtai nazardagi qarashlarni aks ettiradi.

Pedagogik faoliyat madaniyat bilan uzviy ravishda bog'langan bo'ladi. Yuqori saviyali madaniyat-pedagogik mehnatining zaruriy sharti hisoblanadi.

4 O'qituvchining o'zini tutishi va boshqara olishi.

.Sabr-toqat, tashqi vazminlik nuqtai nazaridan o'z his-tuyg'alarini qo'lga olishigina nixoyatda muhim bo'lib qolmasdan, shu bilan birga turli hissiyotli xolatlarning ro'y berishi va kechishini ma'lum darajada boshqara bilish, kechinmalarning ijobiy tusda bo'lishiga erishish ham muhimdir. Chunki hatto janjalli vaziyatlarga ham turlicha yondoshishi mumkin. Bu ko'p jihatdan kishining qanday yo'l tutishiga bog'liq bo'ladi.

Nohush hissiyotlarni yo'qotish yoki kamaytirishga, masalan. quyidagicha yo'l tutish yordam beradi: menga osoyishta, dadil ovoz bilan dars olib borish, tarbiyaviy tadbirlar o'tkazish, sabr-toqat va o'zini tuta bilish namunasini ko'rsatish zavq bag'ishlaydi, o'quvchilar orasida janjalli vaziyat chikib qolguday bo'lsa, sabr-toqat va xushmuomala baqrib, asabiylashayotgan, qizishayotgan, qadr-qimmatini yo'qatayotgan kishidan yuqori turish va shu kabilar insonga huzur bag'ishlaydi.

Shuni esda tutish kerakki, kishi g'azablanganda, ayniqsa uning kuchli bosqichi bo'lgan jahl otiga minganda, aql-idrok xulq-atvorni nazorat qilomay qoladi. Bu shunday holatki, bu haqda rimlik shoir Gratsiy gapirib, tajanglik bilan qilingan darg'azablik qisqa muddatli aqldan ozishdir, deb ta'kidlagan edi. Darg'azablikni faqat boshlanishida yengish mumkin, shu sababli kishi o'zining jahli chiqqa boshlaganini sezib, o'ziga-o'zi shunday buyruq berishi lozim: o'zimni yaxshi tutishim kerak, o'z his-tuyg'ularimni boshqarib, bebosh hissiyotlarga berilib ketmasligim lozim. Ayniqsa, o'qituvchi har qanday vaziyatda ham o'zini tuta bilishi zarur, u sabr-toqat, muloyimlik, xolislik ko'rsata bilishda namuna bo'lishi lozim.

Yanada quvnoqroq, optimistroq, vazminroq bo'lish uchun hamda yovuzlik, tushkinlik bo'lgan salbiy kechinmalarga yo'l qo'ymaslik uchun kishi o'z ongini, aqlini ko'p darajada safarbar qilishi, bu holatlarning sabablarini tushunishi va ularga barham berish zarur. Kishi hayotidagi ikir-chikirlardan yuqori ko'tarila olishi, o'zining diqqat – e'tiborini asosiy, muhim narsaga qarata bilishi muhimdir. Aks holda uni kundalik mayda-chuyda janjallar va ular bilan bog'liq salbiy hissiyotlar «eb bitirish»i mumkin. U doimiy ravishda achchig'lana boshlaydi, atrofidagilar bilan o'z munosabatlarida vazminlikni yo'qota boshlaydi, o'qituvchilik kasbi haqida gap ketganda bunga aslo yo'l qo'yib bo'lmaydi.

Kishi o'zini yomon his qilganda, unda o'z-o'zini nazorat qilish zaiflashib qoladi, uning hulq-atvori vazmin bo'lmay qoladi, har xil beixtiyor va o'ylanmagan xatti-harakatlar, janjallar, axloqiy normalarning buzilishi sodir bo'lishi mumkin, o'z-o'ziga ta'sir qilish hissiy jarayonlarning ijobiy holtiga, kishining salomatligi yaxshi bo'lishiga yordam beradi, uning irodasi va fe'l-atvoriga bilvosita ta'sir ko'rsatadi.

3-Mavzu: O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyatlar.

1. Pedagogik qobiliyat tarixidan tushuncha

Pedagogik qobiliyat adabiyotda birinchi bo'lib XIX asr o'rtalarida paydo bo'lgan. Pedagogika nazariyasida o'qituvchilar tayyorlash va pedagogik perseptiv qobiliyatida A. Disterverg diqqat e'tibor berdi. Shunday qilib, Disterverg pedagogik qobiliyatning kuchiga, pedagogik taktga va qat'iy erkinlikka ahamiyat berdi. U o'qituvchining bilim orttirishlik qobiliyat tushunchasini ilgari surdi. So'ngra XIX asrning ikkinchi yarmida P.G.Redkin «axloqiy qobiliyat» tushunchasini ilgari surdi. Disterverg, Redkin fikrlarini K.D.Ushinskiy davom ettirdi. K.D. Ushinskiy «Odamni tarbiyalash» ning eng asosiy yo'li ishontirishdir, odamning e'tiqodiga esa faqat ishontirish bilan ta'sir qilish mumkin», - deydi, L.N.Tolstoy: «Tarbiyalash muvoffaqqiyatli bo'lishi uchun tarbiyalovchi kishilar sira to'xtamay o'zlarini tarbiyalay bilishlari kerak» - degandi.

A.S.Makarenko aytishicha, tasodifiy ravishda o'qituvchi bo'lib qolgan, lekin u bu ishga qiziqib ketib badiiy adabiyotni ko'p o'qigan Gorkiyni o'zining ustози deb uni asarlarni o'rganishga kirishgan. Makarenko o'z tajribasiga asoslanib, agar har bir kishi qunt bilan mehnat qilsa, u o'ziga nisbatan talabchan bo'lsa, u yaxshi pedagog bo'lishi mumkin, - deydi.

O'rta Osiyo allomalari o'qituvchilik kasbiga oid qarashlari. Farobiy: «Aql to'g'risida» gi risolasining o'zida 12 ta hislatni birlashtirgan kishigina axloqiy odam deb hisoblaydi. Bular: sog'lomlik, tez anglay olish xususiyati, xotirasi baquvvat, zehni o'tkir, so'zlari aniq, fikrini ravon bayon eta oladigan, haqiqatni va haqiqat tarafdolarini sevadigan, yolg'onchiga nafrat bilan qaraydigan, g'urur va vijdonini qadrlaydigan, mol dunyoga mukkasidan ketmagan, adolatni sevuvchi, qat'iy, qo'rqmas, jasur.

Abu ali ibn Sinoning ko'satishiga, muallim, avvalo bolaga «*qur'on*» ta'limotini o'rgatishi lozim, so'ngra bolaning nimaga qiziqishini, qaysi kasbga yoki san'atga mayli borligini aniqlashi zarur.

Muallim bolaga ta'lim berishiga kirishidan oldin o'quvchining harakterini o'rganishi va bilim darajasini aniqlashi lozim. Bunda avvalo bola diqqatining xususiyatlarini, qiziqishi va qobiliyatlarini e'tiborga olib, unga qaysi xunar yoki san'atni o'rganish mumkinligini ko'rsatish kerak.

2. Qobiliyat haqida tushuncha.

Qobiliyat haqida tushuncha. Qobiliyat hamma insonlarda mavjud bo'lib, bir tekisda bo'lmay, biri yuqori, biri o'rta va biri quyi darajadan iboratdir. Faqat aqli zaif insonlarda qobiliyatni uchrata olmaysiz. Maktab o'qituvchisining faoliyati inson shaxsining tiklantirishga qaratilgan. Muvroffaqiyatli ishlash uchun har bir o'qituvchi pedagogik mahoratga ega bo'lishi zarur. Pedagogik mahorat egasi oz mehnat sarf qilib, katta natijaga erishadi. Qobiliyat faoliyat jarayonida paydo bo'ladi va rivojlanadi, qobiliyatni rivojlantirish uchun esa layoqat, zehn, iste'dod ya'ni inson nerv tizimida anatomo-fiziologik xususiyat bo'lishi ham zarur.

O'qituvchining ba'zi psixik protsesslari unda shaxsga xos sifatlarning shunday kompleksini tashkil qiladiki, buni pedagogik qobiliyat deb atash mumkin. Bu

qobiliyatlarni ayrim psixik xususiyatlardan iborat qilib qo'yish mumkin emas. Ta'lim-tarbiya ishlarining muvoffaqqiyatli bo'lishi pedagog shaxsiga xos bo'lgan bir qancha sifatlar, shu jumladan, uning irodasi, hissiyotlari, harakteriga xos bo'lgan bir qancha xususiyatlarini ham ta'minlab beradi. K.D.Ushinskiy «Faqat shaxsgina shaxsning rivojlanishiga va tarkib topishiga ta'sir qilish mumkin, faqat harakter ta'siri bilan harakterni vujudga keltirish mumkin», - deb yozgan edi.

Qobiliyat – shaxsning muayyan faoliyat yuzasidan layoqati va uning ishini muvaffaqiyatli bajarishdagi sub'ektiv shart-sharoitni ifodalovchi individual psixik xususiyatlaridir.

3. Pedagogik qobiliyatning turlari.

O'qituvchining kasbiy faoliyati favqulodda umumiy va xususiy qobiliyatlarni talab qiladi.

Kasbiy-pedagogik faoliyatning muvoffaqqiyatli xususiy pedagogik qobiliyatlarga bog'liq bo'ladi. Pedagogik qobiliyatlar quyidagi guruhlariga ajratiladi:

- a. Kommukativlik – insonlarga yuz tutishi, xayrxoqlik, muomalalik;(boshka odamlar bilan buladigan mulokotni yaxshilaydigan va birgalikdagi faoliyatda psixologik kovushganlikni ta'minlaydigan kobiliyat.
- b. Perseptiv qobiliyatlar – idrok jarayonining asosiy tuzilishi birinchi bulib,idrok ob'ektlarini bilib olish va uni xotira obrazlari bilan solishtirishdan iborat.M-n: ya'ni idrok etish jarayonida bogchadagi bolani oldiga kubiklar kuyilgan rasmlari bilan kuyib chikiladi. Bola uni solishtiradi.
- c. Didaktik kobiliyat- o'quvchilar bilan mulokot kilishda pedagogikaning ta'lim konuniyatlarini hamda metodlarini urgangan xolda ta'lim jarayonini amalga oshirish.
- d. Empatiya kobiliyat- boshka odamlarning psixik xolatlarini tushunish va ularga hamdardlik kilishdir. (birgalikda dardlashmok).
- e. Konstruktiv – ukituvchining uz ishini rejalashtira olishidir.
- f. Bilish kobiliyati – bilimni egallash va uni uzlashtirishni ta'minlash.
- g. Anglash (tushunish,hissiy barkarorlik) – tushunib ongli harakat kilish, uzini boshkara olish.

4. Pedagogik faoliyatda ijodiy holatni tashkil etish Pedagogik faoliyat o'z mohiyatiga ko'ra ijodiy harakterga ega. O'qituvchining profesional odobi bu xususiyatni ham o'z ichiga oladi. Ma'lumki, inson oldida bir muammo turgandagina ijodkorlikka ehtiyoj tug'iladi. O'qituvchilik kasbi ana shunday xususiyatga ega. Chunki o'qituvchilik ishida hamma vaqt ham qo'llash mumkin bo'lgan tayyor qoida, resept yoki shablonlar yo'q. Pedagog o'quvchi shaxsni shakllantiradi, kutilmagan vazifalarda mustaqil qarorlar qabul qiladi, pedagogik muammolarni yechadi, o'quv jarayonini mustaqil bajaradi. Bolalarning hammasida ijodkorlik mavjud. Pedagogik ijodkorlikning tub mohiyati ishning maqsadi va harakteri bilan bog'liq.

Pedagogik ijodkorlik manbai – pedagogik tajribadir. Pedagogik tajriba deganda, o'qituvchining o'z vazifasiga ijodiy, yangicha yondashishi, o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasida yangi samarali yo'l va vositalarni qidirib topa bilish tushuniladi, ijodiy ishlaydigan o'qituvchi tadqiqotchilik ko'nikma va malakalariga ham ega bo'lishi zarur, chunki hozirgi zamon fan va texnika taraqqiyoti o'qituvchining ijodkor bo'lishini, fanning muhim muammolari yuzasidan erkin fikr yurita olishi va nihoyat o'quvchilarni

ham ijodiy fikrlashga, tadqiqot ishlariga o'rgatish va jalb etishni talab qiladi. O'qituvchining pedagogik odob madaniyati, obro'si qanchalik baland bo'lsa, ta'lim va tarbiya ishlari shunchalik samarali va ta'sirli bo'ladi.

4-mavzu. Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida

1.Dars jarayonida o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot.

Izlanishlarning ko'rsatishiga pedagogning o'quvchilarga nisbatan bo'lgan ijobiy munosabati, ularga tiniq, bosiq tonda murojaat qilishi o'quvchilarda erkinlikni his qilishda yordam beradi. O'quvchilarga noto'g'ri munosabatda bo'lish ularda ishonchsizlik kam gap bo'lishiga, o'quvchilarda laganbardolik kabi yomon fazilatlar shakllanishiga olib keladi.

Muloqot – yunoncha so'z, so'zlashuv, suhbatlashuv, shaxslararo suhbat va fikr olishuv, og'zaki nutq shakli ikki yoki undan ortiq shaxslarni so'zlashuvidir.

O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot bo'lishi uchun o'qituvchida yetarli darajada qobiliyatga ega bo'lishi kerak, hamda o'z-o'ziga doimo quyidagi savollarni berishi va unga javob berishga harakat qilishi kerak:

Nimaga o'rgatish, kimni o'rgatish, qanday o'rgatish kerak. Nimaga o'rgatish; a) ilm-fandagi yangiliklarni anglash, ya'ni fan terminlar tushunish, o'quv predmetini to'liq o'zlashtirish; b) malaka, ko'nikma va qobiliyatni shakllantirish; v) o'quv predmetlari o'rtasidagi bog'liqlikni amalga oshirish; g) o'quv mazmunini tushunarli tizim asosida qurish. Kimni o'rgatish: a) o'quvchilarni ba'zi psixik xususiyatlarini (eslab qolish, nutqi, fikrlash. . .) hamda ularni qay darajada o'qimishli, tarbiyali ekanliklarini aniqlash; b) o'quvchilarning bir darajadan ikkinchisiga o'tishdagi qiyinchiliklarini oldindan aniqlash; v) o'quv-tarbiya jarayonini tashkil etishda bolalarning dalillari, fikrlarini hisobga olish; g) o'quvchilardagi turli psixik o'zgarishlar va rivojlanishini hisobga olib o'z pedagogik mexnatini tashkil etish; d) iqtidorli o'quvchilar bilan ham ishlash, yakka holdagi ishni tashkil etish.

Qanday o'rgatish; a) ish jarayonida ishlatiladigan kuch va ketadigan vaqtni hisobga olgan holda o'qitish va tarbiyalashning turli usullarini ishlatish.

2.O'quvchilar jamoasida ularning e'tiborlarini jalb etish

Pedagog o'quv tarbiya ishi jarayonida o'quvchilar bilan aloqa bog'larkan, ulardan o'qituvchi rolining o'zi taqoza etadigan darajada izzat-ikrom kutadi. Pedagoglar bilan o'quvchilarning o'zaro munosabatlari havosiz bo'shliqda ro'y bermaydi. O'quvchiga nisbatan talabchanlikni ular bilan uyg'un tarzda yo'lga qo'ya biladigan pedagog tarbiyaning maqsadlarini ro'yobga chiqarish uchun eng qulay pedagogik muhitni yarata oladi. Muloqot jarayonlarini har doim ham barcha vaziyatlarda ham sip-siliqqina va ichki qarama-qarshiliklarsiz yuz beradi deb tasavvur qilish yaramaydi. Agar pedagog o'quvchilar psixologiyasini bilsa va uni e'tiborga ola borsa, o'quvchining qiziqishlarini va e'tiqodini, yoshiga xos xususiyatlarini, ilgari egallangan tajribasini inobatga olsa, uning istiqboli va qiyinchiliklari bilan hisoblashgan holda ish tutadigan bo'lsa, ma'naviy anglashmovchilarni bartaraf etishi mumkindir.

Pedagogning o'quvchiga tarbiyaviy ta'sir etishining turli yo'llari va o'qituvchining tarbiyalanuvchilar idroki, hissiyoti, faoliyati va tarbiyasiga ta'sir etishning qanday imkoniyatlari bor?

Har bir o'z ishini boshlovchi pedagog ta'sir etish yo'llari, o'quvchilar bilan muloqotda bo'lish va ularga ta'sir etish yo'llarini bilish zarur.

Ijtimoiy-psixologik tekshiruvlar va pedagogik muloqot malakasiga asosan ikkita asosiy kommunikativ ta'sir etish turlarini ajratish mumkin: ishonch hosil qilish va ishontirish.

Pedagogning har bir harakati o'quvchilarning munosabatlari, fikrlari, hissiyotlari, faoliyatlarini shakllantirishga, ya'ni ularning psixikasi va xulqiga har taraflama ta'sir etishga qaratilgan. Lekin ishonch hosil qilish va ishontirishning psixologik jarayoni turlichadir. Ta'sir etishning har bir yo'li o'z spitsfik harakterga ega.

Pedagogik adabiyotda «pedagogik ta'sir qilish» termini qabul qilingan. Bu tarbiyalanuvchining tarbiyasi bilan munosabatida uning passivligin anglatadi. Lekin biz o'quvchi kelajakda har tomonlama kamol topgan inson bo'lib yetishishini istasak, biz pedagogik ta'sir etishi yuqori pag'onaga-pedagogik o'zaro ta'sir etishga aylantirishi va buni qaysi yo'llar bilan amalga oshirishimizni o'ylashimiz kerak.

Pedagogik ta'sir ko'rsatishning asosiy usullari, bu talab, istiqbol, rag'batlantirish, jazolash va jamoatchilik.

3. Ijodiy kayfiyatlarini yaratishda o'qituvchi muloqotining ta'siri.

Talab – tajribada juda ko'p tarqalgan usul bo'lib, ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogning tarbiyalanuvchiga shaxsiy munosabatining namoyon bo'lishi yo'li bilan xatti-harakatlarining rag'batlantirilishi yoki to'xtatilishini ta'minlaydi.

Talab – Pedagogik ta'sir ko'rsatishning boshlangich usuli bo'lib, tarbiyalanuvchilarda o'ziga nisbatan mas'uliyat va talabchanlikni rivojlantirishda aloxida vazifani bajaradi.

Istiqbol-ta'sir ko'rsatishning juda ta'sirchan usuli bo'lib, u bolalarning xatti-harakatlarini, ular oldiga qo'yilgan maqsadlar, ularning shaxsiy intilishlari, qiziqishlariga aylanadi.

Rag'batlantirish va jazolash – o'quvchilarni xulq-atvoriga kuzatish kiritish, ya'ni foydali xatti-harakatlarini qo'shimcha rag'batlashtirishni va tarbiyalanuvchilarning noma'lum xatti-harakatlarini to'xtatishni ta'minlaydi.

Jamoatchilik fikri-tarbiyalanuvchilarning ijtimoiy foydali faoliyatini g'oyat har tomonlama va muntazam rag'batlantirib borishni ta'minlaydi.

O'zaro fikr almashish bilan ta'sir ko'rsatish vositalari: ishontirish, ta'sir qilish, o'zaro fikr almashish bilan ta'sir ko'rsatish.

Ishontirish pedagogik ta'sir ko'rsatish usuli sifatida darslarda o'quv axboroti, ijodiy suhbatlar, munozaralar shaklida qo'llaniladi, guruh va yakka suhbatlar, munozaralar, siyosiy axborotlar shaklida qo'llaniladi.

Ta'sir qildirish kishi psixikasiga nazoratsiz kirib, uning faoliyatida xatti-harakatlar, sabablar, intilishlar bilan amalga oshiriladi. Ta'sir qilish shunday bir psixik ta'sir ko'rsatishni, kishi uni ongining yetarli nazoratsiz idrok etadi.

a) pedagogik vaziyatlarni taqqoslash va umumlashtiri, usullarini qo'yish;

b) o'quvchilarga yakka individual holda munosabatda bo'lish, ularni mustaqil ishlarini tashkil etish.

Pedagog tarbiya vazifalarini amalga oshirarkan, o'quvchilarga ko'rsatadigan ta'sir tarbiyalanuvchilar ko'rib, eshitib va bajarib borayotgan mazmunlarning muayyan darajada o'zgarishni taqozo qiladi. Har xil o'kituvchi o'kuvchilarga turlicha darajada juda ham xilma-xil tusda ta'sir ko'rsatadi. Muomalaning o'zaro birlikdagi harakati va kommunikativ jihatidan tashqarida uning perseptiv jhati –muloqat ishtirokchilarning uning jarayonida amalga oshiriladigan o'zaro idrok etishi yuzaga chiqadi. Muomala ishtirokchilari o'z ongida bir-birlarining ichki dunyosini qayta tiklashga, his-tuyg'ularini, xulq atvorining sababini, ahamiyatga molik ob'ektlarga nisbatan munosabatini faxmlab yetishga harakat qiladi. «Muomala chog'ida siz eng avvalo kishidagi qalbni, uning ichki dunyosidan izlang», -deb yozgan edi K.S.Stanislavskiy.

4.Muloqot jarayonini boshqarish uslublari.

O'qituvchi o'kuvchilar bilan bo'ladigan muloqotida quyidagi malakalarni egallagan bo'lishi lozim: tashqi qiyofani nazorat qilish, nutqini egallash, pedagogik munosabat madaniyatini egallash. Tashkilotchilik mahorati, o'kuv-tarbiya jarayonini boshqarish uslublarini egallash, tashkilotchilik mahorati, o'quv-tarbiya jarayonini boshqarish uslublarini egallash.

Munosabatlarni boshqarish uslublari:

- a. Avtoritar uslub.
- b. Demokratik uslub.
- c. Liberal uslub.

1. Avtoritar uslub:

- 1.o'zi yakka holda guruh faoliyatini yo'nalishini belgilaydi.
- 2.o'zi ko'rsatma – buyruq beradi.
- 3.javobgarlikni o'z bo'yniga oladi.
- 4.So'zsiz bo'ysunishni da'vo etadi.
- 5.qattiq intizomni talab etadi.
- 6.Aytilgan narsani to'liq bajarilishini talab etadi.
- 7.Gap qaytarganni, gap o'rgatganni yoqtirmaydi. Aytgan tashakkuri ham buyrukqa chiqadi. So'zlari qattiq va qo'pol. Biroq bir masalani tushuntirmaydi, lekin talab etadi.
- 8.Muloqotga kirishishning asosiy shakllari, buyruq ko'rsatma berish, qo'llanma bilan ishlash, xayfsan e'lon qilish.
- 9.Muomalada qo'pol, dag'al. Do'q-po'pisali majbur etish, qo'rqitish, cho'chish orqali kirishadi.
- 10.Avtoritar uslubning ijodiy tomoni favqulodda vaziyatlar ishlatilishi.
- 11.Munosabatni bu uslubda boshqarishi atrofdagilar uchun qiyin yoki og'ir ohvol.

2. Demokratik uslub.

kollektiv fikriga tayanib ish olib boradi.

kollektiv fikrini, tashabbusini ma'qullaydi, rivojlatiradi. Boshqalar fikriga hurmat bilan qaraydi.

boshqalar fikrini o'ziniki qilib oladi.

Muloqotga kirishishning asosiy shakllari: iltimos, maslahat berish, samimiy muomala.

3. Liberal uslub.

tashabbussiz kollektiv ishiga aralashmaydi. Hamma masalalarni yuzaki qarab chiqadi. o'zining fikri yo'q, javobgarlikdan o'zini chetlatadi. Ish natijasi bilan qiziqmaydi.

5-mavzu: Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati

1.Darsni tashkil etishga qo'yiladigan talablar.

Dars ta'lim-tarbiya jarayonining markazi hisoblanadi. Shuning uchun ham davr talabiga mos kadrlar tayyorlashda maktabning o'zni katta ekanligi hammamizga ma'lum. Shuning uchun ham maktabda darsga alohida ahamiyat qaratiladi va o'qituvchining zamon talabiga mos dars o'tishi talab etiladi. Uzoq davrlar moboynida dars dars jarayonini tashkil etish nazariyasi ishlab chiqilgan bo'lsada, uni amalga oshirishda ayrim kamchiliklarga yo'l qo'yilmoqda. Masalan, o'qituvchining o'zi mustaqil ravishda ishlashi, bilimlarni o'zi mustaqil egallab olish qobiliyatli hali to'g'ri yo'lga qo'yilmagan, ya'ni, didaktik omillar ta'kidlaganidek «Yomon o'qituvchi haqiqatni beradi, yaxshi o'qituvchi esa shu haqiqatni o'zi egallab olish yo'lini ko'rsatib beradi». Dars ko'proq o'qituvchilarning mavjud bilimlarini egallashga yo'lantiriladi.

2 O'qituvchining dars davomida mehnati va uni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari. Tashqaridan qaraganda bu yondashuv to'g'ri bo'lib ko'rinsada, bu masala atroflicha tahlil qilinganda asosan tashqi ko'rinishga e'tibor qaratib, ichki tuzilishida o'qituvchilarning bilim olishi, o'y-fikrlash qobiliyati hisobga olinmaydi. O'qituvchi o'zining odiga qo'ygan maqsadiga erishish uchun harakat qiladi. O'qituvchilarning faolligi e'tiborga olinadi-da, biroq amalga oshirilmaydi. To'g'ri tashkil etilmagan dars o'qituvchilarning o'qish-bilish faolligini nazorat qilish imkoniyatini yarata olmaydi. Har xil metod va usullarni amalda qo'llash imkoniyati yo'q. Darsning borishidagi yo'l qo'yilayotgan kamchiliklarni nazarga olib, ko'pchilik didaktiklar dars borishini mustakil tuzib, o'qituvchining faolligi, topqirligi, ijokorligini taqiqlamaslik zarur deyishadi. Bu fikrni to'g'ri talqin etish «Ta'qiqlamaslik kerak» deganda, darsning borishini xohlagancha tashkil etaver, deb tushunmaslik kerak. Darsning borishi uning turiga, maqsadiga, mazmuniga, bolalarning imkoniyatiga qarab tashkil etilishi shart.

Jamiyatimizda bo'layotgan o'zgarishlar o'qish metodikasiga nazariy va amaliy jixatdan davr talabiga mos darsni tashkil qilishni talab etmoqda. Shuning uchun ham, taniqli olimlar bilan metodistlar, ijodkor o'qituvchilar bugungi dars qanday bo'lishi kerak, u oldingi o'tilgan darsdan nimasi bilan farq qilish lozim degan savolga javob qidirmokda. Shundan kelib chiqib, o'quv-tarbiya jarayonining mazmuni ham yangilanadi, maktabdagi ta'lim-tarbiya jarayonining sifatiga, o'quv jarayonini tashkil etishga e'tibor kuchayadi. Darsdagi ta'lim-tarbiya ishidagi quyidagi ko'rinishlarni nazarda tutish va ularni imkon qadar ta'lim jarayoniga tadbiq etib borishimiz zarur. O'qituvchi o'qituvchilarga nisbatan muayyan holatda tursagina pedagogik ta'sir ko'rsatishni muvaffoqiyatli amalga oshira oladi. Mazkur holat o'qituvchilar bilan muomala sohasida o'qituvchining asosiy yo'l-yo'rig'idan ibrat bo'lib, u o'qituvchilarning psixologik yosh xususiyatlariga monand bo'ldi. Tarbiyaning mavjud

tarbiyalashni tahlil qilib tajriba sinov ishi o'quvchilarning yoshiga muvofiq ravishda o'qituvchi xolatining o'zgarish mezonini aniqlashga imkon beradi. Bu o'quvchilarning kollektiviga nisbatan tashqi xolatdan ma'lum darajada ichki xolatga o'tish, o'quvchilarga bevosita ta'sir ko'rsatishning kamayishi va bevosita ta'sirini ortishi: kollektivni boshqarishi organlariga berish, har bir bola shaxsining ichki olamiga ko'p tasir etishga o'tishdir. Turli yoshdagi o'quvchilarning muomilasiga ta'sir ko'rsatish sub'ekti bo'lgan o'quvchi tutgan yo'l va maxoratini umumlashtirishga tavsifni quydagicha tasavvur qilish mumkin. Quyi sinflarda o'qituvchi tashkilotchi bulib maydonga chiqadi. V Dalning lug'atiga qaraganda tuzuvchi tasir etuvchi ma'noni bildiradi. Pedagogik kichik yoshdagi o'quvchilar hayotiga ta'sir ko'rsatishning asosiy mazmuni uni tashkil etish zarurati bilan belgilanadi. Kichik yoshdagi o'quvchilar kollektivlarida talabchan va quvnoq tarbiyachi bo'la oladigan bolalarning faol ijodkorlik bilan to'la hayotni tashkil etib, ular orasida o'zaro hayrixoxlik g'amxo'rlik vaziyatini, zavqli vaziyatini vujudga keltira oladigan tarbiyachilar katta obro-e'tibor qozonadilar. Bolalar katta yoshdagibunday kishilarni o'z do'stlari deb qabul qilishga moyildirlar. Bunday munosabat eng yaxshi munosabatdir, chunki u katta yoshdagi kishiga tashkilot vazifalarni xal etishga yordam beradi. O'smirlar o'qiydigan sinflarida o'qituvchining holati rahbar degan so'z bilan ifodalanishi mumkun. V. Dal' bu so'zni quyidagicha, ya'ni ko'rsatuvchi, murabbiy, ishvoshi, boshlovchi deb ta'riflaydi.

3. O'quvchilarning bilim anglash faoliyatini boshqarishda o'qituvchining mahorati. Pedagoglarning o'smirlarga ta'sir ko'rsatishning asosiy mazmuni ularning faoliyatiga rahbarlik qilish zarurati bilan belgilanadi, bu faoliyat o'z-o'zini tashkil qilishning ko'proq ulishini o'ziga qamrab oladi, bu esa o'quvchining ta'lim tarbiya jarayonining rahbarisifatida, o'quvchilarga quyidagi talabalar mazmunnin ochib beradi. Usmirlar pe6dagogik talablarni ongli va sitqi dildan bajarishlari uchun talab mavzuiga nisbatan o'qituvchi va o'quvchining bir xil yo'l tutishi zarurdir. U bilish nuqtai nazaridan Qiziqarli bo'lishi yoki amali jixatdan foydali bo'lishi zarur yohud hissiyotlarni yengillashtirish va haqozalar uchunkerak, boshqacha so'zlar bilan aytganda, kollektiv faoliyat jarayonini qulaylashtirish zarurdir, aks holda talab samarasiz bo'lib qoladi, katta yoshdagi o'smirlarga nisbatan o'quvchi homiy yoki tarbiyachi holatida turadi, bu so'zlar V. Dal' lug'atida «homiylilik qiluvchi, g'amxur, serharakat» sifatida ta'riflanadi. Bunday xolat shuni taqoza qiladiki o'qituvchi faoliyatining shunday sohalarida, yani bevosita aralashuv kam safar beradigan sohalarda, o'quvchilarning o'zaro harakatlariga alohida e'tibor berishi lozim, bu esa pedagogdan katta yoshdagi o'smirlarga o'ziga hos xomiylik qilishni talab etadi, bu avvalo ularni bu soxadagi axvoli yaxshi bo'lishi haqida bevosita g'amxo'rlikni o'z ichiga oladi. Yuqori sinflarda o'quvchining holati konsulttant, ya'ni muayyan soxada maslaxatlar beruvchi mutaxasis so'zi bilan ifodalanish mumkun. O'qituvchi yuqori sinif o'quvchilari bilan muloqat yo'li bilan muomila qilganda o'tmish g'oyaviy merosining muxum ahamiyatini tasdiqlab berish mumkun. Bunday xolda u keng mualimlar bo'yicha masala xatchi bo'lib keladi va yuqori sinf o'quvchilariga samarali tasir ko'rsatish imkoniga ega bo'ladi. O'quvchi jamoa a'zolari gaplash oli ham kerak.

4. O'qituvchi kasbiy va shaxsiy pedagogik mahorat qirralari. O'quvchilardan mustaqil fikrlashni rivojlantirish uchun bilimlarni o'zlashtirish jarayonini mahoratli o'qituvchi shunday tashkil etish lozimki, bu jarayon mashq qilib qolmasdan,

masalalarini mustaqil yechish qobiliyati, mustaqil fikrlash ham mashq qildirish lozim. Avvalo fikrlashga o'rgatishni savolni to'g'ri qo'ya olishdan boshlash kerak. Fan har doim ana shunday boshlagan, savolni qo'ya olishdan, muammoni, vazifani bayon etish yechimi yo'q muammolarni harakatning ma'lum uslublari, ma'lum yo'llar bilan xal qilishga harakat qilingan. Aqlni shunday tarbiyalash kerakki, qarama-qarshilik asabiylashish uchun sabab emas, balki mustaqil ishlashga, narsaning o'zini mustaqil qarab chiqishga undasin. Tajribali o'qituvchi har doim o'quvchilarni muammoga, muammoli vaziyatlarga olib keladi. Bunga olib kelishida bir tomondan, bir «kichik qo'shimcha» shaxsiy mulohaza, sodda ijodiy tafakkur, mustaqil harakat talab qilinadi. Agar o'quvchi bir necha urinishlardan so'ng, o'qituvchining aytib berishini kutmasdan, bunday vaziyatdan chiqish yo'lini mustaqil topsa, u aqliy taraqqiyotda katta qadam qo'ygan bo'ladi. Xulosa, qilib aytganda inson o'zi bajara olmaydigan narsalarni boshqarishga o'rgata olmaydi. Maktab fikrlashga o'rgatishi zarur, - bu esa o'qituvchining o'zi fikrlashga o'rganishi zarurligini anglatadi. Bu xol hozirgi oliy pedagogik o'quv yurtlarda taqsim olayotgan talabalarni zamonaviy ruxda fikrlashga o'rgatish zaruriyatini anglatadi yani, ta'lim-tarbiya berayotgan bu ustozlar oldiga yuksak ma'suliyatni yuklatadi. Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari

Mavzu-6: Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari

asosida faoliyat olib borishi

1. Pedagogik texnologiya haqida tushuncha

Hozirgi vaqtda O'zbekistonda jahon ta'lim maydoniga kirishga yo'naltirilgan yangi ta'lim tizimi qaror topdi. Bu jarayon bilan bir vaqtda pedagogik o'quv-tarbiya jarayonining nazariyasi va amaliyotida sezilarli o'zgarishlar sodir bo'lmoqda. Ta'limdagi yondashuvlar tarkibi o'zgarmoqda va boshqacha munosabatlar, pedagogik mentalitetlar o'rnatilmoqda.

Ta'lim tarkibi yangi protsessual mahoratlar, axborotlar bilan ishlash qobiliyatining rivojlanishi, ilmiy muammo va bozor amaliyotining ijodiy yechimining ta'lim dasturlarini individuallashtirishga qaratilishi bilan boyitilmoqda.

Hozirgi vaqtda pedagogik lug'atda pedagogika tushunchasi mustahkam o'rnatilgan. Lekin uni tushunish va ishlatishda turli xil o'qilishi mumkin.

Texnologiya- bu bir ishda, mahorat va san'at qo'llaniladigan usullar yig'indisidan iborat.

Pedagogik texnologiya-ta'lim shakli, usuli, uslublari, tarbiyaviy vositalarning maxsus yig'ilishini aniqlovchi psixologik-pedagogik ko'rsatmalarning majmuidir.

Pedagogik texnologiya-bu o'quv jarayonini amalga oshirilishining sarmazmun texnikasidir. (G. Bepalko)

Pedagogik texnologiya aspektlari.

Pedagogik texnologiya tushunchasi 3 aspektda namoyon bo'lishi mumkin:

1. Ilmiy aspekt-pedagogik texnologiya pedagogik fanning qismi sifatida ta'lim

uslublari, tarkibi va maqsadlarini ishlab chiqadi va o'rganadi, hamda shu bilan birga pedagogik jarayonlarini loyihalashtiradi.

2. Protsessual-tavsifiy aspekt - ta'limda rejalashtirilgan natijalarga erishish uchun jarayonni tasvirlash, maqsad, tarkib, uslub va vositalar majmuidir.

3. Protsessual-amaliy aspekt - pedagogik (texnologik) jarayonning amalga oshishi, barcha pedagogik metodologik (uslubiy), instrumental vositalarning amal qilish.

Shunday qilib, pedagogik texnologiya fan sifatida amal qilib, ta'limning yanada ratsional yo'llarini tadqiq etadi.

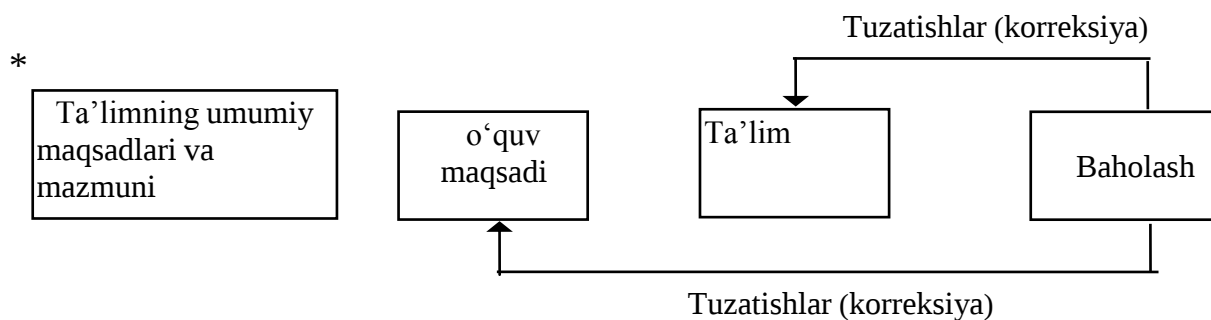
Bu esa ta'limda qo'llaniladigan usullar, tamoyillar va regulyativlar tizimi sifatida hamda ta'limning real jarayoni sifatida bajaradi.

Pedagogik texnologiyaning o'ziga xos xususiyati.

Pedagogik texnologiya paydo bo'lguncha qadar ta'lim tizimi doirasida ta'lim jarayonini yetarli samarali loyihalash qoidasi ishlab chiqilmadi. Pedagogik texnologiyaning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, unda o'quv maqsadlariga kafolati erishishda o'quv jarayoni loyihalashtiriladi va amalga oshiriladi. Texnologik yondashuv, eng avvalo, yuzalikda emas, balki rejalashtirilgan natijasi olish imkonini beruvchi konstruktiv, ko'rsatmali sxemada o'z ifodasini topadi.

Maqsadga yo'naltirilganlik, jarayon natijalarini tashhisli tekshirish, ta'limni alohida o'rgatuvchi qismlarga bo'lib tashlash o'quv jarayonining qirralarini bugungi kunda ta'limni qayta ishlab chiqish sikli g'oyasiga birlashtirish imkonini beradi. U asosan o'z ichiga quyidagilarni oladi.

- * ta'limda umumiy maqsadning qo'yilishi;
- * tuzilgan umumiy maqsaddan aniq maqsadga o'tish;
- * pedagoglarning bilim darajalarini dastlabki baholash;
- * bajariladigan o'quv ishlarni majmuasi;
- * natijani baholash.
- * Bundan ko'rinadiki, o'quv jarayoni «modulli» ko'rinishga kelib, turli mazmun bilan to'ldirilgan, umumiy tizimga mos holda ishlab chiqariladigan bloklar qismlardan iborat.

O'quv jarayoni pedagogik texnologiya asosida tashkil etishning rejalashtirishda pedagogdan yuksak malaka talab etadi, materiallar tayyor bo'lgach, pedagog asosan tashkili va konsultativ vazifalarni bajaradi. Umumiy ko'rinishda pedagogik texnologiya tarkibiga quyidagilar kiradi:

- ☐ fanning identifikatsiyalashgan o'quv maqsadlarini ishlab chiqish;
- ☐ o'quv maqsadli shajarasi;
- ☐ o'quv maqsadlarini nazorat topshiriqlariga aylantirish;
- ☐ maqsadga erishish usullari;
- ☐ erishilgan o'quv maqsadlarini baholash.

Bu tarkibiy qismlarning har biri ma'lum yo'nalishdagi pedagogik operatsiyalar tizimini tashkil etadi. (Sxemaga qarang)

4.2. Pedagogik texnologiyalar va ularning tavsifi

Zamonaviy ta'limni tashkil etishga quyiladigan muxim talablardan biri ortikcha ruxiy va jismoniy kuch sarf etmay, kiska vakt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Qiska vakt orasida muayyan nazariy bilimlarni O'quvchilarga yetkazib berish, ular da ma'lum faoliyat yuzasidan kunikma va malakalarni hosil kilish, shuningdek, O'quvchilar faoliyatini nazorat kilish, ular tomonidan egallangan bilim, kunikma hamda malakalar darajasini baxolash O'qituvchidan yuksak pedagogik maxorat hamda ta'lim jarayoniga nisbatan yangicha yondoshuvni talab etadi.

Bugungi kunda bir kator rivojlangan mamlakatlarda bu borada katta tajriba tuplangan bulib, ushbu tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar interfaol metodlar nomi bilan yuritilmokda. 1huyida ta'lim amaliyotida foydalanilayotgan interfaol metodlardan bir nechtasining mox.iyati va ulardan foydalanish borasida suz yuritamiz

«Fikrlar hujumi» texnologiyasi

Mazkur metod O'quvchilarning mashg'ulotlar jarayonidagi faolliklarini ta'minlash, ularni erkin fikr yuritishga ragbatlantirish hamda bir xil fikrlash inersiyasidan ozod etish, muayyan mavzu yuzasidan rang — barang goyalarni tuplash, shuningdek, ijodiy vazifalarni xal etish yechish jarayonining dastlabki boskichida paydo bulgan fikrlarni yengishga urgatish uchun xizmat kiladi. «Fikriy xujum» metodi A.F.Osborn tomonidan tavsiya etilgan bulib, uning asosiy tamoyili va sharti Mashg'ulot (baxs)ning har bir ishtirokchisi tomonidan urtaga tashlanayotgan fikrga nisbatan tanki dni mutlako ta'kiklash, har kanday lukma va xazil — mutoyibalarni rarbattlantirishdan iboratdir. Bundan kuzlangan maksad O'quvchilarning Mashg'ulot (baxs) jarayenidagi erkin ishtirokini ta'minlashdir. Ta'lim jarayonida ushbu metodldn samarali va muvaffakiyatli foydalanish O'qituvchining pedagogik maxorati va tafakkur kulamining kengligiga boglik buladi. «Fikriy xujum» texnologiyasidan foydalanish chogida O'quvchilarning soni 15 nafardan oshmasligi maksadga muvofikdir. Ushbu metodga asoslangan Mashg'ulot bir soatga kadar tashkil etilishi mumkin.

«6x6x6» metodi

Ushbu metod yordamida bir vaktning uzida 36 nafar O'quvchini muayyan faoliyatga jalb etish orkali ma'lum topshirits yoki masalani xal etish, shuningdek, guruxlarning har bir a'zosi imkoniyatlarini aniklash, ularning karashlarini bilib olish mumkin. «6x6x6» metodi asosida tashkil etilayotgan Mashg'ulotda har birida 6 nafardan ishtirokchi bulgan 6 ta gurux O'qituvchi tomonidan urtaga tashlangan muammo (masala)ni muxokama kiladi. Belgilangan vakt nixoyasiga yetgach O'qituvchi 6 ta guruxni kayta tuzadi. haytadan shakllangan guruxlarning har birida avvalgi 6 ta guruxdan bittadan vakil buladi. Yangi shakllangan gurux; a'zolari uz jamoadoshlariga avvalgi guruxi tomonidan muammo (masala) yechimi sifatida takdim etilgan xulosani bayon etib beradilar va mazkur yechimlarni birgalikda muxokama kiladilar.

«6x6x6» metodining afzallik jixatlari kuyidagilardir:

- 1) guruxlarning har bir a'zosini faol bulishga undaydi;
- 2) ular tomonidan shaxsiy karashlarning ifoda etilishini ta'minlaydi;
- 3) guruxning boshka a'zolarining fikrlarini tinglay olish kunikmalarini hosil kiladi;
- 4) ilgari surilayotgan bir necha fikrni umumlash — tira olish, shuningdek, uz fikrini

ximoya kilishga urgatadi.

Eng muximi mashg'ulot ishtirokchilarining har biri kiska vakt (20 dakika) mobaynida ham munozara katnashchisi, ham tinglovchi, ham ma'ruzachi sifatida faoliyat olib boradi.

«Bumerang» texnologiyasi

Bu texnologiya bir mashg'ulot davomida ûquv materialini chuqur va yaxlit holatda o'rganish, ijodiy tushunib yetish, erkin egallashga yo'naltirilgan. U turli mazmun va harakterga (muammoli, munozarali, turli mazmunli) ega bo'lgan mavzularni o'rganishga yaroqli bo'lib, ûz ichiga og'zaki va yozma ish shakllarini qamrab oladi. Har bir mashg'ulot davomida talabalarning turli topshiriqlarni bajarishi, navbat bilan ûqituvchi yoki talaba, iqtisodchi yoki tadbirkor rolda bo'lishi, kerakli ballni to'plashiga imkoniyat yaratadi.

«Bumerang» texnologiyasi tanqidiy fikrlash, mantiqni shakllantirishga imkoniyat yaratadi hamda g'oya va fikrlarni yozma va og'zaki shakllarda bayon qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Mazkur metod tarbiyaviy harakterdagi qator vazifalarni amalga oshirish imkonini beradi, ya'ni; bo'lajak iqtisodchilarda jamoa bilan ishlash mahorati, muomalalik, xushfe'llik, o'zgalar fikriga hurmat, rahbarlik sifatlarini shakllantirish, ishga ijodiy yondashish, o'z faoliyatini samarali bo'lishiga qiziqish, o'zini xolis baholash kabilar.

«Veer» texnologiyasi

Bu texnologiya murakkab, ko'ptarmoqli, mumkin qadar muammo harakteridagi mavzularni o'rganishga qaratilgan. Texnologiyaning mohiyati shundan iboratki, bunda mavzuning turli tarmoqlari bo'yicha axborot beriladi va ularning har biri alohida muhokama etiladi. «Veer» texnologiyasi tanqidiy, tahliliy, aniq va mantiqiy fikrlarni rivojlantirishga hamda o'z g'oyalari va fikrlarini yozma va og'zaki shaklda bayon etish hamda himoya qilishga imkoniyat yaratadi.

«Iqtisodchi-rahbar» texnologiyasi

Bu usul talabalarni ijodiy, mustaqil, obrazli fikrlashga o'rgatadi. Ish rejasini tuzish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, «O'zini-o'zi boshqarish», «Rahbarning tashkiliy qobiliyatlari», «Zamonaviy tadbirkor shaxsi», «Zamonaviy iqtisodchining shaxsi» deb nomlanuvchi mavzularning yakunida «Iqtisodchi-rahbar» degan yangi usuldan foydalaniladi. Har bir talabaga varaqlar tarqatiladi, ularda «Men firma direktori», «Men fermer», «Men bankir», «Men tadbirkor», «Men oddiy ishchi» kabi savollar yozilgan. Har bir guruh talabasi o'ziga tushgan faoliyatni ta'riflab, mazmunini ochib beradi.

7-Ma'ruza: Pedagog kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati va psixologiyasi.

Muomala – axborot jarayonidir. Pedagog bevosita shaxslarga muomalada o'z tarbiyalanuvchilari, umuman, jamoa haqida, undagi ichki jarayonlar haqida g'oyat xilma-xil axborotga ega bo'ladi va hokazo. Pedagog ham o'z navbatida muomala jarayonida o'z tarbiyalanuvchilariga maqsadga qaratilgan axborotni ma'lum qiladi.

Pedagog muomala vositasi orqali qanday axborot olishni qarab chiqar ekanmiz, o'quvchining shaxsi haqidagi axborotning muhimligini alohida ta'kidlab o'tish kerak. Muomala shaxsni g'oyat xilma-xil sharoit va ko'rinishlarda o'rgatishga imkoniyat beradi. Pedagog o'quvchilar bilan muomala qilar ekan, juda mayda qismlarni anglab

olishga qodir bo‘ladi. Bular sirtidan qaraganda unchalik ahamiyatli bo‘lmasada, shaxsda sodir bo‘layotgan, uni tushunish uchun juda muhim bo‘lgan alomatlar ham bo‘lishi mumkin, bunda pedagog shaxsi katta rol o‘ynaydi. Ayni bir xil hodisaning turli kishilar tomonidan talqini-uning shaxsning o‘tmishidagi tajribasiga bog‘liqligi bilan izohlanadi, bu tajribaning uch jihati bor: umuman, hayotiy tajriba, pedagogik faoliyat tajribasi va muayyan jamoa bilan, o‘quvchilar bilan muomalada bo‘lish tajribasi.

Nihoyat, pedagogning o‘quvchilar bilan kundalik muomalasi shunga olib keladiki, u o‘quvchilarning xatti-harakatlaridagi chuqur ma’no va haqiqiy sabab turli vaziyatlarda payqab oladi, buning uchun namuna sifatida, o‘zi tez-tez qayd qilgan dalillardan va o‘quvchilarning xulq-atvor usullaridan foydalanadi. O‘qituvchining o‘quvchilar bilan muomalasi tarbiyani boshqarish vositasi sifatida qaralib, birlashtiruvchi o‘rnini to‘ldiruvchi vazifasini ham bajaradi. Muomalo o‘zaro munosabatlar doirasida sodir bo‘ladi. Boshqarish vositasi bo‘lgan muomala faoliyatdan oldin sodir bo‘ladi. Boshqarish bo‘lgan vositasi muomala o‘quvchilarning faoliyatiga hamrohlik qiladi, nihoyat, boshqarish vositasi bo‘lgan muomala faoliyatidan keyin boradi.

Muomala – axloq ko‘rki sanaladi. Har bir kishining qanday dunyoqarashga egaligi, bilimliligi uning muomalasidan ma’lum bo‘ladi. Muomala – insonlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqa vositalaridir. Muomalada asosiy vosita til hisoblanadi. Shuning uchun ham til-alloqa quroli deyiladi. Insoning tili shirish, muomalasi madaniyatli bo‘lsa, qisqa vaqt ichida xalq orasida obro‘-e’tibor topadi. So‘zga chechanlik, hech qachon kishiga obro‘ keltirmaydi. Shuning uchun ham o‘tmishda yashab o‘tgan mutafakkirlarimiz tilga, so‘zga hurmat bilan yondashishlarini uqtirib o‘tganlar. Ulug‘ bobomiz Alisher Navoiy muomala madaniyati, xushmuomalalik tilning ahamiyati to‘g‘risida, shirinso‘zlik xaqida nurhikmat fikrlar bayon qilganki, bugungi kunimiz uchun ham o‘z ahamiyatini yo‘qotgan emas. «Til shirinligi - ko‘ngilga yoqimlidir, muloyimligi esa foydali. Shirin so‘z ko‘ngillar uchun asal kabi totlidir», - deydi A.Navoiy. pedagog bolalarga bilim berish uchun bir qator ular nutqining rivojlanishiga ham alohida ahamiyat beradi va bunda u turli pedagogik usullardan foydalanadi.

Adabiy til - tafakkur quroli. Adabiy tilga palapartish munosabat, noaniq, taxminiy ehtimol bilan fikrlash demakdir. Tildagi ravshanlik ravshan fikr natijasidir, turgan gapki, ravshan ifodani talab etadi.

Hayot, til, urf-odatlarining tabiiyligi, millatning kuchiga kuch qo‘shiladi, hayotda dabdabalilik, tilning jimjimadorligi tantiq urf-odatlar esa uni o‘zlik va xalollikka maxkum etadi. O‘zbek adabiy tili: ming yillar moboynida xalq o‘z hayotining, o‘z fikrlari, o‘z tuyg‘ulari, o‘z udumlari, o‘z intiqomi, o‘zining buyuk istiqbolining mayin, shukuhli, behad, boy, dono, shoirona va mehnat quroli bo‘lgan ushbu tilni yaratadi.

1. Muomala madaniyati hamma joyda kerak. Ish joyda, transportda, uyda ... shuning uchun ham biz kim bilan qanday muomala qilishni bilishimiz kerak. Insonning qanchalik bilimli, aql-zakovatli ekanligi muomala orqali namoyon bo‘ladi.

Odamlar butun ichki dunyoni, maqsadini, muomala va munosabatlarini bir-birlariga so‘z yordamida yetkazadi, amalga oshiradi. Shu tufayli so‘zlashuv munosabatlari kishilarning muomulalari yoqimli, ishi ham yurishgay bo‘ladi. Bundaylarni odamlar yoqtiradi, harmat qiladi. So‘zlashuv ham o‘ziga xos san’atdir. Bu san’atni mukammal o‘rganish har bir insonga zarur. Shu bilan birga, ona tilini

mukammal o'rganmoq har bir insoning muqaddas burchidir. Tilni bilgach: uni ishlata bilash san'atini egallamoq inson uchun zarurdir.

Shirinso'zlik va go'zal nutq hech qachon, hech qayerda sotilmaydi. Bunga erishmoqlining birgina yo'li bor, bu ham bo'lsa tinimsiz shirin so'zlashash mashq qilmoqlikdir. Bu esa asosan ko'p kitob o'qish yo'li bilan amalga oshiriladi. Muomala insonning kimligini ko'rsatuvchi yuzidir.

8-Ma'ruza: Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari

Pedagog umumiy talablardan tashqari quyidagi axloqiy qoidalarga ham rioya etishi lozim.

Pedagogning asosiy axloqiy qoidalari.

Pedagogning asosiy axloqiy qoidalariga quyidagilar kiradi:

- qo'l ostidagilarga o'rgatish va ulardan ham o'rganish, «O'rgatib, saboq berib qo'yish»dan o'zni tiyish;
- odamlarni o'zining yaxshi hislatlari, ishdagi shaxsiy namunasi bilan ortidan ergashtira bilish, ya'ni «men qilganday bajar» degan qoidani shior qilib ish ko'rish;
- talab qilish, ammo ta'qib etmaslik;
- qo'l ostidagilarning tarjimai holini, xulqvdagi yaxshi va yomon tomonlarini, turmush sharoitini, oilaviy ahvolini, do'st va dushmanlarini yaxshi bilish;
- muomalada kamtar, sodda, vazmin, dilkash bo'lish, ortiqcha rasmiyatchilikka, to'rachilikka yo'l qo'ymaslik;
- o'ziga bino qo'yishdan, maqtanishdan saklanish, xalqimizning «kamtarga kamol, manmanga zavol» degan o'gitiga amal qilish;
- sobitqadam bo'lish, ammo qaysar bo'lmaslik, qaysarlik - axmoqlik belgisi ekanligani teran anglash;
- zaruratsiz tanqid qilmaslik, tanqidning maqsad emas, -vosita ekanligani unutmazlik;
- xatosini tushunib, uni tuzatgan odamni tanqid qshshaslik, ayniqsa kamchiligani yuziga solmaslik;
- zaruratsiz qo'l ostidagilarning qilayotgan ishlariga aralashmaslik;
- «boshliq xafa bo'lmaydi, u taxdil qiladi» degan o'gitga amal qilish;
- hamma vaqt qo'l ostidagilariga ularning yaxshi ishlari uchun tashakkur aytish;
- begona odamlar oldida qo'l ostidagilarini tanqid qshshaslik, ularga tanbeh bermaslik;
- gapirish, tingaash, suhbatlashishni bilish;
- o'zgalar xatosidan o'rganish;
- o'zgalarning fikrlariga kuloq solish;
- yoqmagan odamlarning ham fikrlariga, takliflariga e'tibor berish, ularni qo'rslik bilan qaytarib tashlamaslik;
- iqtidorli xizmatchilardan qo'rqmaslik, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash;
- ishxonadan chiqqanda qayerda bo'lishini va ishxonaga qachon qaytib kelishini aytib ketish;
- telefonda qisqa va aniq so'zlashish, sirlarni oshkor etmaslik;

- itoat qilishga o‘rganish;
- qo‘l ostidagalariga topshiriq berishdan avval ularning imkoniyat va qobiliyatlarini inobatga olish;
- o‘zini faqat ishdagina boshliq, xizmatdan tashqarida jamoaning teng huquqli a‘zosi deb his qilish;
- birinchi bo‘lib salomlashishga harakat qilish;
- tushayotgan ma’lumotlarni obdon tekshirmasdan turib xulosa chiqarmaslik, mish-mishlar hamda g‘iybatlarning ishga va rahbar obro‘sigacha katta zarar yetkazishini unutmazlik;
- o‘zini maqtayotgan odamga nisbatan hushyor bo‘lish;
- qo‘l ostidapsharning ham odam ekanligini, ularning ham oilasi, yoru-do‘stlari borligini unutmazlik;
- ishonish va tekshirib ko‘rish prinsipiga amal qilish va h.k.

1. *Kichiklarning kattalarga nisbatan rasmiy axloqiy munosabatlari.*

Bunda kichik kattaga:

- axborot beradi, rasmiy iltimos qiladi;
- ruxsat berishni yoki tavsiya qilishni so‘raydi;
- kelishini iltimos qiladi, borish uchun ruxsat so‘raydi;
- bajaradi va bu hakida axborot beradi;
- tegishli hujjatlarni takdim etadi.

Xodimlarining xizmat jamoalaridagi axloqiy-yestetik va ruhiy muhitni yaxshilashga xizmat qiluvchi bir qator odob-axloq koidalari ham mavjud bo‘lib, ular quyidagilardan iborat:

1. Har bir xodim ishga o‘z vaqtida, kechikmasdan kelishi va ish joyidagilar bilan ochiq chehra bilan salomlashishi zarur. Hatto kayfiyati buzilgan bo‘lsa ham buni xizmatdoshlariga sezdirmasligi, jig‘ibiyron bo‘lib o‘zgalarni ham bezovta qilmasligi kerak.
2. Ishxonada xizmatdoshlar bilan ovozni pasaytirib, xushmuomalalik bilan muloyim so‘zlashish, dag‘allikka yo‘l qo‘ymaslik, o‘zgalarning suhbatiga aralashmaslik, so‘zlarini xufiyona tinglamaslik, tasodifan eshitib qolgan so‘zlarni o‘zgalarga yetkazmaslik, qolaversa, sababsiz o‘zgalarning bajarayotgan ishlariga aralashmaslik lozim.
3. Xizmatdoshlarning narsalari - qalam, ruchka, qog‘oz, yelim, ip-igna, xizmat uchun zarur bo‘lgan texnika vositalaridan ularning ruxsatisiz foydalanish odobdan emas. Faqat so‘rab foydalanish kerak.
4. Maslahat so‘ragan xizmatdoshlarga iloji boricha to‘g‘ri maslahat berish, bilganini sidqidildan o‘rgatish, tushunmagan joylarini tushuntirib berish kerak. Xizmatdoshning ishdagi yoki fe‘l-atvoridagi kamchiligi uchun uning ustidan aslo kulmaslik, masharalamaslik lozim.
5. Har bir xodim har xil bekorchi ishlar bilan o‘zining ham, qolaversa, boshqalarning ham vaqtini zoye ketkazmasligi, «vaqt - oltin, uni tejash kerak» degan o‘gitga amal qilishi zarur. Berilgan va‘da ustidan chiqish lozim.
6. Betob bo‘lib qolgan xizmatdoshning hol-ahvolidan xabar olish, ulardan ko‘ngil so‘rash, kerak bo‘lsa yordam berish kerak.
7. Do‘stlar yoki xizmatdoshlar bilan albatta teatr, konsert, kinoga va boshqa ko‘ngalochar joylarga borib buyurib turish, hordiq chiqarishning faol usullaridan

foydalanish kerak. Mahallada o'tkaziladigan barcha umumiy tadbirlarda albatta qatnashish, iloji bo'lsa ularga bosh-qosh bo'lib turish zarur.

8. Hamkasblarning yutuqlaridan quvonish kerak. Baxillik, chaqimchilik, hasad qilib emas, havas qilib yashash kerak.

«*Kategoriya*» yunoncha so'z bo'lib, «*hukm*», «*ifodalash*», «*ta'rif berish*» degan ma'nolarni anglatadi.

Kasb axloqi kategoriyalarining vazifalariga qo'yidagilar kiradi:

1. Bilish-jamiyat axloqiy hayotining rivojlanish qonuniyatlarini bilish asosida uning mohiyatini anglab olish;
2. Baholash-kishilarning xatti-harakatlarini, axloqiy normalarni qanday bajarayotganliklarini adolat nuqtai nazaridan asoslay olish;
3. Tanlash-axloqiy qadriyatlar dunyosida to'g'ri xatti harakatlarni sodir etish uchun maqsad, vosita va usullarni to'g'ri belgilash;
4. Boshqarish-sodir etiladigan axloqiy munosabatlarni tartibga solgan holda yoo'naltirib turish.
5. Bashorat qilish-jamiyat axloqiy hayotining kelgusidagi rivojlanish yo'llarining modellarini yaratish;
6. Birlashtirish-odamlarning yaxshilik va ezgulik yo'lidagi hamjihatliklarini ta'minlash;
7. Tarbiyalash-har bir insonning axloqiy, huquqiy ongini rivojlantirish asosida ularning axloqiy va huquqiy madaniyatini oshirishning har xil vosita va usullarini ishlab chiqish, amalda qo'llash.

«Yaxshilik» tushunchasi va uning mohiyati.

«Yaxshi» deganda, kishining biror talabiga to'la javob beradigan, unga yoqadigan xatti-harakatlar, narsalarning ijobiy sifatlari tushunilsa, «yaxshilik» deganda esa ixtiyoriy ravishda biror kishining manfaatini ko'zlab ish tutish, unga manfaat yetkazish, xayrli, ezgu ishlarni amalga oshirish tushuniladi.

«Yaxshilik» o'zining kundalik oddiy tushunchasidan tashqari etika fanining kategoriyasi sifatidagi ta'rifiga ham egadir.

Yaxshilik deb tevarak atrofda sodir bo'layotgan hamma voqea, hodisa va narsalarning insonni e'zozlaydigan, uning manfaat va ehtiyojlarini qondiradigan, axloqiy normalarga mos keladigan, odamgarchiligining o'sishini taminlaydigan, baxtli hayot kechirishga xizmat qiladigan barcha ijobiy tomonlarning yigindisiga aytiladi.

Yaxshilik kategoriyasi mehnat sohasida-jamiyat manfaatlari yo'lida qilingan halol ijodiy mehnat, siyosat va huquq sohasida-insonparvarlik, adolatparvarlik, maorif sohasida-yosh avlodni tarbiyalash maqsadida qilingan ezgu ishlar va boshqa shakllarda namoyon bo'ladi.

Maorif sohasi xodimlarining har tomonlama yetuk, barkamol avlodni tarbiyalashdagi barcha ishlari, o'tkazilayotgan tadbirlari xalqimizning buyuk kelajagini ta'minlash yo'lida qilingan ishlar yaxshilik hisoblanadi.

«Yomonlik» tushunchasi va uning mohiyati. Yomon odam deganda, fe'l-atvori buzuk, yaramas, razil odam; yomonlik deganda esa, o'zining fe'l-atvori, qilgan ishlari bilan atrofdagilarga zarar yetkazuvchi, ahloqan buzuk, yaramas odamlarning xatti harakatlari tushuniladi.

Yomonlik deb jamiyatning rivojlanishga to'sqilik qiluvchi, kishlarning ahloqiy normalarga, qadriyatlarga zid keladigan, insoniylikning o'sishiga zid keladigan xatti-harakatlarni o'zida mujassamlashtirgan tushunchalar yigindisiga aytiladi.

Yomonlikning asosiy shakllari quyidagilardan iborat:

millatchilik, oshna-ogaynigarchilik, ma'muriy buyruqbozlik, odam o'ldirish, o'grilik, zo'ravonlik, poraxo'rlik, tamagirlik, bezorilik, bosqinchilik, ishyoqmaslik va hakazo.

Yomonlik quyidagi xillarga bo'linadi:

yomonlik-maqсад:

- yomonlik-vosita;
- yomonlik-natija;
- yomonlik-baho.

9-Mavzu: Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'rni

Pedagogik mahoratni takomillashtirishda pedagogik ijodkorlik va shaxsiy ilmiy pedagogik izlanishi uchun ham kasbiy, ham insoniy jihatlarni belgilovchi muhim xususiyatdir. Chunki barkamollikka erishmagan komil insonni tarbiyalay olmaydi. Psixologik adabiyotlarda ta'lim-tarbiya jarayonning bosh tadqiq ob'ekti sifatida o'qituvchi shaxsi muhim o'rin egallamoqda. Asosiy diqqat-e'tibor o'qituvchining individual tavsifi bilan pedagogik faoliyatning samaradorligini o'rtasidagi bog'lanishlarga qaratmoqda. O'quvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda nafaqat o'quvchilarga bilim, o'quv va ko'nikmalarni shakllantirish, balki talabalarga o'z mehnatiga qanchalik ishonch uyg'ota bilishi ham tushuniladi. O'quvchiga bo'lgan munosabatning avzalligi bizningcha, quyidagi omil bilan shartlanadi. 1-chidan, o'quvchi bola bilimini aniqlaydi, baho qo'yadi. Xolis baho o'quvchining rivojlanishi uchun zaruriy sharoitdir. Baho o'quvchining bilim darajasini aks ettiradi, o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasida bog'lovchilik ahamiyatiga ega.

2- Pedagogik ma'lumotlarni ajratish ko'nikmasi va ularni to'g'ri tanlay bilish. Pedagogik faoliyat o'z mohiyatiga ko'ra ijodiy harakterga ega. Ma'lumki, inson oldida biron muammo turgandagina ijodkorlikka ehtiyoj tug'iladi. O'qituvchi faoliyati ana shunday xususiyatga ega. Pedagogik ijodkorlikning asosiy mohiyati pedagogik mohiyatning maqsadi va harakteri bilan bog'liq. Pedagogik faoliyat kishi shaxsini, uning dunyoqarashi, e'tiqodi, ongi, xalq-atvorini shakllantirishdek umumiy maqsadga bo'ysungan son-sanoqsiz pedagogik masalalarni yechish jarayonidir. O'qituvchi faoliyatidagi ijodkorlik ana shu masalalarni yechish usullarida, ularni hal qila olish yo'llarini qidira topa bilishlarida ifodalanadi. Pedagogik ijodkorlik manbai-bu pedagogik tajribadir. Pedagogik tajriba muammoli vaziyatlarga juda boydir. Ilg'or pedagogik tajriba deganda, biz o'qituvchining o'z pedagogik vazifasiga ijodiy yondashishini, o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasiga yangi, samarali yo'l va vositalarini qidirib topishni tushunamiz. Ilg'or pedagogik tajriba o'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan shakli va usullari, uslub va vositalaridir. Ular vositasida o'quv-tarbiyaviy ishlarda eng yuqori natijalarga erishiladi. Ilg'or pedagogik tajribani o'rganish, unga asoslanib yangi pedagogik hodisa va qonuniyatlarini ochish o'quv-tarbiya jarayoniga yaxshi sifatli o'zgarishlar kiritadi, o'quvchilarni bilish faoliyatini

boshqarish, yangi ko‘rinishdagi o‘quv jarayonini modellashtirish muammolarini yechishga sabab bo‘ladi. Ijodiy ishlaydigan o‘qituvchi faqatgina bolalarni muvaffaqiyatli o‘qitish va tarbiyalash, ilg‘or o‘qituvchilar ish tajribalarini o‘rganish bilangina cheklanib qolmasdan, tadqiqotchilik ko‘nikma malakalariga ham ega bo‘lishi zarur. Hozirgi zamon fan va texnika taraqqiyoti o‘qituvchining ijodkor bo‘lishini, fanning muxim muammolari yuzasidan erkin fikr yurita olishi, fan yutuqlarini o‘qituvchilarga yetkaza olish va nihoyat o‘qituvchilarni ijodiy fikrlay olishga, tadqiqot ishlariga o‘rgata olishni talab qiladi.

3- Ilg‘or pedagogik tajribalardan foydalangan holda ilmiy izlanish bosqichlari. Pedagogik tajriba o‘qituvchining o‘quv ishlari jarayonida egallaydigan bilimidan va ko‘nikmalari yig‘indisidir. Bu o‘qituvchining pedagogik mahorati bo‘lib, u pedagogika fanini rivojlantirishda boshlang‘ich omil hisoblanadi. Pedagogik tajriba to‘plash tizimi:

1. Maqsadni belgilash (nimani o‘rganman).
2. Tahlil etish, umumlashtirish, xulosa qilish.
3. Yutuqlarni aniqlash.
4. Ma’lumot to‘plash.
5. Maktab o‘quvchilarini ilg‘or tajribalarni o‘rganishning taxmitniy tarkibi.
6. Nutq texnikasi va madaniyati.

A) Darsda bilim berishda o‘quvchilar bilan aloqaga kirishishda o‘qituvchi nutqining ishlanishini baholash.

B) Nutq texnikasini egallaganlik darajasi.

V) O‘qituvchi nutqining ifodaliligi va his-tuyg‘uga boyligi.

Professional pedagogik muloqoti.

A) Turli holatlarda turli va kutilmagan vaziyatlarda ham muloqatga kirisha olishi, muomala qila olishi.

B) Dars jarayonida o‘z kuchi va tayyorgarligini hisobga ola bilish o‘zining ish uslubini va unga qo‘yilgan hisoblarni bajara olish;

V) Pedagogik nazorat va uni qo‘llashni bila olish.

Professional pedagogik ta’sir etishi.

A) Shaxsga ta’sir etishda tezlik bilan kerak bo‘lgan uslublarni tanlay olishi va o‘z vaqtida ishlata bilishi;

B) O‘rganish bo‘lib qolgan ish tartibidan ketishni bilish;

V) Pedagogik ta’sir ko‘rsatishda vaziyatlarni yechishda kerakli bo‘lgan mimika, pontemimika harakatlarni tanlay olish va o‘z vaqtida ishlata olish.

Konstruktiv qobiliyat.

A) O‘quvchilar qobiliyati qiziqishi bilim darajasini hisobga olish, didaktik materiallaridan ustalik bilan foydalanish;

B) o‘quvchilarni va sinfni eng yuqori mukammal darajaga erishish uchun kerakli usul va vositalarni tanlay olish;

V) o‘quvchilarni va kollektivning bilimdanligi va tarbiyaviy rivojlanganlik darajasini aniqlay olish;

G) o‘quvchilarni tashqi qiyofasi orqali ularni darsga bo‘lgan munosabatlarini anglay olishi va kerakli bo‘lgan vositalarni tanlay olish qobiliyatlari.

10-Mavzu: Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari

1.O'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etish haqida tushuncha.

Har qanday mehnatning muvaffaqiyati va samarasi uni tashkil etishga, bu mehnatni uyushtirishga ta'sir etadigan shart-sharoitlarga, faoliyatni amalga oshirish yo'llariga bog'liq.

O'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etish deganda pedagogik jarayonni boshqarish uchun pedagogika psixologiya fanining eng so'nggi yutuqlaridan foydalangan holda o'z ishini ijodiy tashkil etib yangiliklarni yaratish tushuniladi. O'qituvchi mehnati uning vaqti bilan bog'liq bu ishning muvaffaqiyati vaqtdan umumli foydalanish, o'zining imkoniyatlarini to'la hisobga olish, o'quv tarbiya jarayonida o'zini namoyon etish va o'zining kimligini, qanday ekanini, nimalarga qodir ekanligini tasdiqlash bilan bog'liq.

O'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etish birinchi navbatda o'zining ijodiy imkoniyatlariga ishonish demekdir. O'qituvchi ta'lim jarayonini to'la tasavvur etishi kerak, uning, qonuniyatlarini, bolani bilish imkoniyatlarini yaxshi anglashi kerak.

Pedagogik mehnat natijasi o'quvchilarni mustaqil ishlay olishi, isbotlay olishi, taxlil qila olishidir.

Mehnatni ilmiy asosda tashkil etishda namoyon bo'ladigan 3ta asosiy belgilar:

- 1.Vaqtidan imkon qadar samarali foydalanish;
- 2.Mehnat va dam olish uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlardan samarali foydalanish, uni tashkil etish;
- 3.Barcha imkoniyatlarni ishga solgan holda mehnat qilishi uchun sotish va har tomonlama g'amxo'rlik qilish.

2.Pedagogik mahoratni shakllantirishning asosiy tamoyillari.

Pedagogik mehnatni ilmiy tashkil etishda o'qituvchining kun tartibi va ish joyi muxim rol o'ynaydi. O'qituvchi o'zi uchun eng optimal yuqori umumberadigan kun tartibini topa olishi kerak.

Pedagogik mehnatning samarasi, maqsadi va faoliyat vazifasiga ko'ra bilishda va aniqlay olishdir. Shundagina shuni ilmiy tashkil etish mumkin bo'ladi. Bu o'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etishning birinchi tamoyilidir.

2-chi tamoyili faoliyat uslubini belgilash.

3-chi tamoyili pedagogik mehnatni ilmiy tashkil etishda texnikadan vosita sifatida samarali foydalanish tushuniladi. Bu tamoyil ko'nikma va malakalarni shakllantirishga xizmat qiladigan pedagogik texnika va texnik vositalar yig'indisi ko'zda tutiladi.

4-chi tamoyili ta'lim-tarbiya ishining rejalashtirish hisoblanadi. Reja ta'lim-tarbiya faoliyatini tartibga solish. Uning modelini yaratish. Tayanch sxemalarini topish masalalaridan tashkil topadi. Shular aniqlansa, o'qishda rivojlanish, tarbiyalash jarayoni yengillashadi.

Pedagogik mehnatni nazorat qilish va hisobga olish prinsipi o'qituvchi ishini muntazam va planni kuzatib borish shundan yutuq va kamchiliklarni aniqlash ko'zda tutiladi. Pedagogik nazorat ob'ektivlik, omilkorlik, samaradorlik, muntazamlilik va oshkorlikni talab qiladi.

O'qituvchi mehnatini nazorat qilish va hisobga olishning muntazamligi, izchilligi quyidagilardan tashkil topadi;

A) o'quv materiallari va tarbiyaviy tadbirlarga tayyorlashini o'zi tomonidan nazorat qilinadi;

B) Darsdan tashqari vaqtlarda ta'lim tarbiya nazorat qilishi va o'zini nazorat qilishi;

V) o'qituvchining darsdan tashqari vaqtini nazorat qilishi;

G) Ota-onalar va jamoatchilik bilan bajariladigan ishlarni nazorat qilish;

F) o'zi ustida ishlashni nazorat qilish.

3. O'qituvchining shaxsiy ijodiy faoliyati va nazariy-uslubiy mohiyati.

O'qituvchi o'z ustida ishlar ekan, kasb-kor malakasini oshirish bo'yicha aniq maqsadga muvofiq tavsiya va ko'rsatmalarga ehtiyoj sezadi, ular esa izchil bir tizimga solishmagan.

Ma'lumki, o'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonining sub'ekti sifatida tayorgarlik darajasi, pedagogik mahorat va shaxs sifatлари bilan o'quvchilarning ahloqi, odobi va ma'nan rivojlanishlari komil inson bo'lib tarbiyalanishlarga bevosita ta'sir etadi.

O'qituvchining o'z malakasini uzliksiz takomillashtirib borish asosan quydagi 4 yo'nalishda bo'ladi, ya'ni;

- _ kasbkor tayorgarligi (o'zi o'qitadigan fani bo'yicha nazariy, uslubiy salohiyati);
- _ pedagogik mahorat (pedagogik va psixologik bilimlarni egallaganlik darajasi).
- _ pedagogik mahorat (pedagog qobiliyat, texnika, takt va muomila madaniyati);
- _ shaxs sifatлари.

O'qituvchi mustaqil malaka oshirish jarayonida faqat o'zining nuqson yoki kamchiliklarini tuzatish emas, balki pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish uchun fan va amaliyot yangiliklarini faoliyatga tadbiq etadi, sinab ko'radi. Shu bilan umumpedagogik saviyasining yangi sifat o'zgarishiga erishadi.

Demak o'z ustida mustaqil ishlash pedagogik uchun shaxsiy ijodiy faoliyat hisoblanadi.

« PEDAGOGIK MAHORAT» FANIDAN

MA'RUZA MATNI

Ma'ruza. Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni

- 1.. Pedagogik mahorat fanining maqsadi va vazifalari.
2. Fanning mohiyati va mazmuni.
3. Pedagogik mahorat fanining fanlar tizimidagi mavqei.
4. Pedagogik mahoratni o'qitish - davr talabi.

"Biz iqtisodiy o'nglanish, iqtisodiy tiklanish, iqtisodiy rivojlanishni ma'naviy o'nglash, ma'naviy poklanish, ma'naviy yuksalish harakatlari bilan tamomila uyg'un bo'lishni"- istayotgan bir davrda yashayapmiz. Bu harakatlar jumhuriyatimizning barcha jabhalarida mehnat qilayotgan kishilardan, jumladan, yoshlar talim-tarbiyasi bilan shug'ullanayotgan kishilardan yuksak professional tayyorgarlikka, g'oyaviy-siyosiy barkamol, tashkilotchilikka va boshqaruvchilikka ega bo'lish lozimligini taqozo qilmoqda. Chunonchi, maktablar yangilanayotgan, ta'lim-tarbiyaning mazmuni, shakli, usullari, vositalari milliy lashib, o'zbekona urf-odatlar o'quv-tarbiya jarayoniga faol kirib borayotgan bir sharoitda yuz bermoqda. Bu o'zgarishlar har bir o'qituvchini yangicha fikrlashga, sharqona ish yuritishga, tadbirkorlikka, ishbilarmonlikka, ma'naviy-ma'rifiy ishlarning faol ishtirokchisi bo'lishga undaydi. Shuning uchun ham bugun har davrdagidan ko'proq pedagogika fani oldida yangicha fikr yuritadigan o'qituvchini tayyorlashni, uning kasbiy mahorat va malakasini takomillashtirishning zamonaviy shakl, usul, vositalarini ishlab chiqish zarurligini bosh vazifa qilib qo'yimoqda.

Darhaqiqat, barcha kasbkorlar tizimida o'qituvchilik kasbi muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki o'qituvchi yosh qalblar kamolotining me'moridir. Bugun u yoshlarni g'oyaviy-siyosiy jihatdan chiniqtirib, tabiat, jamiyat, tafakkur taraqqiyoti qonuniyatlarini o'rgatadi, ularni mehnat faoliyatiga tayyorlab kasb-hunar egallashlarida ko'maklashadi va jamiyat uchun muhim bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatni hal etadi. Ana shu ma'suliyat o'qituvchidan o'z kasbining mohir ustasi bo'lishini, o'quvchilarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatib, ularning qiziqishi, qobiliyati, iste'dod, e'tiqodi va amaliy ko'nikmalarini har tomonlama rivojlantirish yo'llarini izlab topadigan kasb egasi bo'lishini talab etadi. Buning uchun doimo o'qituvchi kasbiy mahorat ustida g'amxo'rlik qilish, unga turli shart-sharoitlar yaratish, kerakli moddiy va ilmiy-metodik yordam ko'rsatish, o'qituvchini ijodiy tashabbuskorligini oshirishi lozim.

«Pedagogik mahorat» o'qituvchi tarbiyachi kasbiy mahoratini takomillashtirish to'g'risidagi fan bo'lib, pedagogik mahoratning mohiyati, mazmuni va kasbiy mahoratni shakllantirishning yo'l va vositalarini o'rganadi.

Pedagogik mahorat o'qituvchi-tarbiyachiga pedagogik odob, madaniyat, tafakkur, o'qituvchilar bilan muomala madaniyatini, o'z-hulq-atvorini tartibga solish xususiyatlari va ularni rivojlantirish ishlar tizimi haqida ma'lumot beradi.

Kasbga doir topshiriq va vazifalarni yechish, o'quv-tarbiya jarayonini boshqarishda pedagogik-psixologik yondashish ta'lim-tarbiyani modellashtirish to'g'risidagi ma'lumotlar ham pedagogik mahorat fanining mazmunidan keng o'rin olgan.

«Pedagogik mahorat» fanining maqsadi pedagoglarga kasbiy ijod, mahorat malakalarini shakllantirish, pedagogik texnikani egallash to'g'risida tushuncha berishdan iborat.

Bu maqsad quyidagi vazifalarni yechish orqali hal etiladi:

- pedagogik mahoratning nazariy-metodologik asoslari bilan qurollantirish:
- pedagogik mahoratning pedagogik texnika, pedagogik muloqot, pedagogik nazokat, pedagogik qobiliyat kabi tarkibiy qismlari haqidagi malakalarni yechish:
- pedagogik mahoratni mustaqil shakllantirish ko'nikmalarini hosil qilish:
- egallangan pedagogik-psixologik bilimlar asosida shaxsiy pedagogik mahoratni yaratish malakalarini hosil qilish:
- o'z kasbiy mahoratini takomillashtirish uchun shaxsiy malaka oshirishning shakl, usul va vositalari bilan o'qituvchi-tarbiyachi, talabalarni tanishtirish.

Pedagogik mahoratni takomillashtirishni "...ilmiy asosda tashkil qilish avvalo "...O'qituvchining istak va qiziqishlarini hisobga olib intilishi na boshqa ta'sir omillarini bir-biriga uyg'unlashtirib, kasbi va shaxsining xususiyatlaridan kelib chiqib uning faolligini oshirishga erishish demakdir." Bu holat tinmay izlanishlar, kuzatishlar, tajribalarni o'rganish, tahlil qilish va xulosalar chiqarish lozimligini talab qiladi. Ilmiy pedagogik ta'limot, o'tmish ajdodlarimizning tajribasi va maktab amaliy faoliyati shundan dalolat bermoqdaki, kasbiy mohirlik, muntazam ilm olish bilan shug'ullanish, mashq qilish, takrorlash, xulosalar chiqarish, chiqarilgan xulosalar asosida ish olib borish orqali qo'lga kiritiladi. Pedagogik mahorat avvalo falsafiy, pedagogik, psixologik, metodik bilimlarga ega bo'lishi, o'quv predmeti bo'yicha keng va chuqur ma'lumotlarga ega bo'lish va ularni takomillashtirib borish orqali qo'lga kiritiladi. Milliy mustaqillik, «Ta'lim to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasining qonuni ta'lim-tarbiya jarayonining tashkilotchisi va ijrochisi o'qituvchi kasbiy mahoratini takomillashtirish, ta'lim tarbiya samaradorligini muhim sharti ekanligini ta'kidlar ekan, avvalo o'qituvchilar mahoratini oshirishni pedagogik jarayonning ajralmas qismi deb qaralishi lozimligini alohida uqtiradi.

Xo'sh, pedagogik mahorat nima? Unga qanday erishish mumkin? **Pedagogik mahorat**-bu o'qituvchi-tarbiyachining shunday shaxsiy (bolajonligi, hayrixohligi, insonparvarligi, mehribonligi va h.k.) va kasbiy, (bilimdonligi, zukkoligi, fidoiyligi, ijodkorligi, eruditsiyasi va h.k.) fazilatlarini belgilaydigan xususiyatki, u o'z fanini chuqur va atroflicha bilishida, pedagogik-psixologik va metodik tayyorgarligida, o'quvchi-yoshlarni o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirishning optimal yo'llarini izlab-topib amaliy faoliyatida qo'llashida namoyon bo'ladi. Shunday qilib, pedagogik mahorat egasi bo'lish uchun o'qituvchi o'z o'quv predmetini davr talablari asosida bilishi, pedagogika, psixologiya, metodika fanlarini o'zlashtirishi hamda insoniylik va fidoiylilikni o'zida tarkib toptirishga intilishi lozim. Shuni alohida qayd qilib o'tmoq zarurki, o'qituvchilik kasbi murakkab va qiyindir. Ushbu kasbning qiyin va murakkabligi shu bilan belgilanadiki, u doimo tirik, ongi jonzot bilan muloqotda bo'ladi. Ongli va tirik jonzot esa ham aqliy, ham ruhiy, ham jismoniy jihatdan doimo rivojlanishda bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchi bilan doimo muloqotda bo'lish, unga ta'sir ko'rsatish, undan psixologiya, tarbiya nazariyasini mukammal bilishni taqozo qiladi. Bu o'qituvchidan pedagogik-psixologik tayyorgarlikka ega bo'lish lozimligini ta'kidlaydi.

2-Ma'ruza: Pedagogik texnika haqida tushuncha pedagogik texnikani shakllantirish uslublari

Reja:

1. Pedagogik texnika haqida tushuncha.
2. Pedagogik texnikaning tuzilishi.
3. Pedagogik mahorat va pedagogik madaniyat.
4. O'qituvchining o'zini tutishi va boshqara olishi

1. Pedagogik texnika o'qituvchiga o'quv faoliyatida ham, o'qishdan tashqari faoliyatda ham zarur bo'lgan umumiy pedagogik majmuidan tashkil topadi.

O'qituvchining pedagogik texnikasi qanday malakalarni o'z ichiga oladi?

Avvalo, pedagogik texnikaning tarkibiy qismi sifatida o'qituvchining nutq malakalarinin, ya'ni savodli gapirish, o'z nutqini chiroyli va tushunarli, ta'sirchan qilib bayon etish, o'z fikr va his-tuyg'ularini so'zda aniq ifodalash malakalarini aytib o'tish mumkin.

Pedagogik texnikaning boshqa tarkibiy qismi pedagogning mimik va pantomimik ifodaliligidir. Aniq imo-ishora, ma'noli qarash, rag'batlantiruvchi yoki istehzoli tabassum pedagogik ta'sir ko'rsatishda ko'p so'zli tushuntirish yoki e'tiroz bildirishga qaraganda ancha samarali muomala vositalari bo'ladi.

Pedagogik o'zaro ta'sir ko'rsatishda o'qituvchining o'z hissiy (psixik) xolatini boshqarish, o'zida eng qulay hissiy (ijodiy) jiddiylik darajasini va umid baxillik, xayrixohlik kayfiyatini saqlash, o'zining mahorati muhim rol o'ynaydi. Bu mahorat pedagogning kasbiy jihatidan o'z-o'zini nazorat qilishini ta'minlaydi, ko'p yillar davomida sog'lom asab sistemasini saqlab qolish, asabiy buzilishlaridan, hissiy va aqliy zo'riqishdan o'zini tiyishga yordam beradi.

Samarali pedagogik o'zaro ta'sir ko'rsatishni tashkil etish uchun o'qituvchi aktyorlik va rejissyorlik mahorati tarkibiy qismlarini egallashi zarur, ular o'qituvchiga bolalar bilan muomala qilishda tarbiyalanuvchilarning aql-idrokigagina emas, balki ularning his-tuyg'ulariga ham ta'sir ko'rsatish, ularda olamga bo'lgan hissiy-qadriyatli munosabatda bo'lish tajribasini ancha to'liq bera bilishga yordamlashadi.

Shunday qilib, o'qituvchining pedagogik texnikasi – bu shunday bir malakalar yig'indisidirki, u pedagogiga tarbiyalanuvchilar ko'rib va eshitib turgan narsalar orqali ularga o'z fikrlari va yetkazish imkonini beradi. Bolalar bilan bevosita muomala qilishda pedagogning xuddi ana shu malakalari uning xulq-atvorida namoyon bo'ladi. A.S.Makarenko ularni nazarda tutib, «Tarbiyachi tashkil etishni, yurishni, hazillashishini, quvnoq, jahldor bo'lishini bilishi lozim, u o'zini shunday tutishi kerakki, uning har bir harakati tarbiyalansin», deb yozgan edi.

2. Pedagogik vaziyatlarning xaddan tashqari xilma-xilligi pedagogdan ijodiy xulq-atvorni talab qiladi. Pedagogik texnika o'qituvchi malakalarining xuddi shunday yig'indisidirki, u o'qituvchining eng yaxshi ijodiy xulq-atvoriga, boshqacha qilib aytganda har qanday pedagogik vaziyatda tarbiyalanuvchilarga samarali ta'sir ko'rsatishga yordam beradi.

Rivojlangan pedagogik texnika o'qituvchiga o'zini pedagogik faoliyatda chuqurroq va yaqqolroq ko'rsatish, bolalar bilan muomala qilganda o'z shaxsiyatiga kasbiy jihatdan barcha yaxshi, ahamiyatli narsalarni ochib berishga yordamlashadi. Mukammal

pedagogik texnika pedagogning vaqti va kuchlarini ijodiy ish uchun ko'rsatish jarayonida bolalar bilan muomala qilishda zarur so'zni topish yoki muvaffaqiyatli chiqmagan gap ohangini tushuntirishga o'z fikrini chalg'itmaslik imkonini beradi. Pedagogik texnikani egallab olgan o'qituvchi ovoz bo'g'ilganidan yoki o'zining ish bilan bog'liq bo'lmagan qandaydir kechinmalarini unutishni bilmasligidan azoblanib yurmaydi. Demak, pedagogik texnikani egallash o'qituvchining o'z kasb faoliyatidan qanoatlanish darajasining o'sishiga olib kelishi mumkin va lozim.

Pedagogik texnika malakalarini bir butun tarzda qarab chiqish zarur. Xo'sh, bu malakalarning birligini ta'minlovchi umumiy xususiyatlari nimalardan iborat?

Avvalo, pedagogik texnikaning hamma uchun umumiy bo'lgan malakalarini tadbiq etish sohasini pedagogning bolalar bilan bevosita muomalasini qayd qilish darkor.

Rivojlangan pedagogik texnika o'qituvchiga o'quvchilar bilan muomala qilganda zarur so'z, gap, ohang, qarash, imo-ishorani tez va aniq topish, eng o'tkir va kutilgan pedagogik vaziyatlarda osoyishtalikni va aniq fikr yuritish, tahlil qilish qobiliyatini saqlab qolish imkonini beradi. Bundan tashqari, haqiqiy pedagogik ta'sir ko'rsatishda o'qituvchining malakalari bir vaqtda namoyon bo'ladi. Nutq imo-ishora, mimika, harakat bilan birga sodir bo'ladi. Uzluksiz o'zini tuta bilish ta'sirchan vositalarni tanlagan, muvoffaqiyatli ravishda tuzatish kiritib borish imkonini beradi va hokazo.

3. Pedagogik mahorat nima va u nimalardan tashkil topadi? Bu fahm-farosat va bilimlarning, chinakam ilmiy, tarbiyadagi qiyinchiliklarni yengishga qodir bo'lgan nufuzli raxbarlikning, bolalar qalbining qandayligini his qilish mahorati, ichki dunyosi nozik va zaif bo'lgan bola shaxsiga moxirlik bilan avaylab yondashish. Donolik va ijodiy dadillik, ilmiy tahlil, hayol va fantaziyaga bo'lgan pedagogik mujassamdir. Pedagogik mahoratga pedagogik bilimlar, fahm-farosat bilan bir qatorda pedagogik texnika sohasidagi malakalar ham kiradiki, ular tarbiyaga ozroq kuch sarflab, ko'proq natijalarga erishish imkonini beradi. Albatta, pedagogning mahorati erishilgan narsalar chegarasidan tashqariga chiqishga doimo intilishi ham nazarda tutiladi.

Pedagogik mahorat nazariyasi va metodikasining quyidagi ya'ni: bolalar bilan pedagoglar kollektivi bilan qanday qilib til topishi mumkin? Qanday qilib qisqa muddat ichida bolalar o'rtasidagi munosabatlarning haqqoniy manzarasiga erishmoq kerak? Bolalarni pedagogik talablarni bajarishga qanday qilib majbur etish mumkin? qanday qilib yaxshi pedagogik ruhiyatni saqlab qolish va o'z kuch-quvvatini oqilona sarflash mumkin?, degan savollarni muttasil takrorlaydi va hokazo.

Bu savollarga beriladigan javoblar har bir mohir pedagogning ishida zarur bo'lgan umumiy pedagogik malakalarni shakllantirish bilan bog'liq bo'lib, mazkur masalalarni hal qilish pedagogdan odatdan tashqari kuch-g'ayratni, qat'iyatni, tirishqoqlikni, tadqiqotlar olib borishga intilishi, yangi vaziyatga, yangi kollektivga kirish, qobiliyatini, samamiyatni, to'g'rilik va halollikni, o'tkir aql-idrokni, bir vositasini boshqasi bilan tekshirib ko'rish malakasini, o'z topilmalarining qimmatini aniqlash qobiliyatini talab qiladi. Pedagogik fan bilan tarbiya san'atining uzviy aloqadorligi zarurki, u yuksak kasb mahoratini ta'minlaydi.

Pedagogik mahoratning shakllanish bosqichlariga: reproduktivlik, ijodiylik, ijodiy-navatorlik kiradi.

Pedagogik mahorat darajalari o'qituvchi ish darajasining davomi hisoblanadi: reproduktiv (o'rta past)

moslashuvchan (past)

lokal (chegaralangan) – modellashtirish (oʻrtacha qoniqarli).

Bu darajada talabalar bilan boʻladigan oʻquv-tarbiya ishlarining ayrim yoʻnalishlarida yuqori sifati bilan harakterlanadi:

izchil modellashtirish (yuqori). Bu bosqichda, pedagog falifatining barcha turlarida yuqori sifatga erishiladi;

izchil modellashtirish (oliy). Bunda, faoliyatning barcha turlarida ijodiy munosabat namoyon boʻladi, oʻkuv-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish yoʻllari izlanadi.

Pedagogik mahorat komponentlari kasbiy faoliyatga kasbiy vazifalarini bajarish uchun zarur boʻlgan malaka nuqtai nazardagi qarashlarni aks ettiradi.

Pedagogik faoliyat madaniyat bilan uzviy ravishda bogʻlangan boʻladi. Yuqori saviyali madaniyat-pedagogik mehnatining zaruriy sharti hisoblanadi.

Manadiyat - soʻzi lotincha tarjima qilinganda «ishlov berish», «etishtirish» maʼnosini bildiradi. U insonniyat tomonidan ijtimoiy-tarixiy amaliyoti jarayonidan yaratilgan va yaratilayotgan, jamiyatning rivojlanishdagi tarixiy erilgan darajasini ifoda etuvchi moddiy-maʼnaviy qadriyatlari toʻplamidan iborat boʻladi.

Madaniyat keng maʼnoda-bu jamiyatning rivojlanishi tarixiy darajasidir. U odamlarning hayoti va faoliyatini tashkil etish turlari va shaxslarida hamda ular yaratayotgan moddiy-maʼnaviy qadriyatlarda ham oʻz ifodasini topadi. Tor maʼnoda madaniyatni moddiy va maʼnaviylik kabi ham tushuniladi.

Pedagogik madaniyat bir qator tizim hosil qiluvchi unsurlarga ega. Ularga quyidagilar kiradi:

Pedagogik loyihalash madaniyati. U obʼektiv imkoniyatlar bilan talab va istaklarni oʻzaro nisbatlangan holda maqsadni toʻgʻri, tanlay olish, vazifalarni belgilab olish, ularning yechilish bosqichlarini rejalashtirish, zarur qurollarni anglab olish malakasidir. Loyihalash madaniyatini namoyish qilish bu ijodga, yaʼni favqulodda yangi yaratish, oʻrnatilgan meʼyoriy va naʼmunalar chegarasidan chiqib keta olish qobiliyati hamdir.

Bilimlilik madaniyati. U pedagogik bilimlarnining turli-tumanligi va pedagog tomonidan bu bilimlarni egallashini bildiradi.

Dunyoqarash madaniyati. Uning darajasini aksariyat hollarda pedagog va oʻqituvchining oʻzaro munosabatlari jarayoni va natijalari belgilaydi.

Turli namunadagi dunyoqarashning mavjudligi, xususan, stixiyali, muntazam, ilmiy va mistik, irratsional, optimistik va pessimistik, dogmatik va tanqidiy. Diniy, ateistik, ratsional va pedagogik faoliyat subʼektining ham bir necha namunasi borligini taqazo qiladi.

Dunyoqarash madaniyati fan, falsafa, din kabi maʼnaviy madaniyat unsurlari bilan tanishish chogʻida shakllanadi.

Pedagogik madaniyatning bir unsuri fikrlash madaniyatidir.

Fikrlash madaniyati ham kundalik hayot jarayonida odatdagi vositalar, ham maxsus vositalar (uning tarkibiy formal mantiqni oʻrganish ham kiradi)da vujudaga keladi.

his etish madaniyati. U insonlar oliy kechinmalarnining keng uygʻunligi hosilasi boʻlib, ularsiz pedagogik jarayonda muloqotning boʻlishi mumkin emas.

Baholash madaniyati u yoki bu sabab va hodisalar boʻyicha ahloqiy, estetik, siyosiy, huquqiy, diniy yoki falsafiy harakterdagi malakali xukm chiqarish qobiliyatidir.

Muloqot madaniyati pedagogik madaniyatning eng muhim komponenti boʻli, u pedagogning oʻquvchilar, ota-onalar hamda rahbariyat pedagogik ish doirasidan tashqaridagi barcha insonlar bilan muloqot qilish madaniyatlarini qamrab oladi.

Tashkiliy madaniyat ham pedagogik madaniyat tizimiga kiradi va u o'kitish hamda tarbiya jarayonini pedagogik doiraning turli darajalarida (jamiyatda, o'quv yurtlarida, bolalar guruhlarida) tashkil etish imkoniyatini beradi.

4. O'qituvchining o'z psixik holatini o'zi tartibga solishi.

Sabr-toqat, tashqi vazminlik nuqtai nazaridan o'z his-tuyg'alarini qo'lga olishigina nixoyatda muhim bo'lib qolmasdan, shu bilan birga turli hissiyotli xolatlarning ro'y berishi va kechishini ma'lum darajada boshqara bilish, kechinmalarning ijobiy tusda bo'lishiga erishish ham muhimdir. Chunki hatto janjalli vaziyatlarga ham turlicha yondoshishi mumkin. Bu ko'p jihatdan kishining qanday yo'l tutishiga bog'liq bo'ladi. Nohush hissiyotlarni yo'qotish yoki kamaytirishga, masalan. quyidagicha yo'l tutish yordam beradi: menga osoyishta, dadil ovoz bilan dars olib borish, tarbiyaviy tadbirlar o'tkazish, sabr-toqat va o'zini tuta bilish namunasini ko'rsatish zavq bag'ishlaydi, o'quvchilar orasida janjalli vaziyat chikib qolguday bo'lsa, sabr-toqat va xushmuomala baqrib, asabiylashayotgan, qizishayotgan, qadr-qimmatini yo'qatayotgan kishidan yuqori turish va shu kabilar insonga huzur bag'ishlaydi.

Shuni esda tutish kerakki, kishi g'azablanganda, ayniqsa uning kuchli bosqichi bo'lgan jahl otiga minganda, aql-idrok xulq-atvorni nazorat qilomay qoladi. Bu shunday holatki, bu haqda rimlik shoir Gratsiy gapirib, tajanglik bilan qilingan darg'azablik qisqa muddatli aqldan ozishdir, deb ta'kidlagan edi. Darg'azablikni faqat boshlanishida yengish mumkin, shu sababli kishi o'zining jahli chiqa boshlaganini sezib, o'ziga-o'zi shunday buyruq berishi lozim: o'zimni yaxshi tutishim kerak, o'z his-tuyg'ularimni boshqarib, bebosh hissiyotlarga berilib ketmasligim lozim. Ayniqsa, o'qituvchi har qanday vaziyatda ham o'zini tuta bilishi zarur, u sabr-toqat, muloyimlik, xolislik ko'rsata bilishda namuna bo'lishi lozim.

Yanada quvnoqroq, optimistroq, vazminroq bo'lish uchun hamda yovuzlik, tushkinlik bo'lgan salbiy kechinmalarga yo'l qo'ymaslik uchun kishi o'z ongini, aqlini ko'p darajada safarbar qilishi, bu holatlarning sabablarini tushunishi va ularga barham berish zarur. Kishi hayotidagi ikir-chikirlardan yuqori ko'tarila olishi, o'zining diqqat – e'tiborini asosiy, muhim narsaga qarata bilishi muhimdir. Aks holda uni kundalik mayda-chuyda janjallar va ular bilan bog'liq salbiy hissiyotlar «eb bitirish»i mumkin. U doimiy ravishda achchig'ana boshlaydi, atrofidaqilar bilan o'z munosabatlarida vazminlikni yo'qota boshlaydi, o'qituvchilik kasbi haqida gap ketganda bunga aslo yo'l qo'yib bo'lmaydi.

Kishi o'zini yomon his qilganda, unda o'z-o'zini nazorat qilish zaiflashib qoladi, uning hulq-atvori vazmin bo'lmay qoladi, har xil beixtiyor va o'ylanmagan xatti-harakatlar, janjallar, axloqiy normalarning buzilishi sodir bo'lishi mumkin, o'z-o'ziga ta'sir qilish hissiy jarayonlarning ijobiy holtiga, kishining salomatligi yaxshi bo'lishiga yordam beradi, uning irodasi va fe'l-atvoriga bilvosita ta'sir ko'rsatadi.

O'qituvchining ishida muomalaning turli bosqichlarida uning emotsional kayfiyati, faoliyatiga hozirlik ko'rish jarayonida, uni amalga oshirish davrida, muomala amalga oshganda keyingi his qilinadigan sezgilarda va kechinmalarda muhim rol o'ynaydi.

Sinf bilan muomala qilishdan oldin ijodiy kayfiyatni vujudga keltiradigan omillarni izlash darsga hozirlik ko'rishdagi butun jarayonni qamrab oladi va o'qituvchiga bo'lajak faoliyatining umumiy jo'shqin vaziyatini his qilishga yordam beradi. Xuddi ana shu dars va muomalaning bo'lajak vaziyatini his qilish zarur ijodiy o'zaro fikr

almashish kayfiyatining paydo bo'lishiga ko'maklashadi, pedagogning ijodiy tabiatini safarbar qiladi.

Quyida o'qituvchilarning bir qator fikrlarini keltirib o'tamiz:

Adabiyot o'qituvchisi: «O'tkazilgan tajribalar va o'zimizni kuzatishdan chiqarilgan xulosani tasdiqladi. Badiiy adabiyot tarbiyalanuvchilarga adabiyot bo'yicha qandaydir bilimlar majmuini singdirish uchun o'qitilmasligi, balki jozibali badiiy so'z vositasida o'quvchilarning hissiyotlariga ta'sir qilish orqali ularning ma'naviy qiyofasini shakllantirish yo'li bilan bolalarni komil inson bo'lishi sari yetaklaydi. Badiiy tahlil barcha o'quvchilar ko'nglida o'zgacha ruhiy holat sodir etadi. Har bir bola, imkoni boricha, o' holatini ifodalab berishga urinishi juda muhim».

Fizika o'qituvchisi: «Eksperimentning borishi va natijalari haqidagi tasavvur hissiy kayfiyat bag'ishlaydi. Darsda o'rganiladigan faktlarga tegib ketish, ishlash uchun ruhimizga qulay vaziyat baxsh etadi».

Xulosa qilganda, o'qituvchi dars jarayonida o'quvchining o'zi bilan teng ishtirokchi, hamkor sifatida ko'rishi, bola fikrlariga hurmat bilan munosabatda bo'lishi, ularni oxirgacha eshitishi va hisoblashishi kerak. O'quvchilar fikri eshtilib bo'lingach, muallim fikrini xukm sifatida aytmay, o'quvchilar fikri bilan teng qarash tarzida o'rta tashlagani ma'qul. Har qanday o'qituvchi dars davomida o'quvchini o'zi o'tayotgan fan olamiga olib kira olishi, uning sehriga maftun qila olishi lozim. Bu esa o'quvchilarni darsni sevishga, undan zavqlanishga olib keladi.

5. Pedagog yosh avlodni halqimizning munosib farzandlari qilib tarbiyalashdek muhim, faxrli va shu bilan birga mas'uliyatli vazifani bajaradi.

Pedagog bolalarni – ya'ni kelajak yaratuvchilarini tarbiyalash uchun, ta'lim-tarbiya ishini, vazifalarini hal etishga ijodiy yondashish o'z maxoratni doim takomillashtirib borishi zarur.

O'qituvchi o'quvchilarga kundalik hayotda, dars jarayonida, mashg'ulotlarda, birgalikdagi mehnat faoliyatida va ular bilan bo'ladigan muomalada ta'sir etadi. U har bir o'quvchini diqqat bilan o'rganishi, uning shaxsiy xususiyatlarini, qobiliyatlarini bilish, pedagogik nazokatini namoyon qilishi, bolalarning xulq-atvorini, ish natijalarini haqqoniy baholashi kerak. Ularga o'z vaqtida yordam ko'rsata olishi va oiladagi axvoli bilan qiziqishi zarur.

O'qituvchi o'quvchilarga har tomonlama namuna bo'lishi kerak. U eng avvalo xushmuomala, shirin so'z, xullas o'z kasbining mohir ustasi bo'lishi zarur. O'qituvchi qanchalik o'quvchilarga g'amxo'r va iliqlik bilan munosabatda bo'lsa, o'quvchilarda ham o'qituvchisiga nisbatan xurmat va mexribonlik, g'amho'rlik hislari paydo bo'ladi.

O'qituvchi nafaqat o'quvchilarga bo'lgan munosabati va o'zini tutishi bilan o'rnak bo'lmog'i, balki u o'zining tashqi ko'rinishi, madaniyati bilan ham namuna bo'lishi kerak. Uning yurish turishidan, madaniyati did bilan, nafis kiyinishidan o'qituvchi yoki tarbiyachi ekanligi bilinib tursin. Bu esa bolaning tarbiyasida muhim rol o'ynaydi.

3-Ma'ruza: O'qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyatlar.

Reja:

1. Pedagogik qobiliyat tarixidan tushuncha.
2. Qobiliyat haqida tushuncha.
3. Pedagogik qobiliyatning turlari.
4. Pedagogik faoliyatda ijodiy holatni tashkil etish.

1. Pedagogik qobiliyat adabiyotda birinchi bo'lib XIX asr o'rtalarida paydo bo'lgan. Pedagogika nazariyasida o'qituvchilar tayyorlash va pedagogik perseptiv qobiliyatida A. Disterverg diqqat e'tibor berdi. Shunday qilib, Disterverg pedagogik qobiliyatning kuchiga, pedagogik taktga va qat'iy erkinlikka ahamiyat berdi. U o'qituvchining bilim orttirishlik qobiliyat tushunchasini ilgari surdi. So'ngra XIX asrning ikkinchi yarmida P.G.Redkin «axloqiy qobiliyat» tushunchasini ilgari surdi. Disterverg, Redkin fikrlarini K.D.Ushinskiy davom ettirdi. K.D. Ushinskiy «Odamni tarbiyalash» ning eng asosiy yo'li ishontirishdir, odamning e'tiqodiga esa faqat ishontirish bilan ta'sir qilish mumkin», - deydi, L.N.Tolstoy: «Tarbiyalash muvoffaqqiyatli bo'lishi uchun tarbiyalovchi kishilar sira to'xtamay o'zlarini tarbiyalay bilishlari kerak» - degandi.

A.S.Makarenko aytishicha, tasodifiy ravishda o'qituvchi bo'lib qolgan, lekin u bu ishga qiziqib ketib badiiy adabiyotni ko'p o'qigan Gorkiyni o'zining ustoz deb uni asarlarni o'rganishga kirishgan. Makarenko o'z tajribasiga asoslanib, agar har bir kishi qunt bilan mehnat qilsa, u o'ziga nisbatan talabchan bo'lsa, u yaxshi pedagog bo'lishi mumkin, - deydi.

O'rta Osiyo allomalari o'qituvchilik kasbiga oid qarashlari. Farobiy: «Aql to'g'risida» gi risolasining o'zida 12 ta hislatni birlashtirgan kishigina axloqiy odam deb hisoblaydi. Bular: sog'lomlik, tez anglay olish xususiyati, xotirasi baquvvat, zehni o'tkir, so'zlari aniq, fikrini ravon bayon eta oladigan, haqiqatni va haqiqat tarafdolarini sevadigan, yolg'onchiga nafrat bilan qaraydigan, g'urur va vijdonini qadrlaydigan, mol dunyoga mukkasidan ketmagan, adolatni sevuvchi, qat'iy, qo'rqmas, jasur.

Abu ali ibn Sinoning ko'satishiga, muallim, avvalo bolaga «*qur'on*» ta'limotini o'rgatishi lozim, so'ngra bolaning nimaga qiziqishini, qaysi kasbga yoki san'atga mayli borligini aniqlashi zarur.

Muallim bolaga ta'lim berishiga kirishidan oldin o'quvchining harakterini o'rganishi va bilim darajasini aniqlashi lozim. Bunda avvalo bola diqqatining xususiyatlarini, qiziqishi va qobiliyatlarini e'tiborga olib, unga qaysi xunar yoki san'atni o'rganish mumkinligini ko'rsatish kerak.

Burxoniddin Zarnudjiy (XII asr) – «O'qituvchiga ta'lim yo'lida qo'llanma» asarida pedagog quyidagilarga e'tibor berishi lozim.

- a. muallim bilimdon, tajribali, olijanob bo'lishi lozim;
- b. har bir kishi qanoat, sabr, muruvvatli, bilimni takrorlashi lozim;
- c. o'z fani va kasbidan to'la qanoat qilish;
- d. aql farosatlilik.

O'zbek xalq pedagogikasi asarlarida murabbiy, ustoz eng hurmatli, mo'tabar inson sifatida ulug'lanadi.

Otaning bolasi bo'lma, odam bolasi bo'l.

Ustoz otangdek ulug‘.

Ota-ona bolani dunyoga keltiradi, ustoz esa uni yuksaklikka, osmonga ko‘taradi.

Ustozsiz shogird jonsiz kesak.

Ustoz ko‘rmagan shogird-har maqomga yo‘rg‘alar.

2. Qobiliyat haqida tushuncha. Qobiliyat hamma insonlarda mavjud bo‘lib, bir tekisda bo‘lmay, biri yuqori, biri o‘rta va biri quyi darajadan iboratdir. Faqat aqli zaif insonlarda qobiliyatni uchrata olmaysiz. Maktab o‘qituvchisining faoliyati inson shaxsining tiklantirishga qaratilgan. Muvoffaqqiyatli ishlash uchun har bir o‘qituvchi pedagogik mahoratga ega bo‘lishi zarur. Pedagogik mahorat egasi oz mehnat sarf qilib, katta natijaga erishadi. Qobiliyat faoliyat jarayonida paydo bo‘ladi va rivojlanadi, qobiliyatni rivojlantirish uchun esa layoqat, zehn, iste’dod ya’ni inson nerv tizimida anatomo-fiziologik xususiyat bo‘lishi ham zarur.

O‘qituvchining ba’zi psixik protsesslari unda shaxsga xos sifatlarning shunday kompleksini tashkil qiladiki, buni pedagogik qobiliyat deb atash mumkin. Bu qobiliyatlarni ayrim psixik xususiyatlardan iborat qilib qo‘yish mumkin emas. Ta’lim-tarbiya ishlarining muvoffaqqiyatli bo‘lishi pedagog shaxsiga xos bo‘lgan bir qancha sifatlari, shu jumladan, uning irodasi, hissiyotlari, harakteriga xos bo‘lgan bir qancha xususiyatlarini ham ta’minlab beradi. K.D.Ushinskiy «Faqat shaxsgina shaxsning rivojlanishiga va tarkib topishiga ta’sir qilish mumkin, faqat harakter ta’siri bilan harakterni vujudga keltirish mumkin», - deb yozgan edi.

Qobiliyat – shaxsning muayyan faoliyat yuzasidan layoqati va uning ishini muvaffaqiyatli bajarishdagi sub’ektiv shart-sharoitni ifodalovchi individual psixik xususiyatlaridir.

Falsafa tarixida qobiliyat uzoq davrgacha «o‘zgarmas irsiyat», «nasldan naslga o‘tuvchi alohida kuch sifatida talqin etilgan. Bunday qarashlar dastlab ingliz filosofi J.Lokk va fransuz materialistlari tomonidan tanqid qilingan. qobiliyatni rivojlantiruvchi mumkin bo‘lgan anatolik–fiziologik xususiyatlar tug‘ma bo‘ladi.

Qobiliyatlar – bu imkoniyat u yoki bu ishda mahoratning zarur darajasi esa voqeysidir. Bolada namoyon bo‘lgan musiqiy qobiliyat uning musiqachi bo‘lishi uchun biron bir darajada garov bo‘la olmaydi. Bolaning musiqachi bo‘lishi uchun unga maxsus ta’lim berilishi, pedagog va bola namoyishi qilgan qat’iylilik, salomatlikning yaxshi bo‘lishi, musiqa asbobi, notalar va boshqa ko‘plab shart-sharoitlar bo‘lishi zarur. Bularsiz qobiliyatlar rivojlanmay turib so‘nib ketishi mumkin.

3. O‘qituvchining kasbiy faoliyati favqulodda umumiy va xususiy qobiliyatlarni talab qiladi.

Kasbiy-pedagogik faoliyatning muvoffaqqiyatli xususiy pedagogik qobiliyatlarga bog‘liq bo‘ladi. Pedagogik qobiliyatlar quyidagi guruhlariga ajratiladi:

1.Kommunikativlik – insonlarga yuz tutishi, xayrxoqlik, muomalalik;(boshqa odamlar bilan buladigan mulokotni yaxshilaydigan va birgalikdagi faoliyatda psixologik kovushganlikni ta’minlaydigan qobiliyat.

2.Perseptiv qobiliyatlar – idrok jarayonining asosiy tuzilishi birinchi bulib,idrok ob’ektlarini bilib olish va uni xotira obrazlari bilan solishtirishdan iborat.M-n: ya’ni idrok etish jarayonida bogchadagi bolani oldiga kubiklar kuyilgan rasmlari bilan kuyib chikiladi. Bola uni solishtiradi.

3. Didaktik qobiliyat- o'quvchilar bilan mulokot kilishda pedagogikaning ta'lim konuniyatlarini hamda metodlarini urgangan xolda ta'lim jarayonini amalga oshirish.
4. Empatiya qobiliyat- boshka odamlarning psixik xolatlarini tushunish va ularga hamdardlik kilishdir. (birgalikda dardlashmok).
5. Konstruktiv – ukituvchining uz ishini rejalashtira olishidir.
6. Bilish qobiliyati – bilimni egallash va uni uzlashtirishni ta'minlash.
7. Anglash (tushunish, hissiy barkarorlik) – tushunib ongli harakat kilish, uzini boshkara olish.

Pedagogning xususiy qobiliyatlariga bilim, malaka va ko'nikmalarni egallash faoliyati va shaxsni tarbiyalash qobiliyati ham tegishlidir.

O'qitish, o'rganish va o'rgatish bo'yicha qobiliyatlarga quyidagilar kiradi:

1. O'quvchini tushunishni ko'rish va sezish, bunday tushunishning darajasini va harakterini o'rnatish qobiliyati;
2. o'quv materialini mustaqil tanlab olish, o'qitishning samara beruvchi usul va metodlarini belgilash qobiliyati;
3. materialni yetarli bayon qilish, uning barcha talablariga tushunarligini ta'minlash qobiliyati;
- O'quvchilarning individualligini hisobga olgan holda o'qitish jarayonini tashkil etish qobiliyati;
- A) o'qitish jarayonida pedagogik taxnologiyalardan foydalanish qobiliyati;
- B) O'quvchilarning katta odimlar bilan rivojlanishini tashkil qilish qobiliyati;
- V) o'zining pedagogik mahoratini takomillashtirish qobiliyati;
- G) o'zining tajribasini boshqarish bilan baham ko'rish qobiliyati.
- D) mustaqil ta'lim olish va mustaqil takomillashishi qobiliyati.

Pedagogik jarayonga qaratilgan pedagogik qobiliyatlarga quyidagilar kiradi:

1. boshqa insoning ichki holatini to'g'ri baholash, unga hamdardlik bildirish, hamnafas bo'lish qobiliyati (empatiya qobiliyat);
2. taqlid qilish uchun namuna bo'lish qobiliyati;
3. tarbiya jarayonida individual xususiyatlarni inobatga olish qobiliyati;
4. muloqatning lozim topilgan uslubini, o'z o'rnini topish, kelisha olish qobiliyati;
5. hurmat qozonish, o'quvchilar o'rtasida obro'ga ega bo'lish qobiliyati.

4. Pedagogik faoliyat o'z mohiyatiga ko'ra ijodiy harakterga ega. O'qituvchining profesional odobi bu xususiyatni ham o'z ichiga oladi. Ma'lumki, inson oldida bir muammo turgandagina ijodkorlikka ehtiyoj tug'iladi. O'qituvchilik kasbi ana shunday xususiyatga ega. Chunki o'qituvchilik ishida hamma vaqt ham qo'llash mumkin bo'lgan tayyor qoida, resept yoki shablonlar yo'q. Pedagog o'quvchi shaxsni shakllantiradi, kutilmagan vazifalarda mustaqil qarorlar qabul qiladi, pedagogik muammolarni yechadi, o'quv jarayonini mustaqil bajaradi. Bolalarning hammasida ijodkorlik mavjud. Pedagogik ijodkorlikning tub mohiyati ishning maqsadi va harakteri bilan bog'liq.

Pedagogik ijodkorlik manbai – pedagogik tajribadir. Pedagogik tajriba deganda, o'qituvchining o'z vazifasiga ijodiy, yangicha yondashishi, o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasida yangi samarali yo'l va vositalarni qidirib topa bilish tushuniladi, ijodiy ishlaydigan o'qituvchi tadqiqotchilik ko'nikma va malakalariga ham ega bo'lishi zarur,

chunki hozirgi zamon fan va texnika taraqqiyoti o'qituvchining ijodkor bo'lishini, fanning muhim muammolari yuzasidan erkin fikr yuritish olishi va nihoyat o'quvchilarni ham ijodiy fikrlashga, tadqiqot ishlariga o'rgatish va jalb etishni talab qiladi. O'qituvchining pedagogik odob madaniyati, obro'si qanchalik baland bo'lsa, ta'lim va tarbiya ishlari shunchalik samarali va ta'sirli bo'ladi.

Tayanch tushunchalar: qobiliyat, pedagogik qobiliyat, persektiv qobiliyat, didaktik, konekturativ, kommunikativ, bilish (anglash) qobiliyatlar.

Tekshirish va o'z-o'zini nazorat qilish uchun savollar:

1. Pedagogik qobiliyat qachon paydo bo'lgan?
2. Qobiliyat nima?
3. Qobiliyat turlari haqida so'zlang.

4- Ma'ruza: Pedagogik muloqot - o'qituvchining ijodiy faoliyati sifatida

Reja:

1. Kommunikativ ilhom va uni shakllantirish yo'llari.
2. Suhbat va ijodiy kayfiyat.
3. Ijodiy kayfiyatda muomala ta'sirining O'ziga xosligi.
4. Pedagogik takt haqida tushuncha.
5. K.S.Stanislavskiyning «Jismoniy harakatlar» metodi.

O'quvchilar bilan bo'lajak muomala oldidan pedagogning ijodiy kayfiyatini hosil qilishida uning o'quv materialiga hissiy munosabatini ifodalashning tashqi shakllarini oldindan topishga intilishi muhim rol uynaydi: bular tegishli imo-ishoralar, yuz harakatlari, gapirish ohano'idir. O'quv materialiga o'z munosabatini ifodalashning tashqi shakllarini O'ylab olish, tabiiyki, darsga, tadbirga shunday psixologik tayyorgarlik ko'rishga tayanadiki, uning tarkibiy qismlari sanab o'tilgan. Darsda tadbirlarda o'z fikrlari, his-tuyg'ularini qanday qilib yaxshiroq va erkinroq gavdalantirish ustida mulohaza yuritish ekan, pedagog bo'lajak faoliyat vaziyatiga kirib boradi, unga chorlanadi, uning shakllarini his qiladi, faoliyatga bo'lgan o'zining hissiy munosabatini yetkazish vositalarini izlaydi, izlaganda ham faqat shakl hosil qiluvchi vositalarni (intonatsiya, yuz harakatlari va shu kabilarni) emas, balki mazmunli vositalarni qidiradi, bu ayniqsa muhimdir. Mazmunli axborotda faqat mantiq va dalil-isbotlarni O'ylab o'tirish bilan cheklanmasdan, hissiy o'zakni alohida ajratib ko'rsatish zarur.

Muomalada ijodiy kayfiyatni vujudga keltirish va saqlashning muhim vazifasi pedagogning materialga o'z hissiy munosabatini ifodalashda topgan tashqi shakllarini mustahkamlashdir, u pedagog tomonidan quyidagi yo'llar orqali amalga oshiriladi: darsning borishini, tadbirni fikran esga tushirish; ko'zgu oldida takrorlash; namuna sifatida san'at (adabiyot, kino, rang tasvir) asarlardagi vaziyatlardan foydalanish.

O'zining materialga bo'lgan hissiy munosabatini ifodalashning puxta shakllari (ularga hamisha bu shakllarni gavdalantirishning bevosita vaziyati tuzatish kiritadi)

pedagogga faoliyat va muomalaning O'zgarib borayotgan sharoitida jadal va samarali harakat qilish va (bunisi ayniqsa muhim) darsga tez va samarali chorlanish imkonini beradi, chunki O'zining hissiy munosabatini ifodalashning puxta shakllarini (ularni pedagog g'ayrat bilan esga tushiradi) unda ularni izlashning jO'shqin jarayoni tO'g'risida xotiralar uyg'otadi, bu bilan uning ijodiy kayfiyatini rag'batlantiradi.

Ijodiy kayfiyatni boshqarish jarayonining g'oyat marakkab bug'ini sinf bilan bO'ladigan bevosita muomaladan oldingi paytdir. Ijodiy holatni tashkil etish yuzasidan ilgari amalga oshirilgan butun ish O'z ta'sirini kO'rsatadi. Pedagog bo'lajak ishning maqsaddagi va muhimligini anglash orqali bu ishga O'zini rag'batlantiradi, u O'zi uchun yangi maqsadlar va bog'lanishlarni belgilab olishi lozim, bundan kO'zda tutilgan maqsad hatto tanish O'quv-tarbiyaviy material asosidagi bo'lajak faoliyatning O'zi uchun yangiligi, maroqliligini his qilishdan, bo'lajak ishning ijodiy harakterini his qilish va anglab yetishdan, startoldi tayyorgarligining sharti bO'lgan bundan oldingi holatni boshqarishdan, tetik kayfiyatga erishishdan iboratdir. pedagogning startoldi tayyorgarligi uning auditoriya bilan O'zaro fikr almashuv faoliyatiga bevosita qO'shilishi bosqichida ijodiy kayfiyatining O'ziga xos tarzda namoyon bO'lishidir. O'qituvchi mazkur dars oldidan darsda eng muhim narsa nima ekanligini yaxshi biladi. U bamisoli O'z oldida sinfni kO'rib turadi va dars mavzuiga muvofiq ravishda O'ziga darsning vazifasini va qO'shimcha vazifasini aniqlab oladi, darsda belgilangan mantiqni takrorlaydi, belgilangan narsalarning sO'zsiz bajarilishi uchun yO'l-yuriq beradi, O'zi nazorat qiladigan, tayanadigan bolalarning, ish doirasiga tortadigan bolalarning nomlarini aniqlaydi. KO'pincha psixologik yO'lga dars ishlanmalarini kO'rib chiqish yoki tajriba, eksperimentning tayyorligini tekshirish yordam beradi. O'z-O'zini tezda tekshirib kO'radi: mendagi hamma narsa tayyormi? Psixologik yO'l sizning ongingizdan (mazkur dars uchun ortiqcha, aslida bO'lmagan narsalarni chiqarib tashlaydi; u fikr ufqini yorishtirib, uning asosida faqat darsning silueti loyihalashtiriladi, shunda sizni sabrsizlik qamrab oladi: uddasidan chiqarmikanman va uddasidan chiqishni istayman! —degan aniq tilak paydo bO'ladi. Darsda biror narsa unchalik chiqmasligi ham mumkin, lekin psixologik yO'l sizning ana shunday ish kayfiyatingizni boshlab bergan bO'lib, (na unda darsning tarkibiy qismlarini qayta guruhlashni amalga oshirishni uddalaysiz, ular O'rtasidagi mantiqiy bog'lanishni yuqotmaysiz».

O'quvchilar bilan muomalada kishi O'zini boshqara bilishi nihoyatda zarurdir. O'qituvchining darsdagi yomon, noijodiy kayfiyati darhol umuman sinfning ijodiy kayfiyatiga ta'sir qiladi, birgalikdagi faoliyatning samaradorligini pasaytiradi. Ijodiy kayfiyatni boshqarishning taklif etilgan sistemasi individual O'zlashtirishni, O'z ustida muntazam yunaltirilgan ish olib borishni talab qiladi.

O'quvchilar bilan muomala jarayonida va bevosita undan oldin ijodiy kayfiyatni boshqarish pedagog mehnatining eng muhim kasbkorlik talabi bO'lib, u pedagogning sinfda, bolalar bilan muomalada va shu kabilarda erkin bO'lishini, hulq-atvorining samarali bO'lishini ta'minlaydi. Pedagogik ijodkorlikning asosiy bosqichlariga nisbatan pedagogning ijodiy kayfiyatiga muomala ta'sirining quyidagi jihatlarini ajratib kO'rsatish mumkin:

- 1) pedagogning sinf bilan bO'ladigan muomalani oldindan payqashi uning ijodiy kayfiyatini safarbar qiluvchi omil ekanligi;
- 2) sinf bilan bevosita dastlabki aloqa bevosita muomala paytida pedagog ijodiy kayfiyatining rag'batlantiruvchi omili sifatida;

3) pedagogning sinf bilan muomalasi sistemasi; u faoliyat jarayonida pedagogning ijodiy kayfiyatini rivojlantirishni qO'llab-quvvatlaydi va rag'batlantiradi;

4) muomaladan qanoat hosil qilish shundan keyingi faoliyatda pedagogning ijodiy kayfiyatini rag'batlantiruvchi omil sifatida.

Pedagogik muomala jarayoni O'zi kechadigan bir qator shart-sharoitlar bilan murakkablashadi, Muomala shart-sharoitlari muomala harakteriga umuman ancha-muncha ta'sir qiladi, aslida ular muomalaning kasbiy yunalishini kO'p jihatdan belgilab beradi. Muomalaning oshkoralik vaziyati kO'pgina qiyinchiliklar tug'diradi. Tadqiqotchilar allaqachon qayd etib O'tganlaridyoq, kishilar oldida, katta auditoriya oldida muomala qilish auditoriyaning gapiruvchiga diqqat qilishiga mO'jallangan bO'lib, boshlovchilar uchun nihoyatda murakkabdir va maxsus tayyorgarlik kO'rmasdan O'tkazilishi mumkin emas. Faqat O'zaro fikr almashuv malaka va usullarini egallashgina muomala jarayonida pedagogning hissiy kayfiyatini ta'minlaydi. «Muskul siqilishi», hayajonlanish bularning hammasi yosh O'qituvchining sinf bilan muomalasini tashkil etishning ilk bosqichini harakterlab beradi. O'quv matearialini juda yaxshi biladigan, pedagogik jihatdan yetarli darajada qobiliyatli bO'lgan talaba qiz M. O'zining dastlabki pedagogik tajribalari tO'g'risida quyidagilarni yozadi: «Garchi men albatta hayajonlangan bO'lsam ham, darsga qadar menga hamma narsa oddiy bO'lib tuyulgan edi. Lekin materialni yaxshi bilardim. Sinf ham gO'yo shunday edi. Qo'ng'iroq chalingach, men jurnalni qo'limga olib sinfga otlandim. Ikkinchi qavatga kO'tarilib (bu xuddi hozirgidek esimda), sinfni, ular menga qanday qilib qarab turishlarini tasavvur qildimu, meni qO'rquv bosdi. Zinapoyaning oxiriga borganda oyoqlarim allaqanday qotib qolganday bO'ldi. Jurnalni shunday ushlab olgan edimki, chamasi, uni mendan tortib olib bO'lmasdi. Sinfga kirishim bilan (sinf meni yaxshi va samimiy kutib oldi) stol oldiga bordim, shunda qO'llarim menga halaqit berayotganini darhol his qildim. Meni qutqargan narsa stulning suyanchig'i bO'ldi. Men uni barmoqlarim bilan mahkam ushlab oldimda, dars oxirigacha uni qO'yib yubormadim. Ovozim ham qandaydir O'zimniki emasdi. Deyarli nafasim siqilib, tishlarim orasidan gapirayotganday edim. Men shunda sinf menga unchalik tanish emasligini his qildim. Juda qO'rqib ketdim. Ayniqsa ikkinchi partadagi ikki boladan qO'rqardim. Kuzatishimcha, ular eng xavfli bolalar edi. Shunda qayoqdandir, bilmadim, ularga qanday qilib bo'lsa ham, yoqishim kerak degan fikr paydo bO'ldi, O'ylab-netib O'tirmasdan ularning hazillariga javob bera boshladim, xushomad qila boshladim. Sinfga yoqish uchun qandaydir hayajonlanib gapira boshladim».

Bu yerda sezilib turadigan «muskul siqilishi» yosh pedagogga halaqit beradi: mushaklarning bO'shashish jarayoni O'qituvchi kasbiy psixotexnikasining eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu yerda kasbiy-pedagogik muomala asoslarining treningi (mashqi) bO'limida keltirilgan xilma-xil mashqlar ham, shuningdek kO'p qirrali jamoat ishi ham foydali bO'lib, bu ish jarayonida kasbiy O'zaro fikr almashuv faoliyati tajribasi hosil qilinadi.

Pedagogning ijodiy kayfiyatini boshqarishning alohida bir muhim muammosi bunday kayfiyatni bevosita faoliyat oldidan chaqirish va safarbar qilish noijodiy kayfiyatni yengish hisoblanadi va hokazo.

Takt – to'qnashish – bu odamlarning o'zaro munosabatini tartibga keltiruvchi axloqiy kategoriyadir.

O'qitish jarayonida o'quvchilar va o'qituvchi o'rtasida 2 xil emotsional muloqat turlari sodir bo'ladi.

a) salbiy his - tuyg'ularga asoslagan muloqat.

b) ijobiy his – tuyg'ularga asoslanmagan muloqat.

Pedagogik takt o'qituvchiga balalar bilan ijobiy emotsional muloqatda bo'lishga va ular bilan psixologik aloqani o'rnatishga yordam beradi. Pedagogik taktning talablariga rioya qilgan o'qituvchi o'zida muloqatning demokratik usulini ishlab chiqadi va haqiqiy (Muloqot madaniyatini egallaydi) madaniy aloqaga erishadi. Pedagogik takt o'qituvchiga bolalar bilan muloqot jarayonida har qanday nizolardan holi bo'lishga va o'zaro munosabatlarni to'g'ri shakllantirishga yordam beradi.

Takt so'zi «to'qnashish» ma'nosini bildiradi. Takt – bu odamlarning o'zaro munosabatini tartibga keltiruvchi axloqiy kategoriyadir. Xushmuomala xulq insonni hurmat qilishni talab qiladi. Pedagogik takt o'qituvchining professional sifati uning pedagogik mahoratning bir qismidir. Pedagogik takt o'qituvchilarga nisbatan to'g'ri munosabatni ta'minlash yo'llaridan biridir. o'qituvchining usuli va metodlari optimal tadbiq qilinishi kerak.

Pedagogik takt o'qituvchining vazmin xulqida namoyon bo'ladi (ya'ni chidamlilik, o'zini tuta olish). U o'quvchiga nisbatan ishonchni belgilaydi. O'qituvchining o'quvchilarga nisbatan bo'lgan ishonchi ularni ishlashga rag'batlantirish kerak. O'qituvchining madaniy aloqasi, takti, uning o'quvchilar bilan bo'lgan o'zaro munosabatining turli formalarda, darslarda, darsdan tashqari ishlarda, dam olishda namoyon bo'ladi.

O'qituvchining takti darsning hamma etaplarida kerakdir. Ayniqsa, o'qituvchi o'quvchilarni xulqini va bilimni baholayotganida bunga katta ahamiyat berishi kerak. Takt o'quvchini javobini eshita olishda ifodalanadi. Hamma o'quvchilar ularni javoblarini qunt va xurmat bilan eshita oladigan o'qituvchiga javob berishni yaxshi ko'radilar.

O'qituvchi o'quvchilar oldida aktyor singari o'z rolini ijro eta olishi kerak. Ya'ni turli xil vaziyatlardan chiqa olishi kerak.

Demak, o'qituvchi o'quvchilar bilan muloqot jarayonida ular bilan hamkorlikda ishlashi pedagogik taktning talablariga rioya qilishi va muloqot taktikasini egallagan bo'lishi kerak.

Pedagogik takt mahorat bilan birgalikda hosil bo'ladi. U o'qituvchining ma'naviy yetukligining o'z ustida ishlab, orttirgan maxsus bilimlar va mahoratning natijasidir. Eng muhimi o'qituvchi bolalarning yosh psixologiyasini va individual hislatlarini bilish kerak. Shu bilan birga o'qituvchining axloq asoslari va normalarini, bolalarning xatti-harakatida ma'naviy tomonni ko'ra bilish ham juda muhimdir. O'qituvchi ziddiyatli vaziyatdan chiqishi uchun quyidagi qoidalarni hisobga olishi kerak.

- Avvalambor o'qituvchi ziddiyatni bartaraf etishi kerak.
- Xatti-harakati bilan sherigiga ta'sir qila olishi kerak. (o'quvchiga, hamkasbiga).
- Suhbatdoshining xatti-harakati, yuz bergan vaziyatni tushunmasdan turib, xulosa chiqarishga shoshilmasligi kerak.
- Maqsadga kelishishi, ya'ni o'quvchi bilan bog'liqlikni iloji boricha avvalroq anglab olishi muhimdir.

Xulosa to'g'ri chiqarilganligiga pedagog hammani ishontira olishi kerak.

K. S. Stanislavskiy tizimi asosida pedagogning ijodiy jarayonini O'rganish shunga ishonch hosil qildiradiki, ijodiy kayfiyatni, ayniqsa, bevosita «insonni muomala bilan bog'langan ijodiy faoliyat turlarida safarbar qilish uchun «jismoniy harakatlar» usulini qO'llanish juda istiqbolli bO'lib, u haqda alohida gapirib O'tish kerak. Bu usulning mohiyati «Muayyan hissiy holatga xos bO'lgan, kishida bu hissiyotlarning O'zi keltirib chiqarishga qodir bO'lgan jismoniy harakatlarni bajarishdan iborat bO'lib, mazkur hissiyotlarni ana shu harakatlar taqozo qiladi». (Shu narsani esga olaylik: biz hayajonimizni yengmoqchi bO'lsak, birmuncha tO'xtab, nafasimizni rostlashga, sekinroq harakat qilishga intilamiz, ya'ni shunday harakat qilamizki, xuddi mutlaqo xotirjam paytimizda qanday bO'lsak, O'zimizni shunday tutamiz, natijada hayajonlanish asta-sekin O'tib ketadi.)

Aytaylik, darsga tayyorlangan, tadbirni va shu kabilarni hozirlagan pedagogning bugun sinfda ishlash istagi yO'q shunchaki yomon kayfiyatda. Bu O'rinda jismoniy harakatlar usuli qanday yordam berarkin? «Bordiyu» degan sehrli sO'z yordamga kelishi lozim. «Bordiyu, men yaxshi kayfiyatda bO'lganimda, bunday bO'lishi mumkin edi: men tetik, epchil edim tashlab sinfga kirardim. Samimiy salomlashardim...» Ayni vaqtda pedagog yaxshi kayfiyatda bO'lgan O'zining — pedagogning xatti-harakatlari butun mantiqini jismonan takrorlardir, bu holatga chinakamiga ishonishi kerak. O'zidan kayfiyatni siqib chiqarish kerak emas, balki izchil harakat qilish kerak. Harakatlar hamisha ham bizning nazorat qilishimizni ega bardosh beravermaydi va sekin-asta diqqatni ishga jalb qiladi, begona ta'sirlardan chalg'itadi, bizni zarur his-tuyg'uga, bu O'rinda ijodiy kayfiyatga olib keladi. Bir talaba qizning O'z ustidan olib borgan kuzatishini keltirib O'tamiz:

Shunday qilib, bugun ertalabdan kayfiyatim yomon edi. Hech narsa qilgim, ayniqsa dars bergim kelmasdi. Maktabga qO'ng'iroq chalinishidan ikki minut oldin keldim. O'qituvchilar xonasida u yoq bu yog'larimga qarab olgunimcha kirish vaqti bO'ldi, O'qituvchilar xonasidan chiqishim bilan kayfiyatim yaxshi, juda dars bergim kelyapti, sinfda meni kutishyapti men ana shundayman degan qarorga keldim. Men endi yO'lak bO'ylab tetik, dadil odim tashlab boryapman, O'zim juda samimiyman, salomlashaman va bolalarga tabassum qilaman, men kO'p narsa qilishim kerak, havotirdaman, bugun O'tadigan materialim qiyin, lekin qiziqarli. O'zim bilan birga kO'pgina qiziqarli va foydali narsalar olib kelganman (portfelning og'irligini his qilyapman) hammasi yaxshi bO'ladi. Sinfga kiranman, tetik va dadil «Salom, bolalar» deyman. O'tiramiz. Bolalar ham g'ayratli, ozoda kiyinishgan. Dars boshlandi, O'zimning bordiyu» degan sO'zimni qachon tashlaganimni va darsga berilib ketganimni O'zim ham sezmay qolibman. O'zimni juda yaxshi his qildim, kayfiyatim yomonligini uni yengish kerakligini unutib yubordim. hammasi ajoyib bO'ldi».

«Jismoniy harakatlar» usulidan foydalanishda bordiyu vaziyatida taklif etiladigan holatlarning yangiligi hissiy reaksiyalarning qudratli vositasidir. Bir vaqtlar qabul qilingan «bordi-yu» sO'zini har gal takrorlayverish kerak emas, balki uni yangi vazifalar, nozik farqlar, tovlanishlar bilan ochib berishga harakat qilish, har gal jozibadorlik qilish kerak. Tabiiyki «jismoniy harakatlar» materialni, sinfni yaxshi bilishga, darsni tayyorlash sohasidagi butun dastlabki ishga, xususan maroqli vazifalar qO'yishga ta'sir qilishi lozim.

Pedagogik ijodkorlikda K.S.Stanislavskiyning «jismoniy harakatlar» usulini rO'yobga chiqarishning O'ziga xosligi shundan iboratki, u pedagogga faqat bevosita ijodkorlik (odamlar bilan muomala) boshlanishidan oldin O'zining ijodiy tabiatini safarbar qilishning vositasi sifatidagina zarurdir, keyin esa «bordi-yu» holatidagi «jismoniy harakatlar» mantiqi ijodkorlik vaziyati bilan chinakamiga ma'naviy moyillikka sekin asta O'sib O'tadi, endi «bordi-yu» holatida emas, balki sinf bilan haqiqiy muomalada bO'ladi.

Muomalada ijodiy kayfiyatni shakllantirish murakkab jarayondir. Bu yerda kO'pincha pedagog zO'riqish (umumiy hissiy zO'riqishning bir turi bO'lgan zO'riqish) tuyg'usini boshdan kechiradi, buni pedagogik ijodkorlikning omma O'rtasidagi faoliyat, O'zgarib boruvchi ijodkorlik holati, O'zining psixik holatlarini operativ ravishda boshqarish zarurligi, mehnatning O'zaro fikr almashish jihatdan boyligi kabi xususiyatlari taqozo qiladi.

Pedagogik ijodkorlik va muomala jarayonida vujudga keladigan bu zO'riqishni, shuningdek boshqa noxush holatlarni yengish uchun O'z-O'zini tarbiyalash yuzasidan doimiy ish olib borish zarur. O'z-O'ziga ta'sir qilishning bir qator usullari mavjud bO'lib, ulardan eng muhimlari quyidagilardir; O'z-O'zini ishontirish, O'z-O'ziga buyruq berish, O'z-O'zini majbur qilish, O'z-O'ziga majburiyat yuklash, O'z-O'zini rag'batlantirish, O'z-O'zini jazolash, O'z-O'zini mashq qildirish, nihoyat O'z-O'ziga ta'sir qilishdir.

5-Ma'ruza: Pedagogning o'quv-tarbiya jarayonidagi mahorati

Reja:

- 1.Darsni tashkil etishga qo'yiladigan talablar.
- 2.O'qituvchining dars davomida mehnati va uni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari.
- 3.O'quvchilarning bilim anglash faoliyatini boshqarishda o'qituvchining mahorati.
- 4.O'quvchini o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatishdagi rasm.
- 5.O'qituvchi kasbiy va shaxsiy pedagogik mahorat qirralari.

Hozirgi kun o'quvchilarini zamon talabiga mos o'qitish, tarbiyalash, rivojlantirish bilan bir qatorda ta'limni ularning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etishni taqozo etmoqda. Bu jamiyatga o'z qarashlari shakllangan, keng fikrga ega, ijodkor, qobiliyatli, egallagan bilimlarini hayotga tadbqiq eta oladigan davr talabiga mos yashash, mehnat qiladigan, madanitli, odob-ikromli, odamgarchilik xususiyatlarga ega bo'lgan, jismoniy jihatdan barkamol yoshlarni tarbiyalash talabini qo'ymoqda.

Dars ta'lim-tarbiya jarayonining markazi hisoblanadi. Shuning uchun ham davr talabiga mos kadrlar tayyorlashda maktabning o'rni katta ekanligi hammamizga ma'lum. Shuning uchun ham maktabda darsga alohida ahamiyat qaratiladi va o'qituvchining zamon talabiga mos dars o'tishi talab etiladi. Uzoq davrlar moboynda dars dars jarayonini tashkil etish nazariyasi ishlab chiqilgan bo'lsada, uni amalga oshirishda ayrim kamchiliklarga yo'l qo'yilmoqda. Masalan, o'quvchining o'zi mustaqil ravishda ishlashi, bilimlarni o'zi mustaqil egallab olish qobiliyatli hali to'g'ri yo'lga qo'yilmagan, ya'ni, didaktik omillar ta'kidlaganidek «Yomon o'qituvchi haqiqatni

beradi, yaxshi o'qituvchi esa shu haqiqatni o'zi egallab olish yo'lini ko'rsatib beradi». Dars ko'proq o'quvchilarning mavjud bilimlarini egallashga yo'lantiriladi.

2. Tashqaridan qaraganda bu yondashuv to'g'ri bo'lib ko'rinsada, bu masala atroflicha tahlil qilinganda asosan tashqi ko'rinishga e'tibor qaratib, ichki tuzilishida o'quvchilarning bilim olishi, o'y-fikrlash qobiliyati hisobga olinmaydi. O'qituvchi o'zining odiga qo'ygan maqsadiga erishish uchun harakat qiladi. O'quvchilarning faolligi e'tiborga olinadi-da, biroq amalga oshirilmaydi. To'g'ri tashkil etilmagan dars o'quvchilarning o'qish-bilish faolligini nazorat qilish imkoniyatini yarata olmaydi. Har xil metod va usullarni amalda qo'llash imkoniyati yo'q. Darsning borishidagi yo'l qo'yilayotgan kamchiliklarni nazarga olib, ko'pchilik didaktiklar dars borishini mustakil tuzib, o'quvchining faolligi, topqirligi, ijokorligini taqiqlamaslik zarur deyishadi. Bu fikrni to'g'ri talqin etish «Ta'qiqlamaslik kerak» deganda, darsning borishini xohlagancha tashkil etaver, deb tushunmaslik kerak. Darsning borishi uning turiga, maqsadiga, mazmuniga, bolalarning imkoniyatiga qarab tashkil etilishi shart.

Jamiyatimizda bo'layotgan o'zgarishlar o'qish metodikasiga nazariy va amaliy jixatdan davr talabiga mos darsni tashkil qilishni talab etmoqda. Shuning uchun ham, taniqli olimlar bilan metodistlar, ijodkor o'qituvchilar bugungi dars qanday bo'lishi kerak, u oldingi o'tilgan darsdan nimasi bilan farq qilish lozim degan savolga javob qidirmokda. Shundan kelib chiqib, o'quv-tarbiya jarayonining mazmuni ham yangilanadi, maktabdagi ta'lim-tarbiya jarayonining sifatiga, o'quv jarayonini tashkil etishga e'tibor kuchayadi. Darsdagi ta'lim-tarbiya ishidagi quyidagi ko'rinishlarni nazarda tutish va ularni imkon qadar ta'lim jarayoniga tadbiq etib borishimiz zarur.

Birinchidan, sinfda mustaqil (erkin) psixologik muhit, o'qituvchilarga hurmat-ehtirom, ishonch va ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratish;

Ikkinchidan, o'quv faoliyatining oliy motivini keltirib chiqarish, faqat o'quvchilarga o'quv materialining ahamiyatini bildirib qolmasdan, ularga bilim olishning o'qituvchi tomonidan taklif qilingan metodlarga e'tiborni qaratish;

Uchinchidan o'quvchilarni bilim olishini kafolatlovchi ishonchli metod va usullar bilan tanishtirish.

To'rtinchidan, darsni o'quvchilarning mustaxkam, yaxshi bilim olishga yo'naltirish.

Beshinchidan, barcha o'quvchilarning oliy darajada bilim olib, (D.T.S. asosida) uni yangi sharoitda qulay olish imkoniyatlaricha sharoit yaratish. Darsda o'quvchilarning ijodkorlik faoliyatini to'g'ri hulosali tashkillashtira olish va ularning o'z mehnatining mevasidan qanoatlana oladigan sharoitlar yaratish.

2. O'qituvchi o'quvchilarga nisbatan muayyan holatda tursagina pedagogik ta'sir ko'rsatishni muvaffoqiyatli amalga oshira oladi. Mazkur holat o'quvchilar bilan muomala sohasida o'qituvchining asosiy yo'l-yo'rig'idan ibrat bo'lib, u o'quvchilarning psixologik yosh xususiyatlariga monand bo'ldi. Tarbiyaning mavjud tarbiyalashni tahlil qilib tajriba sinov ishi o'quvchilarning yoshiga muvofiq ravishda o'qituvchi xolatining o'zgarish mezonini aniqlashga imkon beradi. Bu o'quvchilarning kollektiviga nisbatan tashqi xolatdan ma'lum darajada ichki xolatga o'tish, o'quvchilarga bevosita ta'sir ko'rsatishning kamayishi va bevosita ta'sirini ortishi: kollektivni boshqarishi organlariga berish, har bir bola shaxsining ichki olamiga ko'p tasir etishga o'tishdir.

Turli yoshdagi o'quvchilarning muomilasiga ta'sir ko'rsatish sub'ekti bo'lgan o'quvchi tutgan yo'l va maxoratini umumlashtirishga tavsifni quydagicha tasavvur qilish

mumkin. Quyi sinflarda o'qituvchi tashkilotchi bulib maydonga chiqadi. V Dalning lug'atiga qaraganda tuzuvchi tasir etuvchi ma'noni bildiradi. Pedagogik kichik yoshdagi o'kuvchilar hayotiga ta'sir ko'rsatishning asosiy mazmuni uni tashkil etish zarurati bilan belgilanadi. Kichik yoshdagi o'kuvchilar kollektivlarida talabchan va quvnoq tarbiyachi bo'la oladigan bolalarning faol ijodkorlik bilan to'la hayotni tashkil etib, ular orasida o'zaro hayrixoxlik g'amxo'rlik vaziyatini, zavqli vaziyatini vujudga keltira oladigan tarbiyachilar katta obro-e'tibor qozonadilar. Bolalar katta yoshdagibunday kishilarni o'z do'stlari deb qabul qilishga moyildirlar.

Bunday munosabat eng yaxshi mnosabatdir, chunki u katta yoshdagi kishiga tashkilot vazifalarni xal etishga yordam beradi. O'smirlar o'qiydigan sinflarida o'kituvchining holati rahbar degan so'z bilan ifodalanishi mumkun. V. Dal' bu so'zni quyidagicha, ya'ni ko'rsatuvchi, murabbiy, ishvoshi, boshlovchi deb ta'riflaydi.

Pedagoglarning o'smirlarga ta'sir ko'rsatishning asosiy mazmuni ularning faoliyatiga rahbarlik qilish zarurati bilan belgilanadi, bu faoliyat o'z-o'zini tashkil qilishning ko'proq ulishini o'ziga qamrab oladi, bu esa o'kuvchining ta'lim tarbiya jarayonining rahbarisifatida, o'quvchilarga quyidagi talabalar mazmunnin ochib beradi. Usmirlar pe6dagogik talablarni ongli va sitqi dildan bajarishlari uchun talab mavzuiga nisbatan o'kituvchi va o'quvchining bir xil yo'l tutishi zarurdir. U bilish nuqtai nazaridan Qiziqarli bo'lishi yoki amali jixatdan foydali bo'lishi zarur yohud hissiyotlarni yengillashtirish va haqozalar uchunkerak, boshqacha so'zlar bilan aytganda, kollektiv faoliyat jarayonini qulaylashtirish zarurdir, aks holda talab samarasiz bo'lib qoladi, katta yoshdagi o'smirlarga nisbatan o'quvchi homiy yoki tarbiyachi holatida turadi, bu so'zlar V. Dal' lug'atida «homiylik qiluvchi, g'amxur, serharakat» sifatida ta'riflanadi. Bunday xolat shuni taqoza qiladiki o'qituvchi faoliyatining shunday sohalarida, yani bevosita aralashuv kam safar beradigan sohalarda, o'quvchilarning o'zaro harakatlariga alohida e'tibor berishi lozim, bu esa pedagogdan katta yoshdagi o'smirlarga o'ziga hos xomiylik qilishni talab etadi, bu avvalo ularni bu soxadagi axvoli yaxshi bo'lishi haqida bevosita g'amxo'rlikni o'z ichiga oladi. Yuqori sinflarda o'quvchining holati konsulttant, ya'ni muayyan soxada maslaxatlar beruvchi mutaxasis so'zi bilan ifodalanish mumkun. O'qituvchi yuqori sinif o'quvchilari bilan muloqat yo'li bilan muomila qilganda o'tmish g'oyaviy merosining muxum ahamiyatini tasdiqlab berish mumkun. Bunday xolda u keng mualimlar bo'yicha masala xatchi bo'lib keladi va yuqori sinf o'quvchilariga samarali tasir ko'rsatish imkoniga ega bo'ladi. O'quvchi jamoa a'zolari gaplash oli ham kerak.

O'quvchilar jamoasi bilan muomila ko'pincha suxbat laksiya, axborot shaklida bo'ladi. Birinchi navbatda suxbatni qanday bilishi, qanday qilib darhol o'kituvchining gaplariga bolalarning diqqvatini qiziqtirish xaqida gapirib o'tamiz. Jumladan, mavzuga diqqat tortishi, uni tushuntirish, taxlil qilishi, maqola sittata, keltirish mumkin. Bunda o'qituvchi suhbat olib borayotganda ancha qisqa, lekin yetarli aniq qilib ochib berish vazifasi turadi. Bunda misollar, illyustratsiyalar sistemasi bayon qilinadi. Har qanday suhbat bolalarni qiziqтира olishi lozim. Faoliyat yo'nalishlarida keng miqiyosda joriy etilishi lozim bo'lganda «Ona yurt», «Yosh ishbilarmon», «Yosh xunarmandlar», «Meros», «Mexr-shavqat», «Tabiat va inson» kabi ishlar qo'llashi bolalarni tarixni o'rganish va uni targ'ib qilish xalq urf-odatları bolar o'yinlarni o'rganishda katta yordam beradi.

4. Har tomonlama garmonik rivojlangan, jismoniy sog'lom, ma'naviy yetuk komil insonlarni tarbiyalashda o'qituvchining roli beqiyosdir. Bu haqda yurtboshimiz I.A.Karimov Oliy Majlisning IX sessiyasida so'zlagan «Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori» nomli tarixiy nutqlarida alohida to'xtalib, ayniqsa maktab o'qituvchilari oliy ma'lumotli, o'z fanini chuqur biladigan, zamonaviy texnologiyalardan xabardor, keng dunyoqarashli, pedagogik, tashkilotchilik qobiliyatlari yuqori, ijodkor shaxslar bo'lishlari zarurligini ta'kidlagan edilar. Ko'p narsadan xabardor bo'lish, «ko'p bilish» o'zidan-o'zi fikrlashga o'rgatmaydi. Unda fikrlashga qanday o'rgatish mumkin degan savol tug'ilishi tabiiy.

Bolani to'g'ri yurishga ham qanday ona osonlik bilan o'rganitish mumkin, lekin fikrlash uchun har qanday mahoratli pedagog ham o'rgata olmaydi: bolaga fikrlashni butun hayoti davomida atrofdagilar o'rgatadi. Fikrlashni yo'ldan chiqarish oson, lekin uni izga tushurish qiyin. Tafakkurni «tabiiy bo'lmagan mashqlar tizimi bilan izdan chiqarish mumkin. Bunday aqlni, miyani buzishti «to'g'ri» yo'llaridan biri bilimlarni ko'r-ko'rona yodlab olish hisoblanadi. Bolaga nimanidir o'rgatish, shuningdek mustaqil fikrlashga o'rgatish ham uning shaxsiga katta-diqqat e'tibor talab qiladi.

6. O'quvchilardan mustaqil fikrlashni rivojlantirish uchun bilimlarni o'zlashtirish jarayonini mahoratli o'qituvchi shunday tashkil etish lozimki, bu jarayon mashq qilib qolmasdan, masalalarini mustaqil yechish qobiliyati, mustaqil fikrlash ham mashq qildirish lozim. Avvalo fikrlashga o'rgatishni savolni to'g'ri qo'ya olishdan boshlash kerak. Fan har doim ana shunday boshlagan, savolni qo'ya olishdan, muammoni, vazifani bayon etish yechimi yo'q muammolarni harakatning ma'lum uslublari, ma'lum yo'llar bilan xal qilishga harakat qilingan. Aqlni shunday tarbiyalash kerakki, qarama-qarshilik asabiylashish uchun sabab emas, balki mustaqil ishlashga, narsaning o'zini mustaqil qarab chiqishga undasin.

Tajribali o'qituvchi har doim o'quvchilarni muammoga, muammoli vaziyatlarga olib keladi. Bunga olib kelishida bir tomondan, bir «kichik qo'shimcha» shaxsiy mulohaza, sodda ijodiy tafakkur, mustaqil harakat talab qilinadi. Agar o'quvchi bir necha urinishlardan so'ng, o'qituvchining aytib berishini kutmasdan, bunday vaziyatdan chiqish yo'lini mustaqil topsa, u aqliy taraqqiyotda katta qadam qo'ygan bo'ladi.

Tafakkurning oliy darajasi har doim o'z-o'zi bilan bahslasha olish ko'nikmasida ifodalanadi. Oliy darajada fikrlaydigan inson har doim bahslashishiga tayyor bo'ladi. U har doim barcha qarama-qarshiliklarni yenga oladi, unga javoban qarshi fikrlarni tayyorlab qo'yadi. Har bir umumiy haqiqatni mustaqil tekshirib ko'rishga o'rgating, o'quvchiga umumiy haqiqat bilan yagona fakt orasidagi qarama-qarshilikni hal qilishga yordamlashing. Ana shu usul bilan o'quvchida fikrlash ko'nikmasini rivojlantirish mumkin, faqat shu yo'l bilan mustaqil fikrlaydigan, g'oyaviy chiniqqan, keng dunyoqarashli, e'tiqodli komil insonlarni tarbiyalash mumkin.

Har bir mustaqil fikrlashga o'rgatishni istovchi muallimning o'zi avval fikrlashga o'rganishi zarur. Bu esa o'qituvchi o'z faoliyatida umumnazariy, xususan umumfalsafiy, umumpsixologik tamoyillarni qo'llashni anglatadi. O'qituvchi buning uchun bajarilishini kutmasligi, keyingi aqliy mehnatdan, fikrlashdan xalos qilinadigan kimningdir tayyor didaktik yangi pedagogik texnologiyalarni olib kelishini kutmasligi lozim.

Xulosa, qilib aytganda inson o'zi bajara olmaydigan narsalarni boshqarishga o'rgata olmaydi. Maktab fikrlashga o'rgatishi zarur, - bu esa o'qituvchining o'zi fikrlashga

o'rganishi zarurligini anglatadi. Bu xol hozirgi oliy pedagogik o'quv yurtlarda taqsim olayotgan talabalarni zamonaviy ruxda fikrlashga o'rgatish zaruriyatini anglatadi yani, ta'lim-tarbiya berayotgan bu ustozlar oldiga yuksak ma'suliyatni yuklatadi.

5. O'qituvchi kasbi va shaxsning pedagogik maxorat qirralari.

O'qituvchilik kasbiga qadam qo'yish niyatida bo'lgan bo'lajak pedagog o'z-o'ziga; shu kasbni sevanmi, dilimda bu ishga havas o'ti bormi, men bolajonlik fazilatiga egamanmi, bir umr ana shu nihoyatda murakkab, lekin sharaflilik kasbning jozibali sehri bilan yashay olamanmi, degan savollarni o'ziga berib, qalbidan javob olmog'i lozim. Insonni el hurmatiga sazovor etuvchi yaxshi fazilatlardan biri tanlangan kasbida sadoqat bilan ishlay bilishidir. Kasbiga ko'nikish insonni bezovchi ziynat bo'libgina qolmay, ishini unumli ham qiladi. Bir yerda, bir kasbda uzoq ishlashda hikma ko'p.

O'qituvchi kasbini sevishidan tashqari, o'z fani bo'yicha chuqur, yondosh fanlar bo'yicha-keng bilimga ega bo'lishi kerak. Bola bilimdon o'qituvchini sevadi. O'qituvchi o'z bilimini o'quvchilarga bera olishi, eng muhimi, ularda bilimga qiziqish uyg'ota bilishi, dars yoki ma'ruzalarda talabani o'zi bilan birga fikrlashga o'rgatishi lozim. O'qituvchi o'z kasbining ustasi bo'lishi uchun dars yoki ma'ruzalar davomida pedagogik ta'sir ko'rsatish usullaridan foydalana bilishi ham zarur.

Ziyo targ'ibotchisi bo'lgan ziyokor o'qituvchi eng madaniyatli inson bo'lib, bu fazilat uning yurish-turishida, fe'l atvorida, kiyinishida, oiladi, ish joyida, odamlar bilan muomala madaniyatida, ro'zg'or yurgizish, jamoat joylarida o'zini tuta olishligi, nutq madaniyati kabilarda o'z aksini topadi. Bu fazilatlar har bir olijanob o'qituvchining go'zal ichki dunyosini ifodalaydi. O'qituvchi o'quvchi bilan muomalada pedagogik odobga rioya qilishi, o'zini tuta bilishi, sharoitni hisobga olib, ta'lim-tarbiya usulini tanlashi lozim. Zero, o'qituvchi yoshlarning do'sti va yo'l ko'rsatuvchi murabbiysidir. Ta'lim va tarbiya sohasidagi islohatlar birinchi tавbatda o'qituvchining shaxsi bilan bog'liqdir. Shunga ko'ra, avvalo, o'qituvchi shaxsini shakllantirish, uni ta'lim va tarbiyaning samarali shakl va metodlari, vositalari asosida har tomonlama puxta bilimli, yuksak madaniyatli inson qilib kamol toptirishi lozim. Bular o'qituvchining kasbiy yetuklikka erishishi, o'z ishiga ijodiy yondashishida katta rol o'ynaydi.

Ma'lumki, o'qituvchining yuksak pedagogik mahoratni egallashi g'oyat murakkab jarayon bo'lib, pedagogika fanining eng dolzarb muammolardan biridir. O'qituvchi dasturga kiritilgan va darsliklarda berilgan materiallar bilan cheklanmay, o'rganiladigan mavzuga yondosh qo'shimcha materiallarni bilishi, har bir mavzuni o'tishda uning tarbiyaviy ahamiyatini ham hisobga olishi va o'z oldiga aniq maqsad qo'yib, unga yetishish yo'llarini belgilashda, ya'ni dars rejasini tuzishda sinfdagi o'quvchilarning bilim-saviyasini, mazkur fanning yutuqlari va yangiliklariga munosabatini, qolaversa, uning o'ziga xos xususiyatlarini, qiziqish va dunyoqarashlarini ham nazarda tutisha lozim.

O'qituvchining har bir darsni o'tkazishini haqiqiy san'atkor biron badiiy obrazni mukammal yaratishga qiyoslash mumkin. Iste'dodli aktyor ham mukammal obraz yaratishi uchun o'z rolini juda ko'p takrorlaydi, uni sahnada namoyish etadi. U har gal shu obrazni harakterining qandaydir noma'lum qirralarini topadi va ularni har safar sahnaga chiqkanda o'sha obrazda mujassamlashtirishga harakat qiladi. Shuning uchun ham aktyor bir rolni qayta-qayta o'ynaganda uni aynan takrorlamayda, balki tobora mukammallashtirib boradi. Aslida ijodkor o'qituvchi ham mavzuni aynan

takrorlamasligi, uning qandaydir jihatlarini boyitib, takomillashtirib borishi lozim. Zero, ijodiy izlanish har bir sohada muvaffaqit garovi hisoblanadi.

O'qituvchining kasbiy takomillashishini olimlar ilmiy – metodik jihatdan shartli ravishda quyidagi uch guruhga bo'lish mumkinligini ta'kidlaydilar.

Mazmuniy muammolar, ya'ni o'qiyotgan fanning mazmuniy komponentiga tegishli. Ko'pchilik o'qituvchilar uchun mazmuniy muammolar yangi va hali o'rganilmagan ish hisoblanadi. Avvallari o'qituvchi mazmunni belgilashga haqqi yo'q edi, o'qituvchilar o'z fanining o'qitilishag doir muammolarni hal etish jarayonida faol qatnashuvchi va hal qiluvchi fikr sub'ekti hisoblanadi. Ular ta'lim mazmuniga doir bahslarda qatnashdilar va o'z tajribalarida tegishli variantlarni sinab ko'radilar.

Kommunikativ muammlar. Bu muammoar gumanizm va demokratik g'oyalarga javob beruvchi yangi muloqot usulining shakllanishi bilan bog'liq. O'qituvchi mex natning murakkabligi har bir o'quvchi ko'ngliga yo'l topishi va har bir shaxsdagi imkoniyatlarning rivojlanishiga sharoit yarata bilishdadir. Eng muhim, o'quvchining o'zini shaxs deb tushunishiga o'qituvchi yordam berishi zarur, o'zligini, hayotni, dunyoni idrok etishga ehtiyoj uyg'otish kerak. Dars ta'sirchanligini oshirish uchun bolalar bilan muammoning turli usullarini qo'llab, qiziqtirib, o'yinga o'xshatib, g'aroyib suhbatlashishi lozim bo'ladi. O'qituvchining o'quvchi bilan muloqoti aniq pedagogik vazifani bajarishga yo'naltirishi kerak. Bunda: maqbul, yaxlit, qulay o'quv muhitini, o'qituvchi va o'quvchilar orasidagi ongli munosabatni tashkil etish ko'zda tutiladi.

Uslubiy muammolar. O'qituvchi o'z shaxsiy imkoniyatlarni ko'rsata olishini ta'minlash uchun o'qitish qiziqarli, ilmiy jihatdan asoslangan, ijodiy jarayon bo'lishi kerak.

Ana shu uch muammoni birgalikda yechish jarayonida o'qituvchi yuqori kasbiy mahorat egasiga aylanadi. O'qituvchilarning ish mazmunini o'rganish va tahlil etish natijalaridan kelib chiqib, o'qituvchining kasbiy takomillashuviga doir quyidagi guruhlariga ajratish mumikn:

- 1) Agar dars shunchaki ish emas – muomala, mashg'ulot emas – san'at, jadvaldagi soatlar emas – hayot deb qaralsa, unda pedagog o'z-o'zidan tez-tez darsga nima uchun borayotganligini so'rab, bolalarning oldiga borayotganligini qalbdan his etishi lozim.
- 2) Dars berish – bu, inson qalbiga yo'l topish demakdir. Bunda so'zdagi axloqiylik – haqiqat, amaldagi ahloqiylik esa – adolatligini bilmoq zarur.
- 3) Tajribali pedagoglar darsni qanday qilib olib borishlarini kuzatmoq va o'z darsingizda ularning ijobiy jihatlarini qo'llamoqni o'rganish darkor.
- 4) O'zingizni va o'z qarashlaringizni nazariy bahslar bilan emas, balki dars bilan tasdiqlang. O'z yo'lingiz bilan borishdan qo'qmang.
- 5) O'qituvchi butun mahoratini yorqin namoyon qiladigan dars bo'lmaydi. Har birimiz qilayotgan ishimizga qaraganda mukammalroq, kuchliroqmiz va bu – hali ishlatilmagan ikmkoniyatimizdir.
- 6) Shuni ham unutmaslik kerakki, har bir, hatto, ko'p yillab charxlangan dars ham nimasi bilandir yangi, birinchidir.
- 7) O'qituvchi ishiga uqiuvchilar bergan baho eng mo'tabar kimsalarning fikridan muhimroqligini doimo yodda tutmoq lozim.

Mavzu-6: Pedagogning zamonaviy ta'lim texnologiyalari asosida faoliyat olib borishi

REJA:

1. *Pedagogik texnologiya haqida tushuncha.*
2. *Pedagogik texnologiyalar va ularning tavsifi.*
3. *Auditoriya bilan ishlashning ijtimoiy-psixologik shartlari.*
4. *Faol o'qitish metodlari va ularni tashkil etish.*

1. Pedagogik texnologiya haqida tushuncha

Hozirgi vaqtda O'zbekistonda jahon ta'lim maydoniga kirishga yo'naltirilgan yangi ta'lim tizimi qaror topdi. Bu jarayon bilan bir vaqtda pedagogik o'quv-tarbiya jarayonining nazariyasi va amaliyotida sezilarli o'zgarishlar sodir bo'lmoqda. Ta'limdagi yondashuvlar tarkibi o'zgarmogda va boshqacha munosabatlar, pedagogik mentalitetlar o'rnatilmoqda.

Ta'lim tarkibi yangi protsessual mahoratlar, axborotlar bilan ishlash qobiliyatining rivojlanishi, ilmiy muammo va bozor amaliyotining ijodiy yechimining ta'lim dasturlarini individuallashtirishga qaratilishi bilan boyitilmoqda.

Axborotning an'anaviy usullari-og'zaki va yozma nutq, telefon va global masshtabli telekommunikatsiyalarni ishlatish bilan almashtirilmoqda.

Pedagogik jarayonning muhim tarkibi bo'lib talaba bilan pedagogning shaxsga yo'naltirilgan o'zaro munosabatlari hisoblanadi. Ijtimoiy bilimga teng bo'lgan pedagogik texnologiyalarning tashkil topishda fanning roli ortib bormoqda.

Pedagogik ta'lim texnologiyalarning psixologik-pedagogik nuqtai nazardan takomillashuvining asosiy yo'nalishlari quyidagilar bilan ifodalanadi:

1) Yodlashdan eslab qolish funksiyasiga o'tish, ya'ni o'zlashtirilganini ishlatish imkonini beruvchi aqliy rivojlanish jarayoniga o'tish.

2) Bilimning assotsiativ statistik modelidan aqliy harakatning dinamik tarkibiy tizimlariga o'tish.

3) O'rtacha talabaga yo'naltirilganlikdan o'qitishning differensiallangan va individuallashtirilgan dasturlariga o'tish.

4) Talabaning tashqi motivatsiyasidan ichki ma'naviy irodali tartibga solinishga o'tish.

Ta'limda zamonaviy didaktika va ta'lim tarkiblarining samaradorligini oshirish, yangi g'oya va texnologiyalarning ilmiy ishlab chiqilishi va amaliy asoslanishi ishlatilmoqda. Bunda har xil pedagogik tizim bilan o'qitish texnologiyalari o'rtasida bog'liqlik, amaliyotda davlat ta'lim tizimining yangi shakllari (qo'shimcha va alternativ) ning aprobatsiyasi, hozirgi zamon sharoitida o'tmishning pedagogik tizimlarini qo'llash muhim hisoblanadi. Bunday sharoitda pedagog, boshqaruvchi keng ko'lamli zamonaviy innovatsion texnologiyalar, g'oyalar, o'quv muassasalar, yo'nalishlarda ma'lum bo'lgan narsalarni qayta ochishga vaqtini sarflash kerak emas.

Bugungi kunda savodli mutaxassis bo'lish uchun ta'lim texnologiyalarning hammasini o'rganish lozim.

Hozirgi vaqtda pedagogik lug'atda pedagogika tushunchasi mustahkam o'rnatilgan. Lekin uni tushunish va ishlatishda turli xil o'qilishi mumkin.

Texnologiya- bu bir ishda, mahorat va san'at qo'llaniladigan usullar yig'indisidan

iborat.

Pedagogik texnologiya-ta'lim shakli, usuli, uslublari, tarbiyaviy vositalarning maxsus yig'ilishini aniqlovchi psixologik-pedagogik ko'rsatmalarning majmuidir.

Pedagogik texnologiya-bu o'quv jarayonini amalga oshirilishining sarmazmun texnikasidir. (G. Bepalko)

Pedagogik texnologiya-o'qitishning rejalashtirilgan natijalariga erishish jarayonining tavsiflaridir.

Texnologiya- bu san'at, mahorat va qobiliyat, ishlov uslublarning majmuidir. (Shepel)

Pedagogik texnologiya-bu o'quv jarayonining loyihalashtirilishi, tashkil etilishi, o'tkazilish bo'yicha barcha tavsilotlari bilan o'ylab chiqilgan jamoa pedagogik faoliyatining modeli hisoblanadi. U talaba va pedagoglarga qulay sharoitlar yaratishi shart. (Monaxov)

Pedagogik texnologiya-bu ta'lim shakllarini optimizatsiyasini o'ziga maqsad qilib olgan inson va texnik resurslari va ularning o'zaro ta'sirini hisobga olgan holda o'qitish jarayonini tashkil etish, qo'llash va aniqlashning hamda bilimlarni o'zlashtirishning uslublari^{4[39]}. (YUNESKO)

Pedagogik texnologiya-pedagogik maqsadlarga erishish uchun qo'llaniladigan shaxsiy, intellektual, uslubiy vositalarning amal qilish tartibidir. (Klarin)

Pedagogik texnologiya tushunchasiga bir kator pedagog olimlar tomonidan turlicha ta'riflar berilgan, masalan U.Tolipovning "Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot" nomli monografiyasida quyidagicha ifodalanganligini 7-rasmda keltirib utdik.

Pedagogik texnologiya aspektlari.

Pedagogik texnologiya tushunchasi 3 aspektda namoyon bo'lishi mumkin:

1. Ilmiy aspekt-pedagogik texnologiya pedagogik fanning qismi sifatida ta'lim uslublari, tarkibi va maqsadlarini ishlab chiqadi va o'rganadi, hamda shu bilan birga pedagogik jarayonlarini loyihalashtiradi.

2. Protssual-tavsifiy aspekt - ta'limda rejalashtirilgan natijalarga erishish uchun jarayonni tasvirlash, maqsad, tarkib, uslub va vositalar majmuidir.

3. Protssual-amaliy aspekt - pedagogik (texnologik) jarayonning amalga oshishi, barcha pedagogik metodologik (uslubiy), instrumental vositalarning amal qilish.

Shunday qilib, pedagogik texnologiya fan sifatida amal qilib, ta'limning yanada ratsional yo'llarini tadqiq etadi.

Bu esa ta'limda qo'llaniladigan usullar, tamoyillar va regulativlar tizimi sifatida hamda ta'limning real jarayoni sifatida bajaradi.

«Pedagogik texnologiya» tushunchasi ta'lim tajribasida 3 darajada qo'llaniladi:

1. Umumiy pedagogik daraja:

Umumpedagogik (umumdidaktik, umumtarbiya) texnologiya berilgan hududdagi ta'lim maskanida ta'limning ma'lum darajasidagi to'liq umumta'lim jarayonini tavsiflaydi.

Bunda pedagogik texnologiyaning pedagogik tizimida farqlar mavjud: unga ta'lim

^{4[39]} И.Мамажонов «Бўлажак иктисодчи-ўқитувчиларни тайёрлашда янги педагогик технологиялардан фойдаланиш» Магистрлик диссертацияси. Т., 2001.

maqsadlari, tarkibi, vositalari va uslublarining majmui, jarayonda sub'ekt va ob'ektlarning faoliyat algoritmi kiradi.

2. Qisman pedagogik daraja:

Qisman predmetli pedagogik texnologiya «qisman metodika» tushunchasini beradi, ya'ni bir fan doirasida tarbiya va ta'lim, uslub va vositalar majmuidir.

3. Chegaralangan daraja:

Chegaralangan texnologiya-ta'lim-tarbiya jarayonning alohida qismlarini ifodalab, xususi didaktik va tarbiya masalalarini yechadi. (faoliyatning alohida turlarini texnologiyasi, tushunchalarning shakllanishi, yangi bilimlarni o'zlashtirish, materialni nazorat qilish va qaytarish texnologiyasi)

Shuningdek texnologik tarkiblar farqlanadi: Usullar texnologik zanjirga birikib yaxlit pedagogik texnologiya (texnik jarayon)ni tashkil etadi.

Texnologik jadval- texnologik jarayonning shartli tasviri, uning alohida funksional elementlariga bo'linishi va ular o'rtasidagi mantiqiy aloqalarning belgilanishi.

Texnologik harita- jarayonni bosqichma-bosqich usulda ifodalash, bunda maqbul bo'lgan vositalar ko'rsatiladi (bu odatda grafik shaklda ifodalanadi).

Texnologik nuanslar- adabiyotda odatda pedagogik tizim tushunchasi pedagogik texnologiya sifatida ko'rsatiladi. Lekin pedagogik texnologiya kengroq ma'nodagi tushuncha bo'lib, o'ziga xos pedagogik faoliyatning ob'ekt va sub'ektlarini oladi.

Qo'llanilishiga ko'ra texnologiyalarni 3 sinfga ajratish mumkin:

- a) umumiy pedagogik texnologiyalar;
- b) xususi pedagogik texnologiyalar;
- v) kichik pedagogik texnologiyalar, modellar;

Falsafiy jihatdan texnologiyalar:

- a) materialistik;
- b) idealistik;
- v) ilmiy;
- g) diniy;
- d) gumanistik;
- e) majburiy.

Psixik rivojlanish omili bo'yicha:

a) biogen, ya'ni insonning jipslangan rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi texnologiya; bu texnologiya asosan jismoniy tarbiya kabi fanlarda qo'llaniladi.

b) sotsiogen, ya'ni shaxsning sotsiologik ongini rivojlantirishga qaratilgan texnologiya, bular qatorida jamiyatshunoslik, huquqshunoslik, sotsiologiya, siyosatshunoslik kabi fanlarni sanab o'tish mumkin.

v) psixogen, ya'ni insoning psixologik rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi texnologiya; bular jumlasiga psixologiya, etika, estetika, ma'naviyat, ruhiyat, dinshunoslik kabi fanlarni kiritishimiz mumkin.

Ilmiy tajribani o'rganish bo'yicha:

a) refleksiv, ya'ni ayrim tajribalarning shartli refleks tarzida yoki odatiy holda bir avloddan ikkinchisiga o'tishi;

b) rivojlantiruvchi, ya'ni oldingilar tajribalarini umumlashtirib, o'z tajribalaridan kelib chiqqan holda mavjud texnologiya bilan uyg'unlashtirish;

v) geshtalt, ya'ni ushbu texnologiya talabaning his tuyg'ularini qamrab oladi;

g) bixevioristik, bu texnologiya talabalarning tashqi hatti-harakatlariga asoslangan

bo'ladi.

a) axborot texnologiyalar (bilim, malaka, ko'nikmani shakllantirishga qaratilgan texnologiya);

b) operatsion texnologiya (fikrlash malakasini shakllantirishga qaratilgan texnologiya);

v) estetik-ahloqiy texnologiya.

g) boshqaruvchilik xususiyatini shakllantiruvchi texnologiya;

d) evristik texnologiya (ijodiy yondashuvni shakllantiruvchi texnologiya);

e) amaliy hatti-harakatlarni shakllantiruvchi texnologiya.

Pedagogik texnologiyalar pedagogning talabaga nisbatan munosabatiga qarab bir qancha turlarga bo'linadi:

1) avtoritar texnologiya; bunda pedagog asosiy sub'ekt sifatida boshqaruvchi, tekshiruvchi, talab qiluvchi bo'lib maydonga chiqadi, talaba esa tobe sifatida tan olinadi.

2) didaktik texnologiya, bunda pedagogning o'rni ma'lum yuqori bo'lib, bu texnologiya markazida ta'lim jarayoni turadi va tarbiyadan ustunlik qiladi.

3) shaxsga yo'naltirilgan texnologiya, bunda tizimning markazida talaba shaxsi turadi, talabaning rivojlanishida sog'lom psixologik xususiyatni tashkil qilish, imkoniyat va qobiliyatlarni o'stirish asosiy bo'lib hisoblanadi. Bu yo'nalish ham o'z navbatida 3 guruhga bo'linadi:

a) insoniy (shaxsiy) texnologiya, bu texnologiya o'zining psixoteraptik xususiyati bilan ajralib turadi.

b) hamkorlik, bu o'zaro tenglik, demokratizmga asoslangan texnologiya;

v) erkin tarbiya, talabaga bunda tanlash, erkinlik, mustaqillik beriladi;

g) ekzoterik, ongdan tashqari bilimlarni o'rganishga qaratilgan texnologiyadir.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bugungi kunda ta'limda zamonaviy didaktika va ta'lim tarkiblarining samaradorligini oshirish imkoniyatlari, yangi g'oya va texnologiyalarning ilmiy ishlab chiqilishi va amaliy asoslanishi qo'llanilmoqda. Zamonaviy texnologik mutaxassis bo'lish uchun ta'lim texnologiyalarining barchasini, shu jumladan pedagogik komponentlarini chuqur o'rganib, tahlil qilish lozim.

Pedagogik lug'atda pedagogik texnologiya tushunchasiga turli xil yo'llar bilan yondashilgan, shuning uchun bizning tushunchada pedagogik texnologiyalar har xil mualliflarning ta'riflarini umumlashtiruvchi sarmazmun yig'imdir. Pedagogik texnologiya ko'proq sifatli natijaga erishishga qaratilgan. +o'llanadigan pedagogik texnologiya natijasi esa, birinchi navbatda, pedagogning mahoratiga, pedagogik klassifikatsiya turlaridan mohir foydalana olishiga, ilmiy-kasbiy tajribasiga, shaxsiy xususiyat hamda insoniy fazilatlariga bog'liq.

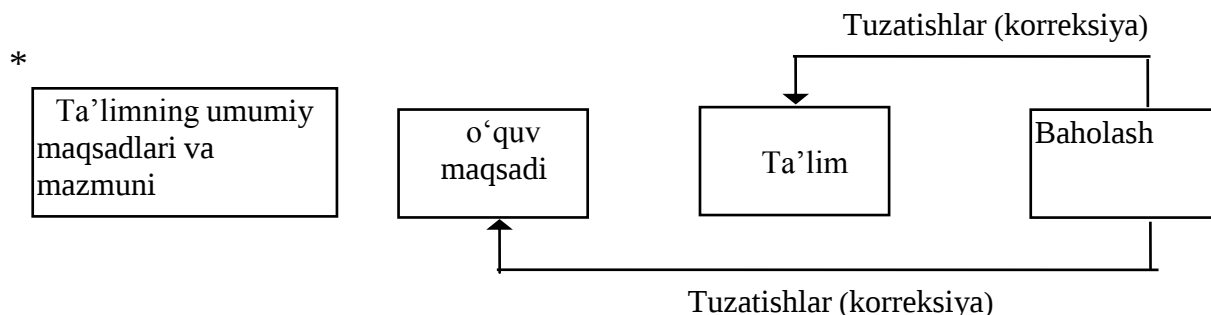
Pedagogik texnologiyaning o'ziga xos xususiyati.

Pedagogik texnologiya paydo bo'lguncha qadar ta'lim tizimi doirasida ta'lim jarayonini yetarli samarali loyihalash qoidasi ishlab chiqilmadi. Pedagogik texnologiyanin o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, unda o'quv maqsadlariga kafolati erishishda o'quv jarayoni loyihalashtiriladi va amalga oshiriladi. Texnologik yondashuv, eng avvalo, yuzalikda emas, balki rejalashtirilgan natijasi olish imkonini beruvchi konstruktiv, ko'rsatmali sxemada o'z ifodasini topadi.

Maqsadga yo'naltirilganlik, jarayon natijalarini tashhisli tekshirish, ta'limni alohida o'rgatuvchi qismlarga bo'lib tashlash o'quv jarayonining qirralarini bugungi

kunda ta'limni qayta ishlab chiqish sikli g'oyasiga birlashtirish imkonini beradi. U asosan o'z ichiga quyidagilarni oladi.

- * ta'limda umumiy maqsadning qo'yilishi;
- * tuzilgan umumiy maqsaddan aniq maqsadga o'tish;
- * pedagoglarning bilim darajalarini dastlabki baholash;
- * bajariladigan o'quv ishlarni majmuasi;
- * natijani baholash.
- * Bundan ko'rinadiki, o'quv jarayoni «modulli» ko'rinishga kelib, turli mazmun bilan to'ldirilgan, umumiy tizimga mos holda ishlab chiqariladigan bloklar qismlardan iborat.

O'quv jarayoni pedagogik texnologiya asosida tashkil etishning rejalashtirishda pedagogdan yuksak malaka talab etadi, materiallar tayyor bo'lgach, pedagog asosan tashkili va konsultativ vazifalarni bajaradi. Umumiy ko'rinishda pedagogik texnologiya tarkibiga quyidagilar kiradi:

- ☐ fanning identifikatsiyalashgan o'quv maqsadlarini ishlab chiqish;
- ☐ o'quv maqsadli shajarasi;
- ☐ o'quv maqsadlarini nazorat topshiriqlariga aylantirish;
- ☐ maqsadga erishish usullari;
- ☐ erishilgan o'quv maqsadlarini baholash.

Bu tarkibiy qismlarning har biri ma'lum yo'nalishdagi pedagogik operatsiyalar tizimini tashkil etadi. (Sxemaga qarang)

4.2. Pedagogik texnologiyalar va ularning tavsifi

Zamonaviy ta'limni tashkil etishga kuyiladigan muxim talablardan biri ortikcha ruxiy va jismoniy kuch sarf etmay, kiska vakt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Qiska vakt orasida muayyan nazariy bilimlarni O'quvchilarga yetkazib berish, ular da ma'lum faoliyat yuzasidan kunikma va malakalarni hosil kilish, shuningdek, O'quvchilar faoliyatini nazorat kilish, ular tomonidan egallangan bilim, kunikma hamda malakalar darajasini baxolash O'qituvchidan yuksak pedagogik maxorat hamda ta'lim jarayoniga nisbatan yangicha yondoshuvni talab etadi.

Bugungi kunda bir kator rivojlangan mamlakatlarda bu borada katta tajriba tuplangan bulib, ushbu tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar interfaol metodlar nomi bilan yuritilmokda. 1huyida ta'lim amaliyotida foydalanilayotgan interfaol metodlardan bir nechtasining mox.iyati va ulardan foydalanish borasida suz yuritamiz

«Fikrlar hujumi» texnologiyasi

Mazkur metod O'quvchilarning mashgulotlar jarayonidagi faolliklarini ta'minlash, ularni erkin fikr yuritishga ragbatlantirish hamda bir xil fikrlash inersiyasidan ozod

etish, muayyan mavzu yuzasidan rang — barang goyalarni tuplash, shuningdek, ijodiy vazifalarni xal etish yechish jarayonining dastlabki boskichida paydo bulgan fikrlarni yengishga urgatish uchun xizmat kiladi. «Fikriy xujum» metodi A.F.Osborn tomonidan tavsiya etilgan bulib, uning asosiy tamoyili va sharti Mashg‘ulot (baxs)ning har bir ishtirokchisi tomonidan urtaga tashlanayotgan fikrga nisbatan tanki dni mutlako ta’kiklash, har kanday lukma va xazil — mutoyibalarni rarbattlantirishdan iboratdir. Bundan kuzlangan maksad O‘quvchilarning Mashg‘ulot (baxs) jarayenidagi erkin ishtirokini ta’minlashdir. Ta’lim jarayonida ushbu metodldn samarali va muvaffakiyatli foydalanish O‘qituvchining pedagogik maxorati va tafakkur kulamining kengligiga boglik buladi. «Fikriy xujum» texnologiyasidan foydalanish chogida O‘quvchilarning soni 15 nafardan oshmasligi maksadga muvofikdir. Ushbu metodga asoslangan Mashg‘ulot bir soatga kadar tashkil etilishi mumkin.

«Yalpi fikrlar hujumi» metodi

Ushbu metod J.Donald Filips tomonidan ishlab chikilgan bulib, uni bir necha un (20-60) nafar O‘quvchilar dan iborat sinflarda kullash mumkin.

Metod O‘quvchilar tomonidan yangi royalarning urtaga tashlanishi uchun sharoit yaratib berishga xizmat kiladi. 5har biri 5 yoki 6 nafar O‘quvchilarni uz ichiga olgan guruxlarga 15 dakika ichida ijobiy xal etilishi lozim bulgan turli xil topshirik yoki ijodiy vazifalar beriladi. Topshirih va ijodiy vazifalar belgilangan vakt ichida ijobiy xal etilgach, bu haqida gurux a’zolaridan biri axborot beradi.

Gurux tomonidan berilgan axborot (topshirik yoki ijodiy vazifaning yechimi) O‘qituvchi va boshka guruxlar a’zolari tomonidan muxokama kilinadi va unga baxo beriladi. Mashg‘ulot yakunida O‘qituvchi berilgan topshirik yoki ijodiy vazifalarning yechimlari orasida eng yaxshi va uziga xos deb topilgan javoblarni e’lon kiladi. Mashgulot jarayonida gurux a’zolarining faoliyatlari ularning ishtiroklari darajasiga kura baxolab boriladi.

«6x6x6» metodi

Ushbu metod yordamida bir vaktning uzida 36 nafar O‘quvchini muayyan faoliyatga jalb etish orkali ma’lum topshirits yoki masalani xal etish, shuningdek, guruxlarning har bir a’zosi imkoniyatlarini aniklash, ularning karashlarini bilib olish mumkin. «6x6x6» metodi asosida tashkil etilayotgan Mashg‘ulotda har birida 6 nafardan ishtirokchi bulgan 6 ta gurux O‘qituvchi tomonidan urtaga tashlangan muammo (masala)ni muxokama kiladi. Belgilangan vakt nixoyasiga yetgach O‘qituvchi 6 ta guruxni kayta tuzadi. haytadan shakllangan guruxlarning har birida avvalgi 6 ta guruxdan bittadan vakil buladi. Yangi shakllangan gurux; a’zolari uz jamoadoshlariga avvalgi guruxi tomonidan muammo (masala) yechimi sifatida takdim etilgan xulosani bayon etib beradilar va mazkur yechimlarni birgalikda muxokama kiladilar.

«6x6x6» metodining afzallik jixatlari kuyidagilardir:

- 1) guruxlarning har bir a’zosini faol bulishga undaydi;
- 2) ular tomonidan shaxsiy karashlarning ifoda etilishini ta’minlaydi;
- 3) guruxning boshka a’zolarining fikrlarini tinglay olish kunikmalarini hosil kiladi;
- 4) ilgari surilayotgan bir necha fikrni umumlash — tira olish, shuningdek, uz fikrini ximoya kilishga urgatadi.

Eng muximi mashg‘ulot ishtirokchilarining har biri kiska vakt (20 dakika) mobaynida ham munozara katnashchisi, ham tinglovchi, ham ma’ruzachi sifatida faoliyat olib boradi.

— Ushbu metodni 5, 6, 7 va xatto 8 nafar O‘quvchidan iborat bulgan bir necha guruxlarda ham kullash mumkin. Biro1\$ yirik guruxlar urtasida «6x6x6» metodi kullatilganda vaktni kupaytirishga turri keladi. Chunki bunday Mashg‘ulotlarda munozara uchun ham, axborot berish uchun ham bir muncha kup vakt talab etiladi. Suz yuritilayotgan metod kullatilayotgan Mashg‘ulotlarda guruxlar tomonidan bir yoki bir necha mavzu (muammo)ni muxokama kilish imkoniyati mavjud.^{5[40]}

«6x6x6» metodidan ta’lim jarayonida foydalanish O‘qituvchidan faollik, pedagogik maxorat, shuningdek, guruxlarni maksadga muvofih shakllantira olish layokatiga ega bulishni talab etadi. Guruxlarning turri shakllantirilmassligi topshirih yoki vazifalarning turri xal etilmasligiga sabab bulishi mumkin. «6x6x6» metodi yordamida Mashg‘ulotlar kuyidagi tartibda tashkil etiladi:

1. O‘qituvchi mashg‘ulot boshlanishidan oldin 6 ta stol atrofiga 6 tadan stul kuyib chikadi.

2. O‘quvchilar O‘qituvchi tomonidan 6 ta guruxga bulinadilar. O‘quvchilarni guruxlarga bulishda O‘qituvchi kuyidagicha yul tutishi mumkin: 6 ta stolning har bi — riga muayyan ob’ekt (masalan, kema, tulkin, balik, delfin, kit, akula) surati chizilgan lavxani kuyib chikadi. Mashg‘ulot ishtirokchilariga kema, tulkin, valik, delfin, kit hamda akula surati tasvirlangan (jami 36 ta) varakchalardan birini olish taklif etiladi. har bir O‘quvchi uzi tanlagan varakchada tasvirlangan surat bilan nomlanuvchi stol atrofiga kuyilgan stuldan joy egallaydi.

3. O‘quvchilar joylashib olganlaridan sung O‘qituvchi Mashg‘ulot mavzusini e’lon kiladi hamda guruxlarga muayyan topshiriklarni beradi. Ma’lum vakt belgilanib, munozara jarayoni tashkil etiladi.

4. O‘qituvchi guruxlarning faoliyatini kuzatib boradi, kerakli urinlarda gurux a’zolariga maslaxatlar beradi, yul —yuriklar kursatadi hamda guruxlar tomonidan berilgan topshiriklarning turri xal etilganligiga ishonch hosil kilganidan sung guruxlardan munozaralarni yakunlashlarini suraydi.

5. Munozara uchun belgilangan vakt nixoyasiga yetgach, O‘qituvchi guruxlarni kaytadan shakllantiradi. Yangidan shakllangan har bir guruxda avvalgi 6 ta guruxning har biridan bir nafar vakil bulishiga alohida e’tibor qaratiladi. Uquvchilar uz urinlarini almashtiri olganlaridan keyin belgilangan vaqt ichida guruh a’zolari avvalgi guruhlariga topshirilgan vazifa va uning yechimi xususida guruhdoshlariga suzlab beradilar. Shu tartibda yangidan shakllangan guruh avvalgi guruhlar tomonidan qabul qilingan xulosalar (topshiriq yechimlari) ni muhokama qiladilar va yakuniy xulosaga keladilar.

«Bumerang» texnologiyasi

Bu texnologiya bir mashg‘ulot davomida ûquv materialini chuqur va yaxlit holatda o‘rganish, ijodiy tushunib yetish, erkin egallashga yo‘naltirilgan. U turli mazmun va harakterga (muammoli, munozarali, turli mazmunli) ega bo‘lgan mavzularni o‘rganishga yaroqli bo‘lib, ûz ichiga og‘zaki va yozma ish shakllarini qamrab oladi. Har bir mashg‘ulot davomida talabalarning turli topshiriqlarni bajarishi, navbat bilan ûqituvchi yoki talaba, iqtisodchi yoki tadbirkor rolida bo‘lishi, kerakli ballni to‘plashiga imkoniyat yaratadi.

«Bumerang» texnologiyasi tanqidiy fikrlash, mantiqni shakllantirishga imkoniyat yaratadi hamda g‘oya va fikrlarni yozma va og‘zaki shakllarda bayon qilish

^{5[40]} ^{5[40]} Tolipov U. “Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot” Toshkent, “Fan” 2005 yil , 125 bet.

ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Mazkur metod tarbiyaviy harakterdagi qator vazifalarni amalga oshirish imkonini beradi, ya'ni; bo'lajak iqtisodchilarda jamoa bilan ishlash mahorati, muomalalik, xushfe'llik, o'zgalar fikriga hurmat, rahbarlik sifatlarini shakllantirish, ishga ijodiy yondashish, o'z faoliyatini samarali bo'lishga qiziqish, o'zini xolis baholash kabilar.

«Veer» texnologiyasi

Bu texnologiya murakkab, ko'ptarmoqli, mumkin qadar muammo harakteridagi mavzularni o'rganishga qaratilgan. Texnologiyaning mohiyati shundan iboratki, bunda mavzuning turli tarmoqlari bo'yicha axborot beriladi va ularning har biri alohida muhokama etiladi. «Veer» texnologiyasi tanqidiy, tahliliy, aniq va mantiqiy fikrlarni rivojlantirishga hamda o'z g'oyalari va fikrlarini yozma va og'zaki shaklda bayon etish hamda himoya qilishga imkoniyat yaratadi.

«Iqtisodchi-rahbar» texnologiyasi

Bu usul talabalarni ijodiy, mustaqil, obrazli fikrlashga o'rgatadi. Ish rejasini tuzish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Masalan, «O'zini-o'zi boshqarish», «Rahbarning tashkiliy qobiliyatlari», «Zamonaviy tadbirkor shaxsi», «Zamonaviy iqtisodchining shaxsi» deb nomlanuvchi mavzularning yakunida «Iqtisodchi-rahbar» degan yangi usuldan foydalaniladi. Har bir talabaga varaqlar tarqatiladi, ularda «Men firma direktori», «Men fermer», «Men bankir», «Men tadbirkor», «Men oddiy ishchi» kabi savollar yozilgan. Har bir guruh talabasi o'ziga tushgan faoliyatni ta'riflab, mazmunini ochib beradi.

«Skarabey» texnologiyasi

«Skarabey» interaktiv texnologiya bo'lib, u talabalarda fikriy bog'liqlik, mantiq va xotiraning rivojlanishiga imkoniyat yaratadi. Talabalarda muammoni hal qilishda o'z fikrini ochiq va erkin ifodalash mahoratini shakllantiradi. Mazkur texnologiya mustaqil ravishda bilimning sifati va saviyasini xolis baholash, o'rganilayotgan mavzu haqidagi tushuncha va tasavvurlarini aniqlash imkonini beradi hamda turli g'oyalarni ifodalash va ular orasidagi bog'liqliklarni aniqlashga imkon yaratadi.

“Aqliy hujum” («Mozgovaya ataka») texnologiyasi

Mazkur metod muayyan mavzu yuzasidan berilgan muammolarni hal etishda keng qullaniladigan metod sanalib, u mashqulot ishtirokchilarini muammo xususida keng va har tomonlama fikr yuritish, shuningdek, uz tasavvurlari va qoyalardan samarali foydalanish borasida ma'lum kunikma hamda malakalarni hosil qilishga raqbatlantiradi. Ushbu metod yordamida tashkil etilgan mashqulotlar jarayonida ixtiyoriy muammolar yuzasidan bir necha original yechimlarni topish imkoniyati tuqiladi. “Aqliy xujum” metodi tanlab olingan mavzular doirasida ma'lum qadriyatlarni aniqlash, ayni vaqtda ularga muqobil bulgan qoyalarni tanlash uchun sharoit yaratadi. Mashg'ulotlar jarayonida “Aqliy hujum” metodidan foydalanishda bir necha qoidalarga amal qilish talab etiladi. ushbu qoidalar quyidagilardir:

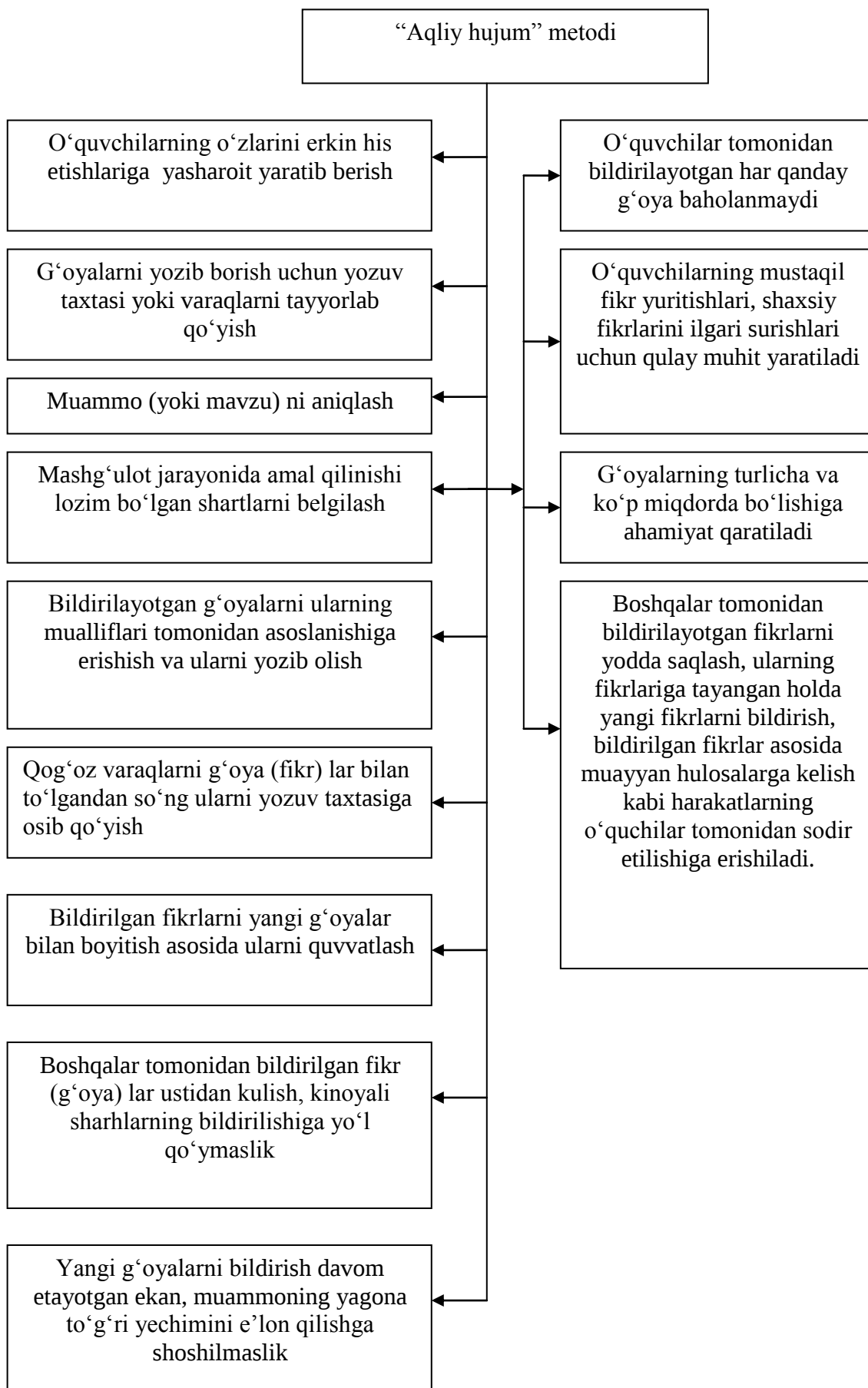
1. Mashg'ulot ishtirokchilarini muammo doirasida keng fikr yuritishga undash, ular tomonidan kutilmagan mantiqiy fikrlarning bildirilishiga erishish.

2. Har bir uquvchi tomonidan bildirilayotgan fikr yoki qoyalar miqdori raqbatlantirilib boriladi. Bu esa bildirilgan fikrlar orasidan eng muqbullarini atnlab olishga imkon beradi. Bundan tashqari fikrlarning raqbatlantirilishi navbatdagi – yangi fikr yoki qoyalarning

3. Mashg'ulot jarayonida uquvchilarning har qanday faoliyatlarini standart talablar

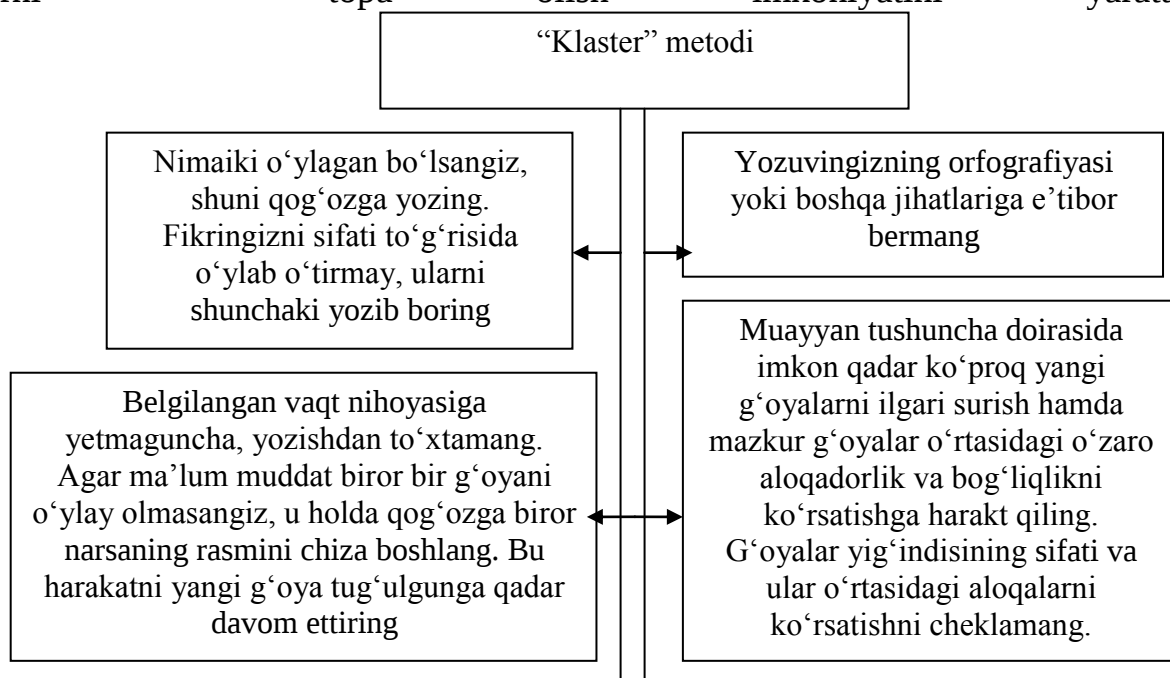
asosida nazorat qilish, ular tomondan bildirilayotgan fikrlarni baholashga yul quyilmaydi. Agarda ularning fikr (qoya) lari baholanib boriladigan bulsa, uquvchilar uz diqqatlarini shaxsiy fikrlarini ximoya qilishgqaratadilar, oqibatda ular yangi fikrlarni ilgari surmaydilar. Mazkur metodni qullashda kuzlangan asosiy maqsad uquvchilarni muammo xususida keng va chuqur fikr yuritishga raqbatlantirish ekanligini e'tibordan chetdan qoldirmagan holda ularning faoliyatlarini baholab borishning har qanday usulidan voz kechish maqsadga muvofiqdir

- rasm. “Aqliy hujum” metodining asosiy qoidalari.

“Klaster” metodi

Klaster metodi pedagogik, didaktik strategiyaning muayyan shali bulib, u uquvchilarga ixtiyoriy muammolar xususida erkin, ochiq uylash va shaxsiy fikrlarni bemalol bayon etish uchun sharoit yaratishga yordam beradi. Mazkur metod turli xl qoyalar urtasidagi aloqalar tuqrisida fikrlash imkoniyatini beruvchi tuzilmani aniqlashni talab etadi. “Klaster” metodi aniq ob’ektiv yunaltirilmagan fikrlash shakli sanaladi. Undan foydalanish inson miya faoliyatining ishlash tamoyili bilan boqliq ravishda amalga oshiriladi. Ushbu metod muayyan mavzuning uquvchilar tomonidan chuqur hamda puxta uzlashtirilguniga qadar fikrlash faoliyatining bir maromda bulishini ta’minlashga xizmat qiladi. Stil va stil qoyasiga muvofiq ishlab chiqilgan “Klaster” metodi puxta uylangan strategiya bulib, undan uquvchilar bilan yakka tartibda yoki guruh asosida tashkil etiladigan mashqulotlar jarayonida foydalanish mumkin. Guruh asosida tashkil etilayotgan mashqulotlarda ushbu metod guruh a’olari tomonidan bildirilayotgan qoyalarning majmui tarzida namoyon buladi. Bu esa guruhning har bir a’zosi tomonidan ilgari surilayotgan qoyalarni uyqunlashtirish hamda ular urtasidagi aloqalarni topa olish imkoniyatini yaratadi.

3. Auditoriya bilan ishlashning ijtimoiy-psixologik shartlari

Ma’lumki, har qanday pedagogik jarayonning asosiy maqsadi - ta’lim oluvchida bilim, malaka va ko’nikmalar hosil qilishdir. Bu narsa ma’lumotlar almashinuvi orqali ro’y beradi. Pedagogik muloqot jarayonidagi ma’lumotlar almashinuvi asosan uch shaklda amalga oshiriladi:

1. Monolog;
2. Dialog;
3. Polilog.

Monolog - ma’ruzachi yoki o’qituvchining tinglovchilar yoki o’quvchi - talabalar qarshisiga chiqib nutq so’zlashi, darsni bayon etishidir. Ayni shu usul ta’lim-tarbiya jarayonidagi asosiy vosita ekanligi to’g’risida ongimizga o’rnashib qolgan tasavvur mavjud. Bu holatda gapiruvchi ma’lumotlarning asosiy tayanch manbai hisoblanadi va faqat undagina faollik talab qilinadi. Monolog egasi o’zi mustaqil tarzda ma’lumot mazmunini tinglovchilarga yetkazish va o’z mavqeini ta’kidlash imkoniga ega bo’ladi.

Lekin auditoriya, ya'ni tinglovchilar unga nisbatan ancha passiv mavqeda bo'ladilar va bu narsa ma'lumotning faqat kichik bir qisminigina idrok qilish va eslab qolishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun ham o'qituvchi bu kamchilikning oldini olish uchun auditoriyani faollashtirishning boshqa yo'llarini qidirishga majbur bo'ladi.

Dialog - o'quv mavzusi yoki muammoni guruh sharoitida o'qituvchi bilan birgalikda va hamkorlikda muhokama qilish yo'lidir. Shuning uchun bu usul tinglovchilarni nafaqat faollashtiradi, balki auditoriyada ijodiy muhitning bo'lishi va fikrlar almashinuvidan har bir ishtirokchining manfaatdorligini ta'minlaydi. Ya'ni, tinglovchilar o'quv jarayonining ob'ektidan **uning sub'ektiga** aylanadilar.

Dialog jarayonida o'qituvchi bilan o'quvchilar o'rtasida fikrlar almashinuvi, bilimlarni o'zaro muhokama qila olish uchun real sharoit yaratiladi. Lekin dialogni tashkil etishdan avval o'qituvchi auditoriyaning u yoki bu xususda bilimlar va tasavvurlarga ega bo'lishini inobatda olishi zarur, aks xolda o'zaro muloqot samarasiz va mazmunsiz tortishuvga aylanib ketishi mumkin. Dialog jarayonida uni tashkil etgan shaxs auditoriyaning u yoki bu muammo yuzasidan bilimlarini diagnostika qilish va shunga mos tarzda o'zishini tashkil etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Aynan shu holat dialogning eng muhim psixologik ahamiyatidir.

Polilog - guruh ichidagi munozaradir. U tinglovchilar yoki o'quvchilarning faolligini yanada oshirish, ulardagi ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish maqsadida ishlatiladi. Polilog jarayonida guruh a'zolarining har biri muhokama qilinayotgan masala yuzasidan o'z fikrini bildirish imkoniyatiga ega bo'ladi, o'qituvchi esa ushbu jarayonning tashkilotchi sifatida o'quvchilar yoki talabalar faoliyatiga bevosita aralashmaydi. Bu usul dars mavzusi ko'prok nazariy harakterli bo'lib, yangi g'oyalardan ularning amaliy jihatlari keltirib chiqarilishi zarurati bo'lganda qo'l keladi. Lekin bu usul mashg'ulotlar yoki muloqot darslari endi boshlangan paytda o'tkazilishi maqsadga muvofiq emas, chunki polilog uchun o'qituvchi bilan hamkorlikda ishlash tajribasidan tashqari yoshlarga o'sha soha yuzasidan ma'lum bilimlar majmui hamda hamkorlikda ishlash tajribasi zarur. Dialog va polilog texnikasini yaxshi egallagan muallim munozara yoki bahsni samarali tashkil etishga layoqatli bo'ladi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, munozarani samarali tashkil etish qobiliyati o'z-o'zidan shakllanmaydi, buning uchun o'qituvchi umuman munozara metodikalarining mohiyati va uni tashkil etish yo'llarini ilmiy-amaliy jihatdan bilishi kerak.

4.Faol o'qitish metodlari va ularni tashkil etish

Bahsning samarali bo'lishi eng avvalo bahslashuvchilarning bir-birlariga nisbatan fazoviy joylashuvlariga bog'liq. Tinglovchi va muzokarada qatnashuvchilarning fazoviy joylashuvlari va ularning psixologik mavqelarining mohiyati muhim bo'lganligi bois biz ushbu xolatlarni keltiramiz:

- Sinf sharoiti. Bu - an'anaviy dars o'tkazish shakli bo'lib, tinglovchilar bir-birlarining yuzlarini ko'rish imkoniyati cheklangan va doska oldidagi o'qituvchiga va u bayon etayotgan mazmunga nisbatan tinglovchilarning mavqelari, mas'uliyati turlicha. Bu sharoitda bahs o'tkazish mumkin emas. Chunki sinfda oxirgi qatorda o'tirgan bola bilan birinchi qatorda o'tirganning darsga munosabati keskin farq qiladi. Tinglovchining psixologik mavqei - **«Men» - o'yindan tashqarida»**.

- **«Men» - o'yinda»** deb ataluvchi holat: tinglovchilar doira shaklidagi stol atrofida joylashadilar va o'rtaga tashlangan mavzu yuzasidan erkin fikr almashish, hattoki, ayrim ijtimoiy rollarga ham kirish imkoniyatiga ega bo'ladi, hatto boshlovchi

ham «qatorda» o'tiradi. «Ishchanlik o'yinlar» va boshqa rolli o'yinlar ana shunday sharoitda o'tkazilishi mumkin.

- «Men»- **munozarada**» deb ataluvchi bu holat ayni bahs - munozaralar o'tkazish uchun qulay, chunki unda shaxs o'z fikrini dadil aytish uchun imkoniyatni his qiladi. Odatda bunday bahslar to'rtburchak stol atrofida uyushtiriladi.

- «Men» - **hamkorlikdaman**» degan bu holat kattaroq guruhlar tarkibida tashkil etiladi. Munozara a'zolari to'rt-besh kishidan bo'lib alohida stollar atrofida o'tirib, har bir guruh o'z qarorini chiqaradi. «Munozara» klublari» faoliyati shu tarzda tashkil etiladi.

Bu keltirilgan har bir xolat baxs qatnashuvchilarida o'ziga xos ruhiy tayyorgarlik va mas'uliyat hissini keltirib chiqaradi.

Demak, dars mobaynida o'qituvchi mavzuning harakteri va u shakllantirish lozim bo'lgan bilim, malaka va fazilatlarga mos tarzda munozara sharoitini tanlashi va shunday keyingina mashg'ulotni boshlashi kerak. Ko'rinib turibdiki, an'anaviy sinfda tashkil etiladigan mashg'ulotlarning samaradorligi deyarli yo'q, chunki ular oldingi qatorlarda utirgan tinglovchilarning faolligigagina yo'naltirilgan, qolganlar «o'yindan tashqari» holatda, bu narsa ularning dars mazmuniga munosabatlarida bevosita aks etadi.

Kichik, tor doiralardagi kompakt guruhlarda uyushtirilgan munozaralarning **erkin mavzuli, yo'naltirilgan va aniq ssenariyli disput** turlari mavjud bo'lib, bu tanlangan mavzuga va munozara guruhlarining muloqot tajribasiga bog'liqdir («disput» so'zining lug'aviy ma'nosi - «fikrlayapman», «tortishayapman», degan ma'noni bildiradi). Kichik guruhlardagi munozaralardagi asosiy narsa - guruh a'zolarining tanlangan mavzu xususiyatiga qarab, har biriing o'z fikr mulohazalarini oxirigacha bayon etish imkoniyatlarining borligidir. Bunday guruhda boshlovchi ham qatorda o'tirib, mavzuning yechimini batamom hal bo'lmaguncha faol muloqotlarning ishtirokchisi bo'lishi mumkin. Lekin asosiy rol guruhning a'zolariga yuklanganligini va bevosita ajralib chiqqan norasmiy lider asosiy bahs yurituvchi bo'lishi mumkinligini unutmasligi zarur. Bunday gurunglar turli sharoitda ko'pincha bahs ishtirokchilari uchun tabiiy sharoitlarda (masalan, sinfda, talabalar auditoriyalarida, ish xonalarida va b.k.) o'tkazilsa, maqsadga muvofiq bo'ladi.

Agar baxlashuvchilar guruhi odatdagidan kattaroq hajmda (masalan, 30 kishigacha) bo'lsa, unda munozarani uyushtirishning o'ziga xos tomoni bor. Bu xolda bahs guruhi shartli ravishda uchga bo'linadi. Birinchi guruh - «**fikrlarni jamlovchilar**» - **generatorlar** guruhi deyiladi; ikkinchisi - «**tanqidchilar**» va uchinchi guruh - «**fikrlarni tezlatuvchilar**» - **katalizatorlar**» deb ataladi. Har bir ajralgan guruhning o'ziga xos funksiyalari bor: «generatorlar» o'rta tashlagan muammo yoki bahs mavzusi bo'yicha o'zlaridagi barcha fikrlarni o'rta xolis tashlaydilar. Guruh a'zolaridan biri - lider - ularni jamlab, fikrlar ikkiga bo'lingan taqdirda ham ularni umumlashtirib bayon etadi. So'ngra o'yinga «tanqidchilar» kirishadi. Ularning vazifasi - eshitgan fikrlariga tanqidiy munosabat bildirish, ya'ni tanqidiy nuqtai nazardan ular ichidagi «mag'zini» va «puchak» fikrlarni saralash. Shundan keyin vaziyatga qarab, yana so'z «generatorlar» ga yoki «katalizatorlar» ga berilishi mumkin. Bildirilgan fikr va takliflarda mabodo hisobga olinmay qolgan jihatlar yoki noo'rin fikr bo'lsa, yoki mohiyatan shu mavzuga aloqador bo'lgan, lekin ikkala tomon hisobga olmagan biror jihat aniqlansa, tomonlar diqqatini aynan shunga qaratishi kerak. So'ngra

«tezlatuvchilar» bahsni davom ettirishga ruhsat berib, agar uni yakun qilish taqozo qilinsa, ikkala guruhning o'yiniga xolis baho bergan xolda munozarani to'xtatishi mumkin. Ular ko'pincha ikkala guruh uchun xolis orbitolar - «hakamlar» rolini o'ynaydilar.

Maktabda bir sinf doirasida yoki talabalar guruhida axloqiy ma'naviy mavzuda bahs uyushtirganda, yuqoridagi usulni qo'llash imkoniyati bo'lsa, suhbatdoshlarning *uchburchak shakldagi berk stol* atrofiga o'tirishlari mumkin. Demak, bahslashuvchilarning joylashishlari ham bu o'rinda ma'lum ahamiyat kasb etadi.

Katta guruhlarda bahs yoki munozara uyushtirilganda, boshlovchining roli ayniqsa kattadir. Chunki u har bir guruhdagi tortishuvlar va fikr almashinuvlarning boshida turmog'i kerak bo'lsa, ular faoliyatini maqsadga muvofiq tarzda yo'naltirib turmog'i lozim. Kichik guruhdagidan farqli ularoq, katta guruhlarda boshlovchi u yoki bu ichki guruhga yon bosmasligi yoki ularni o'zining shaxsiy fikriga majburan ergashtirmasligi kerak. Aks xolda, u o'zining faoliyati bilan boshqalar tashabbusiga salbiy ta'sir ko'rsatishi va bahsning yo'nalishini buzib qo'yishi mumkin. Shuning uchun katta guruhlar uyushtiriladigan munozaranning mavzusi oldindan tanlangan va unga boshlovchi ma'lum ma'noda tayyor bo'lishi shart.

5.Darsda munozara, breynshtorming va treninglar o'tkazish texnologiyasi

Munozaralar yuritishning yana bir shakli borki, uning nomini rus tilida «mozgovaya ataka», inglizchasiga «brain storming» deb ataladi. Bizning tilimizda bu tushunchaning aniq analogik tarjimai yo'q, lekin uni «miyaga xujum» yoki «fikrlar to'qnashuvi», «fikrlar jangi maydoni» deb atash mumkin. Metodning psixologik mohiyati shundaki, oddiy munozarada bahslashuvchilar ko'proq ongli, asosli fikrlarni bayon etishga harakat qiladilar. Bunda esa bahslashuvchilarga miyaga qanday fikr qo'yilib kelsa, uni tanqidsiz va asoslamay erkin, «tilga nima kelsa», lekin navbatmanavbat aytish imkoniyati beriladi. Bu narsa ko'proq muammo ancha notanish, savol murakkab yoki noaniq bo'lgan sharoitlarda qo'l keladi. Ya'ni, bunda «erkin assotsiatsiyalar»ga imkon beriladi va oxir oqibat guruhning o'zi ma'lum ratsional «mag'izni» ajratib oladi.

Bu usulni birinchi marta amerikalik olim **A.Osborn** 30-yillardayoq taklif etgan va bu usul yordamida yirik loyihalarni rejalashtirish va oldindan uning natijalarini bashorat qilishda ma'lum yutuqlarni qo'lga kiritgan edi. Lekin keyinchalik mutaxassislar uni faqat nostandart, o'ziga xos yechimi bo'lgan vazifalarni muvaffaqiyatli qilgandagina qo'llash mumkin, degan fikrni bildirib boshladilar. Birok to'g'ri tashkil etilgan breynshtormingning amaliy afzalliklari ko'p. Faqat bunda quyidagi qoidalar rioya qilish kerak:

1. Jumlar juda qisqa bo'lishi kerak, ularning asoslanishi shart emas.
2. Har qanday jumla yoki fikr tanqid qilinishi mumkin emas, ya'ni fikrlar tanqiddan xolidir.
3. Mantiqiy fikrlardan ko'ra, fantastik yoki qo'qqisdan, tasodifan miyada paydo bo'lgan fikr muhimroq.
4. Fikr yoki bildirilgan qisqa mulohaza qayd etiladi.
5. Bildirilgan fikr yoki g'oyalar u yoki bu ishtirokchining, deb ajratilmaydi, ya'ni ular - muallifsizdir.
6. Fikr yoki yaxshi g'oyalarni tanlash alohida «tanqidchilar» yoki guruhning

norasmiy liderlari tomonidan amalga oshiriladi.

Yuqoridagi ta'kidlangan guruh katta bo'lgan sharoitda bahs uyushtirishda ham generator, ya'ni fikrlarni birlamchi jamlovchilarlarga ushbu usulda ishlashga imkon berish tajribada yaxshi natija beradi. Chunki o'tkazilgan tekshiruvlar va ko'plab sinov mashg'ulotlarining ko'rsatishicha, aynan shu guruhda breynshtorming usulining qo'llanilishi turli-tuman va qarama-qarshi fikrlarning bayon etilishiga sharoit yaratadi. Aks xolda muhim muammolar bo'yicha munozarani boshlash va unda fikrlar rang-barangligiga erishish juda qiyin bo'ladi. Bu usul ayniksa, kattalar auditoriyasida juda yaxshi samara beradi.

Bahsda ishtirok etish va undan manfaatdorlik hissi har bir ishtirokchida shakllanishi shart va bunda boshlovchi - o'qituvchining roli katta. Amaliy mashg'ulotlarni bahs-munozara shaklida o'tkazilishi bolalarga oldindan aytilishi va ularning tayyorgarlik ko'rishlari uchun savollar berilib qo'yilishi maqsadga muvofikdir. Bahs ishtirokchilari hayajonlanmasliklari uchun mashg'ulot boshlanishidan avval ularning o'zlarini erkin tutishlari uchun ayrim **yengillashtiruvchi mashqlar**, boshqacha qilib aytganda, **psixogimnastik mashqlar** o'tkazish tavsiya etiladi. Masalan, ana shu maqsadda o'tkaziladigan psixogimnastik mashqlarga quyidagilarni kiritish mumkin:

1.O'qituvchi guruhni aylana shaklida turishlari so'raydi va a'zolari navbatma-navbat o'rtaga chiqib, guruh bilan xohlagan tarzda, lekin samimiy salomlashishni so'raydi. Keyin guruhdan kimning salomi ko'proq yoqqanini so'raydi.

2.Guruh a'zolari o'qituvchi atrofida yarim aylana shaklida turishadi. Navbat bilan guruh a'zolari o'rtaga chiqib, xoxlagan a'zo bilan so'zsiz, lekin ochiq yuz bilan mimika vositasida salomlashish va biror fikrni bildirishi so'raladi.

3.Hamma doira shaklida o'tiradi va o'qituvchi olib kelgan koptok navbat bilan muloqot katnashchilariga otiladi, faqat kimga otilsa, o'sha odamning kuchli, yaxshi bir sifati aytilib, so'ngra yana otiladi. O'qituvchi koptokning albatta har bir kishiga tegishini nazorat qiladi.

Bu kabi mashqlar munozara katnashchilari o'rtasida o'zaro tanglikning bo'lmasligi va o'z fikrini bayon etayotganda o'qituvchidan tortinmasligi uchun o'ziga xos trening hisoblanadi.

O'qituvchi munozarani boshlar ekan, ishtirokchilar ongiga quyidagilarni yetkaza olishi kerak:

a) mashg'ulot har bir ishtirokchiga albatta foydali bo'ladi va ular bir-birlariga yordam berish uchun kelganlar;

b) munozara o'zaro muloqotning bir shakli bo'lib, har bir ishtirokchi bir-biriga ochiq va samimiy munosabatda bo'lsin;

v) munozara ishtirokchilarning o'zaro tajribalarini almashinishlari uchun qulay sharoitdir;

g) fikr bayon etishda kerak bo'lsa tavakkal qilaylik, lekin indamaslik shiorimiz bo'lmasin;

d) munozara paytida ko'p yozish shart emas;

e) agar biror narsa tushunarli bo'lmasa, uni so'rashdan tortinmang;

j) bilgan bilimlarimizni bir-birimizdan ayamaymiz, chunki boshqalar ham bundan manfaatdor bo'lsinlar, «yashiringan bilim - bilim emas» ligini unutmaylik!

«**Tarmoqlar**» (Klaster) metodi pedagogik strategiya bo'lib, u o'quvchi-talabalarni bir mavzuni chuqur o'rganishlariga yordam beradi. O'quvchi-talabalarni

mavzuga taalluqli tushuncha yoki aniq fikrni erkin va ochiq ravishda ketma-ketlik uzviy bog'langan holda tarmoqlashlariga o'rgatadi. Bu usul bilan mavzuni chuqur o'rganishdan avval o'quvchi-talabalarning fikrlash faoliyatini jadallashtirish hamda kengaytirish uchun xizmat qiladi. Shuningdek, o'tilgan mavzuni mustahkamlash, umumlashtirish hamda o'quvchi-talabalarni shu mavzu bo'yicha tasavvurlarini chizma shaklida ifodalashga undaydi. "Klaster" metodi aniq ob'ektiv yunaltirilmagan fikrlash shakli sanaladi. Undan foydalanish inson miya faoliyatining ishlash tamoyili bilan boqliq ravishda amalga oshiriladi. Ushbu metod muayyan mavzuning o'quvchilar tomonidan chuqur hamda puxta o'zlashtirilguniga qadar fikrlash faoliyatining bir maromda bo'lishini ta'minlashga xizmat qiladi.

"Klaster" metodi puxta o'ylangan strategiya bo'lib, undan o'quvchilar bilan yakka tartibda yoki guruh asosida tashkil etiladigan mashg'ulotlar jarayonida foydalanish mumkin. Guruh asosida tashkil etilayotgan mashg'ulotlarda ushbu metod guruh a'zolari tomonidan bildirilayotgan g'oyalarning majmui tarzida namoyon bo'ladi. Bu esa guruhning har bir a'zosi tomonidan ilgari surilayotgan fikrlarni uyg'unlashtirish hamda ular o'rtasidagi aloqalarni topa olish imkoniyatini yaratadi.

«**Bumerang**» texnologiyasi bir mashg'ulot davomida o'quv materialini chuqur va yaxlit holatda o'rganish, ijodiy tushunib yetish, erkin egallashga yo'naltirilgan. U turli mazmun va harakterga (muammoli, munozarali, turli mazmunli) ega bo'lgan mavzularni o'rganishga yaroqli bo'lib, o'z ichiga og'zaki va yozma ish shakllarini qamrab oladi.

«Bumerang» texnologiyasi tanqidiy fikrlash, mantiqni shakllantirishga imkoniyat yaratadi hamda g'oya va fikrlarni yozma va og'zaki shakllarda bayon qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Mazkur metod tarbiyaviy harakterdagi qator vazifalarni amalga oshirish imkonini beradi, ya'ni; bo'lajak iqtisodchilarda jamoa bilan ishlash mahorati, muomalalik, xushfe'llik, o'zgalar fikriga hurmat, rahbarlik sifatlarini shakllantirish, ishga ijodiy yondashish, o'z faoliyatini samarali bo'lishiga qiziqish, o'zini xolis baholash kabilar.

«**Veer**» texnologiyasi murakkab, ko'ptarmoqli, mumkin qadar muammo harakteridagi mavzularni o'rganishga qaratilgan. Texnologiyaning mohiyati shundan iboratki, bunda mavzuning turli tarmoqlari bo'yicha axborot beriladi va ularning har biri alohida muhokama etiladi. «Veer» texnologiyasi tanqidiy, tahliliy, aniq va mantiqiy fikrlarni rivojlantirishga hamda o'z g'oyalari va fikrlarini yozma va og'zaki shaklda bayon etish hamda himoya qilishga imkoniyat yaratadi.

Ushbu texnologiya mavzuni o'rganishning turli bosqichlarida qo'llanilishi mumkin: bilimlarni erkin faollashtirishda; mavzuni o'rganish jarayonida uning asoslarini chuqur fahmlash va anglab yetishda; yakunlash bosqichida olingan bilimlarni tartibga solishda.

6. Bahs turlari. Yozma bahs o'tkazish usullari

Agar mashg'ulotlar bir-birlarini yaxshi tanimaydigan boshlangich guruhlarda boshlangan bo'lsa, «tanishish» mashqlarini o'tkazish, albatta ishni kichik guruhlardan boshlash lozim. Bunda **erkin yunaltirilmagan bahs** shaklini qo'llash o'rinliroq. Bunda o'qituvchi ishtirokchilarga bir-birlarini yaxshi tanib olsalar, birgalikda harakat qilsalar, umumiy ish uchun manfaatli bo'lgan natijalarga erishish mumkinligini tushuntirishi lozim.

Agar ishtirokchilar biror yangi ma'lumotlarga ega bo'lish, murakkabroq masala

yuzasidan umumiy nuqtai nazarga ega bo'lish va mantiqiy xulosalarga erishishni maqsad qilgan bo'lsalar, unda dars avvalida o'qituvchi yoki oldindan tayyorgarlik ko'rgan guruh a'zosi ma'ruza qilishi, ma'ruza yuzasidan keyin bahs uyushtirilishi, dars oxirida imkon bo'lsa, o'qituvchi o'zi tayyorlagan tarqatma materiallarini har bir a'zoga berishi kerak. Faollashtiruvchi usullar materiallar kulga berilgach, ishga solinadi.

Agar darsning yoki amaliy mashg'ulotning maqsadi tinglovchilardagi *aniq qobiliyatlarni rivojlantirish*, malakalarni oshirish va yangi tajribadan foydalanish bo'lsa, unda bahsning predmeti avvalo tajriba almashinuvga qaratilishi, bunda ayrim mashqlar ham bajarilishi, ularning natijalari tahlil qilinishi, rolli o'yinlarni bajarishgacha olib borilishi kerak. Bunda o'qituvchining roli ancha mas'uliyatli bo'lib, u mashg'ulotgacha konkret yo'riqnomalarni o'quvchilarga berishi va guruh ishini muntazam kuzatib, nazorat qilib turadi.

Agar munozara darslarining maqsadi - ishtirokchilarning *yangi, mustaqil fikrlarga kelishi*, ularni shaxsiy tajriba va vaziyatlarga bog'lab aytib berishlariga olib kelish bo'lsa, unda o'qituvchi «Men» - munozaradaman» holatida guruhli bahsni kichik guruhlarda tashkil etishi, ularda alohida holatlar va vaziyatlarning tahliliga barchaning diqqatini qaratishi, ishtirokchilarni turli rollarni tasavvur qilishga majbur qila olishi va oldindan tayyorlab qo'yilgan savolnomalarni dars oxirida tarqatib, shakllangan yangi g'oyani ajratib olishi kerak. Demak, bu shakldagi ish har bir ishtirokchidan puxta tayyorgarlikni va aniq ko'nikmalarni talab qiladi.

Bahs shaklida mashg'ulot o'tkazganda, qabul qilinadigan qarorlarning ahamiyati katta. Qarorlarning samarali bo'lishi uchun quyidagilarni yodda tutish kerak:

- mashg'ulot boshlanishidan oldin o'qituvchi tahlil qilinishi lozim bo'lgan muammoni belgilaydi va unga qay tarzda munosabat bildirilishi lozimligini tushuntiradi;

- qisqa bo'lsa-da, bu muammoning oldingi darslarga bog'liqligi, uyga berilgan vazifa, muhokama qilinadigan masalaga oid muhim faktlar esga tushiriladi;

- bahs katnashchilari kichik guruhchalarga (4-5 kishi) bo'linib, mashg'ulot oxirida fikrlar umumlashtirilishi uchun kog'ozlar taxt qilib qo'yiladi;

- guruhda ishlash mobaynida bildirilgan fikrlarning afzal va kamchilik tomonlari haqidagi o'z mulohazalarini og'zaki yoki yozma tarzda qarorlar shaklida bayon etadilar;

- ish yakunida guruhning vakillari o'z guruhining ishi to'g'risida gapirib, ularni boshqalarniki bilan qiyoslaydi. Zarurat bo'lsa, o'qituvchi har bir guruhning qarorlarini o'zaro qiyoslab, savollarga javob beradi, noaniqroq qarorlarga o'z munosabatini bildiradi.

Pedagogik amaliyotda bahsning mohiyati ko'pincha faqat og'zaki dialoglar va tortishuvlar tarzida tasavvur qilinadi. Lekin og'zaki bahslarning yanada samarali va ta'sirchan bo'lishi uchun yozma bahs shakli ham qo'llaniladi. Bu usul o'quvchilarning berilgan mavzu sohasidagi bilimlarini yanada chuqurlashtirish, munozara madaniyatini oshirish va har bir fikrni asoslash qobiliyatini rivojlantiradi. O'qituvchi esa o'quvchi yoki talabalarning bilimlarini asosli baholash va bilimdonlikni to'la ma'noda tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu usul ayniksa, milliy g'oya va milliy mafkurani shakllantiruvchi fanlar - ijtimoiy-gumanitar fanlar yuzasidan o'tkazilsa yanada samarali bo'ladi.

O'quvchilar oldindan mavzu bilan tanishtiriladilar, uyga berilgan topshiriqlar

orasida qay biri yozma tarzda o'tkazilishi ma'lum qilinadi. Yozma bahs o'tkaziladigan kuni o'qituvchi uni quyidagi tarzda amalga oshiradi:

1.O'qituvchi guruhni ikkiga bo'ladi va ularni alohida qatorlarga o'tkazadi. Har bir guruh mavzu bo'yicha qaysi nuqtai nazarni himoya qilishini ma'lum qiladi. Masalan, birinchi guruh bolalarning aqliy darajalarini muntazam o'lchab turish va shu orqali ta'lim muassasalariga jalb etishni himoya qilsa, ikkinchi guruh - bu fikrni asosli tarzda inkor qiladi.

2.Shundan so'ng o'qituvchi qarama-qarshi guruh a'zolarini juftlaydi va ularga nomeri yozilgan varoqlarni tarqatadi. Har bir ishtirokchiga biror fikrni yozma asoslashga 5 daqiqadan beriladi. Yozma dalillar ravon tushunarli tilda, asosli tarzda yozilishi kerak.

3.Yozilgan varakchalar qarama-qarshi sheriklarga beriladi. Ular o'z «raqiblari» fikriga qarshi fikrni 8-10 daqiqa mobaynida o'ylab, yozishlari kerak bo'ladi va narigi tomondagi sherigiga beradi.

4.Yozma dalillar almashinuvining bunday tartibi 2-3 marta takrorlanadi, har safar har bir o'quvchi sherigining dalil-isbotini diqqat bilan o'rganib chiqib, javob qaytaradi. Oxirgi raundda o'quvchilarning o'zlariga yakunlash imkoni beriladi va yozma ishlar yig'ib olinadi.

5.O'qituvchi yozma baxlarni yakunlashda tomonlarga «Qarshi tomonning eng yaxshi dalil-isboti qaysilar bo'ldi?» deb so'raydi va o'quvchilar bilan oldindan kelishgan xolda ular bilimlarini yakka-yakka yoki guruhliy baholaydi.

Yuqorida keltirilgan yozma bahslarni o'tkazish tamoyillari Fred Nyumen materiallari asosida tayyorlandi. Uylaymizki, bizning sharoitimizda ham bu usullar ancha samara beradi.

7-Ma'ruza: Pedagog kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati va psixologiyasi.

Reja:

2. Pedagogik muomala va pedagogik muloqotning mohiyati, uning o'ziga xos xususiyatlari.
3. Sharqona tarbiya va uning muloqotga ta'siri. O'zbek urf odatlari, sharqona muomala madaniyati.
4. Milliy madaniyatning muloqotga ta'siri. Muosharat odobi. Sof adabiy tilda so'zlashishga odatlanish.
5. Muloqot madaniyatiga erishish yo'llari.

1. O'qituvchi maktabda o'z kasbdoshlari bilan har doim va hamma vaqt birga bo'ladi. Ular bilan suhbatlashadi. O'qituvchi o'z kasbdoshlariga mehrli, muruvvatli, ular bilan hamnafas bo'ladi. O'qituvchi ish jarayonida bolalar bilan ishlaydi. Ularga mehribon, odobli va axloqli o'qituvchilar zarurdir. O'qituvchi har safar bolalar bilan suxbatlashib borar ekan, u har doim bolalarga shirishsuxan bo'lishi darkor.. agar o'qituvchi bolalarga qo'pol muomalada bo'lar ekan, o'quvchilarning darsga bo'lgan layoqati, qiziqishi so'nadi. Natijada ular dars qilmaslikka, uy vazifalarini bajarmaslikka, maktabga bormaslikka odatlanadilar. O'qituvchi aktyor bo'lmog'i lozimdir.

Muomala – axborot jarayonidir. Pedagog bevosita shaxslarga muomalada o‘z tarbiyalanuvchilari, umuman, jamoa haqida, undagi ichki jarayonlar haqida g‘oyat xilma-xil axborotga ega bo‘ladi va hokazo. Pedagog ham o‘z navbatida muomala jarayonida o‘z tarbiyalanuvchilariga maqsadga qaratilgan axborotni ma’lum qiladi.

Pedagog muomala vositasi orqali qanday axborot olishni qarab chiqar ekanmiz, o‘quvchining shaxsi haqidagi axborotning muhimligini aloxida ta’kidlab o‘tish kerak. Muomala shaxsni g‘oyat xilma-xil sharoit va ko‘rinishlarda o‘rgatishga imkoniyat beradi. Pedagog o‘quvchilar bilan muomala qilar ekan, juda mayda qismlarni anglab olishga qodir bo‘ladi. Bular sirtidan qaraganda unchalik ahamiyatli bo‘lmasada, shaxsda sodir bo‘layotgan, uni tushunish uchun juda muhim bo‘lgan alomatlari ham bo‘lishi mumkin, bunda pedagog shaxsi katta rol o‘ynaydi. Ayni bir xil hodisaning turli kishilar tomonidan talqini-uning shaxsning o‘tmishidagi tajribasiga bog‘liqligi bilan izohlanadi, bu tajribaning uch jihati bor: umuman, hayotiy tajriba, pedagogik faoliyat tajribasi va muayyan jamoa bilan, o‘quvchilar bilan muomalada bo‘lish tajribasi.

Nihoyat, pedagogning o‘quvchilar bilan kundalik muomalasi shunga olib keladiki, u o‘quvchilarning xatti-harakatlaridagi chuqur ma’no va haqiqiy sabab turli vaziyatlarda payqab oladi, buning uchun namuna sifatida, o‘zi tez-tez qayd qilgan dalillardan va o‘quvchilarning xulq-atvor usullaridan foydalanadi. O‘qituvchining o‘quvchilar bilan muomalasi tarbiyani boshqarish vositasi sifatida qaralib, birlashtiruvchi o‘rnini to‘ldiruvchi vazifasini ham bajaradi. Muomalo o‘zaro munosabatlar doirasida sodir bo‘ladi. Boshqarish vositasi bo‘lgan muomala faoliyatdan oldin sodir bo‘ladi. Boshqarish bo‘lgan vositasi muomala o‘quvchilarning faoliyatiga hamrohlik qiladi, nihoyat, boshqarish vositasi bo‘lgan muomala faoliyatidan keyin boradi.

2. Sharqona muomala madaniyati asosan o‘zbeklarda keng rivojlangan. Biz o‘zbeklarda muomala madaniyati juda kuchli. Ayniqsa, o‘zbek ayollarida ularning yurish- turishida, madaniyatida, chiroyida, go‘zallikda, xulq-odobda, fazilatda va muomala madaniyatida birinchi o‘rinda turadi. Misol qilib aytadigan bo‘lsak, erkaklarimiz ishdan kelishganlarida, bizning o‘zbek ayollari chiroyli muomala bilan kutib oladilar. Ularning qo‘llariga suv quyib, toza sochiq tutadilar. Bularning hammasi muomala orqali sodir bo‘ladi. «Muloyim so‘zga baxil bo‘lmagil, xalq muloyim so‘z eshitmasa, so‘z shaydosi emas, balki mol-dunyosi shaydosi bo‘lib qoladi. Qattiq so‘z demagil, yaxshi so‘z degil, toki sen ham yaxshi so‘z eshitasan».

Ular sening sharqona muomala madaniyatingni maqtab ko‘klarga ko‘taradi. Sening muomala madaniyatingni o‘rganadi. Muomalali bo‘lish bu o‘sha insonning ko‘rki, uning obro‘si va xulq atvori.

Darxaqiqat, xalqimiz azal-azaldan axloqiy fazilatlarga boy bo‘lgan. Ota-bobolarimiz farzand o‘stirar ekanlar, ularning xulq atvorlariga, gap-so‘zlariga, kishilar oldida o‘zlarini qanday tutib, nimalar haqida fikrlashib o‘z maqsadlarini qanday so‘zlar bilan tushuntirishlariga katta ahamiyat berilgan. Ular farzandlarining qo‘rsilik qilishi, kattalar suhbatiga aralashishi, nojo‘ya ishlariga zinhor yo‘l qo‘ymaganlar. Bu narsalarga farzand tarbiyasining eng muhim tomoni deb qaraganlar.

Sharqona odob ming yillar moboynida Islomiy tarbiya qoidalari asosida tarkib topib, takomillashib borganligi tarixdan ma’lum. Chunki, Quroni Karim oyatlari mazmuni, Payg‘ambar alayhissalom hadirlari, sharq allomalari va faylasuflarining kitoblari tarbiyamizning manbai bo‘ib xizmat qilgan.

Islomiy tarbiya musulmonlar hayotining barcha qirralarini, hatto mayda jihatlarigacha qamrab olgan. U go'daklarni emizishdan tortib, qanday kiyinishlarigacha, ovqatlanish odobidan tortib, ko'cha-kuyda, kattalar qoshida o'zini qanday tutishi lozimligigacha barcha jihatlarni o'z ichiga olgan. Eng asosiysi, islomiy odob farzandlarning halol, pok, mehnatkash, ilmga intiluvchi, kattalarni, ayniqsa, otanani hurmatlash ruhida tarbiyalashnin shart qilib qo'ygan.

Muomala – axloq ko'rki sanaladi. Har bir kishining qanday dunyoqarashga egaligi, bilimliligi uning muomalasidan ma'lum bo'ladi. Muomala – insonlar o'rtasidagi o'zaro aloqa vositalaridir. Muomalada asosiy vosita til hisoblanadi. Shuning uchun ham til-alloqa quroli deyiladi. Insoning tili shirish, muomalasi madaniyatli bo'lsa, qisqa vaqt ichida xalq orasida obro'-e'tibor topadi. So'zga chechanlik, hech qachon kishiga obro' keltirmaydi. Shuning uchun ham o'tmishda yashab o'tgan mutafakkirlarimiz tilga, so'zga hurmat bilan yondashishlarini uqtirib o'tganlar. Ulug' bobomiz Alisher Navoiy muomala madaniyati, xushmuomalalik tilning ahamiyati to'g'risida, shirinso'zlik xaqida nurhikmat fikrlar bayon qilganki, bugungi kunimiz uchun ham o'z ahamiyatini yo'qotgan emas. «Til shirinligi - ko'ngilga yoqimlidir, muloyimligi esa foydali. Shirin so'z ko'ngilllar uchun asal kabi totlidir», - deydi A.Navoiy. pedagog bolalarga bilim berish uchun bir qator ular nutqining rivojlanishiga ham alohida ahamiyat beradi va bunda u turli pedagogik usullardan foydalanadi.

3. Bolalar nutqini o'stirishda pedagog muhim ahamiyatga ega: bir tomondan. Uning nutqi bolani o'qitish va tafakkurini rivojlantirishning muhim omili bo'lib hisoblanadi. Bundan shunday xulosa kelib chiqadiki, pedagogning nutqi obrazli, chiroyli, jarangdor, namunali bo'lmog'i bola diqqatini o'ziga tortmog'i lozim. Zotan, nutq pedagogning o'z mutaxassisligi qay darajada loyiq ekanligini ifodalaydigan o'lchov, ko'rsatkich hisoblanadi. Shuning uchun nutq ustida ishlash nutq madaniyatini takomillashtirib borish har bir pedagogning eng asosiy ijtimoiy burchi va mas'uliyati hisoblandi. Ta'lim-tarbiya ichida nutqning ta'sir kuchi nihoyatda kattadir. O'qituvchining nutqida uning hissi, intilishlari, iroda va e'tiqodi aks etadi. U nutq yordami bilan o'quvchilarda xursandchilik, ruhlanishi, muhabbat, sadoqat, g'azablanish, nafratlanish hislarini tug'diradi. Xalq bilan birga turish, birga yashash muosharat deb ataladi.

Odamlarning bir-birlari bilan bo'lgan munosabatlarining go'zalligi, muloyimligiga «Muosharat odobi» deyiladi. Insoninig eng ulug', lekin murakkab va mashaqqatli faoliyatlaridan biri odamlar orasida, ya'ni jamiyatda o'z o'rnini topib yashashidir. Bu faoliyatning murakkabligi shundaki, ko'pchilikka qo'shilish, ular bilan ahil bo'lib yashash uchun insonda shunga yarasha muomala va munosabat bo'lishi kerak. Muomala va munosabat ko'pchilikning diliga to'g'ri kelmaydigan qo'pol va dilozor odamni ko'pchilik yoqtirmaydi. Insonlar xushfe'l, shirinsuhxan, mard, muomalasi shirin kishilarni dildan yoqtirishadi va hurmat e'tibor qilishadi. Insonlar orasida munosib o'rin topish, inoq, ittifoq yashash shartlaridan biri odamning kamtarligidir. Kamtarin inson hech qachon o'zining yutug'i bilan maqtanmaydi, hamma vaqt kamgap, sodda bo'ladi. Ammo insondagi kamtarlik samimiy bo'lmog'i zarur.

So'z inson qalbini ilitadi, so'z inson qalbini jaraohatlaydi. «Til yarasi ketar, so'z yarasi ketmas» degan xalk maqoli bekor aytilmagan emas. Chunki so'zning qudrati benihoya katta. Inson o'z so'ziga, tiliga nihoyat ehtiyotkor bo'lmog'i lozim. Ayrim

yoshlarimizda soʻzga, tilga eʼtibor ancha sust. Eng avvalo, yoshlarga muomala madaniyatini, kattalar oldida mahmadonalik qilmaslikni, kattalar gapini boʻlmaslikni, yoshi ulugʻlarga gap qaytarmaslikni oʻrgatishimiz zarur.

Adabiy til - tafakkur quroli. Adabiy tilga palapartish munosabat, noaniq, taxminiy ehtimol bilan fikrlash demakdir. Tildagi ravshanlik ravshan fikr natijasidir, turgan gapki, ravshan ifodani talab etadi.

Hayot, til, urf-odatlarining tabiiyligi, millatning kuchiga kuch qoʻshiladi, hayotda dabdabalilik, tilning jimjimadorligi tantiq urf-odatlar esa uni ojizlik va xalollikka maxkum etadi. Oʻzbek adabiy tili: ming yillar moboynda xalq oʻz hayotining, oʻz fikrlari, oʻz tuygʻulari, oʻz udumlari, oʻz intiqomi, oʻzining buyuk istiqbolining mayin, shukuhli, behad, boy, dono, shoirona va mehnat quroli boʻlgan ushbu tilni yaratadi.

6. Muomala madaniyati hamma joyda kerak. Ish joyda, transportda, uyda ... shuning uchun ham biz kim bilan qanday muomala qilishni bilishimiz kerak. Insonning qanchalik bilimli, aql-zakovatli ekanligi muomala orqali namoyon boʻladi.

Odamlar butun ichki dunyoni, maqsadini, muomala va munosabatlarini bir-birlariga soʻz yordamida yetkazadi, amalga oshiradi. Shu tufayli soʻzlashuv munosabatlari kishilarning muomulalari yoqimli, ishi ham yurishgay boʻladi. Bundaylarni odamlar yoqtiradi, harmat qiladi. Soʻzlashuv ham oʻziga xos sanʼatdir. Bu sanʼatni mukammal oʻrganish har bir insonga zarur. Shu bilan birga, ona tilini mukammal oʻrganmoq har bir insoning muqaddas burchidir. Tilni bilgach: uni ishlata bilash sanʼatini egallamoq inson uchun zarurdir.

Shirinsoʻzlik va goʻzal nutq hech qachon, hech qayerda sotilmaydi. Bunga erishmoqlining birgina yoʻli bor, bu ham boʻlsa tinimsiz shirin soʻzlashash mashq qilmoqlikdir. Bu esa asosan koʻp kitob oʻqish yoʻli bilan amalga oshiriladi. Muomala insonning kimligini koʻrsatuvchi yuzidir.

8-Maʼruza: Pedagogik nazokat va odob-axloqni shakllantirishning asosiy omillari

Reja:

1. Pedagogning asosiy axloqiy qoidalari
2. Katta va kichik xodimlar oʻrtasidagi munosabat qoidalari.
3. Kasb etikasi kategoriyalarining vazifalari.
4. «Burch», «Or-nomus», «Vijdon» kategoriyalari
«Kasb burchi» tushunchasi.

Pedagog umumiy talablardan tashqari quyidagi axloqiy qoidalarga ham rioya etishi lozim.

Pedagogning asosiy axloqiy qoidalari.

Pedagogning asosiy axloqiy qoidalariga quyidagilar kiradi:

- qoʻl ostidagilarga oʻrgatish va ulardan ham oʻrganish, «Oʻrgatib, saboq berib qoʻyish»dan oʻzni tiyish;

- odamlarni o‘zining yaxshi hislatlari, ishdagi shaxsiy namunasi bilan ortidan ergashtira bilish, ya’ni «men qilganday bajar» degan qoidani shior qilib ish ko‘rish;
- talab qilish, ammo ta’qib etmaslik;
- qo‘l ostidagilarning tarjimai holini, xulqvdagi yaxshi va yomon tomonlarini, turmush sharoitini, oilaviy ahvolini, do‘st va dushmanlarini yaxshi bilish;
- muomalada kamtar, sodda, vazmin, dilkash bo‘lish, ortiqcha rasmiyatchilikka, to‘rachilikka yo‘l qo‘ymaslik;
- o‘ziga bino qo‘yishdan, maqtanishdan saklanish, xalqimizning «kamtarga kamol, manmanga zavol» degan o‘gitiga amal qilish;
- sobitqadam bo‘lish, ammo qaysar bo‘lmaslik, qaysarlik - axmoqlik belgisi ekanligani teran anglash;
- zaruratsiz tanqid qilmaslik, tanqidning maqsad emas, -vosita ekanligani unutmashlik;
- xatosini tushunib, uni tuzatgan odamni tanqid qshshaslik, ayniqsa kamchiligani yuziga solmaslik;
- zaruratsiz qo‘l ostidagilarning qilayotgan ishlariga aralashmaslik;
- «boshliq xafa bo‘lmaydi, u taxdil qiladi» degan o‘gitga amal qilish;
- hamma vaqt qo‘l ostidagilariga ularning yaxshi ishlari uchun tashakkur aytish;
- begona odamlar oldida qo‘l ostidagilarini tanqid qshshaslik, ularga tanbeh bermaslik;
- gapirish, tingaash, suhbatlashishni bilish;
- o‘zgaralar xatosidan o‘rganish;
- o‘zgalarning fikrlariga kuloq solish;
- yoqmagan odamlarning ham fikrlariga, takliflariga e’tibor berish, ularni qo‘rslik bilan qaytarib tashlamaslik;
- iqtidorli xizmatchilardan qo‘rqmaslik, ularni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash;
- ishxonadan chiqqanda qayerda bo‘lishini va ishxonaga qachon qaytib kelishini aytib ketish;
- telefonda qisqa va aniq so‘zlashish, sirlarni oshkor etmaslik;
- itoat qilishga o‘rganish;
- qo‘l ostidagilariga topshiriq berishdan avval ularning imkoniyat va qobiliyatlarini inobatga olish;
- o‘zini faqat ishdagina boshliq, xizmatdan tashqarida jamoaning teng huquqli a’zosi deb his qilish;
- birinchi bo‘lib salomlashishga harakat qilish;
- tushayotgan ma’lumotlarni obdon tekshirmasdan turib xulosa chiqarmaslik, mish-mishlar hamda g‘iybatlarning ishga va rahbar obro‘sigacha katta zarar yetkazishini unutmashlik;
- o‘zini maqtayotgan odamga nisbatan hushyor bo‘lish;
- qo‘l ostidapsharning ham odam ekanligini, ularning ham oilasi, yoru-do‘stlari borligini unutmashlik;
- ishonish va tekshirib ko‘rish prinsipiga amal qilish va h.k.

Katta va kichik xodimlar o‘rtasidagi munosabat qoidalari.

Katta va kichik xodimlar o‘zaro munosabatda quyidagi qoidalarga rioya etishlari kerak:

- o‘zaro muloqotda kamtar, muloyim, bosiq, samimiy bo‘lish hamda o‘z munosabatlarini o‘zaro hurmat, ishonch va hamkorlik asosida tashkil etish;
- o‘z ish joylarida tinch va ishchanlik muhitini yaratish, telefonda aniq, ravshan va qisqa so‘zlashish, davlat va xizmat sirini oshkor qilmaslik;
- «siz»lab murojaat qilish;
- maxsus unvonlarni buzib aytmaslik, taqiklangan so‘zlarni, laqab va nomlarni ishlatmaslik, qo‘pollik va beodoblik qilmaslik;
- boshliqning, kattaping xonasiga kirganda ruxsat so‘rash va salomlashyb o‘zini tanishtirish, bunda tashrif sababini tushuntirish, boshliq o‘tirishga ijozat bersa, o‘tirish;
- qo‘lni kiyim-kechak cho‘ntaklariga tiqib yurmaslik, boshliqning-kattaning huzurida ruxsatsiz chekmaslik yoxud o‘tirmaslik, shuningdek, maxsus ajratilgan joylardan boshqa joylarda chekmaslik;
- jamoat transportlarida bo‘sh joy bo‘lmagan takdirda kattalarga joy berish, yo‘lda bemalol o‘tib ketish mumkin bo‘lmasa, boshliqlarga (kattalarga) salom berib yo‘l berish.

Boshliqlar (kattalar) bilan suhbatlashish chog‘ida quyidagi qoidalarga rioya etish zarur:

- ruxsatsiz suhbatga aralashmaslik;
- yalpayib, yonboshlab olmaslik, stulning suyanchig‘iga osilib, oyokdarni chalkashtirib o‘tirmaslik;
- qo‘ldagi buyumlarni o‘ynab, qo‘llarni boshga tirab yoki tirsakni boshliqning stoliga qo‘yib o‘tirmaslik;
- gapga aralashib, kinoyalar, kochiriklar gapirmaslik.

Bo‘ysunuvchilar (kichiklar) bilan munosabatda quyidagi odob-axloq qoidalariga rioya qilish lozim:

- boshlikdarni (kattalarni) hurmat qilish, ammo tilyog‘lamalik va hushomadgo‘ylik qilmaslik;
- kamtar bo‘lish, ammo kelishuvchanlik qilmaslik;
- tashabbus ko‘rsatish, ammo o‘zboshimchalik qilmaslik;
- itoatkor bo‘lish, ammo qonunga zid buyruklarni bajarmaslik;
- o‘z fikrini aytish, asoslash biroq betgachoparlik qilmaslik.

2. Kattalarning kichiyushrga nisbatan rasmiy axloqiy munosabatlari.

Bunda katta-kichikka:

- buyruq beradi, tayinlaydi, ko‘rsatma beradi;
- talab qiladi, taklif etadi;
- o‘z oldiga chaqiradi, kelishini talab qiladi;
- ruxsat beradi, hujjat yoki takliflarni tasdiklaydi;
- hujjatlar yoki xatlarni ijro uchun yuboradi.

3. Xizmat mansablari va maxsus unvonlari teng bo‘lgan xodimlarning o‘zaro rasmiy axloqiy munosabatlari.

Bunda teng-tengga:

- axborot beradi, ma-lum qiladi;
- ko‘rsatma yoki yordam berishni iltimos qiladi;
- so‘raydi, taklif qiladi;
- qo‘shiladi, e‘tiroz bildirmaydi;
- tegishli hujjatlarni yuboradi.

4. Kichiklarning kattalarga nisbatan rasmiy axloqiy munosabatlari.

Bunda kichik kattaga:

- axborot beradi, rasmiy iltimos qiladi;
- ruxsat berishni yoki tavsiya qilishni so‘raydi;
- kelishini iltimos qiladi, borish uchun ruxsat so‘raydi;
- bajaradi va bu hakida axborot beradi;
- tegishli hujjatlarni takdim etadi.

Xodimlarning xizmat jamoalaridagi axloqiy-yestetik va ruhiy muhitni yaxshilashga xizmat qiluvchi bir qator odob-axloq koidalari ham mavjud bo‘lib, ular quyidagilardan iborat:

9. Har bir xodim ishga o‘z vaqtida, kechikmasdan kelishi va ish joyidagilar bilan ochiq chehra bilan salomlashishi zarur. Hatto kayfiyati buzilgan bo‘lsa ham buni xizmatdoshlariga sezdirmasligi, jig‘ibiyron bo‘lib o‘zgalarni ham bezovta qilmasligi kerak.
10. Ishxonada xizmatdoshlar bilan ovozni pasaytirib, xushmuomalalik bilan muloyim so‘zlashish, dag‘allikka yo‘l qo‘ymaslik, o‘zgalarning suhbatiga aralashmaslik, so‘zlarini xufiyona tinglamaslik, tasodifan eshitib qolgan so‘zlarni o‘zgalarga yetkazmaslik, qolaversa, sababsiz o‘zgalarning bajarayotgan ishlariga aralashmaslik lozim.
11. Xizmatdoshlarning narsalari - qalam, ruchka, qog‘oz, yelim, ip-igna, xizmat uchun zarur bo‘lgan texnika vositalaridan ularning ruxsatisiz foydalanish odobdan emas. Faqat so‘rab foydalanish kerak.
12. Maslahat so‘ragan xizmatdoshlarga iloji boricha to‘g‘ri maslahat berish, bilganini sidqidildan o‘rgatish, tushunmagan joylarini tushuntirib berish kerak. Xizmatdoshning ishdagi yoki fe‘l-atvoridagi kamchiligi uchun uning ustidan aslo kulmaslik, masharalamaslik lozim.
13. Har bir xodim har xil bekorchi ishlar bilan o‘zining ham, qolaversa, boshqalarning ham vaqtini zoye ketkazmasligi, «vaqt - oltin, uni tejash kerak» degan o‘gitga amal qilishi zarur. Berilgan va‘da ustidan chiqish lozim.
14. Betob bo‘lib qolgan xizmatdoshning hol-ahvolidan xabar olish, ulardan ko‘ngil so‘rash, kerak bo‘lsa yordam berish kerak.
15. Do‘stlar yoki xizmatdoshlar bilan albatta teatr, konsert, kinoga va boshqa ko‘ngalochar joylarga borib buyurib turish, hordiq chiqarishning faol usullaridan foydalanish kerak. Mahallada o‘tkaziladigan barcha umumiy tadbirlarda albatta qatnashish, iloji bo‘lsa ularga bosh-qosh bo‘lib turish zarur.
16. Hamkasblarning yutuqlaridan quvonish kerak. Baxillik, chaqimchilik, hasad qilib emas, havas qilib yashash kerak.

«Kasb odobnomasi»da: «Shaxsiy munosabatlaridan qati nazar, xodimlarning xizmat jarayonidagi o‘zaro aloqalari Nizom va qo‘llanmalarda belgilangan qoidalar asosida bo‘lishi shart. O‘z hamkasblarini kamsitish, shaxsiy ishlariga aralashish va ular haqida har xil mish-mishlar tarqatish man etiladi. Kasb etikasining kategoriyalari deb jamiyat axloqiy hayotidagi umumiy muhim tomonlarni, xususiyatlar va munosabatlarni inson tomonidan o‘zlashtirish usullarini aytiladi.

«Kategoriya» yunoncha so‘z bo‘lib, «hukm», «ifodalash», «ta’rif berish» degan ma’nolarni anglatadi.

Kasb axloqi kategoriyalarining vazifalariga qo'yidagilar kiradi:

8. Bilish-jamiyat axloqiy hayotining rivojlanish qonuniyatlarini bilish asosida uning mohiyatini anglab olish;
9. Baholash-kishilarning xatti-harakatlarini, axloqiy normalarni qanday bajarayotganliklarini adolat nuqtai nazaridan asoslay olish;
10. Tanlash-axloqiy qadriyatlar dunyosida to'g'ri xatti harakatlarni sodir etish uchun maqsad, vosita va usullarni to'g'ri belgilash;
11. Boshqarish-sodir etiladigan axloqiy munosabatlarni tartibga solgan holda yoo'naltirib turish.
12. Bashorat qilish-jamiyat axloqiy hayotining kelgusidagi rivojlanish yo'llarining modellarini yaratish;
13. Birlashtirish-odamlarning yaxshilik va ezgulik yo'lidagi hamjihatliklarini ta'minlash;
14. Tarbiyalash-har bir insonning axloqiy, huquqiy ongini rivojlantirish asosida ularning axloqiy va huquqiy madaniyatini oshirishning har xil vosita va usullarini ishlab chiqish, amalda qo'llash.

«Yaxshilik» va «yomonlik» kategoriyalari.

«Yaxshilik» tushunchasi va uning mohiyati.

«Yaxshi» deganda, kishining biror talabiga to'la javob beradigan, unga yoqadigan xatti-harakatlar, narsalarning ijobiy sifatlari tushunilsa, «yaxshilik» deganda esa ixtiyoriy ravishda biror kishining manfaatini ko'zlab ish tutish, unga manfaat yetkazish, xayrli, ezgu ishlarni amalga oshirish tushuniladi.

«Yaxshilik» o'zining kundalik oddiy tushunchasidan tashqari etika fanining kategoriyasi sifatidagi ta'rifi ham egadir.

Yaxshilik deb tevarak atrofda sodir bo'layotgan hamma voqea, hodisa va narsalarning insonni e'zozlaydigan, uning manfaat va ehtiyojlarini qondiradigan, axloqiy normalarga mos keladigan, odamgarchiligining o'sishini taminlaydigan, baxtli hayot kechirishga xizmat qiladigan barcha ijobiy tomonlarning yigindisiga aytiladi.

Yaxshilik kategoriyasi mehnat sohasida-jamiyat manfaatlari yo'lida qilingan halol ijodiy mehnat, siyosat va huquq sohasida-insonparvarlik, adolatparvarlik, maorif sohasida-yosh avlodni tarbiyalash maqsadida qilingan ezgu ishlar va boshqa shakllarda namoyon bo'ladi.

Maorif sohasi xodimlarining har tomonlama yetuk, barkamol avlodni tarbiyalashdagi barcha ishlari, o'tkazilayotgan tadbirlari xalqimizning buyuk kelajagini ta'minlash yo'lida qilingan ishlar yaxshilik hisoblanadi.

«Yomonlik» tushunchasi va uning mohiyati. Yomon odam deganda, fe'l-atvori buzuq, yaramas, razil odam; yomonlik deganda esa, o'zining fe'l-atvori, qilgan ishlari bilan atrofdagilarga zarar yetkazuvchi, ahloqan buzuq, yaramas odamlarning xatti harakatlari tushuniladi.

Yomonlik deb jamiyatning rivojlanishga to'sqilik qiluvchi, kishilarning ahloqiy normalarga, qadriyatlarga zid keladigan, insoniylikning o'sishiga zid keladigan xatti-harakatlarni o'zida mujassamlashtirgan tushunchalar yigindisiga aytiladi.

Yomonlikning asosiy shakllari quyidagilardan iborat:

millatchilik, oshna-ogaynigarchilik, ma'muriy buyruqbozlik, odam o'ldirish, o'grilik, zo'ravonlik, poraxo'rlik, tamagirlik, bezorilik, bosqinchilik, ishyoqmaslik va hakazo.

Yomonlik quyidagi xillarga bo'linadi:

yomonlik-maqsad;

- yomonlik-vosita;
- yomonlik-natija;
- yomonlik-baho.

Yomonlik-maqsad biror yomon xatti-harakatni razilona, gayriinsoniylik va jahillik bilan talab qilish, jamiyat va jamoa manfaatiga zid qilinadigan yomonlikdir. Masalan odam o'ldirish, xalqni qo'rquvda ushlab turish va hakazo.

Yomonlik-vosita biror bir xatti-harakatni amalga oshirish uchun qo'l-lanadigan tadbir, shu harakatni bajarish usuli va qurolidir.

Yomonlik-baho u yoki bu xatti-harakat jamoa faoliyatidagi salbiy, gayriaxloqiy jihatlarni baholash mezonidir.

Yomonlikning barcha ko'rinishlari hamma davrlarda shu mezon yordamida baholanadi.

«Yaxshilik» va «yomonlik» o'zaro aloqador va ayni vaqtda bir-birini inkor etuvchi kategoriyadir.

«Yaxshilik» va «yomonlik» to'g'risida hadislarda shunday deyilgan:

«Yaxshilaringiz xushxulq bo'lib, kishlarga yon beruvchi, ya'ni atofida yaxshi hayot kechirishga imkon beruvchi kishlardir. Yomonlaringiz mahmadona, dilozor, kishilar rohatini buzuvchi kishlardur».

«Yaxshilaringiz qarzni yaxshi ado etuvchi kishlardir. Yaxshilaringiz o'z ahliga, oila va a'zolariga yaxshi bo'lganlaringizdir. Odamlarning yaxshisi odamlarga manfaatlirog'idir

«Burch», «Or-nomus», «Vijdon» kategoriyalari «Kasb burchi» tushunchasi.

Inson jamiyat hayotining harakatlantiruvchi kuchi sifatida faoliyat yuritadi, ana shu jarayon davomida turli xil kishilar, guruhlar bilan aloqada bo'ladi. Har qanday aloqadorlik odamlarga qandaydir majburiyat yuklaydi. Ana shu majburiyatni bajarish burchni keltirib chiqaradi.

Burch-ado etilishi, bajarilishi shart bo'lgan vazifa, majburiyatdir.

Maorif sohasi xodimlarning kasbiy burchi deb xodimlarning jamiyat, davlat qo'ygan vazifalarni, xizmat vazifalarini majburiy ravishda bajarishlariga aytiladi.

O'qituvchilik kasbiy burchining asosiy mazmunini tashkil etuvchi vazifa va majburiyatlar quyidagilardan iborat:

- ona Vatan-O'zbekiston Respublikasiga cheksiz sadoqat bilan xizmat qilish;
- o'z davlati konstitutsiyasiga va qonunlariga qat'iy rioya qilish, buyruq va nizomlarning talablarini bajarish;
- o'qituvchilik faoliyatida va shaxsiy hayotda halol va to'g'ri, mehnatsevar, intizomli bo'lish;
- ahloq, odob qoidalariga qat'iy rioya qilish, doimo ozoda va orasta kiyinish;
- o'z fani mazmunini va bu fanni o'qitish metodikasini puxta egallash;
- o'z kasbiga nisbatan muhabbatli bo'lish, bolalarni sevishi, ular bilan ishlay olish qobiliyatiga ega bo'lish;
- kasbiy mahoratini doimo rivojlantirib borishi;

- zamonaviy talablar bo'yicha yetuk, faol, ijtimoiy, siyosiy masalalarni to'g'ri tushuna olish qobiliyatiga ega bo'lishi.

«Or-nomus va qadr qimmat» kategoriyalari.

Or deganda, o'ziga nomunosib yoki el ko'rmagan ishdan, narsadan hijolat tortish, uyalish, nomus qilish tushunilsa, nomus deganda kishining o'z obro'sini ulug'lashi va ardoqlashi, oriyat, diyonat. Uyat-andisha qilish, sharm, hayo tushuniladi. Shunga ko'ra oriyatli odam deb or-nomusni biladigan, o'z obro'yini qadrlaydigan kishilarga aytilsa, nomusli odam deb uyat-andishani biladigan, sharm-hayoli kishilarga aytiladi.

Nomus –bu iffat, bokiralik ma'nolaridan tashqari kishining o'z mavqeini saqlash, ulug'lash va ardoqlash, xijolat tortish tuyg'ularini, oila, ajdodlar, kasbi sha'niga dog' tushurmaslik ma'nosini ham ifodalaydi. Nomusli odam ma'naviy qadriyatni moddiy boylikka alishishni o'ziga el ko'rmaydi.

O'qituvchilik kasbining sha'ni deb, o'qituvchilik faoliyatini bajarishida o'zlarining insoniylik, adolatparvarlik, vijdoniylik, halollik hislatlarini har tomonlama namoyish qilib, oriyatli, diyonatli bo'lib, o'z kasblarini ulug'lashlari va ardoqlashlariga aytiladi.

Qadr-qimmat deb xodimlarning jamiyatda, kishilar orasida tutgan o'rni, topgan obro'si, hurmati va nufuziga aytiladi.

«Or-nomus» kategoriyasi shaxs ahloqining tashqi tomonlarini ifodalasa, qadr-qimmat kategoriyasi esa insonning o'z-o'zini anglashi va nazorat qilishni ifodalaydi. Qadr-qimmat o'z qadrini anglash shakli bo'lib, insonni kamsitadigan, xo'rlaydigan va shu bilan uning boshqa kishilar ko'z o'ngida o'z qimmatini yo'qotishga sabab bo'ladigan qiliqlarga yo'l qo'ymaydigan to'siq hisoblanadi.

O'qituvchilarning qadr-qimmati ularning o'zini o'zi hurmat qilishi va saqlashi, o'quvchilar hurmatini yo'qotmasligi, o'z sha'niga dog' tushurmaslik uchun o'zini nazorat qilishi sifatida namoyon bo'ladi.

«Hayotning ma'nosi»

Hayotning ma'nosi deb, servis sohasi xodimlari, maorif sohasi xodimlari va boshqa soha xodimlarning o'z oldiga qo'ygan maqsad va niyatlariga, ularni amalga oshirish uchun majmuasiga aytiladi.

«Vijdon» kategoriyasi.

Vijdon deb kishining o'z xatti-harakati, qilmishi yurish-turishi uchun odamlar, jamoatchilik oldidagi mas'uliyat tuygusi tushiniladi. Insonda irodaning paydo bo'lishi va kuchayishi uni harakatga keltiradi, vijdon azobidan qutqaradi.

Vijdon insonning faqat o'ziga, o'z hatti-harakatlarigagina emas, balki boshqa kishilarga, ijtimoiy manfaatlarga munosabatini ham ifoda etadi. Xodim qanchalik vijdonli bo'lsa, o'z kasbiy burchini shunchalik chuqurroq anglaydi va faolroq bajaradi.

Vijdon- bu kishining kundalik faoliyati, qilmishi, fe'l-atvori uchun oila, jamoat, jamiyat va vatan oldida ma'naviy mas'uliyat his etishdir. Shu yuksak axloqiy tushuncha shaxsni ijobiy xatti-harakatlarga undab va shunga moyil qilib, o'z faoliyatiga o'zi baho berishga olib keladi.

Vijdonli kishi nohaq, adolatsiz ishlardan g'azabga keladi, bularga qarshilik bildiradi; o'z faoliyatining yaxshi tomonlaridan qanoatlanib, xursand bo'lsa, yomon tomonlaridan norozi bo'lib, ruhan eziladi, ya'ni vijdon azobiga uchraydi.

Vijdon – kishlarning yashabturgan sharoitiga, olgan ta'lim-tarbiyasiga bog'liq emas, chunki vijdonsiz kimsaning voyaga yeti, o'qimishli, yaxshi mutaxassis bo'lib yetishganidan keyin vijdonli bo'lib qolmaydi.

9-Mavzu: Pedagog faoliyatida pedagogik tajriba to'plash, kasbiy refleksiyaning o'rni

Pedagogik mahoratni takomillashtirishda pedagogik ijodkorlik va shaxsiy ilmiy pedagogik izlanishi uchun ham kasbiy, ham insoniy jihatlarni belgilovchi muhim xususiyatdir. Chunki barkamollikka erishmagan komil insonni tarbiyalay olmaydi. Psixologik adabiyotlarda ta'lim-tarbiya jarayonning bosh tadqiq ob'ekti sifatida o'qituvchi shaxsi muhim o'rin egallamoqda. Asosiy diqqat-e'tibor o'qituvchining individual tavsifi bilan pedagogik faoliyatning samaradorligini o'rtasidagi bog'lanishlarga qaratmoqda. O'quvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda nafaqat o'quvchilarga bilim, o'quv va ko'nikmalarni shakllantirish, balki talabalarga o'z mehnatiga qanchalik ishonch uyg'ota bilishi ham tushuniladi. O'quvchiga bo'lgan munosabatning avzalligi bizningcha, quyidagi omil bilan shartlanadi. 1-chidan, o'quvchi bola bilimini aniqlaydi, baho qo'yadi. Xolis baho o'quvchining rivojlanishi uchun zaruriy sharoitdir. Baho o'quvchining bilim darajasini aks ettiradi, o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasida bog'lovchilik ahamiyatiga ega.

2- Pedagogik ma'lumotlarni ajratish ko'nikmasi va ularni to'g'ri tanlay bilish. Pedagogik faoliyat o'z mohiyatiga ko'ra ijodiy harakterga ega. Ma'lumki, inson oldida biron muammo turgandagina ijodkorlikka ehtiyoj tug'iladi. O'qituvchi faoliyati ana shunday xususiyatga ega. Pedagogik ijodkorlikning asosiy mohiyati pedagogik mohiyatning maqsadi va harakteri bilan bog'liq. Pedagogik faoliyat kishi shaxsini, uning dunyoqarashi, e'tiqodi, ongi, xalq-atvorini shakllantirishdek umumiy maqsadga bo'ysungan son-sanoqsiz pedagogik masalalarni yechish jarayonidir. O'qituvchi faoliyatidagi ijodkorlik ana shu masalalarni yechish usullarida, ularni hal qila olish yo'llarini qidira topa bilishlarida ifodalanadi. Pedagogik ijodkorlik manbai bu pedagogik tajribadir. Pedagogik tajriba muammoli vaziyatlarga juda boydir. Ilg'or pedagogik tajriba deganda, biz o'qituvchining o'z pedagogik vazifasiga ijodiy yondashishini, o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasiga yangi, samarali yo'l va vositalarini qidirib topishni tushunamiz. Ilg'or pedagogik tajriba o'qituvchi tomonidan qo'llaniladigan shakli va usullari, uslub va vositalaridir. Ular vositasida o'quv-tarbiyaviy ishlarda eng yuqori natijalarga erishiladi. Ilg'or pedagogik tajribani o'rganish, unga asoslanib yangi pedagogik hodisa va qonuniyatlarini ochish o'quv-tarbiya jarayoniga yaxshi sifatli o'zgarishlar kiritadi, o'quvchilarni bilish faoliyatini boshqarish, yangi ko'rinishdagi o'quv jarayonini modellashtirish muammolarini yechishga sabab bo'ladi. Ijodiy ishlaydigan o'qituvchi faqatgina bolalarni muvaffaqiyatli o'qitish va tarbiyalash, ilg'or o'qituvchilar ish tajribalarini o'rganish bilangina cheklanib qolmasdan, tadqiqotchilik ko'nikma malakalariga ham ega bo'lishi zarur. Hozirgi zamon fan va texnika taraqqiyoti o'qituvchining ijodkor bo'lishini, fanning muxim muammolari yuzasidan erkin fikr yurita olishi, fan

yutuqlarini o'qituvchilarga yetkaza olish va nihoyat o'qituvchilarni ijodiy fikrlay olishga, tadqiqot ishlariga o'rgata olishni talab qiladi.

3- Ilg'or pedagogik tajribalardan foydalangan holda ilmiy izlanish bosqichlari. Pedagogik tajriba o'qituvchining o'quv ishlari jarayonida egallaydigan bilimidan va ko'nikmalari yig'indisidir. Bu o'qituvchining pedagogik mahorati bo'lib, u pedagogika fanini rivojlantirishda boshlang'ich omil hisoblanadi. Pedagogik tajriba to'plash tizimi:

7. Maqsadni belgilash (nimani o'rganman).

8. Tahlil etish, umumlashtirish, xulosa qilish.

9. Yutuqlarni aniqlash.

10. Ma'lumot to'plash.

11. Maktab o'quvchilarini ilg'or tajribalarni o'rganishning taxmitniy tarkibi.

12. Nutq texnikasi va madaniyati.

A) Darsda bilim berishda o'quvchilar bilan aloqaga kirishishda o'qituvchi nutqining ishlanishini baholash.

B) Nutq texnikasini egallaganlik darajasi.

V) O'qituvchi nutqining ifodaliligi va his-tuyg'uga boyligi.

Professional pedagogik muloqoti.

A) Turli holatlarda turli va kutilmagan vaziyatlarda ham muloqatga kirisha olishi, muomala qila olishi.

B) Dars jarayonida o'z kuchi va tayyorgarligini hisobga olib bilish o'zining ish uslubini va unga qo'yilgan hisoblarni bajara olish;

V) Pedagogik nazorat va uni qo'llashni bila olish.

Professional pedagogik ta'sir etishi.

A) Shaxsga ta'sir etishda tezlik bilan kerak bo'lgan uslublarni tanlay olishi va o'z vaqtida ishlata bilishi;

B) O'rganish bo'lib qolgan ish tartibidan ketishni bilish;

V) Pedagogik ta'sir ko'rsatishda vaziyatlarni yechishda kerakli bo'lgan mimika, pantomimika harakatlarni tanlay olish va o'z vaqtida ishlata olish.

Konstruktiv qobiliyat.

A) O'quvchilar qobiliyati qiziqishi bilim darajasini hisobga olish, didaktik materiallaridan ustalik bilan foydalanish;

B) o'quvchilarni va sinfni eng yuqori mukammal darajaga erishish uchun kerakli usul va vositalarni tanlay olish;

V) o'quvchilarni va kollektivning bilimdanligi va tarbiyaviy rivojlanganlik darajasini aniqlay olish;

G) o'quvchilarni tashqi qiyofasi orqali ularni darsga bo'lgan munosabatlarini anglay olishi va kerakli bo'lgan vositalarni tanlay olish qobiliyatlari.

10-Ma'ruza: Pedagog mehnatini ilmiy asosda tashkil etishning shart sharoitlari

Reja:

1. O'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etish haqida tushuncha.

2. Pedagogik mahoratni shakllantirishning asosiy tamoyillari.

3.O'qituvchining shaxsiy ijodiy faoliyati va nazariy-uslubiy mohiyati.

Ijod, ijodiylik, bunyodkorlik, yaratuvchanlik murakkab, ruhiy jarayon bo'lib, u avvalo o'qituvchilarning fikrlashi, dunyoqarashi, mustaqil faoliyat ko'rsatishi, xotirasi, diqqati, irodasi bilan chambarchas bog'langan. Sharqning buyuk mutafakkirlari ijodiy tafakkurga shunday ta'rif beradi: «. . . shunday ulug' fazilatki, inson uni egallash, uchun boshqa hamma fazilatlarini ishga solishi kerak» - deydi Qomusiy olim al-Farobiy.

O'zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida yangi ijtimoiy munosabatlarga faol kirisha oladigan, dekmokratik, huquqiy tamoyillarga asoslangan erkin fuqarolik jamiyat qurishda o'zining insonparvarlik burchi va kasb ma'suliyati bilan yashay oladigan yetuk shaxslarni tarbiyalash dolzarb muammo hisoblanadi.

Har qanday mehnatning muvaffaqiyati va samarasi uni tashkil etishga, bu mehnatni uyushtirishga ta'sir etadigan shart-sharoitlarga, faoliyatni amalga oshirish yo'llariga bog'liq.

O'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etish deganda pedagogik jarayonni boshqarish uchun pedagogika psixologiya fanining eng so'nggi yutuqlaridan foydalangan holda o'z ishini ijodiy tashkil etib yangiliklarni yaratish tushuniladi. O'qituvchi mehnati uning vaqti bilan bog'liq bu ishning muvaffaqiyati vaqtdan umumli foydalanish, o'zining imkoniyatlarini to'la hisobga olish, o'quv tarbiya jarayonida o'zini namoyon etish va o'zining kimligini, qanday ekanini, nimalarga qodir ekanligini tasdiqlash bilan bog'liq.

O'qituvchi mehnatini ilmiy tashkil etish birinchi navbatda o'zining ijodiy imkoniyatlariga ishonish demekdir. O'qituvchi ta'lim jarayonini to'la tasavvur etishi kerak, uning, qonuniyatlarini, bolani bilish imkoniyatlarin yaxshi anglashi kerak.

Pedagogik mehnat natijasi o'quvchilarni mustaqil ishlay olishi, isbotlay olishi, taxlil qila olishidir.

Mehnatni limiy asosda tashkil etishda namoyon bo'ladigan 3ta asosiy belgilar:

- 1.Vaqtdan imkon qadar samarali foydalanish;
- 2.Mehnat va dam olish uchun yaratilgan qulay shart-sharoitlardan samarali foydalanish, uni tashkil etish;
- 3.Barcha imkoniyatlarni ishga solgan holda mehnat qilishi uchun sotish va har tomonlama g'amxo'rlik qilish.

Pedagogik mehnatni ilmiy tashkil etishda o'qituvchining kun tartibi va ish joyi muxim rol o'ynaydi. O'qituvchi o'zi uchun eng optimal yuqori umumberadigan kun tartibini topa olishi kerak.

Pedagogik mehnatning samarasi, maqsadi va faoliyat vazifasiga ko'ra bilishda va aniqlay olishdir. Shundagina shuni ilmiy tashkil etish mumkin bo'ladi. Bu o'qit uvchi mexnatini ilmiy tashkil etishning birinchi tamoyilidir.

2-chi tamoyili faoliyat uslubini belgilash.

3-chi tamoyili pedagogik mehnatni ilmiy tashkil etishda texnikadan vosita sifatida samarali foydalanish tushuniladi. Bu tamoyil ko'nikma va malakalarni shakllantirishga xizmat qiladigan pedagogik texnika va texnik vositalar yig'indisi ko'zda tutiladi.

4-chi tamoyili ta'lim-tarbiya ishining rejalashtirish hisoblanadi. Reja ta'lim-tarbiya faoliyatini tartibga solish. Uning modelini yaratish. Tayanch sxemalarini topish

masalalaridan tashkil topadi. Shular aniqlansa, o'qishda rivojlanish, tarbiyalash jarayoni yengillashadi.

Pedagogik mehnatni nazorat qilish va hisobga olish prinsipi o'qituvchi ishini muntazam va planni kuzatib borish shundan yutuq va kamchiliklarni aniqlash ko'zda tutiladi. Pedagogik nazorat ob'ektivlik, omilkorlik, samaradorlik, muntazamlilik va oshkorlikni talab qiladi.

O'qituvchi mehnatini nazorat qilish va hisobga olishning muntazamligi, izchilligi quyidagilardan tashkil topadi;

A) o'quv materiallari va tarbiyaviy tadbirlarga tayyorlashini o'zi tomonidan nazorat qilinadi;

B) Darsdan tashqari vaqtlarda ta'lim tarbiya nazorat qilishi va o'zini nazorat qilishi;

V) o'qituvchining darsdan tashqari vaqtini nazorat qilishi;

G) Ota-onalar va jamoatchilik bilan bajariladigan ishlarni nazorat qilish;

F) o'zi ustida ishlashni nazorat qilish.

3 r.

O'qituvchi o'z ustida ishlar ekan, kasb-kor malakasini oshirish bo'yicha aniq maqsadga muvofiq tavsiya va ko'rsatmalarga ehtiyoj sezadi, ular esa izchil bir tizimga solishmagan.

Ma'lumki, o'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonining sub'ekti sifatida tayorgarlik darajasi, pedagogik mahorat va shaxs sifatleri bilan o'quvchilarning ahloqi, odobi va ma'nan rivojlanishlari komil inson bo'lib tarbiyalanishlarga bevosita ta'sir etadi.

O'qituvchining o'z malakasini uzliksiz takomillashtirib borish asosan quyidagi 4 yo'nalishda bo'ladi, ya'ni;

_ kasbkor tayorgarligi (o'zi o'qitadigan fani bo'yicha nazariy, uslubiy salohiyati);

_ pedagogik mahorat (pedagogik va psixologik bilimlarni egallaganlik darajasi).

_ pedagogik mahorat (pedagog qobiliyat, texnika, takt va muomila madaniyati);

_ shaxs sifatleri.

O'qituvchi mustaqil malaka oshirish jarayonida faqat o'zining nuqson yoki kamchiliklarini tuzatish emas, balki pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish uchun fan va amaliyot yangiliklarini faoliyatga tadbiq etadi, sinab ko'radi. Shu bilan umumpedagogik saviyasining yangi sifat o'zgarishiga erishadi.

Demak o'z ustida mustaqil ishlash pedagogik uchun shaxsiy ijodiy faoliyat hisoblanadi.

O'qituvchining pedagogik faoliyati va o'z malakasini uzliksiz oshirib borish muammolar bilan bog'liq bo'lgan ilmiy taqdiqotlar, o'z kasbining ustasi ijodkor pedagoglarning amaliy faoliyatlarni o'rganish, tahlil etish hulosalariga asoslansak, shaxsiy ijodiy faoliyat yoki o'z umumpedagogik malakasini uzliksiz takomillashtirish bosqichlarini tahminan quyidagicha belgilanishi mumkin:

O'z nazariy-uslubiy, pedagogik-psixologik tayorgarlik darajasi, pedagogik mahorat, imkoniyatlar va shaxs sifatlarini tahlil qilish (o'z-o'zini diagnostikalash).

O'z-o'zini diagnostikalash natijalari asosida qiyinchilik va muammolarni umumlashtirish o'z kasb-kor mahoratini takomillashtirish yo'nalishlarini va ochiq maqsad vazifalarini belgilash.

Maqsad va vazifalar darajasida o'z pedagogik mahoratini takomillashtirish vosita usullarini tanlash shaxsiy ijodiy faoliyat dasturi yoki o'z ustida mustaqil ishlar rejasini tuzish.

Shaxsiy ijodiy faoliyat reja va dastur asosida o'z umum pedagogik mahoratini takomillashtirish.

O'z kasb-kor mahorati va ijodiy o'sish jarayonini vaqti-vaqti bilan o'rganish (o'z-o'zini qayta diagnostikalash), tahlil etish, mustaqil ijodiy faoliyatga o'zgartirish, tuzatishlar (kerak bo'lganda) kiritish.

Mustaqil ijodiy faoliyat natijalarni umumlashtirish, ularni ijodiy faoliyatning maqsad va vazifalar bilan tahlil etish istiqbolli yo'nalishlarini belgilash.

Albatta, shaxsiy faoliyatni tashkil etishda o'qituvchi mustaqil harakat qiladi. Shunga qaramasdan yuqorida bayon etilgan targ'ibot (struktura) shaxsiy ijodiy faoliyat jarayonining izchilligini ta'minlaydi.

O'qituvchining o'z ustida mustaqil ishlashi, o'z kasb-kor mahoratini takomillashtirishiga bo'lgan ehtiyoji jamiyatning maktab, o'qituvchi, uning shaxsiga nisbatan talab va e'tiborining o'sishi yoki ta'lim-tarbiyaga bo'lgan yangicha ijtimoiy ehtiyojlar bilan bog'liq bo'ladi.

Ta'lim-tarbiya tizimidagi yangiliklar, shaxsiy tadbirlar, istiqbolli yo'nalishlar o'qituvchi oldiga hal etishi zarur bo'lgan yangi vazifalarni ko'ndalang qo'yadi va undan doimiy izlanishu, ijodkorlikni talab qiladi.

Demak o'qituvchi o'z shaxsiy faoliyati yoki kasb-kor mahoratini mustaqil takomillashtirishi ishini tashkil etishda, eng avvalo, jamiyatning maktabga qo'yan yangi ijtimoiy buyurtmasi nuqtai nazaridan yondoshadi. Mustaqil ijodiy faoliyatning aniq yo'nalishlari va mazmunini belgilashda o'qituvchi ularni o'z-o'zini diagnostikalash pedagogik faoliyatni yaxlitligicha tahlil etish, o'qituvchiga o'z muammo va qiyinchiliklarni aniq belgilash imkonini beradi.

Shuning uchun ham o'qituvchilar uchun o'z-o'zini baholashda ob'ektiv bo'lish, diagnostikalash vosita va usullarini bilish, eng asosiysi «o'zini bilmagan o'zgani bila olmaydi» qabilida ish tutishlari maqsadga muvofiq.

4-reja.

O'qituvchilar asosan malaka oshirish kurslari va kursdan kursgacha bo'lgan davrda mustaqil bilim olish bilan umumpedagogik mahoratlarini takomillashtiradilar.

Malaka oshirish kurslarida o'qish va mustaqil bilim olish bir-birini to'ldirib o'qituvchining nazariy, uslubiy tayyorgarligini, pedagogik mahoratini uzluksiz amalga oshirish haqida shaxsiy ijodiy faoliyat izchilligini ta'minlaydi.

Malaka oshirish kursi tugallanishida tinglovchi kursdan keyinga topshiriqni oladi. O'qituvchining keyingi bosqichini kursdan-kursgacha bo'lgan davrdagi ijodiy mavzusi bo'lib uning shaxsiy ijodiy-faoliyati mazkur muammoni hal etishga yo'naltiriladi.

Shaxsiy-ijodiy faoliyat mavzusini tanlash va belgilashda quyidagilarni hisobga olish maqsadga muvofiq;

mavzuning o'qituvchi imkoniyati, qiziqishi va tayyorgarlik darajasiga mos bo'lishi ;

maktab amaliyotchi «o'qituvchi ishlaydigan maktab) ehtiyoj va muammolari bilan mutanosibli;

o'qituvchi faoliyatining istiqbolligi bilan bog'liqligi;

oddiy moxiatga ega bo'lishi.

Shaxsiy ijodiy faoliyat har bir o'qituvchining o'ziga xos bo'lib, uning individual-pedagogik malaka va ko'nikmalarini shakllantiradi. O'qituvchining shaxsiy ijodiy

faoliyatini shunday tashkil qilish kerakki, uning natijalari ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligiga ijobiy ta'sir etsin.

O'qituvchi ijodiy faoliyat rejasini tuzishda nimalarga asoslanishi kerak?

Rejalashtirish o'qituvchining o'z kasb-kor tayyorgarligi, pedagogik mahorati va shaxs sifatlarini diagnostikalashdan boshlanadi.

Shaxsiy ijodiy mavzu (muammo) ni belgilashda o'qituvchi albatta o'zi ishlayotgan maktab muammosidan kelib chiqishi kerak.

Shaxsiy ijodiy faoliyat muammosi aniqlangandan so'ng, shaxsiy reja tuzaladi.

Rejada quyidagi bo'limlardan bo'lig'hi tavsiya etiladi.

- Ijtimoiy-iqtisodiy va mafkuraviy savolni oshirish.
- Pedagogik va psixologik bilimlar.
- Mutaxassislik bo'yicha nazariya va uslubiy tayyorgarlik.
- Umummadaniy tayyorgarlik.

Har bir bo'lim bo'yicha reja shakli quyidagicha bo'lishi mumkin:

	O'rganiladigan mavzu yoki amalga oshiriladigan	O'rganish manbasi	O'rganish yoki bajarish shakli	Ishni yakunlash muddati	Ishni umumlashtirish shakli	Qayerda Qanday foydalaniladi
--	--	-------------------	--------------------------------	-------------------------	-----------------------------	------------------------------

Shaxsiy ijodiy reja asosida bajarilgan ishlar maxsus kundaliklarga qayd etilib, ular mazmun-mohiyatini qisqacha yozib beriladi.

Shaxsiy ijodiy reja berilishlarida quyidagi manbalardan foydalaniladi:

- pedagogik, psixologik, uslubiy manbaa va adabiyotlar:
 - ilg'or pedagogik tajribalar:
 - mavzuga tegishli ilmiy-tadqiqot ishlari:
 - Ilmiy-uslubiy tadbirlar (seminar guruxiy maslaxat, konferensiya, pedagogik o'qish) va x/c.

Shaxsiy ijodiy rejada belgilangan ishlarni amalga oshirish - o'qituvchining o'z-o'zini nazorat qilish malakasi rejasini to'liq bajarilishi va ijobiy faoliyat samaradorligini ta'minlaydi. Bundan tashqari o'qituvchining mustaqil faoliyati uslubiy xizmat tizimi xodimlari (maktab direktori) o'quv-uslubiy ishlar (bo'yicha direktor muovini, metodbirlashma raxbari, metodistlar) tomonidan ham nazorat qilinishi va maqsadga yo'naltirilishi darkor. Bunday nazoratda, avvalo, o'qituvchiga uslubiy va amaliy yordam berish nazarda tutiladi.

« PEDAGOGIK MAHORAT» FANIDAN

Tavsiya qilingan xorijiy adabiyotlarning annotasiyasi

Краткая аннотация на рекомендуемую литературу

Бордовская Н.В., Реан А.А.

Педагогика. Учебник для вузов – СПб.: Питер, 2007. – 304 с.

Учебник представляет собой компактный и высокоинформативный очерк истории, теории и практики педагогики, написанный ведущими петербургскими специалистами по педагогике и педагогической психологии. Читатель узнает об основных этапах становления и новейших достижениях педагогики, о структуре мирового образовательного пространства, о разнообразии форм и направлений современной педагогической деятельности. Значительное место в учебнике отведено анализу педагогических ситуаций. Этот раздел поможет будущему специалисту научиться активно использовать их воспитательный и обучающий потенциал, применять на практике современные психологические знания.

УЧЕБНОЕ ПОСОБИЕ

Н. В. Борговская, А. А. Реан

ПЕДАГОГИКА

Общая педагогика и история педагогики

Педагогика и психология личности

Педагогические задачи и ситуации

Методы психолого-педагогической диагностики

Для студентов
и преподавателей высших
учебных заведений

 ПИТЕР®

ОГЛАВЛЕНИЕ

Введение.....	6
Глава 1. ЧТО ТАКОЕ ПЕДАГОГИКА?.....	10
И Истоки происхождения «педагогики» и этапы ее развития.....	10
Педагогическая практика.....	15
Педагогика как наука.....	20
Основные категории педагогики.....	24
Общекультурное значение педагогики.....	29
Глава 2. ВОСПИТАНИЕ ЧЕЛОВЕКА	32
Человек как предмет воспитания.....	32
Цели воспитания и самовоспитания.....	32
Воспитание как процесс.....	33
Способы воспитательного воздействия на человека.....	40
Типы воспитания.....	45
Модели и стили воспитания.....	49
Поликультурное воспитание. Воспитательные системы: зарубежный и отечественный опыт.....	57
Глава 3, ОБРАЗОВАНИЕ И КУЛЬТУРА"	62
Образование как способ вхождения человека в мир науки и культуры.....	62
Образование как система и процесс.....	68
Модели образования.....	69
Возрастная динамика развития человека в процессе образования.....	78
Характеристика процесса обучения.....	86
Закономерности обучения.....	88
Виды и стили обучения.....	91
Образовательные технологии-'.....'	98
Типы организации социальных отношений в процессе обучения.....	98
Формы организации обучения в школе и вузе.....	100
Дидактические теории и концепции.....-...-.....	105
Глава 4. ОБРАЗОВАНИЕ В МИРЕ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ.....	109
Развитие образовательных институтов в мировой практике: исторический аспект .	109
Инновационные образовательные системы XX века.....	123
Некоторые наиболее известные в мире «новые школы» XX столетия.....	125
Инновации в высшей школе.....	127
Современное мировое образовательное пространство.....	130
Оглавление	
Глава 5. ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ.....	141
Сущность и структура педагогической деятельности.....	141
Педагогическое общение.....	151
Стили педагогического руководства.....	158
Познание педагогом учащихся.....	162
Глава 6. ЛИЧНОСТЬ УЧАЩЕГОСЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ	

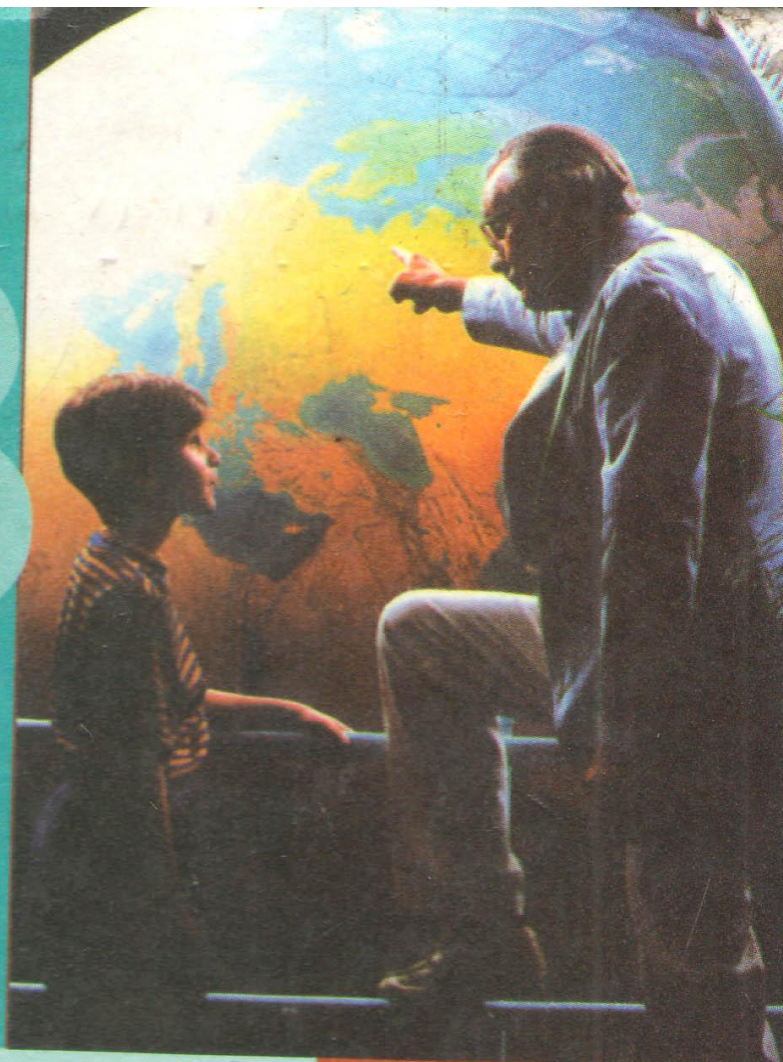
ПРОЦЕССЕ.....	170
Образовательные системы и развитие личности.....	170
Социальная зрелость личности	174
Мотивация учения, поведения и выбора профессии.....	183
Что такое мотивация?.....	183
Как мотивация влияет на успешность учебной деятельности.....	185
Мотивация успеха и мотивация боязни неудачи	187
Профессиональная мотивация...../.....	190
Развитие и социализация личности в семье.....'	201
Глава 7. ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПРАКТИКУМ.....	208
Педагогические задачи и варианты их решения____	208
Задачи по проектированию содержания и отбора . способов деятельности учеников	208
Задачи по изменению отношения к учебе.....	210
Задачи по педагогической диагностике.....	211
Задача на выбор линии поведения или способа воспитательного воздействия .	214
Задачи на применение метода «пример»	215
Задачи на выбор способа поведения.....	216
Задачи на выбор стратегии жизни и образа поведения.....•••.....-!...	217
Задачи на выбор стиля поведения под «давлением среды».....	219
Задача на выбор варианта ответа.....	221
Задачи на переориентацию.....,	221
Задачи на оказание помощи в разрешении конфликта.....	223
Задача на усиление внимательности и самоконтроля.....	225
Задача на рост самостоятельности.....'.....:	225
Задачи на проявление и развитие творчества.....	226
Проблемные задачи.....	228
Задача на педагогическое стимулирование.....	228
Задачи самовоспитания.....	229
Задача на стимулирование к самовоспитанию.....	231
Педагогические ситуации.....	232
Ситуации создания успеха и обеспечения роста достижений.....	232
Ситуации самооценки.....	236
Ситуации самокритики и самосозерцания.....	237
Ситуация выдержки и проявления вежливости в отношении.....	238
Ситуации пренебрежения и неуважения других.....	239
Ситуация выбора профессии.....	240
Ситуация стимулирования к самостоятельным суждениям и оценкам.....	241
Ситуация стимулирования к самостоятельности разрешения конфликтов.....	242
Ситуации стимулирования к самостоятельности принятия решений и действий.....	242
Ситуация стимулирования к самовоспитанию.....	245
Ситуация стимулирования ко лжи.....	246
Ситуация молчаливого одобрения.....	247
Ситуация соперничества.....	248

Ситуации выбора наиболее приемлемого варианта действий.....	248
Ситуация выбора, приводящего к неудаче.....	249
Оглавление	
Ситуация выбора критериев оценки труда педагога ...;.....	249
Ситуации предъявления требований.....	250
Ситуации предъявления требования-унижения.....	252
Ситуация приведения примера.....	253
Ситуации обвинения — ощущения несчастья.....	254
Ситуации доверия—лжи.....	255
Ситуация угрозы наказания и переживания своей вины.....	256
Ситуации подчинения и влияния среды.....	257 .
Ситуация проявления ответственности.....	258
Ситуация развития самостоятельности и ответственности за свои поступки ..	259
Ситуации убеждения.....	259
Ситуации риска.....	260
Ситуации оказания помощи.....	262
Ситуация взаимопомощи.....	264
Ситуация критики.....	265
Ситуация принятия твердого решения «здесь и сейчас» (проявления чувства самообладания).....'	266
Ситуация самовыражения.....	266
Ситуации выражения своего отношения к человеку.....	266
Ситуация расхолаживания и дезорганизации.....	268
Тренинговая ситуация — правильно вести диалог и понимать партнера.....	269
Методики психолого-педагогической диагностики.....	270 г
Диагностика направленности личности.....■ ...-.....	270
Диагностика профессиональной направленности личности.....	275
Мотивация профессиональной деятельности (методика К. Замфир в модификации А. Реана).....	280
Изучение самооценки личности.....	283
Диагностика и тренинг педагогической проницательности	285
Тест «Транзактный анализ общения».....	286
Методика оценки способов реагирования в конфликте (К. Н. Томас).....	288
Методика диагностики социально-психологического климата коллектива	290
Тест «Восприятие индивидом группы».....	295
Рекомендуемая литература.....	298

УУВ

УЧЕБНИК
ДЛЯ ВУЗОВ

1

И.П.ПОДЛАСЫЙ

ПЕДАГОГИКА

НОВЫЙ КУРС

ГУМАНИТАРНЫЙ
ИЗДАТЕЛЬСКИЙ
ЦЕНТР

ВЛАДОС

УДК 37,0(075.8) ББК 74.00я73 П44

Подласый ИЛ.

П44 Педагогика. Новый курс : учеб. для студ. высш. учеб. заведений : в 2 кн. — М.: Гуманитар, изд. центр ВЛАДОС, 2004. — Кн. 1. Общие основы. Процесс обучения. — 574 с.: ил. ISBN 5-691-00174-4.

ISBN 5-691-0017-5-2(Кн. 1).

Общие основы педагогики, проблемы дидактики, теории воспитания раскрываются с учетом достижений современной науки и педагогического опыта. Рассматриваются принципы организации педагогического процесса в школе, задачи, формы и методы деятельности педагога.

Учебник предназначен для студентов педагогических вузов.

- УДК 37.0(075.8) ББК 74,00я73

© Подласый И.П., 2000 ,

© ООО «Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС», 2000

© Серия «Учебник для вузов» и серийное оформление. ООО «Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС», 2000

ISBN 5-691-00174-4 © Макет. ООО «Гуманитарный изда-

тапм к-fiQi-по"! 75-2ГКн. 1) тельский центр ВЛАДОС», 2000

ISBN 5-691-00175-2(Кн. 1)

ОГЛАВЛЕНИЕ

К студентам.....3

. - Часть 1

ОБЩИЕ ОСНОВЫ

Тема 1. ПРЕДМЕТ И ЗАДАЧИ ПЕДАГОГИКИ.....9

Педагогика — наука о воспитании..... 10

Возникновение и развитие; педагогики..... 13

Основные категории педагогики.....24

Педагогическая наука и педагогическая практика.....32

Система педагогических наук..... 37

Тема 2. МЕТОДЫ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ 43

Педагогическая действительность и ее изучение.....44

Традиционно-педагогические методы.....49

Педагогический эксперимент.....53

Педагогическое тестирование.....59

Методы изучения коллективных явлений.....61

Количественные методы в педагогике.....64

Тема 3. ОБЩИЕ ЗАКОНОМЕРНОСТИ РАЗВИТИЯ 71

Процесс развития личности.....',.....72

Наследственность и развитие.....,.....76

Влияние среды на развитие личности.....83

Развитие и воспитание.....87

Деятельность как фактор развития.....90

Диагностика развития.....93

Тема 4. ВОЗРАСТНЫЕ И ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ...!	99
Возрастная периодизация.....	100
Акселерация.....	103
Неравномерность развития.....	106
Особенности воспитания обучаемых различных	
' возрастных групп.....;	111
Учет индивидуальных особенностей.....-.....," ..,-	121
Тема 5. ЦЕЛИ ВОСПИТАНИЯ.....	127
Цели воспитания.....	128
Цели воспитания в современной школе.....	136
Задачи воспитания.....,	139
Современные зарубежные педагогические концепции... ..	145
Цели воспитания в зарубежной педагогике:.....	154
Тема 6. ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС.....	161
Педагогический процесс как система..... o/.	
Целостность педагогического процесса.....	169
Закономерности педагогического процесса.....	171
Этапы педагогического процесса.....	173
Тема 7. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИГ.....	179
Сущность и направленность нововведений.....1 о 1	
Инновационная педагогика.....	192
Инновационные учебные заведения.....	209
Оптимизация педагогической системы.....	219
Тема 8. УЧИТЕЛЬ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ	229
Функции учителя.....	230
Требования к учителю,.....	240
Профессиональный потенциал педагога.....	253
Мастерство учителя.....	262
Педагогическая квалиметрия.....	273
Аттестация учителей.....	279
Часть 2	
ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ	
Тема 1. ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ.....	291
Сущность процесса обучения.....'292	
Дидактические системы и модели обучения	301
Цели обучения ...Г.....	315
Содержание учебного процесса.....	316
Тема 2. ФАКТОРЫ ОБУЧЕНИЯ.....	333
Дидактические причины и факторы.....	334
Факторный анализ в дидактике.....	339
Комплексное влияние факторов.....	343
Кривые обучения.....,	353
Тема 3. МОТИВАЦИЯ УЧЕНИЯ.....	359
Мотивы — движущие силы познания.....	360
Изучение и информирование мотивов.....;	376
Стимулирование учения.....	395

Правила: игрушки управляют миром.....	409
Тема 4, ЗАКОНОМЕРНОСТИ ОБУЧЕНИЯ.....	419
История проблемы.....	420
Классификация закономерностей обучения.....	429
Тема 5. ПРИНЦИПЫ И ПРАВИЛА ОБУЧЕНИЯ.....	439
Соотношение принципов и правил.....	440
Система дидактических принципов.....	443
Принцип сознательности и активности.....	446
Принцип наглядности обучения.....	448
Принцип систематичности и последовательности.....	451
Принцип прочности.....	454
Принцип доступности.....	458
Принцип научности.....	460
Принцип связи теории с практикой.....	463
Тема 6. МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ.....	469
Метод как многомерное явление.....	470
Классификация методов обучения.....	473
Сущность и содержание методов обучения.....	486
Выбор методов обучения.....	507
Тема 7. ВИДЫ И ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ.....	511
Виды обучения.....	512
Формы обучения.....	519#
Типы и структуры уроков.....	525
Нестандартные уроки.....	530
Подготовка урока.....	532
Вспомогательные формы обучения.....	535
Тема 8. ДИАГНОСТИКА ОБУЧЕНИЯ.....	543
Диагностика обученности.....	544
Контроль успеваемости учащихся.....	547
Тестирование достижений и развития.....	557
Диагностика обучаемости.....	566

**« PEDAGOGIK MAHORAT» FANIDAN
ANNOTATSIYALAR**

1-Ma'ruza: Pedagogik mahoratning nazariy asoslari, uning jamiyatda tutgan o'rni

“O‘qituvchi” atamasi, uning shaxsi hamda faoliyati haqida tushuncha.

O‘qituvchilik kasbining ijtimoiy-tarixiy rivoji va mazkur kasbning jamiyatda tutgan o'rni.

O‘qituvchi faoliyati, uning o‘ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy ahamiyati.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘Irisida”gi qonuni hamda “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” asosida o‘qituvchi faoliyati mazmuniga qo‘yiladigan talablar. O‘qituvchining umumiy madaniy saviyasi va qobiliyati. O‘qituvchilik faoliyatining tizimi, kasbiy mahorati haqida tushuncha. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari va ularning mohiyati.

O‘qituvchi faoliyatining asosiy yo‘nalishlari. Pedagogik bilimlar. Pedagogik zakovat. Pedagogik qobiliyat. Pedagogik texnika.

Bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashga qo‘yiladigan talablar.

2 Ma'ruza: Pedagogik texnika haqida tushuncha pedagogik texnikani shakllantirish uslublari

Pedagogik texnika-o‘qituvchining fe‘l-atvori, yurish-turishini tashkil etuvchi usullar majmuasi. Pedagogik texnika vositasi: verbal va noverbal kommunikatsiya.

Pedagogik texnikaning tarkibiy qimlari.

1.O‘qituvchining o‘z xulqi, hatti-harakati, fe‘l-atvorini boshqara olish qobiliyati bilan bog‘liq bo‘lgan ko‘nikmasi: o‘z qiyofasi, his bo‘lgan tuylusi va kayfiyatini boshqara olish; ijtimoiy-perseptiv qobiliyati; nutq texnikasi.

2. O‘qituvchining yakka shaxs va jamoaga ta’sir etishi bilan bo‘lqlik ko‘nikmasining shakllanishi pedagogik faoliyatini tashkil etishdagi texnologiya jarayon ekanligi. Didaktik tashkilotchilik, konstruktiv va kommunikativ qobiliyatini ifodalovchi ko‘nikmalar, pedagogik munosabatni boshqarish hamda jamoaning ijodiy ishini tashkil eta olish qobiliyati.

O‘qituvchining o‘z ruhiy holatini boshqara olish texnikasi. Ish va tashqi texnika. Psixotexnikaning ilmiy asoslari.

Diqqatning taqsimlanishi, kuzatuvchanlik, muayyan ob’ektni tez anglay olish, aniq va yorqin tasavvur etish, badiiy sezgirlik. O‘qituvchining tashqi qiyofasi va unga qo‘yiladigan talablar.

Yosh o‘qituvchi faoliyatida namoyon bo‘ladigan tipik xatolar va ularni tuzatish yo‘llari.

O‘qituvchilarning harakter va individual xususiyatlariga ko‘ra toifalarga bo‘linishi:

- Tashabbuskor, ijodkor o‘qituvchilar;
- Tashabbussiz, o‘z fikriga ega bo‘lmagan o‘qituvchilar;
- hamma ishga befarq qarovchi o‘qituvchilar.

3 Ma'ruza:O‘qituvchi faoliyatida pedagogik qobiliyat

Qobiliyatning psixologik-pedagogik tavsifi. Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari. Empatiya va perseptiv qobiliyatlar. Didaktik, tashkilotchilik, konstruktiv, kommunikativ, bilish va anglash qobiliyatlari.

O'qituvchi irodasi, sabr-toqati, maqsadga intilishi, o'z hatti-harakatlarining to'irliligiga nisbatan qat'iy ishonchi, uning o'z-o'zini idora qilish hamda boshqalarga ta'sir o'tkaza olish qobiliyati, his-tuy'lulari va kayfiyatini boshqara olishi, o'z zimmasiga javobgarlikni ola bilishi, ijodiy holatni tashkil eta olishi kabi sifatleri.

4- Ma'ruza: O'qituvchining kommunikativ qobiliyati

Muloqot orqali ta'sir etish. Muloqotga kirishish. Aloqa o'rnatish (kommunikatsiya) tushunchasi, uning mohiyati, pedagogik ta'sir etish usullari. O'qituvchi tomonidan muloqotga kirishish jarayonida qo'llaniladigan muomala uslublari.

O'qituvchining kommunikativ ko'nikmasi: "Yuzni o'qish san'ati", o'zgalar holatini tushuna olish, o'zini namoyon qila bilish, nutq vositasi hamda so'zsiz holatda inson ruhiyatini tushuna olish.

O'qituvchi tomonidan o'quvchi bilan muloqotda bo'lish jarayonida qo'llaniladigan pedagogik ta'sir ko'rsatish usullari: ishontirish va ma'qullash.

Ishontirishning olzaki shakllari: ogohlantiruvchi so'zlar, tezlik bilan ta'sir etish, ijro etishga undovchi buyruqlar, ta'qiqlangan iboralar, hazil orqali anglatish, ma'qullar yoki ayblash.

O'qituvchining kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish uslubi: bo'lajak muloqot modulini ishlab chiqish, qisqa muddatli dars yoki tadbirlarni o'tkazish, o'z ustida ishlashga doir mashqlar.

5- Ma'ruza: O'qituvchi faoliyatida muloqot madaniyati va psixologiyasi.

Muloqotni tashkil etishda umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligi

"Muloqot" atamasining falsafiy, ijtimoiy, psixologik va pedagogik mohiyati, muloqot birligi.

Pedagogik muloqot, uning o'ziga xos xususiyatlari. Pedagogik muloqotni tashkil etish madaniyati. Pedagogik muloqotni tashkil etish bosqichlari va usullari. Pedagogik muloqot modulini ishlab chiqish. O'quv-tarbiya jarayonida pedagogik muloqot jarayonini boshqarish uslublari. Muloqot jarayonida tashabbusni boshqarish.

Turli ixtilof, nizo, kelishmovchilik hamda Iarazli raqobatga yo'l qo'ymaslik va ularning oldini olish yo'llari.

"O'qituvchi-o'quvchi", "o'qituvchi-o'quvchilar jamoasi", "o'qituchi maktab rahbariyati", "o'qituvchi va jamoatchilik", "o'qituvchi va o'quvchilarning ota-onalari" kabi tizimi doirasida tashkil etilgan muloqot madaniyati.

Uzluksiz ta'lim tizimida turli mazmundagi muloqotni tashkil etish jarayonining milliy asoslar va mazkur jarayonda umuminsoniy qadriyatlar ustuvorligi - O'zbekiston respublikasi Davlat siyosatining asosiy tamoyillaridan biri ekanligi.

O'zbekiston respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanishining ma'naviy-axloqiy asoslari. O'qituvchining hamkasblari, o'quvchilar, jamoat tashkilotlarining vakillari va ota-onalar bilan muloqoti.

Sharqona tarbiya mazmunining pedagogik muloqotni tashkil etishga ta'siri. O'zbek urf-odatlari, sharqona muomala madaniyati, erkaklar va ayollar munosabatida milliy xususiyatlarni hisobga olish.

Milliy madaniyat g'oyalarining pedagogik muloqotni tashkil etishga ta'siri.

Muosharat odobi. Sof adabiy tilda so'zlashishga odatlanish. Mehmondo'stlik qoidalari. Diniy e'tiqodga e'tibor.

Tabaqalashgan (ishi, mansabi hamda jinsi kabilar) muloqotlarning o'ziga xos xususiyatlari va mohiyati.

Muloqotga kirishishda milliy urf-odatlar, rasm-rusum va udumlar haqidagi rivoyat, afsona hamda hikmatlardan foydalanish, pedagogik faoliyatga tadbiiq etish usullari.

Muloqotga kirishayotgan shaxsni to'laqlonli bilishga qiziqish.

Muloqot jarayonidagi xushmuomalalik.

Sharqona muloqotga kirishishda mimika va pantomimikalarning ahamiyati hamda o'ziga xosligi.

O'qituvchi faoliyatida sharqona muloqotning tutgan o'rni.

6- Ma'ruza: O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot

Dars hamda darsdan tashqari jarayonda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi muloqot, unga qo'yiladigan talablar.

O'quvchilar jamoasida ularning e'tiborlarini jalb etish va ijodiy kayfiyatlarini yaratishda o'qituvchi muloqotining ta'siri va uning ahamiyati, o'quvchi bilan bo'lgan muloqot jarayonida o'qituvchi tomonidan ishontirish va ta'sir etish usullaridan foydalanish. Muloqot jarayonini boshqarish uslublari. O'qituvchi obro'si. Avtoritar uslubdagi muloqot. Liberal uslubning o'qituvchi faoliyatida namoyon bo'lish xususiyatlari. O'qituvchining demokratik uslubdagi muloqoti – o'quvchilar fikriga tayanish, ushbu fikrlarni ma'qullash shakli.

Ilmiy pedagogik adabiyotlarda berilgan muloqot turlari (do'stona muloqot, qo'rquv asosiga qurilgan muloqot, hazil-mutoyibaga asoslangan muloqot va boshqalar) haqida.

7- Ma'ruza: Pedagogik nazokat va odob-axloq

Pedagogik odob va pedagogik nazokat haqidagi tushuncha.

Pedagogik nazokat tamoyillari va uning vazifasi. Pedagogik nazokat me'yori: ixtisos sohasidagi burch, pedagogik adolat, ixtisosga doir vijdon izzat-nafs va pedagogik oriyat.

Pedagogik nazokat-o'qituvchi ahloqining ijodiy ko'rinishi. Pedagogik nazokatning zarurligi.

Pedagogik nazokatning mohiyati va xususiyati. O'qituvchining dars jarayonidagi nazokati. Nazokat va taktika.

O'qituvchining muloqot odobi. Yoqtirish va yoqtirmaslik. Do'stlik, qarindoshlik, xizmatdagi moslik, hamjihat bo'lib ishlash, maslakdoshlik, psixologik muhit, chiqisha olmaslik va o'zaro munosabatdagi qiyinchiliklar, ularni bartaraf etish yo'llari.

O'quv-tarbiya jarayonida o'quvchilarning bilimi va hatti-harakatlarini baholash, yangi mavzuni tushuntirish, o'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish, darsdan tashqari va ishdan xolis vaqtlarda o'qituvchining nazokati va odobi. O'qituvchi nazokati va odobini shakllantirish, rivojlantirish yo'llari hamda unga erishish shart-sharoitlari.

8- Ma'ruza : Pedagogik nizolar va ularni bartaraf etish texnologiyasi

Pedagogik nizolarning asosiy sabablari. Pedagogning perseptiv (o'quvchi, talabalarni tushunish) xatolari. Pedagogning o'quvchi-talabalar bilan ish yoki shaxsiy ish yuzasidan bo'ladigan kelishmovchiliklarni va ularni bartaraf etishning o'ziga xos xususiyatlari. Yosh pedagoglar faoliyatida odatda yo'l qo'yiladigan xatolar va ularni yengish yo'llari. Pedagogik nazokat. O'zaro uchraydigan nizolarni bartaraf etish texnologiyasi.

9- Ma'ruza : Pedagogik fikr tarixi va maktab amaliyotida o'qituvchi mahorati masalalari

Eng qadimgi davrlardan eramizning VII asrlarigacha bo'lgan davrlarda o'qituvchi (murabbiy), shogird va ularning jamiyatdagi o'rnini, pedagogik faoliyat borasidagi ijtimoiy qarashlar.

Sharq mutafakkirlari Al-Xorazmiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Abdulla Avloniy, Yusuf Xos Hojib, Kaykovus va boshqalarning ijodiy meroslarida mudarrislarini tanlash, ularga qo'yiladigan talablar, ularning mahorati, muloqot va muomala madaniyati, munosabatga kirishish mahorati, ularni egallashga qo'yiladigan talablar haqidagi ilor fikrlar.

Yunon va Rim faylasuflari Suqrot, Pluton (Aflotun), Demosfen, Aristotel (Arastu) Sitseron va Kvintilianlarning asarlarida pedagoglar hamda ularning notiqlik san'ati to'g'risidagi g'oyalar.

A.Komenskiy, A.Disterverg, K.D.Ushinskiy va boshqalarning o'qituvchi, uning kasbiy tayyorgarligi hamda pedagog mahoratining ta'lim-tarbiya rivojidagi alohida o'rnini borasidagi qarashlari.

Hozirgi zamon pedagogikasida ilmiy pedagogik texnologiya, uning mohiyati va tizimi haqida.

10- Ma'ruza: Nutq texnikasi va madaniyati

Nutqning inson hayoti va jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini. Mutafakkirlar va pedagoglarning so'z va nutqning ijtimoiy jamiyatda tutgan o'rnini va roli haqidagi qarashlari.

Nutqning o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro muloqot jarayonidagi asosiy bo'lovchi vosita ekanligi. Nutq organlari, nutq apparati. Til va nutq. Olzaki nutqning psixologik tuzilishi; maqsadi (nima uchun gapiryapman?), mazmuni (nima demoqchiman?).

Nutq madaniyati haqida tushuncha, uning unsurlari.

Nutq texnikasi: nafas olish, ovozni yo'lga qo'yish, uning tozalanishi, talaffuz, nutq sur'ati.

O'qituvchi nutqining mantiqiyiligi. O'qituvchining nutqiy madaniyati. Nutqning orfologik me'yorlari: tovushlarni to'liq talaffuz etish. O'qituvchi nutqining grammatik jihatdan to'liqligi (savodxonligi). Nutqning ifodaviy hamda his-tuyluga boyiligi. Nutq uslubi.

O'qituvchining nutq mahoratini takomillashtirish yo'llari.

11- Ma'ruza : O'qituvchining ta'lim jarayonidagi mahorati.

O'qituvchining o'quvchilarni bilish (anglash) faoliyatini boshqarishdagi mahorati. Dars mazmunini o'quvchilar tomonidan o'zlashtirib olinishiga yordam beruvchi jihatlar, ularning qiziqish va faolliklarini oshirish ko'nikmasini hosil qilish.

O'qituvchi faoliyatida ko'tarinki ruh, yaxshi kayfiyat, ishga bo'lgan hohishing yetakchi o'rin tutishi va ularni hosil qilish yo'llari.

O'qituvchilarning mustaqil ishlashlarini tashkil etishda o'qituvchining ahamiyati mahorati. O'quvchilarning yakka, guruhli va jamoaviy faoliyatlarini boshqarish. Pedagogik texnologiyalarni qo'llay olish mahorati.

O'qituvchining dars jarayonidagi mehnati va uni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari. Darsning maqsadi va vazifalarini belgilash. Pedagogik vazifalarning xilma-xilligi va ularni amalga oshirish yo'llari. Texnika vositalarini tanlash va ishlatish. Ishni rejalashtirish. Ilmiylik.

O'qituvchining ijodkorligi. Ijodiy holati haqida tushuncha.

O'qituvchining o'z faoliyati, hatti-harakati muomala hamda xulq-odobini tahlil eta olish ko'nikmasiga ega bo'lishi.

O'qituvchi faoliyatida ijodiy holatini tashkil etib, guruh bilan bo'ladigan uchrashuv, dars andozasini tuzish, muloqot usullarini tanlash, pedagogik vaziyatlarni oldindan ko'ra bilish, tasavvur etish, o'tiladigan dars mavzusini his etish. O'qituvchining ta'lim jarayonidagi odobi, uning o'zini tutishini hayolan tasavvur etishi, darsni yaxshi o'tishiga o'zini ishontirishi.

O'qituvchining dars davomidagi ijodiy holatini tashkil etish: dars vaqtidagi pedagogik ijodkorlik, saranjomlik, sinfni faollikka undash, qiyinchiliklarni yengishga bo'lgan hohish uy'otish. Dars davomida mimika, pantomimikadan mohirona foydalanish. Sinf o'quvchilarini ijodiy faoliyatga yo'naltirish, kiyinishda shaxsiy namuna ko'rsatish, o'qituvchi har qanday holatda o'zini tuta olish mahorati.

O'qituvchining darsdan keyingi ijodiy holatini tashkil etish: bo'lib o'tgan voqea hodisalarga munosabat va faoliyat mazmunini tahlil etish, baholash, keyingi darsni yangicha mazmundagi muomala, munosabatga kirishish asosida o'tkazish borasidagi qarorni belgilash, darsni yuksak darajada o'tishga bo'lgan ishtiyoqini hosil qilish.

12- Ma'ruza : O'qituvchining tarbiyachi sifatidagi mahorati

Tarbiyachi mahoratining mohiyati. Faoliyatni tashkil etishni oldindan tashhishtash mahorati. O'quvchilarni o'rganish diagnostikasi. Jamoani o'rganishning asosiy mezonlari. Tarbiyaviy jarayonni tashkil etishda o'qituvchining o'z-o'zini tekshirishga yo'naltirilgan diagnostikasining o'rni va ahamiyati.

Tarbiyachi mahoratining tizimi: ijtimoiy, estetik, ahloqiy hamda texnologik. Tarbiyachi faoliyatining asosiy ko'nikmalari.

O'quvchilar jamoasida ular o'rtasidagi o'zaro munosabatni boshqarish jarayonida tarbiyachi mahoratining o'rni. Tarbiyachining turli vaziyatda o'zini tutish holati, hamkorlik. Beparvolik. O'quvchilarning faol va mustaqil bo'lishlarida ularga yaratilgan shart-sharoitlar.

Pedagogik-tashkilotchilik faoliyatining mohiyati. Pedagogning tashkilotchilik ko'nikmasi tavsifnomasi: to'iri ijtimoiy fikrni uy'lota olish; jamoaning shaxsga ta'sirini ta'minlay bilish; bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish; qarorlarni hamkorlikda qabul qilish; shaxs va jamoadagi u yoki bu o'zgarishga bir paytning o'zida tez moslasha olish; muloqotning demokratik uslubidan foydalanish.

Jamoaviy ijodiy ishning barcha bosqichlarini tashkil etish usullarini o'zlashtirish. O'quvchilar jamoasida ijobiy-psixologik muhitni hosil qilish usullari.

Bolalarning yozgi sog'lomlashtirish oromgohlarida pedagogning tashkilotchilik faoliyatini yo'lga qo'yish va uning o'ziga xos xususiyatlari.

13- Ma'ruza: O'qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil etish

Pedagogik mahoratni shakllantirishning asosiy tamoyillari: yaxlit holda yondashuv; faol muloqot; pedagogik harakatning xilma-xilligi; pedagogik ta'sirining ko'p qirraliligi; nazariy bilim va amaliy malakalarning o'zaro bolliqligi.

O'qituvchi mehnatini nazariy va amaliy jihatdan tashkil etish va uning o'qituvchi mahoratini shakllantirishdagi ahamiyati.

Maqsadning qo'yilishi-pedagogik faoliyatni tashkil etishning tayanch unsuri: maqsadning izchilligi.

Pedagogik faoliyatni tashkil etishda usullarni maqsadga muvofiq tarzda tanlash. Pedagogik mehnatni tashkil etishda turli usullarning o'rni va ahamiyati.

Pedagogik faoliyatni rejalashtirishning asosiy qonuniyatlari. Rejani ishlab chiqish bosqichlari. Rejalashtirish shakllari. Pedagogik faoliyatda qo'llaniladigan tamoyillarning istiqbolga yo'naltirilganligi, umumiyliigi va amaliyligi. Vaqtdan unumli foydalanish, ish kunini to'liq tashkil qilish. Pedagog mehnati va ish joyi uchun kerakli sharoitni yaratish.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida o'qituvchi mehnatini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.

14- Ma'ruza: O'z-o'zini tarbiyalash va o'z ustida ishlash

O'z-o'zini tarbiyalash va o'z ustida ishlash pedagogik mahoratini shakllantirishning asosiy sharti sifatida. O'qituvchi faoliyatida o'z ustida ishlashning o'z-o'zini anglash va tarbiyalash faoliyati bilan o'zaro bolliqligi. O'z ustida ishlash va o'z-o'zini tarbiyalashning psixologik-pedagogik asoslari.

Uz-o'zini tarbiyalashga yo'naltirilgan faoliyat tavsifi (ijobiy va salbiy). O'qituvchining shaxsiy sifatleri va o'zaro shartlangan harakatlari berilgan psixologik baho o'z-o'zini tarbiyalash borasidagi faoliyat dasturini ishlab chiqish shartidir.

Tashhis usullarida shaxsning o'z-o'zini anglash darajasini telgilashi. O'z-o'zini tarbiyalashning usul va vositalari.

Pedagogik faoliyat jarayonida tarbiyaviy usullarning o'rni va ahamiyati.

O'z-o'zini tarbiyalash jarayonida psixologik to'siqlarni yengib o'tish yo'llari.

O'z-o'zini tarbiyalash jarayonida o'z-o'zini ishontirish metodidan foydalanish. O'z-o'zini ishontirish usuli.

O'z ustida ishlash aqlni takomillashtirish yo'lidir. O'qituvchi irodasi hamda his-tuylusini tarbiyalash va ularni psixik boshqarish tavsifi.

15- Ma'ruza : Shaxsiy pedagogik tajribani to'plash tizimi

O'qituvchining kasbga oid mahoratini shakllantirishda psixologik va pedagogik nazariyalarning ahamiyati. Jahon mamlakatlarida to'plangan pedagogik

ma'lumotlarning umumiy mazmuni. Pedagogik ma'lumotlarni maqsadga muvofiq ajratish ko'nikmasi va uni to'liq tanlay bilish mezonlari. Ilmiy-pedagogik ma'lumotlarni to'plashda hisoblash texnikasi va kompyuter xizmatidan foydalanish. Ilor pedagogik tajribani o'rganishga oid materiallarni to'plash. Ilor pedagogik tajribani o'rganish va ularni umumlashtirish usullari.

Pedagogik mahoratni takomillashtirish jarayonida pedagogik ijodkorlik va shaxsiy ilmiy pedagogik izlanishni tashkil etish.

Ilmiy-pedagogik izlanishlar samarasini baholash mezonlari (yangiligi, muhimligi, nazariy va amaliy ahamiyati). Amaliy faoliyatida ilmiy loyalar va pedagogik tajribalardan samarali foydalanish.

Shaxsiy faoliyat tizimini ishlab chiqish. Tizimni aniqlash. Faoliyatning izchilligi shaxsiy pedagogik faoliyat to'liq baho bera olish.

MUALLIF HAQIDA MA'LUMOT

Norboyeva Dilafro‘za Jumaqulovna 31 oktyabr 1973 yilda Toshkent shahrida tug‘ilgan.

1995 yilda Samarqand Davlat Universitetining Rus tili va adabiyoti fakultetini tamomlagan.

Pedagogik faoliyatining muddati 15 yil.

2006 yilda Samarqand Iqtisodiyot va Servis Institutining “Kasb-hunar ta’limi” kafedrasiga assistent lavozimiga ishga kirdi.

2007 yilda “Pedagogika va psixologiya” yo‘nalishi bo‘yicha SamDUning “Malaka oshirish va qayta tayyorlash” markazida pedagogika va psixologiya fanlarini o‘qitish uchun malakasini oshiridi va qayta tayyorlandi.

Norboyeva Dilafro‘za 40dan ortiq ilmiy-uslubiy ishlarni muallifi, shulardan: 9 ta o‘quv-uslubiy qo‘llanma va 30dan ortiq ilmiy maqolalar.

2009 yildan boshlab institutning “Kasb-hunar ta’limi” kafedراسi qoshidagi “Iqtisodchi-pedagog” tugaragiga rahbarlik qiladi.

2010 yilda “Servis va turizm” fakulteti xotin-qizlar uyushmasining rahbari etib tayinlandi.

**« PEDAGOGIK MAHORAT » FANIDAN
FOYDALI MASLAHATLAR**

Zamonaviy kadrlar oldiga qo'yilayotgan eng muhim vazifalardan biri - malakali mutaxassislar sifatida o'zligini, o'z qobiliyatlari, individualligi, shaxsiy fazilat hamda hislatlarini bilgan tarzda atrofidaqilar mehnatini oqilona tashkil etish va ijtimoiy foydali mehnatning barcha sohalarida iqtidorli kasb sohibi sifatida faoliyat ko'rsatishdir. Bu o'rinda inson ruhiyati qonuniyatlarini o'rganuvchi "Pedagogik mahorat" fanining o'rni va roli benihoya kattadir. Yosh avlodni yangicha ta'lim standartlari asosida, jahon talablariga javob beruvchi mutaxassislar qilib tarbiyalash uchun quyidagi foydali tavsiyalarni berish mumkin:

birinchidan har bir shaxs o'z qobiliyati, iqtidori, layoqati, tafakkuri, diqqati, harakteri xususiyatlarini bilib, uni to'g'ri yo'naltira olsa, bu nafaqat shaxsning o'ziga, balki jamiyat uchun ham katta naf keltiradi

ikkinchidan, bo'lg'usi iqtisodchi-pedagog yangicha fikrlasa, yangicha tafakkur, milliy mafkuraning keng qamrovli sifatlarini shakllantira olsa jahon talablariga javob beruvchi mutaxassis bo'la oladi. Chunki bugungi kunda ta'lim tizimida ilg'or amaliy vosita hamda uslublarning samarali natija beradigan namunalarini qo'llagan holda dars o'tish o'ta dolzarb ahamiyatga moyiligini zamonning o'zi anglatib turibdi.

Bundan tashqari, bulajak iqtisodchi-pedagog dars jarayoniga tayyorgarlik ko'rishda faqatgina ma'ruza materiallari bilan cheklanib qolmasdan, balki bir necha uslubiy qo'llanma va darsliklardan foydalanish lozim. Bu bir tomondan dars hajmining kamligi sababli ma'ruza darslarida yetkazishning imkoni bo'lmagan mavzularni to'ldirishga, ikkinchi tomondan esa chuqur bilim olish va masalalarni yechish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Bu o'z navbatida talabaning mustaqil bilim olishini, adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

Bo'lajak iqtisodchi-pedagogni amaliy, laboratoriya, seminar va mustaqil ish mashg'ulotlarga tayyorgarligi.

Talabaning nazariy ma'lumotlarni va umumiy fanni o'zlashtirish darajasi uning amaliy masalalarni, seminar mashg'uloti materiallarini bajarishi, masalalarni mustaqil yecha olishi, uy vazifalarini bajara olishi darajasi va samaradorligi bilan aniqlanadi. Shuning uchun talaba fanning har xil bo'limlaridagi tipik masalalarni mustaqil yechish ko'nikmalarini egallashi lozim. Bu jarayonda talaba o'rganilayotgan fanning ma'nosiga chuqurroq yetib borgan holda aniq amaliy masalalarni yechishda umumiy nazariy qonuniyatlarni qo'llay oladi. Buning uchun talaba amaliyot darslarida qiyinlik darajasi oshib boruvchi kamida 5-6 ta masala yechishi zarur. Darsdan tashqari mustaqil ish va uy vazifasi sifatida talabaga o'rtacha qiyinlikdagi va uslubiy manbalardan foydalangan holda yechish mumkin bo'lgan masalalarni berish maqsadga muvofiq. Bunda o'tilgan nazariy ma'lumotlar va masalalar yechishning maxsus uslublaridan foydalanilishiga e'tibor berish kerak. Shunday qilib, talabaning fanga kiruvchi har xil bo'limlariga oid masala-larni nazariy ma'lumotlarga tayanib yechishga o'rgatiladi. Bu jarayonda quyi-dagi uslubiy harakterga ega qoidalarni e'tiborga olish maqsadga muvofiq:

- muammo va masalaning qo'yilishini qisqacha yozish, bunda berilgan ma'lumotlarning hammasini axborot o'lchov birliklarga o'tkazish, lozim bo'lganda spravochnikdan foydalanish;
- muammo va masalani yechish jarayonida qo'llaniladigan barcha zaruriy qonuniyatlarni o'zida aks ettiruvchi axborot miqdorlarni izlashning mantiqiy yo'llarini topgan holda masalani tahlil qilish;

- muammo va masala shartining sxematik tasvirini chiza bilish;
- masalani yechishning ketma-ketligini izohlashlar bilan bajara olish;
- axborot o'lchov birliklarini tekshira olish, berilgan ma'lumotlardan to'la foydalana olish, yechimning ishonchliligini baholay olish;
- muammo va masalaning yechimini yetarlicha aniqlik bilan hisoblay bilish;
- olingan natijalarning mantiqiy maqsadini baholay bilish va ulardan zaruriy axborot texnologiyasi xulosalarini chiqara bilish.

Talabanning amaliyot darslaridagi topshiriqlarni, uy vazifalarini va mustaqil ish topshiriqlarini bajarishini nazorat qilish va baholashning quyidagi uslubiga e'tiborni qaratish maqsadga muvofiq:

- uy vazifalarini tekshirish;
- nazorat topshiriqlarini bajarishini tekshirish;
- dars davomida o'zlashtirishini nazorat qilish;
- mustaqil ish topshiriqlari himoyasi.

Seminar mashg'uloti va mustaqil ish topshirig'ini bajarishdan kutiladigan natijalar: mavzuga oid qo'shimcha materiallarni axborot manbalari (kutubxona, internet tarmog'i, vaqtlı matbuot va hokazo) dan topish, konspektlashtirish va ularni o'rganish; mavzu yuzasidan matn bilan ishlash, bilimlarni tizimlashtirish va mustahkamlash; fikrlar ketma-ketligini tanlay bilish; o'z ustida malakaviy ishlashni o'rganib borish; nutqni rivojlantirish va eslab qolish qobiliyatini kuchaytirish; o'z fikri va guruh fikrini tahlil qilib, bir yechimga kelib, yakuniy xulosani bayon qilish; mavzuni hayotiy voqealar bilan bog'lash; mustaqil tahlil va xulosalar chiqara bilish; pedagogik mahoratni shakllantirib borish.

. Mustaqil ish turlari:

- *takrorlash va mashq qilish:* takrorlash; tahlil qilish; qayta ishlash; mustahkamlash; chuqurlashtirish; eslab qolish; ko'nikma hosil qilish; malakani shakllantirish;
- *yangi bilimlarni mustaqil o'zlashtirish:* yangi mavzular; axborot manbaini izlab topish va konspektlashtirish; mustaqil fikrlar tuzish;
- *ijodiy harakterdagi ishlar:* muammoli vaziyatlarni aniqlash; test va topshiriq tuzish; slaydlar tayyorlash; mustaqil qaror qabul qilish; yangi usullar yaratishga intilish.

Mustaqil ta'limni tashkil qilishda foydalanadigan vositalar:

- nazariy mashg'ulotlarda foydalanadigan vositalar (darslik; o'quv qo'l-lanma; masala va mashq to'plami; diapzaitivlar; lug'atlar; masalalar to'p-lami; magnit yozuv; video yozuv; o'rgatuvchi dasturlar; multimedia va x.z.);
- amaliy mashg'ulotlarda foydalaniladigan vositalar (yo'riqnoma to'plami; tabiiy o'qitish vositalari; harakatlanuvchi modellar; o'quv plakatlari; trenajerlar; yo'riqnoma texnologik kartalar; transparant-lar; modellar; elektron kitoblar; maketlar va x.z.)

Referat yozish bo'yicha qisqacha ko'rsatmalar:

- *Referat tayyorlashda hal etilishi nazarda tutiladigan vazifalar:* o'quv predmetning dolzarb nazariy masalalari bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish, talaba tomonidan mavzuga oid olingan nazariy bilimlarni ijodiy qo'llash ko'nikmalarini hosil qilish; tanlangan kasbiy sohada mavjud mahalliy va xorijiy tajribalarni mavjud sharoitlarda ularni amaliy jihatdan qo'llash imkoniyatlari va muammolarni o'zlashtirish; tanlangan mavzu bo'yicha har xil manbalarni (monografiyalar, davriy nashrlardagi ilmiy maqolalar va shu kabilar) o'rganish qobiliyatini takomillashtirish va ularning natijalari asosida tanqidiy yondashgan tarzda mustaqil holda materialni ifoda etish, ishonchli xulosa va takliflar qilish; yozma ko'rinishdagi ishlarni to'g'ri rasmiylashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish.
- *Referat ustida ishlash tartibi:* mavzuni tanlash; mavzu bo'yicha asosiy manbalarni o'rganish; zaruriy materiallarni konspektlashtirish; tadqiqot rejasini tuzish; yig'ilgan materiallarni tartibga solish va yozish; foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatini rasmiylashtirish; referatni rasmiylashtirish.
- *Referatni rasmiylashtirish tartibi:* A4 shakldagi qog'ozga 12-shrift, 1,5 interval, qog'ozning bir tomonida chapdan – 2,5 sm, o'ngdan – 1,5 sm, yuqori va pastdan – 2 sm xoshiya qoldiriladi; matn sahifalariga tartib raqami beriladi, 1-titul varag'i, 2-reja, 3-betdan boshlab sahifalanadi; referat hajmi 20-25 betdan oshmasligi lozim.
- *Referat matnini rasmiylashtirish tartibi:* titul varag'i; ish rejas; kirish; asosiy qism (kamida 3 ta banddan iborat bo'lishi lozim); xulosa; foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati; ilova (jadval, diagramma, grafik, rasm, sxema va hokazo).
- *Ta'lim umumiy shakllari:* jamoaviy, guruh bo'lib, yakka tartibda (frontal, zveno, individual).

Ta'lim usullari:

- *an'anaviy usullar* (og'zaki, amaliy, ko'rgazmali, kitob bilan ishlash, video va audio usullar);
- *aniq maqsadli usullar* (bilimlarni egallash; malaka va ko'nikmalarni shakllantirish; bilimlarni qo'llash; ijodiy faoliyat; mustahkamlash; bilim, malaka va ko'nikmalarni tekshirish);
- *idrok etish-bilish faoliyati harakteriga ko'ra usullar* (tushuntirish – illyustrativ (axborot – reseptiv); reproduktiv; muammonli bayon qilish; qisman ijodiy (evristik); tadqiqiy);
- *didaktik maqsadli yo'naltirilgan usullar* (ilk bor bilimlarni o'zlash-tirish; egallangan bilimlarni mustahkamlash va takomillashtirish).

Yangi pedagogik va innovatsion texnologiyalar uslublari: «Ma'ruza», «Tanishuv», «Tushunchalar tahlili», «Zinama-zina», «Charxpalak», «Bumerang», «Rezyume», «Muammo», «Labirint», «Blits-so'rov», «Fikr, sabab, misol, umumlashtirish (FSMU)», «Skarabey», «Yelpig'ich», «Muloqot», «Yozma bahs», «Kuzatish, bahslashish, shontirish (KBI)», «Munosabat», «Tashviqot guruhi», «Amaliyotda jamoaviy ijodiy ishlar», «Ssenariy (sahna)», «Ishontirish maktabi», «Kelishuv va ziddiyat», «Uchlik - samarali, axloqiy, nazokatli (SAN)»,

«Tushuntiruvchi, talqin qiluvchi (germenevtik)», «Aniq vaziyat, hodisa (keys-stadi)», «Haqiqiy vaziyatlarni o‘yin qilib ko‘rish (simulyatsiya)», «Taq-dimot», «Olmos», «Jadvallar», «Kungaboqar», «3x4», «6x6x6», «Muzyorar», «Yumaloqlangan qor», «Fidbek», «Breynrayting», «Breynstorming», «Fikrlar hujumi», «Aqliy hujum», «Kichik guruhlarda ishlash», «Insert», «Tarmoqlar (klaster)», «Bahs-munozara», «Davra suhbat», «Davra stoli», «Kim ko‘p, kim tezroq», «Kim chaqqon, kim topqir», «Kuchsiz halqa», «Loyiha», «To‘rt pog‘onali», «So‘qrot suhbat», «Tanqid qilishni o‘rganing», «Iyerarxiya», «Boshqaruv», «Murabbiy va jamoa» va hokazo.

Ta’lim vositalari:

- *matnli vositalar* (o‘quv dastur; darslik; o‘quv qo‘llanma; elektron darsliklar va qo‘llanmalar; uslubiy qo‘llanma va ko‘rsatmalar; tarqatma materiallar; imtihon va nazorat variantlari; testlar va hokazo);
- *tasvirli vositalar* (fotosuratlar; eskiz; chizma; sxema; ramziy tasvir; reja jadvallar; simvollar; diagrammalar; grafiklar; slaydlar va hokazo);
- *audio-video vositalar* (videofilmlar; kompakt disklar; audio va video kassetalar; tasvir va matnni yozish va saqlash; doskalar (oq doska, flipchart doska, pinbord doska); videomagnitafon; kamera; kompyuter va hokazo);
- *modelli vositalar* (asbob-uskunalar; stanoklar; yarim tayyor va tayyor mahsulotlar).

Didaktik tamoyillar tizimi: ilmiylik, qulaylik, izchillik, uzviylik, nazariyaning amaliyot bilan bog‘liqligi, onglik, faollik va mustaqillik, ko‘rgazmalilik, mustahkamlik, guruh qilib o‘qitish hamda unda individual yondashishni qo‘shib olib borish, o‘qitishning tarbiyalovchi, rivojlantiruvchi va takomillashtiruvchi xarakteri, o‘qitishning kasbiy yo‘naltirilganligi.

Ta’limda o‘quv-tarbiyaviy jarayonni tashkil etish shakllari: dars, fan, texnika to‘garaklari, o‘quvchilar ilmiy uyushmalari, sayohatlar.

Tarbiya usullari: **ishontirish; ijobiy namuna; mashq qilish; talablar; xulqi ustidan nazorat; faoliyatning boshqa ko‘rinishlariga o‘tish.**

Dars turlari:

- *an’anaviy* (yoki standart, uning tuzilishi: so‘rash, tushuntirish, mustahkamlash, uyga vazifa berish),
- *zamonaviy* (uning tuzilishi: didaktik (asosiy), mantiqiy - psixologik, motivlangan va uslubiy);
- *noan’anaviy* (yoki nostandart), uning turlari:
 - muammoli;
 - texnologik;
 - virtual;
 - musobaqa va o‘yin (tanlov, turnir, estafeta, duel, KVN, tadbirli, rolli (rassom, loyihachi, bezatuvchi, muharrir, rejisser va hokazo), krossvord, viktorina);
 - ijtimoiy amaliyotga ma’lum bo‘lmagan ish shakllari, janrlari va uslublariga asoslangan (tadqiq etish, ixtirochilik, birlamchi manbalar tahlili, intervyu, reportaj, taqriz);

- muloqotning ogʻzaki shaklini eslatuvchi (matbuot anjumani, auksion, benefis, miting, vaqti chegaralangan munozara, panorama, telekoʻprik, bildirgi, muloqot, «jonli gazeta», ogʻzaki jurnal);
- oʻquv materialini noanʼanaviy tashkil etishga asoslangan (donolik, ochiq tan olish, «dublyor harakat boshlaydi»);
- hayoliylashgan (ertak, sovgʻa, XXI asr darslari);
- muassasa va tashkilotlar faoliyatiga oʻxshash asoslangan (sud, tergov, tribunal, patent byurosi, ilmiy kengash, muharrirlik kengashi) va hokazo).

Dars koʻrinishlari: maʼruza, seminar va amaliy mashgʻulotlar, labo-ratoriya mashgʻulotlari, oʻquv anjumanlari, oʻquv-seminar, suhbat, kinodars, kompyuter mashgʻulotlari, mashqlar, maslahatlar, ekskursiya, ekspeditsiya, oʻquv ishlab chiqarish va pedagogik amaliyoti, kurs, loyiha va bitiruv malakaviy ishlari, talabalarning mustaqil tahsili va hokazo.

Darsning asosiy tarkibiy elementlari: tashkiliy qism; uyga berilgan yozma vazifalarni tekshirish; talabalar bilimni ogʻzaki tekshirish (yoki soʻrash); yangi materiallarni tushuntirish; yangi materiallarni mustahkamlash; uyga vazifa berish; darsni uyushqoqlik bilan yakunlash.

Dars tahlilining asosiy tarkibiy qismlari: oʻqituvchining darsga tayyorgarlik darajasi, darsning maqsad va vazifalari, tashkiliy ishlar, didaktik, uslubiy, metodologik, psixologik, pedagogik, oʻquvchilar bilan hamkorlikda ishlash va yakuniy tahlillar.

Darsga kirgan oʻqituvchining qoʻlida boʻlishi lozim: guruh jurnali, fan oʻquv dasturi, kalendar-mavzu rejasi, dars texnologik haritasi, oʻquv-uslubiy materiallar.

Oʻqituvchining darsga kirishdan oldin oʻziga qoʻyadigan savoli: nega, nimani va qanday oʻqitaman?

Abu Ali Ibn Sinoning boʻlajak oʻqituvchilarga qoʻygan talablari:

- talaba (oʻquvchi) lar bilan muomalada bosiq va jiddiy boʻling;
- berilayotgan bilimni talaba (oʻquvchi) lar qanday oʻzlashtirib olayotganligiga alohida eʼtibor bering;
- taʼlimda turli uslub va shakllardan foydalaning;
- talaba (oʻquvchi) ning xotirasi, bilimlarni egallash qobiliyati, shaxsiy xususiyatlarini biling;
- talaba (oʻquvchi) larni fanga qiziqтира biling;
- talaba (oʻquvchi) larga uzatilayotgan bilimlarning eng muhimini ajratib bering;
- bilimlarni talaba (oʻquvchi) larga tushunarli hamda ularning yoshi, aqliy darajasiga mos ravishda bering;
- har bir soʻzning talaba (oʻquvchi) lar hissiyotini uygʻotish darajasida boʻlishiga erishing.

**« PEDAGOGIK MAHORAT» FANIDAN
ME'YORIY HUJJATLAR**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING QONUNI

TA'LIM TO'G'RIDA

(O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1997 y., 9-son, 225-modda)

UMUMIY QOIDALAR

1-modda. Ushbu Qonunning maqsadi

Ushbu Qonun fuqarolarga ta'lim, tarbiya berish, kasb-hunar o'rgatishning huquqiy asoslarini belgilaydi hamda har kimning bilim olishdan iborat konstitutsiyaviy huquqini ta'minlashga qaratilgan.

2-modda. Ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlari

Ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlari ushbu Qonundan hamda boshqa qonun hujjatlaridan iborat.

Qoraqalpog'iston Respublikasida ta'lim sohasidagi munosabatlar Qoraqalpog'iston Respublikasining qonun hujjatlari bilan ham tartibga solinadi.

Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlaridagidan o'zgacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo'llaniladi.

3-modda. Ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplari

Ta'lim O'zbekiston Respublikasi ijtimoiy taraqqiyoti sohasida ustuvor deb e'lon qilinadi.

Ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

ta'lim va tarbiyaning insonparvar, demokratik harakterda ekanligi;

ta'limning uzluksizligi va izchilligi;

umumiy o'rta, shuningdek o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining majburiyligi;

o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishini: akademik litseyda yoki kasb-hunar kollejida o'qishni tanlashning ixtiyoriyligi;

ta'lim tizimining dunyoviy harakterda ekanligi;

davlat ta'lim standartlari doirasida ta'lim olishning hamma uchun ochiqligi;

ta'lim dasturlarini tanlashga yagona va tabaqalashtirilgan yondashuv;

bilimli bo'lishni va iste'dodni rag'batlantirish;

ta'lim tizimida davlat va jamoat boshqaruvini uyg'unlashtirish.

4-modda. Bilim olish huquqi

Jinsi, tili, yoshi, irqiy, milliy mansubligi, e'tiqodi, dinga munosabati, ijtimoiy kelib chiqishi, xizmat turi, ijtimoiy mavqei, turar joyi, O'zbekiston Respublikasi hududida qancha vaqt yashayotganligidan qat'i nazar, har kimga bilim olishda teng huquqlar kafolatlanadi.

Bilim olish huquqi:

davlat va nodavlat ta'lim muassasalarini rivojlantirish;

ishlab chiqarishdan ajralgan va ajralmagan holda ta'lim olishni tashkil etish;

ta'lim va kadrlar tayyorlash davlat dasturlari asosida bepul o'qitish, shuningdek ta'lim muassasalarida shartnoma asosida to'lov evaziga kasb-hunar o'rgatish;

barcha turdagi ta'lim muassasalarining bitiruvchilari keyingi bosqichdagi o'quv yurtlariga kirishda teng huquqlarga ega bo'lishi;

oilada yoki o'zi mustaqil ravishda bilim olgan fuqarolarga akkreditatsiyadan o'tgan ta'lim muassasalarida eksternat tartibida attestatsiyadan o'tish huquqini berish orqali ta'minlanadi.

Boshqa davlatlarning fuqarolari O'zbekiston Respublikasida xalqaro shartnomalarga muvofiq bilim olish huquqiga ega.

Respublikada istiqomat qilayotgan fuqaroligi bo'lmagan shaxslar bilim olishda O'zbekiston Respublikasi fuqarolari bilan teng huquqlarga ega.

5-modda. Pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqi

Tegishli ma'lumoti, kasb tayyorgarligi bor va yuksak axloqiy fazilatlariga ega bo'lgan shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish huquqiga ega.

Pedagog xodimlarni oliy o'quv yurtlariga ishga qabul qilish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tasdiqlagan [Nizomga](#) muvofiq tanlov asosida amalga oshiriladi.

Pedagogik faoliyat bilan shug'ullanish sud hukmiga asosan man etilgan shaxslarning ta'lim muassasalarida bu faoliyat bilan shug'ullanishiga yo'l qo'yilmaydi.

6-modda. Ta'lim muassasasining huquqiy maqomi

Ta'lim muassasasini akkreditatsiyalash vakolatli davlat organi tomonidan attestatsiyaga asosan amalga oshiriladi.

Ta'lim muassasasi yuridik shaxs bo'lib, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda barpo etiladi. Nodavlat ta'lim muassasasi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi belgilagan tartibda davlat akkreditatsiyasidan o'tgan paytdan boshlab yuridik shaxs huquqlari va ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish huquqiga ega bo'ladi.

Ta'lim muassasasi qonun hujjatlariga muvofiq ishlab chiqilgan ustav asosida faoliyat ko'rsatadi.

Ta'lim muassasasi attestatsiya natijalariga binoan davlat akkreditatsiyasidan mahrum etilishi mumkin.

Ta'lim muassasalari o'quv-tarbiya majmualariga hamda o'quv-ilmiy-ishlab chiqarish birlashmalari va uyushmalariga birlashishga haqli.

Ta'lim muassasalari ustavda belgilangan vazifalariga muvofiq pulli ta'lim xizmatlari ko'rsatish, shuningdek tadbirkorlik faoliyatining boshqa turlari bilan shug'ullanishga haqli.

7-modda. Davlat ta'lim standartlari

Davlat ta'lim standartlari umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim mazmuniga hamda sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilaydi.

Davlat ta'lim standartlarini bajarish O'zbekiston Respublikasining barcha ta'lim muassasalari uchun majburiydir.

8-modda. Ta'lim berish tili

Ta'lim muassasalarida ta'lim berish tilidan foydalanish tartibi Davlat tili haqidagi O'zbekiston Respublikasi [Qonuni](#) bilan tartibga solinadi.

II. TA'LIM TIZIMI VA TURLARI

9-modda. Ta'lim tizimi

O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

davlat standartlariga muvofiq ta'lim dasturlarini amalga oshiruvchi davlat va nodavlat ta'lim muassasalari;

ta'lim tizimining faoliyat ko'rsatishi va rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan tadqiqot ishlarini bajaruvchi ilmiy-pedagogik muassasalar;

ta'lim sohasidagi davlat boshqaruv organlari, shuningdek ularga qarashli korxonalar, muassasalar va tashkilotlar.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim tizimi yagona va uzluksizdir.

10-modda. Ta'lim turlari

O'zbekiston Respublikasida ta'lim quyidagi turlarda amalga oshiriladi:

maktabgacha ta'lim;

umumiy o'rta ta'lim;

o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi;

oliy ta'lim;

oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim;

kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash;

maktabdan tashqari ta'lim.

11-modda. Maktabgacha ta'lim

Maktabgacha ta'lim bola shaxsini sog'lom va yetuk, maktabda o'qishga tayyorlangan tarzda shakllantirish maqsadini ko'zlaydi. Bu ta'lim olti-yetti yoshgacha oilada, bolalar bog'chasida va mulk shaklidan qat'i nazar, boshqa ta'lim muassasalarida olib boriladi.

12-modda. Umumiy o'rta ta'lim

Umumiy oʻrta taʼlim bosqichlari quyidagicha:

boshlangʻich taʼlim (I—IV sinflar);

umumiy oʻrta taʼlim (I—IX sinflar).

Boshlangʻich taʼlim umumiy oʻrta taʼlim olish uchun zarur boʻlgan savodxonlik, bilim va koʻnikma asoslarini shakllantirishga qaratilgandir. Maktabning birinchi sinfiga bolalar olti-yetti yoshidan qabul qilinadi.

Umumiy oʻrta taʼlim bilimlarning zarur hajmini beradi, mustaqil fikrlash, tashkilotchilik qobiliyati va amaliy tajriba koʻnikmalarini rivojlantiradi, dastlabki tarzda kasbga yoʻnaltirishga va taʼlimning navbatdagi bosqichini tanlashga yordam beradi.

Bolalarning qobiliyati, isteʼdodini rivojlantirish uchun ixtisoslashtirilgan maktablar tashkil etilishi mumkin.

13-modda. Oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi

Oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlim olish maqsadida har kim umumiy oʻrta taʼlim asosida akademik litseyda yoki kasb-hunar kollejida oʻqishning yoʻnalishini ixtiyoriy ravishda tanlash huquqiga ega.

Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari egallangan kasb-hunar boʻyicha ishlash huquqini beradigan hamda bunday ish yoki taʼlimni navbatdagi bosqichda davom ettirish uchun asos boʻladigan oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi beradi.

Akademik litsey oʻquvchilarning intellektual qobiliyatlarini jadal oʻstirishni, ularning chuqur, tabaqalashtirilgan va kasb-hunarga yoʻnaltirilgan bilim olishlarini taʼminlaydigan uch yillik oʻrta maxsus oʻquv yurtidir.

Kasb-hunar kolleji oʻquvchilarning kasb-hunarga moyilligi, mahorat va malakasini chuqur rivojlantirishni, tanlangan kasblar boʻyicha bir yoki bir necha ixtisos olishni taʼminlaydigan uch yillik oʻrta kasb-hunar oʻquv yurtidir.

14-modda. Oliy taʼlim

Oliy taʼlim yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashni taʼminladi.

Oliy maʼlumotli mutaxassislar tayyorlash oliy oʻquv yurtlarida (universitetlar, akademiyalar, institutlar va oliy maktabning boshqa taʼlim muassasalarida) oʻrta maxsus kasb-hunar taʼlimi asosida amalga oshiriladi.

Oliy taʼlim ikki bosqichga: davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi oliy maʼlumot toʻgʻrisidagi hujjatlar bilan dalillanuvchi bakalavriat va magistraturaga ega.

Bakalavriat oliy taʼlim yoʻnalishlaridan biri boʻyicha puxta bilim beradigan, oʻqish muddati kamida toʻrt yil boʻlgan tayanch oliy taʼlimdir.

Magistratura aniq mutaxassislik boʻyicha bakalavriat negizida kamida ikki yil davom etadigan oliy taʼlimdir.

Fuqarolar ikkinchi va undan keyingi oliy maʼlumotni shartnoma asosida olishga haqlidirlar.

15-modda. Oliy oʻquv yurtidan keyingi taʼlim

Oliy oʻquv yurtidan keyingi taʼlim jamiyatning ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlarga boʻlgan ehtiyojlarini taʼminlashga qaratilgandir. Oliy oʻquv yurtidan keyingi taʼlim oliy oʻquv yurtlari va ilmiy-tadqiqot muassasalarida (aspirantura, adʼyunktura, doktorantura, mustaqil tadqiqotchilik) olinishi mumkin.

Ilmiy va ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash, ilmiy darajalar va unvonlar berish tartibi qonun hujjatlarida belgilanadi.

16-modda. Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash

Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash kasb bilimlari va koʻnikmalarini chuqurlashtirish hamda yangilashni taʼminlaydi.

Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash tartibi Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

17-modda. Maktabdan tashqari taʼlim

Bolalar va oʻsmirlarning yakka tartibdagi ehtiyojlarini qondirish, ularning boʻsh vaqti va dam olishini tashkil etish uchun davlat organlari, jamoat birlashmalari, shuningdek boshqa yuridik va jismoniy shaxslar madaniy-estetik, ilmiy, texnikaviy, sport va boshqa yoʻnalishlarda maktabdan tashqari taʼlim muassasalarini tashkil etishlari mumkin.

Maktabdan tashqari ta'lim muassasalariga bolalar, o'smirlar ijodiyoti saroylari, uylari, klublari va markazlari, bolalar-o'smirlar sport maktablari, san'at maktablari, musiqa maktablari, studiyalar, kutubxonalar, sog'lomlashtirish muassasalari va boshqa muassasalar kiradi.

Maktabdan tashqari ta'lim muassasalarining faoliyat ko'rsatish tartibi qonun hujjatlarida belgilab qo'yiladi.

18-modda. Oiladagi ta'lim va mustaqil ravishda ta'lim olish

Davlat oilada ta'lim olishga va mustaqil ravishda ta'lim olishga ko'maklashadi. Bolalarni oilada o'qitish va mustaqil ravishda ta'lim olish tegishli ta'lim muassasalarining dasturlari bo'yicha amalga oshiriladi. Ta'lim oluvchilarga vakolatli davlat muassasalari tomonidan uslubiy, maslahat va boshqa yo'sinda yordam ko'rsatiladi.

19-modda. Ta'lim to'g'risidagi hujjatlar

Akkreditatsiya qilingan ta'lim muassasalarining bitiruvchilariga davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi ma'lumot to'g'risidagi hujjat (shahodatnoma, diplom, sertifikat, guvohnoma) beriladi. Davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi ma'lumot to'g'risidagi hujjat oilada ta'lim olgan yoki mustaqil ravishda bilim olgan va akkreditatsiya qilingan ta'lim muassasalarining tegishli ta'lim dasturlari bo'yicha ekstern tartibida imtihonlar topshirgan shaxslarga ham beriladi, davlat ta'lim muassasalarida o'qitilishi shart bo'lgan va ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilab qo'yiladigan mutaxassisliklar bundan mustasno.

Oliy ma'lumot to'g'risidagi diplomga o'zlashtirilgan fanlar ro'yxati, ularning hajmlari va fanlarga qo'yilgan baholar yozilgan varaqa ilova qilinadi.

Dissertatsiya himoya qilgan shaxslarga belgilangan tartibda fan nomzodi yoki fan doktori ilmiy darajasi beriladi va davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi diplom topshiriladi.

Davlat ta'lim standartlariga mos kelgan taqdirda O'zbekiston Respublikasi bilan xorijiy davlatlarning hukumatlari o'rtasidagi ikki tomonlama bitimlar asosida har ikki tomonning ma'lumot to'g'risidagi hujjatlari belgilangan tartibda o'zaro tan olinishi mumkin.

Tegishli bosqichdagi ta'limni tugallamagan shaxslarga belgilangan namunadagi ma'lumotnoma beriladi.

Davlat tasdiqlagan namunadagi ma'lumot to'g'risidagi hujjat navbatdagi bosqich ta'lim muassasalarida ta'lim olishni davom ettirish yoki tegishli ixtisoslik bo'yicha ishlash huquqini beradi.

III. TA'LIM JARAYONI QATNASHCHILARINI IJTIMOIIY HIMOYA QILISH

20-modda. Ta'lim oluvchilarni ijtimoiy himoya qilish

Ta'lim muassasasida ta'lim oluvchilar qonun hujjatlariga va normativ hujjatlarga muvofiq imtiyozlar, stipendiya va yotoqxonada joy bilan ta'minlanadi.

21-modda. Ta'lim muassasalari xodimlarini ijtimoiy himoya qilish

Ta'lim muassasalari xodimlariga ish vaqtining qisqartirilgan muddati belgilanadi, haqi to'lanadigan yillik uzaytirilgan ta'tillar hamda qonun hujjatlarida nazarda tutilgan imtiyozlar beriladi.

Ta'lim muassasalari ish haqiga mo'ljallangan mavjud mablag'lar doirasida mustaqil ravishda stavkalar, mansab okladlariga tabaqalashtirilgan ustama belgilashga hamda mehnatga haq to'lash va uni rag'batlantirishning turli shakllarini qo'llashga haqli.

22-modda. Yetim bolalarni va ota-onalarining yoki boshqa qonuniy vakillarining vasiyligisiz qolgan bolalarni o'qitish

Yetim bolalarni va ota-onalarining yoki boshqa qonuniy vakillarining vasiyligisiz qolgan bolalarni o'qitish va ularni boqish davlatning to'la ta'minoti asosida qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

23-modda. Jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar va o'smirlarni o'qitish

Jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan, shuningdek uzoq vaqt davolanishga muhtoj bo'lgan bolalar va o'smirlarni o'qitish, ularni tarbiyalash hamda davolash uchun ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari tashkil etiladi. Bolalar va o'smirlarni ushbu ta'lim muassasalariga yuborish va ulardan chiqarish ota-onalarining yoki boshqa qonuniy vakillarining roziligi bilan psixologik-tibbiy-

pedagogik komissiyaning xulosasiga binoan amalga oshiriladi.

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalarining o'quvchilari qisman yoki to'la davlat ta'minotida bo'ladi.

24-modda. Ijtimoiy yordamga va tiklanishga muhtoj bo'lgan shaxslar uchun o'quv-tarbiya muassasalari

Alohida sharoitlarda tarbiyalanish va o'qishga muhtoj bo'lgan bolalar va o'spirinlar uchun ularning bilim olishi, kasb tayyorgarligi va ijtimoiy tiklanishini ta'minlaydigan ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalari tashkil etiladi.

Ozodlikdan mahrum qilish tariqasidagi jazoni o'tash muassasalarida saqlanayotgan shaxslarning ta'lim olishi va mustaqil bilim olishi uchun qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sharoitlar yaratiladi.

IV. TA'LIM TIZIMINI BOSHQARISH

25-modda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta'lim sohasidagi vakolatlari

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta'lim sohasidagi vakolatlariga quyidagilar kiradi:

- ta'lim sohasida yagona davlat siyosatini amalga oshirish;
- ta'lim sohasidagi davlat boshqaruvi organlariga rahbarlik qilish;
- ta'limni rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish;
- ta'lim muassasalarini tashkil etish, qayta tashkil etish va tugatish tartibini belgilash;
- ta'lim muassasalarini akkreditatsiyadan, pedagog, ilmiy kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish

tartibini belgilash;

boshqa davlatlarning ta'lim muassasalariga O'zbekiston Respublikasining hududida ta'lim faoliyati bilan shug'ullanish huquqini beruvchi ruxsatnomalar berish;

qonun hujjatlariga muvofiq xorijiy davlatlarning ta'lim to'g'risidagi hujjatlarini tan olish va hujjatlarning ekvivalent ekanligini qayd etish tartibini belgilash;

davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash;

davlat tomonidan tasdiqlangan namunadagi ma'lumot to'g'risidagi hujjatlarni tasdiqlash va ularni berish tartibini belgilash;

davlat grantlari miqdori va ta'lim muassasalariga qabul qilish tartibini belgilash;

davlat oliy ta'lim muassasasining rektorlarini tayinlash;

ta'lim oluvchilarni akkreditatsiya qilingan bir ta'lim muassasasidan boshqasiga o'tkazish tartibini belgilash;

qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlar.

26-modda. Ta'limni boshqarish bo'yicha maxsus vakolat berilgan davlat organlarining huquq doirasi

Ta'limni boshqarish bo'yicha maxsus vakolat berilgan davlat organlarining huquq doirasiga quyidagilar kiradi:

ta'lim sohasida yagona davlat siyosatini ro'yobga chiqarish;

ta'lim muassasalari faoliyatini muvofiqlashtirish va uslub masalalarida ularga rahbarlik qilish;

davlat ta'lim standartlari, mutaxassislarning bilim saviyasi va kasb tayyorgarligiga bo'lgan talablar bajarilishini ta'minlash;

o'qitishning ilg'or shakllari va yangi pedagogik texnologiyalarni, ta'limning texnik va axborot vositalarini o'quv jarayoniga joriy etish;

o'quv va o'quv-uslubiyat adabiyotlarini nashr etishni tashkil qilish;

ta'lim oluvchilarning yakuniy davlat attestatsiyasi va davlat ta'lim muassasalarida eksternat to'g'risidagi nizomlarni tasdiqlash;

davlat oliy ta'lim muassasasining rektorini tayinlash to'g'risida Vazirlar Mahkamasiga takliflar kiritish;

pedagog xodimlarni tayyorlashni, ularning malakasini oshirishni va qayta tayyorlashni tashkil etish;

qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlar.

27-modda. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining ta'lim sohasidagi vakolatlari

Mahalliy davlat hokimiyati organlari:

ta'lim muassasalari faoliyatining mintaqalarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish ehtiyojlariga muvofiqligini ta'minlaydilar;

ta'lim muassasalarini tashkil etadilar, qayta tashkil etadilar va tugatadilar (respublika tasarrufida bo'lgan muassasalar bundan mustasno), ularning ustavlarini ro'yxatga oladilar;

o'z hududlaridagi ta'lim muassasalarini vakolat doirasida moliyalash miqdorlarini va imtiyozlarni belgilaydilar;

ta'lim sifati va darajasiga, shuningdek pedagog xodimlarning kasb faoliyatiga bo'lgan davlat talablariga rioya etilishini ta'minlaydilar;

qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshiradilar.

28-modda. Ta'lim muassasasini boshqarish

Ta'lim muassasasini uning rahbari boshqaradi.

Ta'lim muassasalarida qonun hujjatlariga muvofiq faoliyat ko'rsatadigan jamoat boshqaruvi organlari tashkil etilishi mumkin.

29-modda. Ta'lim sohasidagi davlat boshqaruvi organlari bilan nodavlat ta'lim muassasalari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar

Ta'lim sohasidagi davlat boshqaruvi organlari nodavlat ta'lim muassasalarida ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishini nazorat qiladi.

Nodavlat ta'lim muassasalari ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzgan taqdirda, akkreditatsiya qilgan organlar ularning faoliyatini qonun hujjatlariga muvofiq to'xtatib qo'yishga haqli.

Nodavlat ta'lim muassasalariga qabul davlat o'quv yurtlari uchun belgilangan tartibda va muddatlarda amalga oshiriladi.

V. YAKUNLOVCHI XULOSALAR

30-modda. Ota-onalar yoki qonuniy vakillarning vazifalari

Voyaga yetmagan bolalarning ota-onalari yoki qonuniy vakillari bolaning qonuniy huquqlari va manfaatlarini himoya qilishlari shart hamda ularning tarbiyasi, maktabgacha, umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi olishlari uchun javobgardirlar.

31-modda. Ta'limni moliyalash

Davlat ta'lim muassasalarini moliyalash respublika va mahalliy byudjetlar mablag'lari, shuningdek byudjetdan tashqari mablag'lar hisobidan amalga oshiriladi.

32-modda. Ta'limni rivojlantirish fondlari

Ta'limni rivojlantirish fondlari qonun hujjatlarida belgilangan tartibda yuridik va jismoniy shaxslarning shu jumladan chet ellik yuridik va jismoniy shaxslarning ixtiyoriy badallari hisobidan tashkil etilishi mumkin.

33-modda. Xalqaro hamkorlik

Ta'lim muassasalari ta'lim muammolari yuzasidan xalqaro hamkorlikda ishtirok etadilar, chet davlatlarning tegishli o'quv yurtlari bilan bevosita aloqalar o'rnatish, qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ular bilan qo'shma o'quv yurtlari tashkil etish huquqiga ega.

34-modda. Ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik

Ta'lim to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzishda aybdor bo'lgan shaxslar belgilangan tartibda javobgar bo'ladilar.

**O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti I. KARIMOV**

Toshkent sh.,
1997 yil 29 avgust,
464-I-son

**O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining 1991 yil 29 avgust qaroriga asosan
«Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ning asosiy yo‘nalishlari qabul qilindi:**

O‘zbekiston Respublikasi “**Kadrlar tayyorlash milliy dasturi**” 1997 yil 29 avgustda O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis qarori bilan tasdiqlangan. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Konuni qoidalariga muvofiq holda tayyorlangan bo‘lib, milliy tajribaning tahlili va ta’lim tizimidagi jahon miqyosidagi yutuqlar asosida tayyorlangan holda yuksak umumiy va kasbkor madaniyatiga, ijodiy hamda ijtimoiy faollikka, ijtimoiy-siyosiy hayotda mustaqil ravishda muljalni to‘g‘ri ola bilish mahoratiga ega bo‘lgan, istiqbol vazifalarini ilgari surish va hal etishga qodir kadrlarni yangi avlodni shakllantirishga yo‘naltirilgandir. O‘zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligiga erishib, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning o‘ziga xos yo‘lini tanlashi kadrlar tayyorlash tuzilmasi va mazmuni qayta tashkil etishni zarur qilib qo‘ydi. Yangi o‘quv rejalari, dasturlarni, darsliklarni joriy etishni, zamonaviy didaktik ta’limotni ishlab chiqishni, o‘quv yurtlarni attestatsiyadan o‘tkazishni va akreditatsiyalashni, yangi tipdagi ta’lim muassasalarni tashkil etishni taqozo etdi.

Yangi tipdagi o‘quv muassasalar va umumta’lim o‘quv yurtlari tarmog‘i rivojlana boshladi. Hozirgi kunda 238 ta litsey va 136 ta gimnaziya ishlab turibdi. “Iqtisodiy ta’lim”, “Rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan shaxslarni tiklash” va boshqa tarmoq dasturlari ro‘yobga chiqarilmoqda. Respublika umumta’lim o‘quv muassasalarida 435 mingdan ortiq pedagog ishlamoqda, ularning 73% oliy ma’lumotlidir.

Mehnat bozorini shakllantirishning xududiy xususiyatlarini hisobga olgan xolda hunar-texnika ta’limini qayta tashkil etishga kirishildi. Hozirgi kunda bu tizimda jami 221 ming kishini ta’lim bilan qamrab olgan 442 ta o‘quv yurti, shu jumladan, 209 ta kasb-hunar o‘quv muassasasi, 180 ta kasb-hunar litseyi va 53 ta biznes-maktablari ishlab turibdi. Bugungi kunda boshlang‘ich kasb-hunar ta’limi o‘quv yurtlarida kariyb 20 ming pedagog va malakali mutaxassislar ishlamoqda.

Respublikada jami 197 ming kishi ta’lim olayotgan 258 ta o‘rta kasb-hunar ta’limi o‘quv yurti ishlab turibdi. Ularda qariyb 16 ming pedagog va muhandis-pedagog xodimlar mehnat qilmoqda.

O‘zbekiston oliy o‘quv muassasasi tizimi 58 ta oliy o‘quv yurtini, shu jumladan 16 ta universitet va 42 ta institutni o‘z ichiga oladi. Ularda 164 ming talaba ta’lim olmoqda. 16 ta universitetning o‘n ikkitasi O‘zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki ikki yilda tashkil topdi. Oliy ta’limni ko‘p bosqichli tizimga o‘tkazish amalga oshirildi.

**Kadrlar tayyorlash tizimini tubdan isloh qilishning muhim omillari
quyidagilardan iborat:**

- Respublikaning demokratik huqukiy davlat va adolatli fuqarolik jamiyati qurish yo‘lidan izchil ilgarilab borayotganligi;
- mamlakat iqtisodiyotida tub o‘zgarishlarning amalga oshirilishi, respublika iqtisodiyoti asosan xom ashyo yo‘nalishdagi raqobatbardosh pirovard mahsulot ishlab chiqarish yo‘liga izchil o‘tayotganligi, mamlakat eksport salohiyatini kengayayotganligi;

- davlat ijtimoiy siyosatida shaxs madaniyati va ta'lim ustivorligi qaror topganligi;
- milliy o'zlikni anglashning o'sib borishi, vatanparvarlik, o'z vatani uchun iftixor tuyg'usining shakllanayotganligi, boy milliy-tarixiy an'analarga va xalqimizning intellektual merosiga hurmat;
- O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga integratsiyasi, respublikaning jahondagi mavqei va obro'sining mustahkamlanib borayotganligi.

Milliy dasturning maqsad va vazifalari bosqichma-bosqich ro'yobga chiqarilishi ham ko'zda tutilgan:

- **Birinchi bosqich-(1997-2001 yillar)**-mavjud kadrlar tayyorlash tizimini ijobiy salohiyatini saqlab qolish asosida ushbu tizimni isloh qilish va rivojlantirish uchun huquqiy jihatdan, ilmiy-uslubiy, moddiy shart sharoitlar yaratish.
- **Ikkinchi bosqich-(2001-2005 yillar)** - Milliy dasturni to'liq ro'yobga chiqarish, mehnat bozorining rivojlanishi va real ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarni hisobga olgan holda unga aniqliklar kiritish.
- **Uchinchi bosqich-(2005 va undan keyingi yillar)**-to'plangan tajriba tahlil qilinishi va umumlashtirilishi asosida, mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish istiqbollarga muvofiq kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va yanada rivojlantirish.

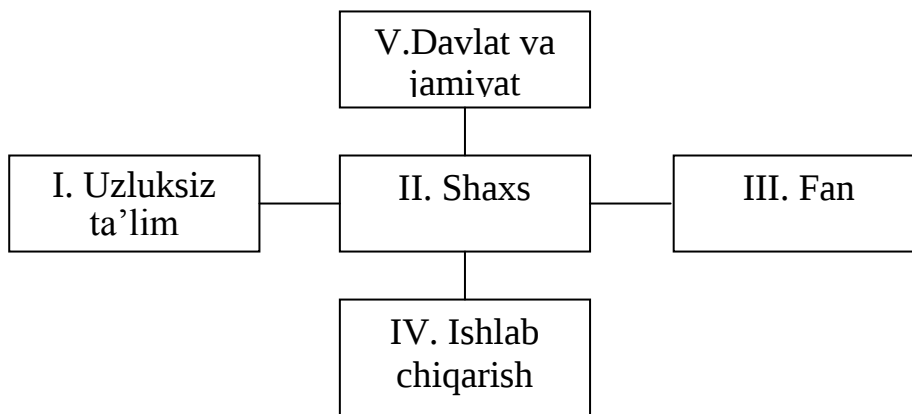
O'tkaziladigan islohotlar, samarali tajribalar respublikada ta'limning davlat standartlarini ishlab chiqish va tadbiq etish davr talabi ekanligi, bu ishni kechiktirmay amalga oshirish zarurligini taqozo etadi.

Ta'lim standartlari vositasida talabadagi ma'lumot darajasi muvozanati saqlanadi, rivojlantiriladi, jamiyat taraqqiyoti istiqbollari muvofiqligi ta'minlanadi. Davlat ta'lim standartlari o'quv jarayonini qat'iy chegaralangan qolipga solib qo'ymaydi, balki aksincha pedagogik ijodkorlikka, ta'lim mazmunining yagona negizi atrofida turli-tuman tabaqalashtirilgan dasturlar, o'quv qo'llanmalari, o'qitish uslubiyatlariga katta yo'l ochadi.

Milliy Dasturning maqsadi ta'lim sohasini tubdan isloh qilish, uni o'tmishdan qolgan mafkuraviy sarqitlardan tozalash, rivojlangan demokratik davlatlar darajasida, yuksak ma'naviy va ahloqiy talablarga javob beruvchi yuqori malakali kadrlar tayyorlash milliy tizimni yaratishdir.

Endi hayot jarayonidagi islohiy o'zgarishlar, yangiliklar ta'lim jarayoniga, tizimga kirib ketishi o'qitish, tadbiq uslublarining asosini tashkil etishi lozim. I.A.Karimov aytganlaridek, milliy mafkurada: "Gap milliylik haqida gapirishda emas, balki milliylikning asosini tashkil qiluvchi tabiiy omillarni ishga tushirishda".

Ta'limning yangi texnologiyasida milliy ta'lim modeli markazida shaxs turadi.

1999 yil 16 avgust Vazirlar Mahkamasi o‘zining “Umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 390-sonli qarori bilan sinovdan o‘tkazilgan va takomillashtirilgan umumiy o‘rta ta’limning davlat standartlarini tasdiqladi. Mazkur standartlar asosida yaratilgan va tajriba sinov asosida takomillashtirilgan yangi o‘quv dasturlari Xalq ta’limi vazirligi hay’at majlisining 1999 yil 18 avgustdagi 13-sonli qarori bilan tasdiqlandi. Davlat ta’lim standartlari yangi o‘quv dasturlari bilan birgalikda 1999-2000 o‘quv yilidan boshlab umumiy o‘rta ta’lim o‘quv muassasalarida bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.

Davlatimiz rahbari uzluksiz ta’limni tashkil etishda uning jahon talablari darajasida bo‘lishi hamda u yuksak ma’naviyat zaminida qurilishiga katta ahamiyat berish kerakligini ta’kidlar ekan, davlat ta’lim standartlarini joriy etish va uning mexanizmini ishlab chiqish naqadar muhimligiga e’tiborni qaratadi.

Standart - ta’limda yaratilgan me’yoriy reja, dastur, darsliklarni o‘zlashtirish ekvivalenti, ya’ni ta’lim mazmunini o‘zlashtirish darajasidir. Standartni ishlab chiqishda talabani xaddan tashqari zeriktirib yubormaslik talablariga rioya qilish, ya’ni u talaba yoshiga mos, uni bajarishga qurbi yetadigan darajada bo‘lishi kerak. Bunda albatta, ta’lim oluvchini qiziqishi, xohishi, ehtiyoji hisobga olinishi lozim.

Davlat va jamiyat ta’lim muassasalari oldiga muayyan ijtimoiy buyurtmalar qo‘yayotgan ekan, o‘sha muassasalar tomonidan tayyorlanadigan kadr egallashi lozim bo‘lgan ijtimoiy sifatlarning minimal chegarasini ham ko‘rsatib berish tabiiydir. Ta’lim oluvchilar egallashi lozim bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka yohud ma’naviy sifatlarning eng quyi miqdoridagi ilmiy asoslarda malaka yohud ma’naviy sifatlarning eng quyi miqdoridagi ilmiy asoslarda berilgan rasmiy pedagogik hujjat-davlat ta’lim standarti hisoblanadi. Demak davlat ta’lim standartlari nazorat vositasi, ayni vaqtda ta’lim muassasalarida ko‘zlangan ko‘rsatkichlarni qo‘lga kiritish uchun zarur bo‘lgan sharoitni belgilash o‘lchovi hamdir. Davlat ta’lim standartlarining ko‘rsatkichlari amaldagi mavjud ta’lim mazmunidan emas, balki shakllantirilayotgan talabaga singdirilishi lozim bo‘lgan sifatlarning jahon bo‘yicha zarur deb hisoblangan miqdoridan kelib chiqadi.

Davlat ta’lim standartlarining ikki asosiy vazifasini alohida ta’kidlab ko‘rsatish mumkin.

1. Talabalarga beriladigan ta’lim mazmunining majburiy minimumlarini belgilash.
2. Bitiruvchilarning tayyorgarlik darajasiga quyiladigan talablar majmuasini belgilash, bilim, ko‘nikma va malakalarning minimal miqdorini belgilash.

**“PEDAGOGIK MAHORAT” FANIDAN
BAHOLASH MEZONLARI**

" Pedagogik mahorat " fanidan talabalar bilimini reyting tizimi asosida baholash mezonlari.

" Pedagogik mahorat " fani bo'yicha reyting jadvallari, nazorat turi, shakli, soni hamda har bir nazoratga ajratilgan maksimal ball, shuningdek joriy va oraliq nazoratlarining saralash ballari haqidagi ma'lumotlar fan bo'yicha birinchi mashg'ulotda talabalarga e'lon qilinadi.

Fan bo'yicha talabalarning bilim saviyasi va o'zlashtirish darajasining Davlat ta'lim standartlariga muvofiqligini ta'minlash uchun quyidagi nazorat turlari o'tkaziladi:

- **joriy nazorat (JN)** - talabaning fan mavzulari bo'yicha bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Joriy nazorat fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda amaliy mashg'ulotlarda og'zaki so'rov, test o'tkazish, suhbat, nazorat ishi, kollektivum, uy vazifalarini tekshirish va shu kabi boshqa shakllarda o'tkazilishi mumkin;

- **oraliq nazorat (ON)** - semestr davomida o'quv dasturining tegishli (fanlarning bir necha mavzularini o'z ichiga olgan) bo'limi tugallangandan keyin talabaning nazariy bilim va amaliy ko'nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Oraliq nazorat bir semestrda ikki marta o'tkaziladi va shakli (yozma, og'zaki, test va hokazo) o'quv faniga ajratilgan umumiy soatlar hajmidan kelib chiqqan holda belgilanadi;

- **yakuniy nazorat (YAN)** - semestr yakunida muayyan fan bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni talabalar tomonidan o'zlashtirish darajasini baholash usuli. Yakuniy nazorat asosan tayanch tushuncha va iboralarga asoslangan "Yozma ish" shaklida o'tkaziladi.

ON o'tkazish jarayoni kafedra mudiri tomonidan tuzilgan komissiya ishtirokida muntazam ravishda o'rganib boriladi va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, **ON** natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda **ON** qayta o'tkaziladi.

Oliy ta'lim muassasasi rahbarining buyrug'i bilan ichki nazorat va monitoring bo'limi rahbarligida tuzilgan komissiya ishtirokida **YAN** ni o'tkazish jarayoni muntazam ravishda o'rganib boriladi va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, **YAN** natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda **YAN** qayta o'tkaziladi.

Talabaning bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi asosida talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi ballar orqali ifodalanadi.

«Pedagogik mahorat» fani bo'yicha talabalarning semestr davomidagi o'zlashtirish ko'rsatkichi 100 ballik tizimda baholanadi.

Ushbu 100 ball baholash turlari bo'yicha quyidagicha taqsimlanadi: Ya.N.-30 ball, qolgan 70 ball esa J.N.-35 ball va O.N.-35 ball qilib taqsimlanadi.

Ball	Baho	Talabalarning bilim darajasi
86-100	A'lo	Xulosa va qaror qabul qilish. Ijodiy fikrlay olish. Mustaqil mushohada yurita olish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.
71-85	Yaxshi	Mustaqil mushohada qilish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.
55-70	Qoniqarli	Mohiyatini tushuntirish. Bilish, aytib berish. Tasavvurga ega bo'lish.
0-54	Qoniqarsiz	Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik. Bilmaslik.

• Fan bo'yicha saralash bali 55 ballni tashkil etadi. Talabani saralash balidan past bo'lgan o'zlashtirishi reyting daftarchasida qayd etilmaydi.

Talabalarning o'quv fani bo'yicha mustaqil ishi joriy, oraliq va yakuniy nazoratlar jarayonida tegishli topshiriqlarni bajarishi va unga ajratilgan ballardan kelib chiqqan holda baholanadi.

$$\text{Talabani fan bo'yicha reytingi quyidagicha anikdanadi: } K = \frac{V \cdot O'}{100}$$

bu yerda: V- semestrda fanga ajratilgan umumiy o'quv yuklamasi (soatlarda); O' -fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi (ballarda).

Fan bo'yicha joriy va oraliq nazoratlarga ajratilgan umumiy ballning 55 foizi saralash ball hisoblanib, ushbu foizdan kam ball to'plagan talaba yakuniy nazoratga kiritilmaydi.

• Joriy **JN** va oraliq **ON** turlari bo'yicha 55bal va undan yuqori balni to'plagan talaba fanni o'zlashtirgan deb hisoblanadi va ushbu fan bo'yicha yakuniy nazoratga kirmasligiga yo'l qo'yiladi.

• Talabani semestr davomida fan bo'yicha to'plagan umumiy bali har bir nazorat turidan belgilangan qoidalarga muvofiq to'plagan ballari yig'indisiga teng.

• **ON** va **YAN** turlari kalendar tematik rejaga muvofiq dekanat tomonidan tuzilgan reyting nazorat jadvallari asosida o'tkaziladi. **YAN** semestrning oxirgi 2 haftasi mobaynida o'tkaziladi.

• **JN** va **ON** nazoratlarda saralash balidan kam ball to'plagan va uzrli sabablarga ko'ra nazoratlarda qatnasha olmagan talabaga qayta topshirish uchun, navbatdagi shu nazorat turigacha, so'nggi joriy va oraliq nazoratlar uchun esa yakuniy nazoratgacha bo'lgan muddat beriladi.

• Talabani semestrda **JN** va **ON** turlari bo'yicha to'plagan ballari ushbu nazorat turlari umumiy balining 55 foizidan kam bo'lsa yoki semestr yakuniy joriy, oraliq va yakuniy nazorat turlari bo'yicha to'plagan ballari yig'indisi 55 balidan kam bo'lsa, u akademik qarzidor deb hisoblanadi.

• Talaba nazorat natijalaridan norozi bo'lsa, fan bo'yicha nazorat turi natijalari e'lon qilingan vaqtdan boshlab bir kun mobaynida fakultet dekaniga ariza bilan

murojaat etishi mumkin. Bunday holda fakultet dekanining taqdimnomasiga ko'ra rektor buyrug'i bilan 3 (uch) a'zodan kam bo'lmagan tarkibda apellyatsiya komissiyasi tashkil etiladi.

- Apellyatsiya komissiyasi talabalarning arizalarini ko'rib chiqib, shu kunning o'zida xulosasini bildiradi.

- Baholashning o'rnatilgan talablar asosida belgilangan muddatlarda o'tkazilishi hamda rasmiylashtirilishi fakultet dekani, kafedra muduri, o'quv-uslubiy boshqarma hamda ichki nazorat va monitoring bo'limi tomonidan nazorat qilinadi.

Talabalar ON dan to'playdigan ballarning namunaviy mezonlari

№	Ko'rsatkichlar	ON ballari		
		maks	1- ON	2- ON
1	Darslarga qatnashganlik darajasi. Ma'ruza darslaridagi faolligi, konspekt daftarlarining yuritilishi va to'liqligi.	15	0-7	0-8
2	Talabalarning mustaqil ta'lim topshiriqlarini o'z vaqtida va sifatli bajarishi va o'zlashtirish.	10	0-5	0-5
3	Og'zaki savol-javoblar, kollokvium va boshqa nazorat turlari natijalari bo'yicha	10	0-5	0-5
Jami ON ballari		35	0-17	0-18

Talabalar JN dan to'playdigan ballarning namunaviy mezonlari

№	Ko'rsatkichlar	J.Nballari		
		maks	1- J.N	2- J.N
1	Darslarga qatnashganlik va o'zlashtirishi darajasi. Amaliy mashg'ulotlardagi faolligi, amaliy mashg'ulot daftarlarining yuritilishi va holati	15	0-7	0-8
2	Mustaqil ta'lim topshiriqlarining o'z vaqtida va sifatli bajarilishi. Mavzular bo'yicha uy vazifalarini bajarilish va o'zlashtirishi darajasi.	10	0-5	0-5
3	Yezma nazorat ishi yoki test savollariga berilgan javoblar	10	0-5	0-5
Jami JN ballari		35	0-18	0-17

Yakuniy nazorat "Yozma ish" shaklida belgilangan bo'lsa, u holda yakuniy nazorat 30 ballik "Yozma ish" variantlari asosida o'tkaziladi, va quyidagi jadvalda to'liq ko'rsatilgan

№	Ko'rsatkichlar	YA.N ballari	
		maks	O'zgarish oralig'i
1	Nazariy mashg'ulot mavzulari bo'yicha	10	0-10

	tasavvurga ega bo'lsa yozma ravishda ifodalay olsa, mohiyatini tushunsa , mustaqil mushoxada yurita olsa		
2	Amaliy mashg'ulot mavzulari bo'yicha tasavvurga ega bo'lsa yozma ravishda ifodalay olsa, mohiyatini tushunsa ,amalda qo'llay olsa mustaqil mushoxada yurita olsa.	10	0-10
3	Fanning mavzulari bo'yicha tasavvurga ega bo'lsa, yozma ravishda ifodalay olsa, mohiyatini tushunsa , mustaqil mushoxada yurita olsa, hamda ijodiy fikrlay olsa, xulosa va qaror qabul qila olsa	10	0-10
	Jami	30	0-30

Yakuniy nazoratda "Yozma ish"larni baholash mezonlari

Yakuniy nazorat "Yozma ish" shaklida amalga oshirilganda, sinov ko'p variantli usulda o'tkaziladi. Har bir variant 3 ta nazariy savol topshiriqdan iborat. Nazariy savollar fan bo'yicha tayanch so'z va iboralar asosida tuzilgan bo'lib, fanning barcha mavzularini o'z ichiga qamrab olgan.

Har bir nazariy savolga yozilgan javoblar bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichi 0-10 ball oralig'ida baholanadi. Talaba maksimal 30 ball to'plashi mumkin.

Yozma sinov bo'yicha umumiy o'zlashtirish ko'rsatkichini aniqlash uchun variantda berilgan savollarning har biri uchun yozilgan javoblarga qo'yilgan o'zlashtirish ballari qo'shiladi va yig'indi talabaning yakuniy nazorat bo'yicha o'zlashtirish bali hisoblanadi.